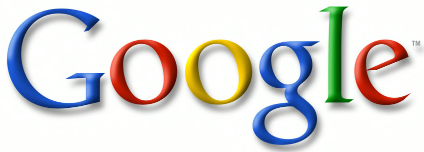
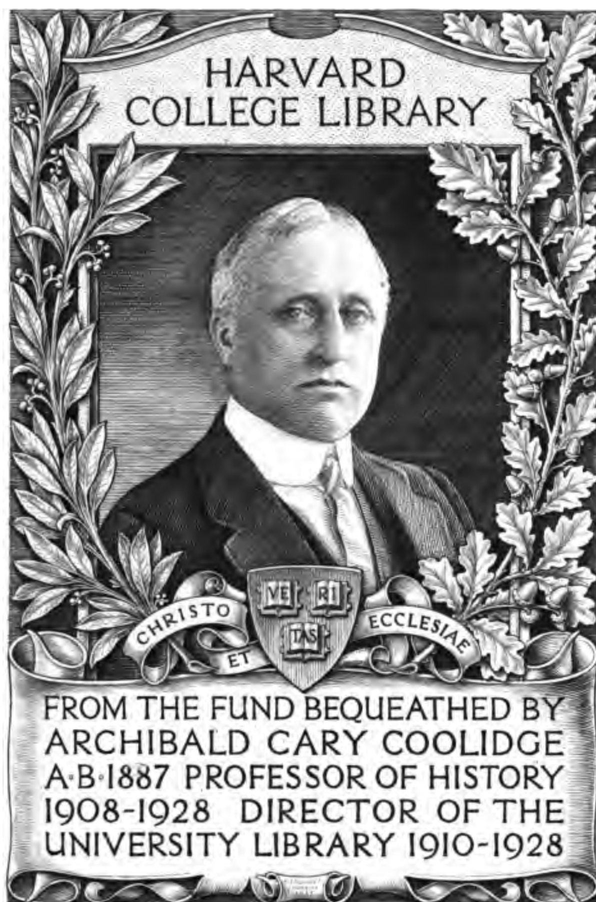
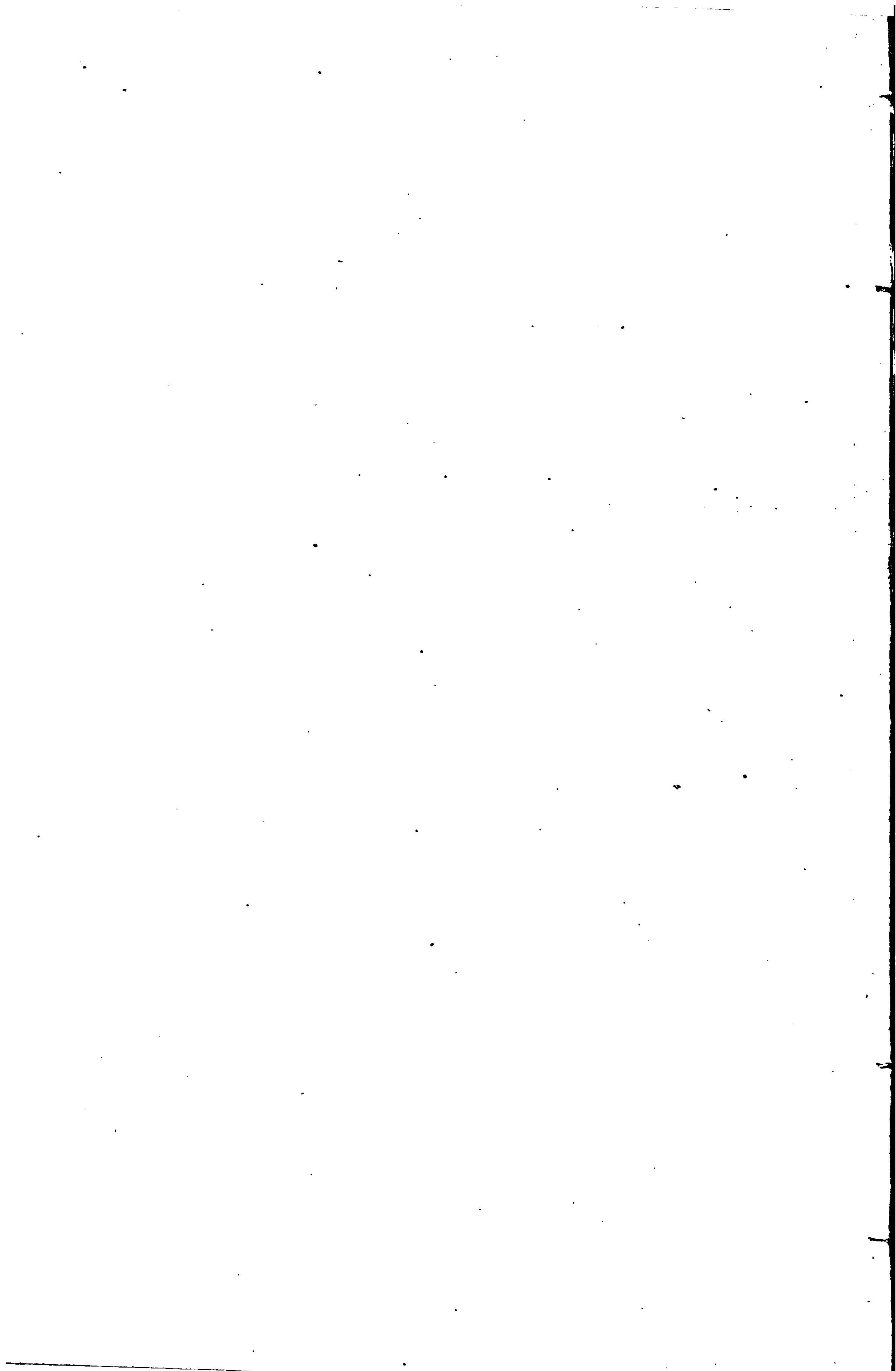

HARVARD
COLLEGE LIBRARY
VE RI TAS
CHRISTO ET ECCLESIAE
FROM THE FUND BEQUEATHED BY
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
A·B·1887 PROFESSOR OF HISTORY
1908-1928 DIRECTOR OF THE
UNIVERSITY LIBRARY 1910-1928

DIETARI de la GUERRA á CERVERA des del 1462 al 1465, per

Francesch Carreras y Candi.

DIETARI

DE LA

GUERRA á CERVERA

Des del 1462 al 1465

Giannetto

DIETARI

DE LA

GUERRA A CERVERA

Des del 1462 al 1465

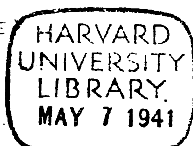
PER

Francesch Carreras y Candi

DE LA REAL ACADEMIA DE BONES LLETRES DE BARCELONA,
CORRESPONENT DE LES REYALS ACADEMIES DE LA HISTORIA Y DE BONES LLETRES
DE SEVILLA, CONSUL HONORARI DE LA REPÚBLICA
DOMINICANA ETC.

BARCELONA
Bartomeu Baxarias, Editor
10 Pasatge Mercader, 10
1907

Establiment Tipografich d'en Bartomeu Baxarias
10 Passatge Mercader 10

PROLECH

Si alguna vegada han tingut motiu, nostres coterranis, de blasmar á Barcelona per egoista, es al referirse á la historia patria. Rahó los sobra al escriure, que, les histories de Catalunya fins avuy publicades, més semblen histories de Barcelona, que de tot lo Principat. Per quan en elles, hi troven oblidats, importants fets ocorreguts en altres comarques, especialment en les allunyades de la Capital Catalana.

Reconexent aquest defecte, devém assenyalar com a conseqüencia immediata, les males situacions en que queda colocat l'historiador, per poder judicar, comparativament, del esperit d'una época, trovantse sots la influencia d'una sola llum, la qual, tenintla massa aprop de la vista, l'enlluerna y sol privarli de veure lo demés ab claretat.

Entre les épоques en que la falta d'investigació ha perjudicat aquests estudis, especialment per arrivar á formarne criteri just y desapasionat, deu colocarse la segona meytat del segle xv. A uns historiadors, que, judicaven de les guerres de deseximent del Principat de son rey Joan II, ab un punt de vista foraster, conceptuant aquell desitj general de la terra, com a mesquina y bastarda rebelió de la ciutat de Barcelona, los hi han succehit altres, que, crehent impecable tot lo popular catalá, enlayren nostres homes, gents y procehiments, deprimint sistemáticament als contraris, sintetisantse en la opinió de suposar, que, lo malaventurat Jaume d'Aragó derrer comte d'Urgell, morí assessinat per los tres fills del rey Ferran d'Antequera.

Fins ara, aquesta poca imparcialitat de tots, tenia escusa, en lo molt que s'anava á les palpentes. Dificultós era poder establir les causes que motivaren desfetes y victories, conexer lo caracter de les negociacions diplomátiques posades en joch, en cancilleries nacionals y estrangeres, saber de quina manera se guanyaven les voluntats d'una y altre banda y judicar, segons correspòn, de la caballerositat o vilesa dels polítichs, promotors y directors de la lluyta, o custodis de viles, forces y castells. Y quan a les fosques se camina, no's pot avençar molt sense ensopegar y caure, o per la dreta o per la esquerra.

Per ço convé fer llum y molta llum, apurant en la monografía, los principals episodis de totes les époques majorment les que, com la ja indicada, se'ns presenta interessant tant més interessant quan la havém vist arreconada fins nostres dies, a despit d'ésser del tot nostra, ab ses virtuts y defectes, pura, y exclussivament catalana.

Y com se batallá de ferm en l'Urgell y Sagarra, per haverse constituyt allí la frontera dels dos sobirans, y com d'entre les poblacions d'aquell costat, Cervera fou ahont durant més temps se mantingué ferma, a despit de grans contrarietats, la bandera de la causa nacional, per axó la escullím, en la present relació de fets, puix afavoreix en gran manera, l'estudi general de la guerra y permet seguir pas per pas la patriótica lluyta.

Lo Dietari que publiquém, mostrará en son veritable relleu, lo civisme y valor de la predita vila, durant los quatre anys qui van, del primer de Janer de 1462, al derrer de Desembre de 1465. Les sues jornades ressuçitarán no sols lo que dintre la població hi ocorregué, si que també part de lo esdevingut en alguns lloch de la Sagarra, Urgell y Ribera del Çió.

Adoptarem la forma de Dietari, per que permet mantenir a les narracions, la major quantitat possible de sabor local. Sempre parlará la matexa época y encara s'hi sentirán opinions prou diferents. Aytambé evitam caure en lo perill de que la parcialitat ó l'afecte, puga fer aparexer ab mes vigor, determinats fets dignes de loa, ó atenuar la mesquinesa d'altres.

Axís no hi ha manera de fer dir, a les autoritats directrius de Barcelona, mes, que lo que elles matexes, textualment digueren: s aquilatará la espontaneitat de la cooperació prestada per los Paers y Concell de Cervera al mohiment general, no alterant lo seu obrar; podrá estimarse la importancia dels armaments y obres que devien enfortir a la murada vila; se judicará de la quantía de les dugues opinions polítiques, que, desde lo primer moment, alli 's dibuxen y 's combaten; s'estimará hont hi hagué ó no, pericie militar, especialment ab la manera de formar les grans concentracions de forces y elements de guerra.

Aquesta extremosa cura de no desvirtuar lo que hi succehí, donará motiu perque hi apareguin involucrades dintre de tota aquesta barreja de fets populars, civils y militars, algunes costums e institucions del segle xv, que, cristalisades, s'han perpetuisat y conservat en los originals d'aquell temps.

D'altre part, será tributar un acte de justicia, no dexar per més temps en l'oblit a la patriótica Cervera, que, després d'ocupada Lleyda per los reyalistes, segueix aguantantse ferma contra Joan II, constituhintse en baluart de la causa catalana en la frontera de Ponent. Si nostre segle no ha regonegut tants de llors y penes, recullits y esmersats entorn los murs de la valerosa vila, es per lo desconexement en que n'ha estat. Per ço, lo concepte d'obra reivindicadora d'algunes de nostres glories patries, nos permet esperar será vista ab certa d'aqueste estima, la exhumació d'aquestes planes históriques.

En vritat que la forma de Dietari y lo procehiment de dexar parlar als contemporanis, no resulta la mes amena per delectar al qui vulga buscarhi un plaer momentani.

Mes ab la ventatja de la concissió d'istil nos dona, la de poder atendre al ordecronológich, no involucrant los fets.

Per que no 's perdi y resurti en lo possible, lo sabor de localitat y d'época, enclourém, alguns grabats de tot quant oferesca atractiu arqueológich ó histórich, ja siga

referent á la ciutat de Cervera, ja pertocant als llochs vehins ó als personatges, que intervindrán, en los fets de la guerra.

Comensém sobtadament en l'any 1462, sense parlar de les controversies entre lo primogenit Carles y son Pare, per quan nos portarien massa lluny de nostre primordial obgectiu. Prou s'ha dit y escrit dels tals dissentiments, perque nos cregam obligats a extractarlos o detallarlos.

Tampoch es del nostre cas consignar tots los antecedents locals de Cervera. Esperém no's passará gayre temps, sense que, per dos entusiastes y diligents investigadors d'aquells arxius, se 'n conegui moltes de les novitats que ells contenen, a major ilustració, local y regional.

Ab la mira de dexar una mica orientat al llegidor, sobre lo que era Cervera, capital y centre de la Sagarra, ne donarém algunes.

Creuhen los autors que la antiga Ascerris, situada en estratégica altura, se desenrotllá novament en la Edat Mitjana, després de sa desaparició en les lluytes sarrahínes. Un castell protegí a algunes masíes quí a son redoç començaren a formar boria. Lo castell fou també casal d'hont ne sortí la important familia dels Cerveres que tant feu per lo creximent del Principat y de la monarquía, en los segles XII y XIII, emparentant ab nostres sobirans.

Al ampar del castell y afavorida per sa situació topográfica, cresqueren depressa les cases, se formá la Vila y lo rey Anfós I, en 1182, li doná privilegi de regirse tota sola en forma d'universitat o comú.

Tot feu que son creximent no's deturás y que en lo regnat de Jaume I, aparega ab un circuyt de muralles y valls en les quals s'obría entre altres, la porta nomenada *del Corral* (1).

En lo seguent regnat, quan Pere *lo Gran* veya amenaçada sa corona per la poderosa creuada pontificía, comanada per lo propi Rey de França acompanyat del Cardenal legat, perduda la ciutat de Gerona y casi tot lo Rosselló, Empordá y bona part de la Selva, nostre Monarca, aumentá per tot arreu les condicións defensives de sos pobles y castells, disposat á disputar lo territori, palm per palm, al estranger.

Llavors, en aquell pavorós any 1285, lo rey Pere no descuyda cap detall. Allí hont preveu un inconvenient, tracta de solucionarlo previsorament. A Cervera, los seus murs serien vells, ó tindrien poca importancia, ó no abarcarien tot lo circuyt de les cases, puix que dictá una orde d'obrar y fortificar la Vila. En ella's diu que s'hi construesquen vall, murs y demés obres necessaries per son salvament, segons conexerán los Paers, esser necessari (2).

(1) 1274. — En la concessió feta per Jaume I á G. de Ratera de "Quoddam patuum terre, ad opus domorum, in quo consuevit esse valleis, situm in Cervaria, ante portam Cervaria vocatam de corralle, Sicut affrontat ex una parte in muro dicte ville Cervarie et alia in via publica" (Registre 20 foli 215, arx. Corona d'Aragó),
Crehem d'interés local, la transcripció d'una orde donada per Jaume I, prohibint, sots grans penes, l'us d'armes en la vila de Cervera, á excepció del coltell de mida:
1274. —"Noverint universi. Quod nos Jacobus dei gratia etc. per nos et nostros volumus ordinamus et perpetuo statuimus, quod nullus habitator Cervarie, sit ausus defferre in villa Cervarie, costalerium vel aliquod genus armorum, nec cultellum magnum, nisi sit *de mida*. Et qui contra fecerit amitat arma et sexaginta solidos per pena et si eos solvere non poterit per tres annos exilio condempnetur. Si vero aliquid extraneos in dictum bannum inciditur amistat arma et det decem solidos per pena et si eos solvere non poterit stet per nonam diem in costello" (Registre 20 foli 215, arx. Corona d'Aragó).

(2). 1285 (12 de Juliol). —" Paciariis et probis hominibus et vniversitari Cervarie. Rogamus dicimus et mandamus vobis quatenus incontinenti operemini et fortificatis villam Cerva-

Aumentada la potencia de la Vila per los murş de 1285 y fruynt de determinades franqueses y ventatjes locals, que, sots forma de privilegis, ab perseverant diligencia, anaven obtenint los paers y conçell administratiu, s'atapahiren les cases y nous vehins, atrets per la prosperitat del lloch, se trovaren apurats, puix no tenien manera d'edificar llurs alberchs, al redós de les muralles.

D'aquí, que, ja durant lo segle XIII, comensessin a construirse cases al cantó de les valls, no lluny de la porta *del Corral.*

A Cervera, a igual que en les demés poblacions catalanes d'algún renom, lo Sobirá hi tenía un palau ó cases propies, per quan desitjés estarhi alguna temporada. De molt antich ja hi foren remarcables les provissions de nostres sobírans, com se veu del famós establiment d'Anfós I del 1186 (1).

En l'any 1294, lo batlle Pere de Cardona, desitjá edificar prop de les cases del Rey. Com lo lloch disponible resultás limitat, trovantlo poch á propòsit per determinades obres, ha de solicitar del Monarca autorisació per utilisar la vía pública, construint archs damunt la matexa. Qual permís obté, arbitrantlo primer de la reyna Isabel y fent que més avant, Jaume II, confirmés la facultat otorgada per sa muller (2).

Aquesta constant expansió de la vila durant lo segle XIV, doná motiu á que les cases alçades fora les muralles, en lo lloch en un principi destinat á corrals, formessin important burg ó boria que s'aná conexent sempre més, ab lo poch atractívol nom de *Capcorral.*

Prou n'hi ha per saber lo que es la *universitat* o vila reyal, hont se van a desenrrotllar importants fets de guerra. També nos hauriem pogut extendre, enumerant no pochs privilegis locals; pró com tots los de Catalunya solen semblarse y aparexen copiats uns d'altres, crehem que bastará indicar la sua existencia y afegir, que, al igual de Barcelona, Lleyda, Vich y altres *universitats* catalanes, s'extegueren á determinats pobles del entorn, convertits en *carrer* de Cervera, y reputats los seus habitants, com a vehíns de la metexa. Axó donava ascendent polítich á la Capital de la rodalía, y tot quan allí's feya ú obrava, necesariament era seguit en los demés pobles.

Les fonts de que nos servim per la confecció del *Dietari de la Guerra á Cervera*, son: los arxius municipals de Cervera y de Barcelona, l'arxiu general de la Corona de Aragó y la publicació nomenada *Colección de documentos inéditos*, d'aquest darrer arxiu. En los volums dels dits arxius y de la colecció impresa, corresponents als anys de que's tracta, se trovará lo comprobant de tot. Per çó omitím assenyalarlos á cada plana y sols per excepció, quan nos apartém de les fonts usuals, anotarém la sua procedencia.

rie construendo ibidem vallos muros et alia opera quod ad tuicionem et salvamentum dicti loci cognoveritis utilia forma ad cognicionem vestrum paciariorum et aliorum proborum hominum qui ad hoc comuniter sint electi. Concedentes vobis quod possitis banna ponere super hoc contra inobedientes vel rebelles vobis et banna quod accidat solvi debere ea omnia in predictis operibus converti volumus et expendi." (Registre 57 foli 149, arx Corona d'Aragó).

(1) Es lo document més antich del arxiu municipal de Barcelona: lo Rev estableix á 20 homens del camp, les parellades y dominis que tenía á Cervera, dalt y abaix del rech, ab ses cases y hortes, prop de la iglesia de Sant Salvador, fins al torrent de Montpaó.

(2) 1294 (5 de Juliol). "Nos Jacobus etc, per nos et nostros laudamus concedimus et confirmamus vobis Petro de Cardona bauo Cervarie et vestris donacionem et concessionem quam ilustris domina Regina Isabel Regina Aragonis karisima consors nostra, vobis fuit, de hedificando et faciendo archus ante domos nostras Cervarie, quod sunt juxta ecclesiam Cervarie, ut in carta concessiones predicte melius et plenius continetur." (Registre 194, foli 23, arx., Corona d'Aragó).

1462

I DE JANER. — Gran, molt gran ha sigut, la consternació á Catalunya, en lo derrer trimestre del any mes prop passat, tant ple de disturbis y controversies. Lo dimecres 23 de Setembre, entre 3 y 4 hores de matí, «passa desta vida en la gloria de Peràdis, la Sanctedat, del Ilmo. Sr don Karles primogenit Daragó e de Sicilia, qual fini sos dies, en lo palau reyal maior de Barcelona, de mal de pleusulis: mochsen grandissim dol en Barchinona e per tot lo principat de Cathalunya, per la gran e bona amor que ell portava a tota la nació Cathalana quil havien tret de preso el havien lunyat e separat de la ira e furor del Senyor Rey son pare.»

Del dia que finá fins al 5 de Octubre, son cors estigué en la gran sala del dit palau, fent curacions sobrenaturals, segons pública veu. Lo 25 de Setembre «comença de fer miracles lo beneyt Senyor don Karles, qui gori una fadrina contreta, e sana una dona perelethica»: al endemá, «inlumina alguns sechs, gori contrets, e feu molts altres miracles en gran quantitat»; lo 27 «gori dos infants geperuts qui staven prop lo hospital, e gori una dona de cranch, e feu parlar un mut, e feu molts altres miracles quascun jorn successivament» Y al esser despullat d'algunes robes, lo dit dia 27, per métrelo dins dues caxes de fust, «per so com la devocio de les gents era tanta per los miracles evidens ques seguiren stant lo dit cos en la dita sala, les robes que vestia foren trencades, fins a calses e sabates.»

Sols tres meses havia exercit la llochtinencia general á Catalunya lo Primogenit. Lo Principat no desitjava tornar á rebre al rey Joan. Per les autoritats de la terra, fou acordat, que lo nou Primogenit, Ferran, lo governés, admetent que, en nom de aquest y com á tudriu, dirigís la re publica la reyna Joana. Mare y fill entraren solempnialment á Barcelona lo 21 de Novembre.

Mes no hi foren misatgers de pau. La Reyna trevalla sens perdre un moment, y concita voluntats, per fer retornar á son marit a Catalunya: com mes guanya partiaris, mes s'enconen los de la opinió contraria, fins al punt, que ni 's parla de la *Busca* y la *Biga*. Cessen les velles rancunies y ja marxen agermanats á Barcelona, uns y altres bandolejants, davant lo comú enemich, que ara es, la fracció reyalista em general, y mes en particular, solta y despresa en apariencia, la sua branca coneguda per agrupació dels remençes.

2 DE JANER. — Les passions polítiques somohuen Barcelona fá dies. Aquell mohiment arriva á les mes allunyades viles de Catalunya. Per tot no's parla mes que de les consequencies que portará la mort del primogenit Carles y dels miracles obrats per sa intercessió.

Ab lo començ del any, pervé la prova irrefragable de que lo foch está encenentse mes que depressa, ab la lletra dels Concellers de Barcelona que acaba d'arrivar á Cervera (1).

«Als molt honorables e savis senyors los Paers de Cervera. — Molt honorables e savis senyors: Dies ha passats la Illma. S. Reyna fou en la casa del Concell de aquesta ciutat, stant congregat lo concell de Cent jurats e pregua ab gran affecció, nosaltres e lo dit Concell, volguessem entendre e delliberar que la Mtat. del S. R. fos supplicada vingues e entras en aquest principat, fahent e donant nos molts motius per los quals sa senyoria crehia esser gran benefici e repos lo dit S. esser e star entre los Cathalans. E informats nosaltres no haver Sindich vostre e de algunes altres universitats sobre la dita demanda feta per la dita S. la qual semblant havia feta als deputats e concell lur, havien consultat a lurs universitats, havem sobresegut en fer delliberació sobre lo dit fet volents que axí com ab intervenció de aquexa universitat e de les

Signatura y autógraf de Carles d'Aragó, Princep de Viana

Ajau la present per de ma

propria ma — Charles ✠

Despres de lo que escrigué son secretari, lo Primogenit afegí, en la sua lletra adreçada en Tortosa, á 6 de Març de 1461 als Concellers de Barcelona, estes poques paraules, que denoten lo conexement en que estava de la llengua catalana.

altres (2) los affers passats se eren manejats tractats e delliberats, que per lo semblant, aquest fet fos manejat tractat e delliberat ab intervenció vostre e de les dites altres universitats. E per quant aquesta Ciutat per sempre vol continuar ab vosaltres e ab les altres universitats, aquell bon amor e fraternitat que tota hora los ha hauda, es de intencio e voluntat no fer delliberacio alguna en lo dit fet sens intervencio de aqueixa universitat e de les altres. Pregam vos per tant, quant mes podem, que per lo correu portador de la present, vullats scriure a vostre Sindich o Sindichs, si en la present Ciutat ne tendrets, vullan ab la dita Ciutat, pratichar, comunicar, manejar e

(1) Se nota una divergencia de dates; en l'arxiu de Cervera se diu que porta la data de 3 de Decembre; y en lo de Barcelona se suposa despatxada lo 20 del propi més. Creem que lo 2 se començaria a trametre a algun poble de Catalunya y fins lo 31 no s'expediría a Cervera.

(2) S'escrigueren lletres iguals a aquesta, a Vich. Lleyda. Tortosa, Gerona, Perpinyá, Manresa, Puigcerdá, Vilafranca del Panadés, Arbós y Vilafranca de Conflent.

tractar sobre lo dit fet, totes aquelles coses que sien e concernesquen la lahor de Deu, servey de nostre Rey e Sor. e de la Sra. Reyna e del Illmo. S Primogenit fill lur, e benefici e tranquillitat e repos de aquest principat. E sino nich haurá trametren per la dita rahò. E haurem vos ho a gran complassencia per les frequentades instancies que la dita S. Reyna nos fa per haver resposta de la dita sua demanda. E trobarem pler per lo correu portador de la present cobrem vostra resposta. E sia, Sors. molt

Estampa del Beat Carles d'Aragó

Lo malhaurat Princep de Viana, tingué altar propi en los claustres de la Seu de Barcelona, lo consideraven com a advocat per les escrófules y porcellanes y tant esperava, la veu popular, la sua canosisació, que Alonso II Comte de Cifuentes disposá en son testament: « enviar a Santa Maria de Montserrat y a la sepultura del Príncipe D. Carlos, sendas imágenes de cera, e si el dicho Príncipe fuere canonizado, de le fazer un altar con su figura en la iglesia de Cifuentes. » (Carderera—Iconografía española.)

honorables e savis, la divinitat vostra guarda. Scrita en Barchinona a XX de Deembre del any MCCCCLXI.

Los Concellers de Barchinona a vostre honor apparellats.»

5 DE JANER. — Los novells Paers al pendre possessió del ofici llur, se troven capficats per contestar als Concellers. Fa tres dies que tenen la sua lletra y no volen trigar mes á respóndrela. Per tant que ho fan ab esta forma:

«Havem rebuda una letra a dos del present meś la data de la qual fonch en barchinona a XXXI del mes de Deembre any pressent e dejus scrit en e ab la qual nos avisats com lo consell de C jurats de aquexa Ciutat es stat pregat per la Senyora Regina volgues deliberar que la magestat del Senyor Rey fos suplicada vingues e entras en aquest principat fahent e donant vos molts motius per los quals sa senyoria creu esser gran benefici e repos del dit Senyor. Pregant nos per quant mes podeu que quant pus prest possible sie trametam en aquexa Ciutat nostre sindich per practichar, comunicar, manegar e tractar ab aqueixa Ciutat sobre lo dit fet, totes aquelles coses que sien e concernesquen la lahor de Deu, servey de nostre Rey e senyor e de la Senyora Regina e del Illmo. S. primogenit fill lur benèfici tranquilitat e repos de aquest principat. A la qual honorables senyors vos responem, com nosaltres ara novellament siam entrats en regidos de aquesta universitat et com per ordinacio de aquesta vila lo consell ordinari no pot elegir algun sindich e missatger sens un gran consell apellat de Sexantena, en lo qual han a esser Sexanta promens los quals han a esser liquidats per nostre Racional e liquidats aquells, han poder de fer e constituir tots e qualsevol sindichs que aquesta universitat face en qualsevulia actes et negociis: la qual liquidacio encara no es feta: mes si plassent sera a Deu, donat conclussio a certs negociis los quals concernexen gran util e profit de aquesta universitat donarem orde, forma e manera, per nostre clavari la dita Sexantena sie liquidada; e liquidada farem ajustar concell de Sexantena, lo qual ajustat farem legir vostra letra, e de la provissio que sera feta per aquell, prestament per nostra letra serets certificats.»

12 DE JANER. — Ajustada la Sexantena en conformitat á lo que preceptuaven los privilegis de la Vila, se llegiren certes lletres de la Reyna y la dels Concellers de Barcelona. Donya Joana demanava al Concell li trametes son sindich «per entrevenir en lo parlament dels diputats.» Lo mateix solicitaven los Concellers «per entrevenir en lo parlament de Cent jurats de la dita Ciutat.»

Jaume Tallada es elet sindich per abduy parlaments, donantli escrites, les instruccions que devien regular lo seu obrar, interpretant lo desitj de la Vila.

15 DE JANER. — Vich celebra ab gran solempnitat, festes religioses á laor del gloriós Sant Carles primogenit d'Aragó, com anunciaren los Concellers de dita Ciutat, en la lletra de convit, passada á algunes persones de dit bisbat (1). «Molt honorable e savi senyor per tant com lo glorios Carles de gloriosa recordacio, fill e primogenit del illustrissimo senyor Rey are beneventuradament regnant, a XXIII de setembre prop passat paga lo deute de natura comanant la sua anima al sobira creador e redemptor nostre e per tot lo universal mont e signantment per lo principat de Catalunya, en la sua vida es stat molt comendat per les grans virtuts, per obra de Sperit Sant, en ell abundants e apres de la sua mort per innumerables miragles demostrats e tots jorns continuats, que nos lig de sants e santes, de la mort de Ihesu xrist ença, tants sen sien seguits, per los quals respectes lo seu cos es digna cosa sia benerat en les terres per los feels crestians, e per tant per la dita ciutat e per los honorables capitol e clero daquesta seu, sanctament sia stat desliberat e acordat, que, divendres primer vinent, XV del corrent mes de janer, en aquestes ciutat y seu, sia feta la pus singular sollempnitat e

(1) Arxiu municipal de Vich, volums de correspondencia.

obsequies qui fer se puixen, a laor e gloria de nostro senyor Deu, e de la sua gloriosa Mara, e en veneracio e recordacio del dit glorios Carles. Per tant, vos pregam eus encarregam, lo dit divendres primer vinent, siats en aquesta ciutat per entrevenir en les dites obsequíes, e serets participant en los grans merits de les animes qui sen aconseguiran en lo repos celestial. Scrita en Vich dissapte VIIII de Janer any MC‿CCLXII— Los concellers de Vich a vostres plers e honors prests».

16 de Janer. — Se confereix la lletra de crehença al sindich Tallada, partint, ab tota la representació de Cervera, vers la Capital Catalana.

1 de Febrer. — Lo Concell llegeix altra lletra de la Reyna (datada á Barcelona lo 18 de Janer) dientli «com ella vulle e entene ab summo studi de fer jurar al Illustre lo Senyor don ferrando Primogenit darago, et de ferli prestar lo sagrament de faheltat: manant a ells et a la present vila, trameten lur Sindich al Sisen dia de ffebrer, per prestar los dits sagrament.» Al mateix Tallada li conferiren la nova comissió, trametentli «memorial de demanar algunes graties o privilegis segons en lo memorial a ell fet, com jurs lo Illustre Karles lavos primogenit.» També s' enterá, lo Concell, d'una lletra del dit Tallada, avisantlos «com en lo concell de la terra e encara en lo concell de la ciutat de Barchinona, algunes coses les quals son comunicades axí per aquells qui entrevenen en lo concell de la terra, com encara per lo concell de la dita Ciutat: e com algunes coses sien a ell comunicades a ell, et aquelles, perque son de aidositat et bonament nos puxen per letra scriure, per molts respectes si lo present Consell lo volie licenciar, que com lo cas so apportás, ell pogues venir de la Ciutat de Barchinona fins asi per comunicar et denunciar a ells, aquells tals affers, qui a ell per los qui entrevenen en los dits concells, axi de la terra, com de la Ciutat de Barchinona, seran denunciats et comunicats, ell hic venrie.»

Darrera signatura del Príncep de Viana

Kus Pus ARis y lo sagell anular hont sembla veures lo carboncle distíntiu del Reyalme de Navarra, signen la lletra datada a Barcelona lo dia 8 de Setembre de 1461. Se distingeix la signatura per lo pols tremolós del Príncep y per esser del tot diferent de la de charles que usava avants d'ecsercír la lloctinencia.

24 de Febrer. — Fins avuy, lo concell, no deliberá la contestació que donaría á una lletra de la Reyna, datada á 29 de Janer y rebuda á Cervera lo 2 de Febrer. Fou determinat, que, los Paers, degudament aconsellats, « facen e ordenen una bona resposta. »

Lo sindich Tallada, de retorn de Barcelona, ne fou la ánima d'aquesta resposta. En lo propi Concell, dit Síndich, referí lo ocorregut en los parlaments de la Capital, essent de nou comissionat per retornarhi, y entrevenir, á nom de Cervera, « en tots consells, parlaments, tractes et ordinacions» que celebrés, axís la Reyna ,com la Generalitat y la ciutat de Barcelona, á « honor de la corona Real et benavenir del principat de Cathalunya, en defensio de la capitulacio. »

1 DE Març. — Noves alarmants arriven de Barcelona y comuniquen los pahers al Concell « dients com segons han sabut per moltes letres et per molts avisos de gents, com en Barchinona saurie seguit un gran inconvenient o tomult de gents, ço es, de alguns Sindichs de la, prenent causa o questio de alguns Sindichs, que serien venguts a la Senyora Reyna dient, que, ells com a Sindichs volen et demanen, que lo Senyor Rey vingue. De que los Consellers et la Ciutat se son moguts et ans fets certs preparatoris et ordinacions, axi en tanquar portes et guardes, com encara guaytes et altres preparatoris, les quals coses foren exprimides largament en lo present concell.» També's referí «com se digue que a Leyda se fan grans ordinacions et preparatoris en tanquement de portals, guardes, guaytes, provisions de bombardes et altres artelleries » Acordá lo Concell «que es bo que aquesta vila et los Regidos daquella sapien et senten et sien ben avisats del fet de Barchinona et daltres parts. E apres ab bona manera provehesquen a guardar la vila de sinistres et inconvenients, provehint que los portells dels murs sien tancats et los murs, la hon sie necessari, reparats e adobats.» Es remarcable lo vot de disentiment d' en Roqueta: «En P. Ramon de Roqueta oida la proposicio feta per los honorables paers, so es, que alguns siutadans de Barchinona ab moltes altres gens, se serien levats, proposant davant la Senyora Reyna, que lo senyo Rey sia suplicat de sa entrada et axi mateix que Barchinona tancharia portals et sperons, et Leyda portals et murs et proveeix de bombardes et artelleria per defensio: oides totes aquestes coses, per cesar inconvenients per benavenir de la terra et pacificacio daquela et aplanacio de superbia et elacions de gens, dona son vot, que, lo senyor Rey sia suplicat de sa benaventurada entrada, salva et inlesa la nova capitulacio et leys de la terra.

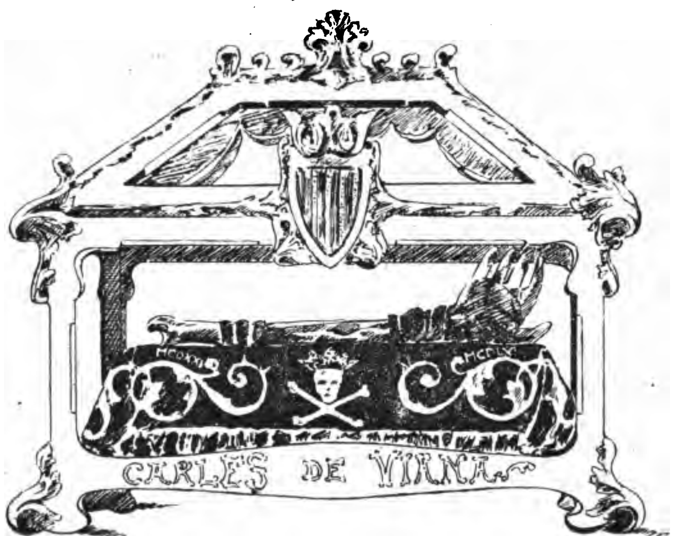
17 DE Març. — Lo malestar s'ha escampat per Catalunya. També 'n participa Cervera hont lo concell, deliberá sobre que «en aquests dies pus prop passats, han hauts algun sentiment que alguns ajusts de gents se ferien en les circunstancies de la present vila, ço es, per mossen Anthoni Das... per mossen Boxados et daltres adherents a aquells. Per la qual reho se dirie que molts singulars de la vila serien emprats fossen ab ells per ferlos valença. Hoc encara que hic trahen cuyraçes el altres arnesos. E vehent lo barbull et mohiments que vuy son en la terra, volien ordonar et fer crida que algu singular de la vila que isques fora aquella per fer valença a alguns de les dites parts, pus sien exits de la vila, que no gossen tornar en aquella. Per ço com en aquesta vila ha molts singulars que han voluntat a unes parts et altres de les dites bandositats, et que no mesclasen la tínya dins la vila.» Lo concell prohibí als vehins sortir dels termes de la vila «sots pena de cors et daver», que tothom se recullesca de nits dintre Cervera, que ningu tregui ní presti arneses «E entretant los dits honorables Pahers stiguen attens et svetllats que algun inconvenient ni cabuscol nos puxe moure dins la dita vila de Cervera.»

26 DE Març. — En lo concell van definintse les tendencies polítiques que çomohuen la terra, ab ocasió de rebre altra lletra de la Reyna datada á Gerona lo 20 de Març. «Lo dit Concell de LX vehent la dita letra esser assats ponderosa e conte coses que es necessari a lá Senyora Reyna sie respost», designá una comissió per fer la resposta, la qual, si ho creya necessari, se comunicará ab Lleyda envianthi un bon prohom. «Anthoni Sala dix que no es de intencio que sie trames gens a Leyda ni trames per aquesta raho, sino que sia respost a la lletra de la Senyora Reyna prestament brevis. Idem Johan Pont. Idem Berthomeu de Vallebrera. Idem R Steve.» També ha rebut una lletra, lo Concell, de la Generalitat de Catalunya.

12 d'Abril. — Sabedors, los Concellers, de la ordre passada, per los Paers deCervera, al sindich Tallada. de que, després de festes, retorni á la Vila, suposant que la causa del manament obehís á mal entés per certa omissió en que podia haver sigut tinguda la Vila, escriuhen escusantse de tot y demananthi atures mes dies, lo Sindich, á Barcelona.

«Vostres savieses no ignoren los affers concorrents de present quals son, e de quanta importancia, en los quals si possible era, algu del dit conçell fallir no deuria. Pregam vos per tant quant mes podem, que, per satisfer al be de tots, donets orde que decontinent vostre Sindich, passades festes sia, açi trames.»

Brás de Carles d'Aragó, conservat en lo monestir de Valldonçella (Barcelona)

Estigué son cos en lo Presbiteri de la Catedral de Barcelona fins l'any 1472, que de ordre del rey son Pare lo portá a Poblet l'Abat Fr, Miquel Delgado y conserva avuy dia (any 1753) una admirable integritat: y vehent, un Llegat Apostólich, lo dó de curació que Deu li está continuant, doná llicencia en l'any 1542, per separar del cos un brás, que's guarda ab veneració en la sagristía del Monestir y un dit, que's guarda en la esglesia del Priorat de Sant Vicents de Valencia; y al contacte d'estes reliquies, esperimenten sovint los malalts que devots lo invoquen, maravelloses cures (Finestres, hist. de poblet, v. I pl. 292). Lo brás passá a Barcelona, al Priorat de Nazareth. En l'any 1835, fou portat al monestir de Sta. Maria de Valldonzella, hont se'l guarda, en la interessant urna construhida en 1904.

20 d'Abril.—Ab les circunstancies actuals, creix lo renom de Cervera y va prosperant la sua influencia en los pobles del entorn. Molts d'ells, com Montmaneu, ja son carrers de Cervera y disfruten de tots los privilegis de dita Vila. Avuy, en lo Concell, se manifesta un desitj expressat per los habitants de Granyena, de ferse aytambé, vehins de Cervera.

21 d'Abril. — En la Vila se prenen precaucions extraordinaries: dies ha que es

tancat lo portal de Sant Cristofol, obrintse sols lo portal Nou, ab bones guardies. Avuy se tornarán á obrir tots dos, pro convenientment custodits.

25 d'Abril. — Al vespre lo correu es portador de tres importants lletres als Paers que prou manifestaven la perturbació de la terra.

26 d'Abril. — Lo Concell convocat, s'hi llegeren dites lletres, exposant los Paers «com per causa de alguns sentiments que ells han, aquesta terra, ço es a saber lo principat de Cathalunya, es preparat seguir grans novitats e turbacions» y acordantse per majoria de vots, que dits Paers ab 12 prohoms, obrassen segons los paregués necessari «per lo ben a venir et repos de la dita vila et de tot lo principat de Cathalunya »

Los fets del remençes y maquinacions polítiques de la Reyna llochtinent, promouhen lo creximent de la ecsitació. Los Concellers ho comuniquen á Cervera y demés llochs de la terra (1) en una nova lletra, en forma un tant vaga, pro mostrant virilitat en son obrar.

«Vist per ço quant aquestes coses e altres que tots jorns ocorren, son de gran ponderositat e importancia als deputats de Cathalunya e concell lur, aquest Principat representats, ab assentiment e intervencio nostre e del concell de aquesta Ciutat, ha covengut e cove entrar en pensament de fer lo que es vist esser necessari a conservació del dit Principat e de la cosa publica e libertats de aquell, tenints sempre en lurs penses e coratges, als quals son conformes los nostres, ço que los Cathalans han loablement acustumat, ço es, la honor e lahor de la Mtat. divina, la integritat e servici de la corona Real e lo repos e tranquille stat del dit Principat.»

Demana la Ciutat seguesca á Barcelona, lo Sindich de Cervera. «E siats vigils e attents a la conservacio de la republica »

27 d' Abril.—Determinada, la Reyna, a portar a efecte la propaganda mes activa en les poblacions catalanes, resol escriure a totes elles, una lletra circular, manifestant los greuges que pretenía haver rebuts de les autoritats de Barcelona. Allí se detallen fets y concreten motius de disentiment, que, per ésser, algúns d'ells no coneguts, donen gran interés a la comunicació de Donya Joana.

«La Reyna—Amats e feels del senyor Rey e nostres. Apres que ab altres letres closes per nos a vosaltres tramses sots data de XX dies del mes de Març prop passat vos havem informats de les coses e cassos en les dites letres a les quals nos refferim contenguts e subseguits fins a la jornada de la dita data e les quales vos pregam façats recensir e legir en presencia de tots vosaltres affi que pus facilment puxats compendre les coses davall expressades. Se son seguits altres cassos actes procehiments dels quals es expedient e molt necessari siats avisats axí com se segueix, ço es, que pretenents los diputats e consell del general del principat de Cathalunya ab intervencio e assentiment de la ciutat de Barchinona, que lo magnifich e amat Conseller e Vic. Del senyor Rey e nostre micer Francesch Marquilles, los amats micer Pere Falcó e micer Jaume Taravau doctors en leys, del sacre consell del senyor Rey reladors, sobre la presó de micer Joan de Copons, detengut, lavors, en lo carcer reyal de la Ciutat de Barchinona, haurien procehit e evantat contra forma dels usatges de Barchinona,

(1) Fou tramesa la lletra á les ciutats de Gerona, Vich, Tortosa Perpinyá, Manresa, Vilafranca de Conflent, Vilafranca del Panadés, Puigcerdá, Lleyda, y Arbós y als capitols de les Seus de Tortosa, Lleyda, y Gerona, ço es, á les principals entitats del Principat, exceptuant Tarragona, tal vegada perque hi dominava l'arquebisbe Urrea, gran capitost dels contraris de la terra.

Constitucions e libertats del principat de Cathalunya, per aquesta raho, en cas a ells no permes per la Capitulació ne en altra manera, han requests e citats los dits Vic. e reladors, que, dins cert termini, en la requesta e citació per ells feta, contengut, comparegue denant ells per deffendres de les coses de que eren impetits: e aço han fet, no obstants les inhibicions e manaments litteratoriament ab forts e grans penes com dit es a ells fets, hoc'e apres les dites coses no curants los dits Deputats e consell, de la acerbitat dels enormes e detestables crims dels quals es delat, inculpat e acusat tota via a instancia e prosequció de part lo dit micer Copons e largament contenguts e expressats en los processos e enquestes contra lo dit micer Copons per la dita rahó fetes, los dos dels dits processos e encara peniant evocació e inhibició als officials del altre proces criminal per causa de viduitat e miserabilitat a la Reyal audiencia per nos feta penjant la inhibició feta per nos ab nostres letres patents, segons forma de les Constitucions de Cathalunya, e manades e presentades aquelles als officials reyals per causa de regonexer. Los dits diputats e consell han tenguda practica e manera, que, ab lurs forts instancies e aspres requestes fetes al regent la Veguería de Barchinona, qui per nostres dites letres e inhibicions a ell e altres officials fetes e presentades ab justa causa e raho se excusava, assistint e congoxant lo alguns per aço destinats, axi per lo consell dels dits deputats, com encara de la dita Ciutat, qué, no obstants les dites nostres letres inhibicions e manaments, passa àvant en liberar e soltar del carcer lo dit micer Johan de Copons e axi aquell es stat desliurat e liberament relexat e tret del dit carcer, contra nostra voluntat e nostres inhibicions, en gran vilipendi e derogacio de les regalies, jurisdiccio e preheminencia del senyor Rey. E mes ses seguit, que, a conselle instancia de Consellers e consell de la dita ciutat de Barchinona, son stats presos en Jaume Perdigó çabater, Martí Solzina mostaçaff, en Comes specier sucrer, e altres del Sindicat dels tres staments de la dita Ciutat, de que se es seguit, ab illicita e reprovada pratica e contra guiatge per nos als dits Perdigó e altres atorgat, lo dit Perdigó es stat turmentat per lo veguer o regent la vegueria de la dita Ciutat de Barchinona, assistint li totavia, e empenyent lo los dits Concellers, no procehint deliberació alguna, o interlucutoria de turments, e que es pus fort, no hoyt aquell ne donat a defenses, fahent aço los damunt dits en los dies sants e per la divinal reverencia feriats, nosolament contra lo dit guiatge, lo qual a tots, encara que fossen infeels, se deu e es acostumat servar, mas encara contra expres manament e inhibicio ab nostres patents letres.

La qual inhibicio havia compresos tots los officials reyals de la dita Ciutat als quals era stada feta presentacio ans que fos procehit a la capcio dels dits homens o algu de aquells ni altres. E jatsia lo dit veguer si scusas als consellers de la dita ciutat o consell de aquella, mostrant los les dites nostres letres inhibitories patents a ell presentades, empero ab lus consells e forts requestes expressament continents que no contrastants aquelles dites nostres letres e inhibicions passas avant, atemorint lo dit Veguer Reyal, han fet ab llur assistencia, saltar en los dits actes los quals no solament quant sien en evident injuria vilipendi derogacio e prejudici de la suprema dignitat reyal contra rahó e justicia, mas encara en notoria lesio preiudici e violacio de les constitucions generals de Cathalunya, usatges e privilegis de Barchinona, Capitols de Cort e altres drets e Leys del dit principat encara mes tenints pratica per poder fer les dites capcions, ço es, que alguns han meses falses fames e albarans que volien furtar lo cors del Illmo. don Karles de recordable memoria, hoc e que volien cremar aquell, e encara que en la dita Ciutat se devia seguir hun gran cas e axi feeren armar molta

gent lo dijous sant, e lavors prengueren los dits Marti Olzina e alguns altres. faents tot aço per poder complir lur intencio. Mes avant volem siats avisats, que los dessus dits deputats e consell, han feta deliberacio, en lo Consistori de la Deputacio, que no obstants les coses e rahons en nostres letres e provisions seriosament deduides e a ells presentades la jurisdiccio e conexença de inquirir punir e castigar los qui hauran tractat o fet contra la Capitulacio recau en ells occupant se notoriament la jurisdiccio e exercici pertanyent a la dignitat reyal, e per conseguent a la M. del Senyor Rey e a nos com a tudriu del Illmo. Primogenit don Ferrando, passants los límits de la Capitulacio segons la qual, tal potestat no es a ells atorgada e axi aço es cosa inaudita e detestable e no praticada en aquests Regnes e terres, ne may la dita Capitulacio ha somiat hun tal o senblant reprovat acte com es aquest preparatiu de inconvenients e scandols irreparables, posant aquest principat e Comdats e los poblats en aquells, en grandíssima turbacio e quasi a final extermini e perdicio. E perque no ignorets la pratica que han tenguda en fer la dita deliberacio, vos avisam, que, veents alguns del consell dels dits Deputats e consell de la dita ciutat, que no havien pogut conduir, jatsia per moltes vegades ho haguessen assagat, que haguessen complidament de veus per a XXXII en la casa de la deputacio, lo dilluns apres Pasqua, al mig jorn, feren congregar lo consell, e aqui feren venir en torn CC o CCC[cens.] homens armats los quals fahien murmurs: e per quant alguns del consell dehien, que, ells no staven segurs feren los apartar: empero apres tantost ne vingueren gran nombre, qui, ab grans crits cridaven: «muyren tots aquells qui nos concordaran ab la deliberacio de la Ciutat»; e axi, alguns del consell dels dits deputats qui en lo passat havien votat que no podien fer la dita deliberacio, vehents tantes impressions e terros e comunicacions aspres, ja los eren, per altres precedents jornades, fetes, sen anaren: altres restaren e votaren per temor e paor. E nous volem obmetre la novitat feta per los consellers e consell de la dita Ciutat de Barchinona, ço es, que, com aquests dies passats nostra excellencia trametes hun plech de letres á mossen Galceran Oliver Tresorer del senyor Rey, los dits Consellers han pres lo dit plech e contradient hi expressament lo dit Tresorer, han legides aquelles. No fahents hi altre defferencia que si les dites letres fossen de una privada persona, rompent los sagells reyals e legints los secrets de la Cort, no redubtants violar la gran auctoritát dels sagells reyalls per Usatges de Barchinona, e Constitucions generals de Catalunya roborada, lo que james fou vist. E no resmenys diumenge prop passat que teniem XXV del present, no contents del damunt, los dits Deputats e concell, ab intervencio del batle de la ciutat, assistents a ell les persones per los dits deputats e concell e per la ciutat de Barchinona en aço deputades, levá lo bastó publicament ab gran multitut de gent a mossen Galceran Burgues regent la vegueria de Barchinona, e aquell mes a la preso del Castell Nou de la dita ciutat, fahent lo apartar e posar li cadenes e grillons, per quant lo dit veguer, en virtut de nostres manaments, ab forts e grans penes a ell literatoriament fets, haurie trets de la presó en Martí Solzina, Pere Comes specier, e Nanthoni Abella de la predita Ciutat, guiats e assegurats per nos, en bona fe reyal e nostra. La qual cosa no passa sens alguna gran admiracio als vehents e hoynts semblants actes Car com sabets, altre inferior de la M. del S. R. no ha facultat e auctoritat alguna de fer semblant acte en persona de hun tal official com es lo Veguer de Barchinona, lo qual per observancia de nostre dit guiatge atorgat als sobredits en preiuhi del qual, res no deu esser attentat o fet per alguna via, juxta lo usatge: «Quoniam per iniqui principem» e altres usatges e leys de la patria: fahents no resmenys deliberacio los sobredits deputats e concell, de ende-

rrocar la casa del dit Veguer. E moltes altres novitats e procehiments fan continuament e cominen fer, repugnants al domini e senyoria de la corona reyal. E axi nos, vistes e considerades les coses damunt specificades, vos havem de aquelles volgut sertificar e certificam ab les presents per vostre avis. E perque sapiau ab quants treballs e ab quanta vigilancia, sollicitut e cura, havem entes e continuament entenem en lo repos e beneffici del dit principat e de la cosa publica de aquell, e per semblant puxats compendre la intencio dels dessus dits, pregants manants e encairegants vos ab quanta affectio podem, vullats considerar e attendre en les coses dessus dites e a la fi perque son fetes. E provehir en totes aquelles coses que han sguart a la honor e gloria de nostre senyor deu, servey de la Maiestat del S. R. beneffici, repos e tranquillitat de la terra e segons de vosaltres confiam e be havets acostumat, per la innata fidelitat e naturalesa que vosaltres e vostres predecessors sempre havets hauda a vostre Rey Princep e Senyor. Dada en Gerona a XXVI dies de Abril del any Mil CCCCLXII.— La Reyna.»

Signatura del Princep Ferran d'Aragó

Princeps Ferdinandus Al morir lo Princep de Viana, actuá encontinent de Llochtinent general a Catalunya, son germanastre, lo princep Ferran y ab tal caracter, signa la lletra adreçada desde Martorell, als Concellers de Barcelona, lo 13 de Novembre de 1461, comunicantlos, que, al endemá será a Valldonzella. Lo Princep tenía llavors 9 anys, y 8 meses d'edat.

4 de Maig. — La activitat desplegada en la cort de la Reyna, vá en creximent. A Gerona tot es entrar y sortir missatgers y cavallers, expedir correus y rebre avisos y comunicacions. Avuy son despatxades lletres de crehença per Guillém Ramón d'Erill, majordóm del Rey, qui deu seguir Rosselló y Cerdanya (1); com també ne son fetes altres consemblants per En Galcerán de Pinós vescomte d'Illa, camarlench de donya Joana Enriquez.

(1) La comissió ó embaxada de que tenía cárrech N'Erill, está condensada en l'apartat que 's continúa: "E donades les dites letres en virtut de la creensa ab aquelles al dit mossen Erill comesa, explicará de part de la maiestat de la dita senyora a quiscu dels dessus dits, com les nou persones elegides a la diputacio ab plen poder e sens refferit haurien manejat e tractat segons se diu, de haver a ses mans la persona del Illmo. Primogenit en deservey de nostre senyor Deus de la Maiestat del S. R. e sua e damnatge e turbacio del repos e asosech del dit Principat. Per la qual raho a la dita Illma. senyora conve pepararse a preservacio de la dita aprehensio si et hon se volgues attentar. E per tant lo dit mossen Erill de part de la dita Illma. S. emprará, pregará e encarregará quiscu de aquells als quals ha en carrech, que, per la causa sobredita, se vullen disponre en servey de la dita Illma. S. R. e del dit Illmo. Primogenit, ab aquella maior promptitut e nombre de gent de peu e de cavall quells sia possible: volent saber la dita Sra. qual comte pot fer dells en tal cars per deffensio de la dita persona de aquell, segons mes stesament li es stat donat encarrech. (Registre 3509, foli 9).

5 DE MAIG. — Missatgers de la Reyna seguexen Catalunya per escaltar als del partit reyalista y contrarrestar la acció del element popular de Barcelona. Micer Pere Miquel se presenta avuy á Cervera, é hi aplega lo concell y allí dona compte de sa missió, llegintlos, «molts capitols scrits en la nova capitulacio et altres en substancia verbalment dits et recitats. E en conclosio pregave e exortave de part de la Senyora Reyna a tot lo present consell li plagues atendre a la gran amor et voluntat que la dita Senyora Reyna ha atenir en repos et pau tot lo Principat de Cathalunya et en neguna manera no voler derogar constitucions, privilegis ni capitulacio ne negunes altres libertats del principat. E axi mateix los placie atendre als greuges per la dita Senyora pretesos et per lo dit micer P. Miquel recitats en sa crehença.» Lo Concell acorda que los pahers responguen verbalment «al honorable misatger fahent aquelles humil gracies et merces a la dita Senyora Reyna de la bona amor que mostre a aquesta universitat, ab aquelles bones paraules que los dits honorables pahers acordaran ab los XII prohomens ja assignats» los quals, mes avant, respondrán per escrit á Donya Joana.

Sols sembla que lo delegat reyal siga portador de la revolta á Cervera, puix aquesta nit s'hi perturbá la pau d'una manera assats visible. Llorenç Barrufet esplica lo fet «dient, com per ordinació dels honorables Pahers et per la indisposicio de la persona del honorable en Guillem Asbert paher, fonch comanada la guayta del dimecres a vespre pus prop passat, en tant que altres que ell es Cinquantener ab alcunes deenes de sa Cinquantena axi com a fill de obediencia lo qual zele lo be et util de la present vila, accepta la dita guayta et aquella mes en execucio, metent ses guardes per los lochs acostumats, ço es, en los portells e trenchs dels murs, en los campanars et en altres parts. E apres ell ab los altres qui ab ell eren guaytaven, per la vila. E com foren a la plaça del blat, sentiren trepitgs de peus en les voltes den Altelló et axí ells se acostaren devers les dites voltes dient «qui va»: et ladonchs mossen Veguer li respos dient «a la cort». E axi ell se feu ab lo dit Veguer, lo qual Veguer ac noves ab lo dit Barrufet, dient, que los de sa companyia li havien donat als pits ab les lances, la qual cosa no es vera, ans es lo contrari: de ques dirie que lo dit mossen Veguer inquireix contra ell.»

En esta jornada memorable del parlament de Micer Miquel als cerveríns, á Barcelona, se prenia altre determinació trascendental, comunicant als principals llochs de Catalunya, los fets desenrotllats derrerament á la Capital, y que devien contribuhir á excitar les passions y odis.

Be á esser donchs, una ampliació y continuació de la lletra circular dels Concellers del 26 d'Abril, adreçada á contrarrestar les inculpacións de la Reyna en ses lletres y missatgeríes. la comunicació que en jornada d'avuy, tramet Barcelona á Cerveray á altres llochs de Catalunya (1).

«Als molt honorables e savis Senyors los Pahers de la vila de Cervera—Molt honor. e molt savis senyors: Per quant som informats que la Illma. S. Reyna ab ses letras hauria scrit a vosaltres e a altres universitats, impingint e donant nos carrech de certes letres de la dita Sra. dreçades a mossen Galceran Oliver tresorer del S. Rey,

(1) A les poblacions següents fou adreçada: Lleyda, Gerona, Cobliure, Vilafranca de Conflent, Puigcerdá, Berga, Vich, Manresa, Santpedor, Ayguалada, Tortosa, Tarragona, Arbós Vilafranca de Panadés, Granollers, Caldes de Montbuy, Besolú, Camprodón, Olot, Figueres, Moyá y Torroella de Montgrí.

regonegudes per nosaltres, impellits ab gran e justissima causa, segons ab la present veurets, de la qual causa molt stesament decontinent regonegudes les dites letras ab nostra letra la dita Sra. ne fonch informada E semblant informacio qual ne havem donada a sa Excia. ne donam a vosaltres. Notifficants vos com a XVIIII° del prop passat mes d'Abril entorn les IIII hores passat mig jorn segona festa de Pascha, vench als portalers del portal Nou daquesta Ciutat, cert home quels avisá que havia trobat un correu quí portave letras al dit mossen Galceran Oliver, lo qual ell; dit correu, no havia trobat a la torra. E lo dit home li respos que, per les gelosies que concorrien en la Ciutat, no li venia be pendre les dites letras. E per ço lo dit home ne avisave los dits portalers. Affi que com lo correu volguera entrar hi provehissen. E los dits portalers, haut lo dit avis, poch apres vench lo dit correu qui fou per los dits portalers interrogat si portave letras, e respos que hoc una a mossen Galceran Oliver. E los dits portalers li digueren que mes ne portave e hon eren les altres que volia comenar al home que havia pregat les li prengues: e ell no podent ocultar la veritat dix, esser ver que lo Mestre de Muntesa li havia comenat un mas de letras lo qual li havia manat en manera alguna no metes dins la Ciutat de Barchinona, ans les portas a la torra del dit mossen Galceran Oliver. E no trobant loy les amagas e soterras sota terra. E apres que ho notiffícas al dit mossen Oliver e li mostras lo loch hon les haguera amagades. E handa per los dits portalers tal informacio, manaren lo dit correu a nosaltres dients nos totes les dites coses, presents molts daquesta Ciutat. De aço nosaltres prenguem alguna admiraçio, que. letras fetes per la dita Sra. fossen prohibides no esser meses dins la dita Ciutat, en conçebem algunes gelosies, no per causa de sa gran excellençia mas per respecte de alguns consellers de aquella los quals duptam sien tant attents com seria necessari al servey de la Mtat. del S. R, e de la dita Sra. e del Ill. Primogenit, e al benefiçi e repos de la cosa publica daquest Principat. E axi nosaltres donam carrech als dits portalers e correu anassen al loch hon lo dit correu havia amagades les letras, segons fou fet. E aquelles foren trobades sota romaguers ben amagades. E portades a nosaltres, per sguart de les grans gelosies e parlars ques fahien per Ciutat de les dites letras, per repos de tots, delliberam posar les dites coses en conçell, lo qual, per lo dit repos e per moltes opinions que concorrien entre los poblats de la dita Ciutat, deliberam que descloent e obrint les dites letras lo tresorer del dit S., presents nosaltres consellers e IIII persones, una de quiscun stament, fossen regonegudes: e axi es stat fet. Es ver que lo dit tresorer no volgue descloure aquelles: pero descloses bona part de aquelles, legi, prestat sagrament per nosaltres e per los dits IIII promens e scriva, de tenir secret tot ço que en les dites letras fos, fora lo interesser del repos de la dita Ciutat. E veus açi, Srs. molt honorables, la causa e los motius vertaderament quens mogueren de regoneixer les dites letras. E per ço que siats informats de la veritat com dit es, avisam axi largament de les dites coses vostres honorables savieses, les quals la divinitat tengua en sa especial proteccio e guarda. Scrita en Barchinona a V de Maig del any MCCCCLXII.—Los Consellers de Barchinona a vostre honor apparellats».

6 DE MAIG.—La Vila segueix aparellant armaments. Per sa defesa es ordonat «sien despengades les balestes e pavessos de la sala, e treytes al perxe, e feytes cordes e altres menbres de les dites balestes e pavessos si mester ni haura. Item, volgueren e ordenaren, que sia feta polvora e pasadors a les dites balestes, e pedres per les bonbardes e borcons de la dita vila».

7 DE MAIG.—Lo concell tractá de la controversía moguda entre lo Veguer y Bar-

rufet, en la nit del 5 de Maig. Fou acort pres en aquesta jornada, (que, encara que's borrá després, val la pena de consignarlo) «com per los prohomens assignats per lo honorable consell sien fetes moltes et notables ordinacions per la indempnitat de la present vila. Pero serie necessari, per mils esser promptes e apparellats si algun cabuscol o cas se seguie en la vila, que ells, dits Pahers, ab les Cinquantenes et deenes de a vila, sien et attenen et ajustarse quiscun paher en qualque plaça o loch de la dita vila, ab ses Cinquantenes et deenes, quiscu en son quarter, en forma que la vila sie defesa et guardada al S. Rey.»

També fou conclós, trametre á En Tallada á Barcelona, ab memorial del que devia fer: «en Guillem Sbert I, dels pahers, vehent la tramesa et anada desus dita, esser infructuosa et encara perillosa, dix que noy consent.» En la lletra de crehensa que li donaren, constava, que devia conferenciar ab les autoritats de la Capital, «per algúns fets toquants e concernents profit, honor e benavenir de aquesta vila» «los quals, per prolixitat de scriptura obmetem scriure.»

Es evident lo reçel de confiar al paper les perturbacions locals, preferint resoldreles per missatgeries verbals.

8 DE MAIG.—Lo consell de Sexantena s'entera de dugues lletres arrivades de Barcelona, la una de la Generalitat y la altre dels Concellers (1).

«E legides les dites letres e hoyda la tenor de aquelles, encontinent lo dit consell de LX, volch, acorda, provehi, et ordona, que, a aquestes dues letres sien fetes bones respostes per los Senyors de Pahers et per los XII prohomens elets en aquest acte, la una verbal als honorables e discrets en Miquel Abella notari et P. Rollo missatgers trameses per los diputats, consell de la terra et consellers de Barchinona, et altra litteratoriament feta e ordonada per los dits honorables Pahers et los dits XII prohomens o quatre de aquells. E aximateix lo dit consell de LX, volch et acorda, que, lo honorable en Jacme Tallada Sindich, torn a Barchinona continuant son Sindicat, segons forma del consell per lo que fou constituit et creat sindich.»

Semblantment se disposá, anar una comissió «als calls dels juheus e aqui parlen ab ells, e si neccesari sera, penre sagrament, quin arnes, ço es cuyraces, balestes, cervelleres e altres arneses, han o tenen en lurs cases ní en qualsevol loch, e aquell serven e meten en enventari. Per ço, que si cars ere que los honorables Pahers los agessen mester, puxen haver e penre aquell, a tota defensio de la cosa publica de la dita vila.»

A les 7 del vespre, es entregada al diputat local Joan d'Altarriba, una important lletra de la Generalitat dada al 5, ab una crida interclusa, manant declarar enemichs de la terra, Micer Francesch Marquilles, Mossen Nicolau Pujades artiaca de la Mar, Micer Pere Falcó, Micer Jaume Taravau y Micer Pere Montmany.

9 DE MAIG.—S'aplegá la *Sexantena* per enterarse de la precedent lletra, quin contingut se cumplimentá tot seguit, pregonant per los llochs acostumats de la vila, la crida que ordonava la Generalitat.

Com encara en aquesta data, no s'hagues contestat á la lletra de la Reyna, se de-

(1) De les dues lletres sols s' inserten en lo llibre d'actes, lo començament d' una d' elles que diu: «Molt honorables e savis senyors: crehem per letres et altrament, vostres savieses hauran plenament sabuda e sentides les coses que han occorregut e occorren en aquest Principat et asenyaladament les convocacions e concitacions de alguns homens dits de remença. . . . .

terminá, que, los pahers y dotze prohomes hi respongven «en aquella forma et manera que ben vist los será, salva la fidelitat al Senyor Rey.»

També, s'aplega per segona vegada lo consell ordinari, puix la amenaçadora tempestat comença a descargar en les parts vehines de Lleyda. Los pahers d'esta Ciutat, trameten á Cervera al notari Miquel Morelló, per explicar de paraula al concell, «que per raho de cert proces que la Ciutat de Leyda ha feyt, per lo qual ha ja treta la bandera et ha emprats tots los vehins, et per conservar la gran confederació, amistat que es de aquesta vila ab aquella Ciutat, ha deliberat a emprar aquesta universitat, que li face tota aquella bona volentat sua et que ha acostumat de fer, trahent la bandera, et aparellar la gent, et emprar los vehins, per ço que com hauran altra letra puxen fer aquella valença et socors, que de ells et de aquesta universitat speren.» Decontinent Cervera acordá «la dita bandera o peno sia tret, et repiquar los senys, et toquants trompetes, et fetes letres als vehins.»

En Pere Ramon de Roqueta, representant lo partit del Rey, també doná vot particular, y manifestá que, considerat «son fetes grans guaytes per vila, et axi mateix considerat no esser temps ne raho alguna vulla sien tretes banderes, ne fer talls moviments, expresament disent e no consent banderes nagunes sien tretes, nells sia promesa valensa naguna, ne perffreta: auer agut esguart axi matex talls actes no pertanguen a semblant consell, com pertanguen a xixantena a la desliberacio de la qual o remet: altrament disent en tot et per tot, et en manera alguna no consent en res de tots moviments.»

Es treta la bandera «al cap de la sala de la paheria segons es acustumat.»

11 DE MAIG. — En Tallada, quí encara 's trova a Cervera, assisteix al concell ordinari, hont «per guardar la vila al Senyor Rey, e per be util, profit de la vila et dels habitants e singulars de aquella, feren les ordinacions seguents.» La primera «que los diners del boleti et lo procehit fins aci, sien et se agen a mans dels honorables pahers, affí que aquells servesquen a obres de murs et altres coses necessaries.» Se seguí disposant «que encontinent sie feta crida per tota la vila et lochs acostumats de aquella, que, per certs sguarts, avisos o sentits, que ells han hauts, que tot hom recullen pallers, leyes, et facen farines et aquelles meten dins la vila, dins spay de VIII jorns. Item mes que los senyors de Pahers facen ab mossen lo balle et veguer, que guiu et per guiats hagen, totes et qualsevol persones que vullen metre vitualles e bens dins la vila, guiant los dits bens e persones, no obstants ja per privilegis sien guiats. Item mes ordonaren e volgueren los dits hon. pahers et prohomens, que sien tramesos correus a Leyda, a Manresa, als Prats e en altres parts. E axi mateix que sien fetes letres primeres als vehins que stiguen prests ab ses armes, affi que a la segona letra ells sien prests ab totes ses armes et vinguen dins la present vila, ab les dites armes et vitualles. Item volgueren e ordonaren que tots los Cinquanteners e deheners reguoneguen tots los de lurs Cinquantenes, et los deheners los de lurs deenes, com stan en arnes et armes.»

12 DE MAIG.—També forma ab los contraris al mohiment general de la terra, lo Comanador de Sant Antoni, de la orde de Saut Joan de Jerusalem, á judicar de lo que ha passat al Concell: «Item mes fonch proposat per lo hon. mossen lo comanador de Sant Anthoni de la vila de Cervera, dient, com molt sanctament et virtuosa es stat ordonat, per la present vila, de guaytes et altres coses, axi per la vila com per los campanars de aquella, specialment en lo campanar major et de Sent Anthoni. E com algunes nits en lo dit campanar de Sent Anthoni, hagin stats dues scoltes o guaytes. E

com diluns a vespre (1) ell per ocupacio de fahenes, vellas quasi tota la nit, et aquesta nit passada se colguas a les nou hores, et segons se diu. los hon. pahers ab los de la guayta (2) a la dita casa, per posar les dites scoltes en lo dit campanar, et essent aqui digueren moltes paraules injurioses al dit comanador, proposeu en lo present concell, los placie provehir en los molts parlaments de algunes persones, reffrenants aquells.—Sobre aço lo dit concell volch acorda ordona et delibera, no res.»

La ordinació punint als del concell per faltes de puntualitat, es cambiada d'ara en avant. Estava preceptuat, que «tots los concellers cremada la candela et toquades certes batallades, si los concellers no son en la sala a consell, aquells tals sien penyorats e paguen XII diners.» Se muda aquesta disposició, per la de que «daci per tot lo mes de Setembre, tots los concellers hagen de esser a les Sis hores de matí a consell» pagant del contrari dotze diners.

13 DE MAIG.—Los trevalls de la Reyna per posar en oposició á Barcelona ab les demés poblacions catalanes, obliguen als Concellers d'aquesta Ciutat á trametre als Paers de Cervera y a les demés poblacions del Principat (3), altre lletra circular:

«Molt honorables o molt savis Sors. Continuadament sentim moltes e diverses fames ques sembren en aqueixes parts per persones occupants se offici diabolich, procurants, per lur poder, metre divisions e suscitar scandels en aquest principat e entre les altres que lo exercit de aquell es a respecte de fer algun dan o cas, en e a les persones de la serenissima Sra. Reyna e Illmo. primogenit. De les quals coses havem grandissima displicencia. E játsia, senyors molt honorables, tals fames no facen impressio, alguna en los coratges de aquells qui de la innata e inmaculada fidelitat dels Cathalans son vestits, e han notiçia, e per ço no freturas aquest scriure Empero a cautela e per nostre descarrech e per devedar e apartar quant en nosaltres sia les dites divisions e scandels vos significam que sol lo hoyr tals coses, tant fort nos agreuge, que mes dir nos poria ne may tal pensament en nosaltres es recaygut, ne recaure poria, ans per deffençio de llurs excellentissimes persones e conservacio de la corona Real, morir no duptariem una e moltes vegades, si possible era, continuants la dita innata e incorrupte fidelitat mas es fet lo dit exercit per coses toquants granment lahor de nostre S. Deu, servici de la Mtat. Real, deffençio e conservació de les leys e libertats cathalanes qui son comunes a nosaltres e vosaltres e a tots los poblats en lo dit principat, e les quals, per cars preus de persones, sanch e bens, son stades comprades, sens les quals viure no desijam, e encare per procurar repos e tranquillitat en aquell. Considerar podeu adonchs vostres savieses, a quina fi tiren aquelles persones qui tals fames de si vanes, e altres freturants de veritat, seminen, e quanta ruina, dan, e destruccio stan preparades, si facilment eren crehegudes. Speram empero en la clemencia divina e en los merits dels beneventurats sants e del glorios Carles, vosaltres sereu illuminats de la veritat e sera vist e conegut per tots quant les delliberacions dels deputats e conçell lur, ab intervenció de aquesta ciutat, e lo dit exercit, e encara nostres obres, son e se-

(1) Era lo 10 de Maig.
(2) Falta aqui lo verb "anar".
(3) "E foren fetes semblants letres a les vniuersitats deuall scrites: Vich, Capitol de Vich, Arbos, Vilafranca de penades, Capitol de Tortosa, ciutat de terragona, Cervera, VII de cona, Pahers de leyda, Santpedor, Manresa, Perpinya, Gerona, Vilafranca de conflent, puig serda, Cobliure, Castello dempuries, Hostalrich, Agolada, Reus, Cambrils, Prats del Rey. Olot, Bosolu, Campredon, la Bisbal, Figueres, Selua, Delna, Ripoll, A les XVI persones electes per les tament militar del Comtat de Rossello, A les XVI persones eletes per los staments e eclesiastich e militar del Bisbat de Gerona».

ran a lahor sua servey de la dita Mtat. conservacio de les dites leys e libertats repos utilitat e benavenir de la cosa publica del dit principat. A les quals coses fallir no entenem. E per ço los Sindichs nostres e de les altres universitats, continuament stam promptes e entenem en totes les coses, ensemps ab nosaltres, sens discrepancia alguna. Totes les dites coses vos havem volgudes manifestar per vostre avis, consolacio, e confort. Pregants e encarregants vos, que si ara o per avant, algunes novitats o altres cosesoccorreran en aqueixes parts dignes de avis, nos certiffique, de aquelles. E si per cas la gent del dit exercit passaran en aqueixes parts, vullau a aquelles fer bon aculliment, e ab lurs diners darlos tot lo que hauran necessari, segons de vosaltres plenament confiam.»

18 de maig. — Com per una y altre banda s'estremen los preparatoris de lluyta, no 's descuyden los Paers de Cervera. Estatuexense per la llur iniciativa, noves disposicions de defesa: «Primo que les guaytes y guardas que guaytaran et guardaran de nit los murs de la dita vila sien meses et asignades per quiscun paher en son quarter, les quals assignen certa hora, ço es, al seny del ladre al vespre, et no sen gosen venir fins toch lo seny del dia, sots pena de cos e daver, en los lochs dels murs o ali on lo dit

Vista de les muralles de Cervera

paher assignara. Item mes que quiscun paher facen guayta en son quarter metent guayta et scala guayta, et visitar aquelles tota la nit dora en hora, affi que, migansant lur visitacio, los qui guardaran ogu aytaran no se dormen. E si algú sera atrobat dormint de les dites guaytes o scalaguaytes, pach de ban per quiscuna veguada Cinch sous.»

La recepció d'una lletra dels Diputats, dada al 14, motivá la tramesa inmediata á Barcelona del síndich Tallada, qui devia respondre a tot de paraula. Sempre temen los Paers, comprometres ab les comunicacions per escrit.

19 de Maig. — S'amplificaren encara los aparellaments militars: «Primo que quiscun Paher en son quarter hage sos Cinquantenes appellant aquelles de part de vespre, los quals manen als deenes que per lo matí sien a les obres dels murs, la on lo paher los assignara: e los dits Cinquanteners sien sobrestants en manar a les dites deenes en fer les obres quels diran que facen en donar tota manobra que necessari hagen sots pena de Cinch sous. E si algu dels deenes o dels sotsmesos en lurs deenes, noy volran

anar, que en aquest cas lo deener o Cincuantener puxe lograr un home en loch daquell qui anar noy volra, a messions de aquell qui noy volra esser anat. E aximateix que puxen pendre un mul de quiscuns de les deenes, per fer un viatge a Vergos, per guix a obs de les obres dels murs. Item mes han ordonat que sien hauts tants mestres com trobaran en la vila, e encara daltres mestres, axi de guix com de pedra, com de fusta, per fer tapies et altres coses necessaries, et que facen preu ab ells. Item mes ordonaren, que tothom qui era deffora la vila per fer fahena o per altre cosa, que tots vespres aquell dia que iran deffora hagen a esser tornats dins la vila a set hores del vespre, sots ban de Cinch sous. Item han ordonat, que tots aquells que seran desobedients ni diran paraules injurioses als pahers o Les. o a aquells que hauran carrech en fer les dites obres o guaytes, que sie procehit contra ells, axi per capcio de persones. com per exequcio de bens, en forma que tals inobedients sien castigats et als altres sie eximpli. Item mes ordonaren que totes les deenes que seran menades al vespre per fer guayta que al seny del ladre, tots aquells hagen et sien ab lurs armes a casa del paher de son quarter, per fer et continuar les dites guaytes: et si lo contrari sera fet, que en aquest cas lo dit paher o Xer. ne puxe logar un altre a missions daquell qui en la dita guayta no volra anar ne star, a ordinacio del dit paher, et ultra aço encorregue en pena de Cent sous, et aquells que guaytaran, no sen tornen de les guaytes del loch on sera pesat, fins al mati com toquaran la oracio. Item han ordonat que negun home stranger no gos ni presumesque anar, ni pugar, regonexer, etc. de nit ni de dia, per los murs de la dita vila sots pena de mort »

Son rebudes una lletra y dugues crides de la Reyna, adreçades al Veguer de Cervera, qui, com recordarém, promogué aquella forta questió la nit del 5 de Maig. En lloch d'esser tot seguit pregonades les dugues crides, los Paers ne trameten copies als Diputats, demanantloshi «com nos regirem en forma que les constitucions generals e altres drets de la terra, sien servades e mantengudes a la fe e naturalesa del Sr. Rey e de son Illmo. Primogenit axi mateix servada.» Es enviat á Barcelona En Pere Plegamans, per rebre instruccions.

20 de Maig. — Una comunicació dels Paers de Lleyda, notificant algunes coses trascendentals á Cervera, motiva l'agrahiment dels Paers d'aquesta Vila escrivintloshi, que «vullen perseverar et continuar si per avant res sentiran que per ells degen esser avisats: car per semblant faran ells, dits honorables pahers, si lo cas ho portara.»

Esdevenen fets de tanta gravitat, que, no s'atrevexen los Paers, á escriurels als Diputats, sino tant sols al seu síndich Tallada, perque ho expliqui á aquells y n'obtinga resposta per escrit. Exposen en la carta d'avuy: «que no obstant que les veus sien a Leyda som certs per avisos de algunes bones persones que lo colp, sis fa, deu esser prime, contra daquesta vila. suplicant los vullen trametre adjutori.»

Com á noves provisions de seguretat pública, hi continuaren encara, «que dama que sera divenres dia de mercat, que per cert motius et avisos que totes et qualsevol persones ques vullen venir recullir dins la vila, ells et lurs bens vinguen stiguen e sentornen ells et tots lurs bens guiats sals et segur.» D'altre part ordonar, se fassa: «scrutini de totes les coses dels singulars de la vila, avisantse quins ni quals arnesos se troben dins la vila, affi que, si necessari sera. et en son loch e cas e puxen ajudar de aquell provehides lurs cases de aquells qui arnesos tindran»; com també «que los portalers qui guarden los portals, hagen, a pena de jurament, totes persones, axi strangeres com de la vila tantes veguades com entraran, interrogant que no aporten letres ni provisions contra la vila, ni a singulars de aquella.»

22 DE MAIG—Ordona, la Generalitat de Catalunya, als Paers de Cervera, requerir al veguer, sotsveguer y altres oficials de la vila, a no pregonar cap de les crides dispo-sades per la Reyna «una sobre la comunicació dels feudataris; e altra, sobre lo guiatge dreçat á tots e sengles, encara que sien gitats de pau e treva» «e si publicades les hauran, aquelles tornen al primer stament»

29 DE MAIG. — Joan II seguit de molta gent d'armes, ha dexat á Aragó y entrat á Catalunya, dinant avuy al lloch d'Alfarrás y dormint á Balaguer.

1 DE JUNY — En una important sentada, lo Concell de Cent de Barcelona, acorda treure demá la bandera de la Ciutat. Aquesta resolució, es escrita avuy per los Con-cellers als Paers de Cervera, en lletra, que, Jaume Tallada se'n porta ell meteix al dexar la Capital. Mou á treure la bandera de Barcelona, lo desitj de socorre á la host de la Generalitat de Catalunya «Affi que si lo Capitá del exercit daquest principat era posat en necessitat, puixe esser socorregut de la dita Ciutat e circumvehins de aquella, de III en IIII m homens.»

Lo mateix que fa la Ciutat deu seguir fentse en les demés poblacions catalanes, per manera que si la host tingués necessitat, sigués socorreguda de per totes parts hon fos.

A Cervera, los Diputats encomanen d' una manera molt especial lo vigilar «en la custodia de aqueixa vila e en recullir les messes, e en totes coses que sien a seguretat de aquella, certificants vos nosaltres haver deliberat, que, los mil homens de peu da-rrerament soldejats, vajen vers aqueixes parts.»

3 DE JUNY.—La Generalitat tramet á dir als Paers «que gent darmes es ja arribada en Monço, e deuen venir la via de Balaguer.» Y com entre los dies 3 y 4 de Juny, la host haurá partit de Barcelona «nosaltres scrivim als paers de Leyda, que, entretant la gent ira, attesa la grant cuyta e necessitat que ha lo fet de Balaguer, ab inteligencia vostra, facen esforç de gent de Leyda e de aqueixa vila, qui prestament executen lo dit fet de Balaguer, com sia gran perill en la triga.» «E com la nostra gent sera aqui, vosaltres e los dits pahers de Leyda, dispondreu de aquella segons sera necessari. La present vos placia comunicar al honorable En Jaume Tallada, e prenga la com a sua, car som certs ell ha bonissima voluntat en los afers.»

Tants mohiments, paraules y malestar, fá que alguns catalans se'n vagen del Principat. Lo cerverí Gili Jutglar figura en lo nombre dels que n'emigren, passant á residir en la Provença (1).

4 DE JUNY. — Enterat lo Consell de Cervera, d' unes lletres de la Generalitat y dels Concellers, avisant a la vila «de certs avisos quels ocorrien» (tal vegada d' haver treta la bandera de Barcelona) acordá «que lo peno sie tret, tota hora que los honora-bles pahers et dotze prohomens en aquest acte assignats, acordaran e deliberaran, e posar o portar en aquell loch que deliberaran, et pasar et portar axi dins la vila com foraaquella. E com deliberaran de traure lo dit peno, quel traguen honorosament ab tota la gent o homens que sien de edat de portar armes, be armats a punt, en forma, que, tot hom conegue e vege la voluntat de la gent de Cervera, que han en mantenir et defensar les leys privilegis et libertats de la terra.»

Tot seguit s'enteraren de la seguent lletra dels Diputats: «Molt honorables e savis senyors: volents, per nostre poder, donar orde que totes sedicions, tumults, e consita-cions, sien estirpades, e procurada bona equitat e repos en aquest Principat, a lahor de

(1) Registre 3504, foli 36. (arxiu Corona d'Aragó)

nostre Senyor Deu, servey de la real magestat, beneffici, conservacio, e tranquilitat del dit Principat, no solament adhibim nostre cura en la present, mas encara en totes les parts de aquell, per ço ab tenor de aquesta deliberacio precedent, vos pregam e exortam, que decontinent vosaltres e lo consell general, eligiau dos o tres prohomens los quals en nom, veu, e per part nostra, com a representant lo dit Principat, inquirin ab gran diligencia, contra totes e sengles persones, de qualsevol stament sien, que hagen contrafet et confrafaran a la capitulació per lo Serenissimo Senyor lo Senyor Rey atorgada, fermada, e jurada, axi per via de sedicions, tumults, e concitacions, tractades o tractadores en aquexa vila, com per paraules proferides en respecte nostre com a representants lo dit Principat, toquants a la fidelitat, com altres de blasme eo neclecte de nostres deliberacions, e encara tirants anichilar la dita capitulacio e de libertat aquest Principat. E si juxta les inquisicions fahedores, acabades o no, los aparria fahedor, volem prengau sens intervencio de officials, sino solament de ministres a aço necessaris, qualsevulla persones delades de les coses dessus dites o de alguna de elles, e aquelles meteu en preso, en la qual stiguen be custodits e guardades segons la qualitat del crim o delicte requerra. E apres, les dites informacions nos sien trameses, closes et sagelades, per manera que aquelles vistes, puxam judicar et sententiar e rescriure de que sera fahedor: les dites empero inquisicions, fareu continuar a scriva fiable qui aquelles rebe per lo Scriva major de aquesta casa. Placieus de haver vos, en les dites coses, cautament, e ab aquella diligencia que de vosaltres sespera, com sia molt necessari per los respectes dessus dits. Dada en Barchinona a vint e quatre del mes de Maig del Any de nostro Senyor MCCCCLXII—Bernat çaportella—Los diputats del general et consell lur representants lo principat de Catalunya a vostra honor apparellats.»

Los prohomens que nomená lo consell per inquirir, segons manaven los diputats, sigueren Jaume Tallada, Joan P. d'Odena y Pere Plegamans.

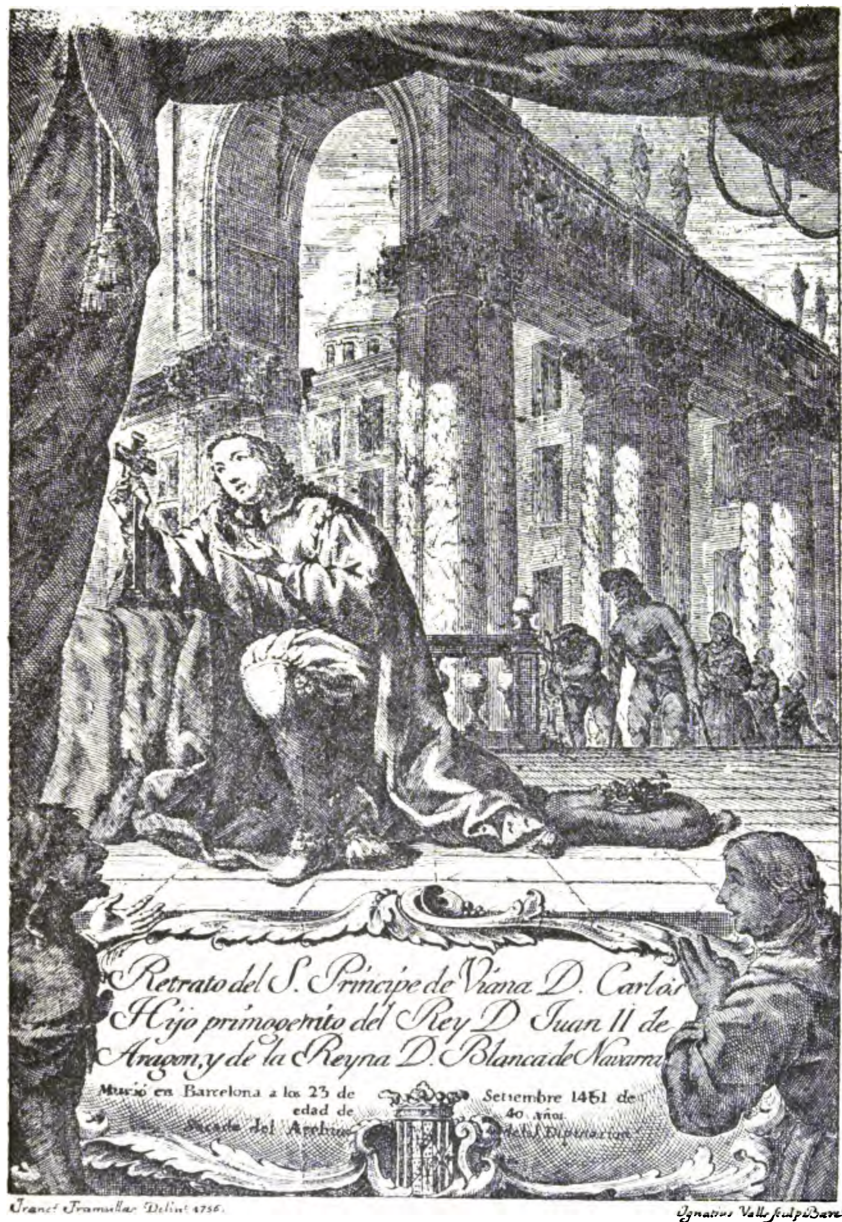
Los Paers tracten d'obtenir ordonament de la Generalitat per al Veguer o Batlle de Cervera, de recorre, ab alguns prohoms, los llochs de la vegueria y batlia, y establir disposicions de recullita de la gent del camp en les forçes que sien aptes, y en cas contrari, forçarlos a entrar llurs vitualles a Cervera.

5 de Juny.—A instancies de N'Agulló síndich de Lleyda, la Generalitat aparella la concentració de la sua host, combinada ab les de Cervera y Lleyda, damunt Balaguer. D'aquí lo manament expedit als Paers de Cervera d'aparellar gent perque «ensemps ab la nostra qui son ultra cinch cents, los quals ja deurán esser aqui, facen la dita via de Anglesola per fer e executar ço que lo dit Agullo haura apuntat».

7 de Juny.—La Diputació responent a la consulta dels lleydatans, de com devien obrar si lo Rey se presentava en aquella Ciutat, escriu a Lleyda y a Cervera: «segons sabeu, venint lo dit Senyor en Catalunya, contrafa de directo a la capitulacio solemnament jurada, e per conseguent, juxta aquella, es haut per privada persona e sis vol vinga mansuetament, sis vol ma armada, deu esser tractat, no com amich, car, atteses les noves certes de gents darmes de França e daltres parts, que la sua Senyoria fa entrar en lo Principat per conquistar aquell, e dar a saccho persones e bens, encara que no fos capitulació al mon, si deu repellir lo Principat com enemichs tots los qui damnejar lo volen, sens fluxar ne palpar res.»

Lo síndich Tallada, al arrivar a Cervera, comunica als Diputats importants noves: «Encontinent fuy arribat en la vila de Cervera, speri mossen Agullo als hostals lo qual fuy informat venie darrere mi: e parli ab ell com volie quens regissem del

Lo princep de Viana pregant per la curació dels malalts

Lo present gravat, se conservava en lo priorat de Nazareth, junt ab lo braç y altres recorts del primogénit Carles d'Aragó. Mostra com la fama de ses virtuts, encara vivía á Barcelona, en lo segle XVIII en quina época los malalts de porcellanes demanaven cotó del que sempre estava en contacte ab lo braç del Príncep, per posarlo en la part danyada.

exercit que vinie dels Mils homens: e romanguem en apuntament que ell sen anás, e que donás recapte en ço que li èra dat carrech sobre lo fet de Balaguer e quens avisas de continent de totes les coses que sentirien e que yo hagues carrech de returar lo exercit fins que per ell fos avisat. E de continent provehi que la vila tingue concell: proposils dues coses. La una que ells volguessen elegir tres persones per inquirir contra tots aquells qui venen contra la capitulació. La altra quels fos plasent que per ço com vosaltres trameteu lo dit exercit aci e Barchinona havia treta la bandera, que ells volguessen fer fer una crida que tot hom stigues apparellat ab ses armes e convocassen tots los vehins de defora e traguessen un peno en la plaça. E axi fou provehit de continent per lo dit concell, axi en la elecció de les tres persones, com encara en traure lo dit peno. E apres havem haudes letres de vostres reverencies, avisant nos que per ço com lo Senyor Rey devia entrar en Balaguer, que nosaltres ab nostro poder e de Leyda, volguessem subvenir a Balaguer en forma e manera que lo Senyor Rey noy entrás. E de continent los senyors de pahers, ajustat son consell, provehiren en trametre cinch o sis homens de fora per los circumvehins, que lo jorn de cincogesma fossen aci tantes gents com poguessen, per acompanyar lo dit peno e axi dit dia arribada la gent ab la nova que nosaltres haviem hauda de nostres exploradors per los quals erem stats avisats que encara los de Balaguer no havien leixat entrar lo Senyor Rey dins la Ciutat, ans sen era tornat atras perque delliberaren traure lo dit peno, ab totes les gens que açi eren, fins al portal de aquesta vila, on havia en nombre Mil e docents homens: estaren molt admirats que no sentien que Leyda fes alguns moviments ni menys eren stats avisats de res per lo dit mossen Agullo sino axí com trasqueren lo peno, qui arriba hun home del dit Agulló significant aci en aquesta vila, que ell havia jaquit Anglesola: e axi rebem un correu de vostres reverencies lo dit jorn de cincogesma hora de IIII ó V hores apres mig jorn, ab dues letres la una dirigida als senyors de pahers, laltra als capitans del dit exercit: e lestes aquelles fou trobat que vostres reverencies volen que ab los cincents homens que trameteu daqui e ab aquell poder que la vila pora ajudar, que anassen fins a Anglesola e que los senyors de pahers los governassen e consellassen, e que daqui avant mossen Agullo fos axi dels dits cincents homens qui de aqui venen, com encara dels qui hi iran de aquesta vila, a tota sa voluntat. E de aço los dits pahers prengueren un poch de greuge, dient, que ells acustumen de dar recapte en les coses que emprenen, e que dalli avant fossen privats axi en dar consell, com per la honor de la vila. E stant axi arriba lo dit mossen Joan Agullo en aquesta vila e trames per mi que anas parlar ab ell, e de fet yo no volgui anar parlar ab ell sens ordinacio dels pahers e concell e axi ells me donaren licencia que anes parlar ab lo dit Agullo e axi ho fiu e passam moltes rahons e a la conclusio me dix que ell havia apuntat ab los homens de Balaguer que ells donarien passatge per la ciutat de Balaguer, al dit exercit del Principat: empero que nols seria honest quey lexassen passar les hosts de Leyda ni de Cervera: perque senyors he gran dubte que aquests afers hajen bon recapte per massa tardar e encara per la forma que son manejats: empero no si pot alre fer: be som cert que si no havem la ciutat de Balaguer, que non speram haver sino gran dan. De totes aquestes coses sereu avisats per aquesta vila e per lo dit Agullo. Placiaus mossenyors ferme tanta gracia que si cas sera que per algunes ciutats e viles partiu gent de aquest exercit que ara ve, que no exoblideu aquesta vila, per ço que la conserveu, car molt hi va. E pensau que la gent que aci romandra, com ho dellibereu, e ab la de la vila mateixa, la esmerçará en son cas e loch, que fara honor al Principat. Dich vos que aci

se treballa tots temps, que lo Senyor Rey pogues haver aquesta vila, car mes la amaria que no a Balaguer. E es mester que aquesta vila se regescha be, car moltes gents treballen en ferla venir en qualque gran inconvenient, pus lo dit mossen Agullo se troba aci, provehireu en totes aquelles coses que mes necessaries nos occorreguen, e lo dit exercit sia arribat. Avisats som per los dits exploradors, que tot Urgell crida: «ajudans, Principat, ajudans», que es úna gran dolor de cor quiu hou. Mossen Agullo ha scrit ara una letra pera Balaguer, avisant los que tinguen fort: ferem totes aquelles provisions que fer porem en lo mon. Jo he jaquit aqui mossen Bosch e mossen Francesch Lobet e mossen Setanti, substituts meus. Placiaus quels digau que en les coses que mester hauran aqui per lo Principat, no falguen may.

També los Paers, manifesten, als Diputats, que, están d'acort ab En Tallada en los preparatoris de guerra.

8 DE JUNY.—Lo lleydatá Agulló, per millor aparellar la defesa contra Joan II, passa a Cervera, y ho avisa als Diputats al acusarlos rebuda de la lletra dantli instruccións, de com devíen obrar si lo Rey venía a Lleyda. Dona compte de la arrivada del Rey a Tárrega y d' un suposat miracle ocorregut a Cervera en la capella de Sant Carles primogenit d'Aragó.

«Significant vos com vuy es entrat a les ónze hores prop mig jorn lo Senyor Rey en la vila de Tárrega, ab certa gent darmes a cavall e de mula e a la una hora aprés mig jorn sich ha seguit un gran miracle en una capella quey ha del Sant Charles, la qual es en la sglesia major de aquesta vila, ço es que en presencia de ben dotze del exercit e altres de aquesta terra, haver feta oració al altar major, anaren fer oració a la dita capella de Sant Charles, e feta oració digueren altes veus «Charles, Charles» e encontinent la image de Sant Charles alça la spasa la qual té pintada davant, moventse tot lo retaule a manera que se acostas a ells: e una image dangel que es de fust, li feú gran reverencia, e una altra image de la Verge María queus ha, a altra part del altar, visíblament veeren moure, e un canalobre gran de ferre que pesa mig quintar, per semblant ab una luminaria de grans brandons blanchs quey ha, tots se movíen: e en açó los dits homens quey eren admiraren se e se spaordiren, e la hun caygué en terra, que apenes lo pogueren tornar, segons totes aquestes coses pus stesament son contengudes en certa informació que solemnament sen ha presa.

Mentres que los Paers escriuen axís als Diputats, aquests envien a cercar al sindich Agulló. De la sua anada a Barcelona ne son avisats los Paers per los propis diputats: «Nosaltres scrivím al honrat En Joan Agulló que vingaací e faça aturar aquí les gents del exercit. Pregam vos per ço eus encarregam, tingau aquell per recomenat, governant lo a tota conservació sua, fins tant per nosaltres sia altrament provehit: car pus lo Senyor Rey hostilment es entrat en lo Principat, nosaltres farém tals sforços e provisions, que, mijançant nostre Senyor Deu, totes coses haurán bon recapte».

Durant la nit, los de la Atmetlla han fet grans senyals de foch, avisant axís a Cervera, de trobarse en perill. Ja s'havía dit aquells díes, que la gent del Rey preten apoderarse d'aquella Comanda, hont hi resideix «un frare de Sent Johan, de bon recapte, lo qual se guarda be».

9 DE JUNY.—Temerosos los de Prats del Rey de que lo Sobirá anés de Tárrega a Cervera y a la sua Vila, trameten son Rector a Barcelona, per demanar als Diputats com tindrán de rebre al Monarca si's presentás en aquella població. Allí arrivá nova de que «lo procurador del comdat de Cardona fa obrar e preparar totes les forces

del comdat e assenyaladament lo castell de Calaf, on continuadament tots jorns obren sobre trenta. Lo comú parlar, es per favor e part del dit Senyor Rey, hoc encara fa preparar les gents en armes».

Pró a Cervera se diu que Joan II, en lloch d'avançar, de Tárrega, a les cinch d'aquest matí, ha retornat a Balaguer. Sa táctica consisteix en no dexarse voltar per les hosts enemigues.

Un vehí de la Atmetlla ha vingut en demanda de socors. Per cert que han arrivat a Cervera, 300 homes y 25 espingarders de Barcelona: pertanyen al ecsercit format en la Capital, per combatre al Rey en son avenç.

N'Agulló resident a Cervera, aparenta gran activitat persostenir aquesta vila y comarca; relata la sua situació general, dihent: «lo Senyor Rey sta en Tarrega en casa den Prunera, on es ab ell Mossen Luis Divorra, dos Vilafranques germans, e de altres gents. Lo comte de Prades e larchebisbe son en Urgell. La nit passada dormiren en Erbecha. Son setanta rocins. Speraven que 'ls vingués cincents homens de peu e decontinent vindran lla on sera lo Rey Han presa a sa ma dos milia cafiços de blat entre Juneda e Erbecha. Lo Rey se ha fet venir los pahers e prohomens de Agramunt oferint les coses a ell imposibles de dar; empero son tant grans e acceptes als oynts, que fan vacillar molta gent: signantment franquesa de censals dels quals aquestes universitats son carregades.» «Es vengut un missatger de Verdu, notificant com lo Rey vol entrar e attes que es fort plaça e seria gran dan al Principat sis perdia, a requesta e suplicacio sua, los pahers de aquesta vila e yo havem delliberat trametrey cent homens en vista de la dita vila, e si mester sera entrar hi o fer altre bona cosa millor.

Les veus que corren sobre la mala situació de la Generalitat «fan star titubant la gent e ab gran temor e stan dubtant e esperant qui sera pus fort en lo camp e viva qui vence.» «Per moltes vies autenticament he sentit que volen a sa voluntat Leyda e Cervera, dantlos moltes seguretats e rahons, dient que no volen punir ni castigar sino los diputats e concell, los quals han enganat tots los pobles de Cathalunya, los quals no merien mal ni sabien res en aquests fets: e axi mateix dien ha la culpa Barchinona: e que ells faran ques dira *aci stava Barchinona*.» «Jaus he scrit trametau exercit en gran multitut, en manera que pugam campejar, car qui es senyor del camp es senyor de les forçes. Vuy han entrat cinquanta homens e docents cinquanta que hi havia, dels quals ne trametem cent a Verdu: resten ne docents: e dels vint e cinch spingarders que hi son, ne trametem a Verdu cinch. Tota aquesta nit stam a les armes Dels de la vila squassament la nit passada ne havem pogut haver cinquanta per guaytar. La vila de Çarreal nos ha trames un missatger demanant ajuda, per ques temen de Montblanch quils es prop. Havem los fet de bones ofertes, e mes en sperança, axi com als de Agramunt. Sería mester trametau algú ab diners per socorrer aquesta gent del exercit qui no tenen diners per despendre e empenyoren lo arnes. Com mester sera no tindran armes e non calra fer compte,»

A més lo Síndich de Lleyda insta a la Generalitat a publicar al Rey per enemich de la terra y nomena als principals adherents a la causa del rey Joan.

10 DE JUNY. — Joan Agulló esplica haver «fet un tractat ab los de Tarrega que ab la ajuda de Deu haurem a nostra ma, si la gent del exercit cuyta de venir: car aci noy ha vuy sino docents homens e vint spingarders, e a Verdu cent homens e cinch spingarders, e no es mester aquesta vila reste desfornida per certs sguards.» «Mes vos avis, com, me ha dit Mossen Sunyer, que lo Rey te audiencia e use de jurisdiccio, e ha fet algutzirs e tot lo joch de Rey exercint, etc., e vos avis, com va armat pero bar-

but e trist, desesperat, e diu que pus que pert la sua muller que vol morir aci.» «Feta la present, han arribats docents homens del exercit molt cansats; e fins hajen reposat nons ne podem servir.»

De Barcelona li mana la Diputació, responent a sa lletra d'ahir 9 de Juny. «Som de parer nous deveu moure daqui, ne scampar la gent, sino en cas de molta necessitat »

11 DE JUNY.—Fins avuy a mitj jorn han arrivats en total, 600 homes y 70 espingarders, de Barcelona; després de dinar son vinguts á Cervera 50 homes y 25 espingarders mes.

Agulló demana als diputats, diners per pagar a aquesta gent «que no han que despendre e empenyoren lo arnes e com los haurem mester, nons en calra fer compte si diners no han. No tenim polvora ni nich ha en aquesta vila. Jaus he scrit moltes vegades. Es mester trametau home qui despenga. Jo he fet preparatori en alguns lochs de Urgell, de carros per al exercit, car en los plans noy hiria segura la gent de peu, sino ab carretaria.»

12 DE JUNY. — La Generalitat, servintse dels Paers de Cervera com los millors mitjancers entre ella y la sua host en campanya, los hi escriuhen en aquets termes.

«Lo honorable En Luis Xetanti ciuteda de aquesta ciutat, havent carrech per nosaltres, ha tramés aqueixa via a ops del exercit del Principat, quatre caxons de passadors e una caixa de polvora de spingardes, tot dreçat a vosaltres. Per ço avisants vos, ne vos pregam e encarregam decontinent les dites coses liureu al honorable En Joan Agullo, e feune voluntat sua »

Aquest y los Paers de Cervera, comensen a posarse en notoria oposició, per empenyarse, N'Agulló, en trametre á Tàrrega 200 homes y no voler consentirhi los cerverins, fins a tenir més gent de la host y á rebren orde de la Generalitat. En cambi son trameses 100 homes per custodiar a Verdú.

La autorisació no devía trigar a venir. Mentres discutien uns y altres, la Diputació en la lletra d'avuy autorisava als Paers per remetre 200 homes á Tárrega.

Noves arrivades de Balaguer: que lo Rey disposa de 400 cavalls y de 400 a 500 pehons; y que esperava la vinguda del Maestre de Calatrava y de Mossen Rebolledo ab més gent d'armes per pendre la ofensiva.

De Barcelona un correu aportá la crida ordonada per la Diputació, y que tot seguit se pregona en la Vila.

13 DE JUNY. — Afalaga als diputats, la actitut de Tárrega, hont ha estat publicada la sua crida contra Joan II. Lo qual motiva que autorisin als Paers de Cervera per trametrelshi dos cents homes per la sua custodia. Aquesta orde del Diputats es avuy portada á concell, en lo qual hi assisteix Mossen Agulló; fou conclós no accedirhi, oposantshi lo Síndich de Lleyda y exposar als Diputats quan perill hi havia en axó, per diferents rahons: «Primo que CC homens anar a Tarrega seria dubte fossen segurs attesa la divisió que entre la gent de la dita vila de Tarrega es entre los majors e lo poble de aquella. Item que abans que lo Rey entrás aquí donaven á entendre á tot hom que ells se tendrien forts, quel Rey noy entrarie: pero la speriencia ha mostrat lo contrari, que venint aquí, li foren ubertes les portes e receptat ab tanta reverencia com dabans havien acustumat, besantli les mans e en altra manera e fahent lo dit Rey crides e altres enantaments com a Senyor. Item que les gents de aquella vila qui son de voluntat del Rey, son homens molt astuts e molts en nombre e servidors del comte de Prades e alguns de aquella vila som certs van en la companyia del dit

comte a Balaguer e han moltes colligances e adherencies de algúns dels pobles; e axi es dubte, que CC homens anar a Tárrega, una nit nols matassen ab qualque tracte e seria gran error e perill e gran cárrech de tot lo Principat e hon si hagues a trametre seria mester trametre tanta gent que fossen soberchs e resistents, axí als de la vila de Tarrega, com als strangers. Item que la vila de Agramunt, Danglesola e de Bellpuig, la honor de Poblet ço es set castells qui son prop de Balaguer, e la honor de Vallbona e moltes altres viles e lochs circumvehins los quals mostren grandíssima voluntat de tenirse per la terra e resistir a totes altres gents que vinguen, nos demanen adjutoris de gents per llurs custodies. E nosaltres fortificants llurs bones intencions, los metem en sperança lo gran exercit del Principat sera aci attes e que seran subvenguts de gents e altres coses necessaries. E si nosaltres trametrem a Tarrega, e no en altres viles e lochs, seria donar occasio que facilment mudarien proposit de la bona voluntat que mostren e han.»

14 de Juny. — També á Barcelona la lletra dels Paers motivá altra discusió en la Generalitat, sobre la conveniencia de la anada dels 200 homes á Tárrega, prenenthi part lo síndich Tallada. Fou acordat que «cogitat que en la dita vila ses publicada la crida tocant lo fet del S. Rey, e que han trames a dir a la sua Altesa significant que ell ne gent sua no seran mes avant acullits. E lo dit S. lus ha rescrit molt follonament ab grans cominacions. Totes aquestes coses e altres moltes precogitades, nos han induits e fets recaure en ferma delliberacio, que sien tramesos a la dita vila, decontinent, CC homens del exercit, e axí ne scrivim als paers e concell general de aquella.»

La Generalitat esposa als Paers la conveniencia d'elegir un bon capitá per la gent de Cervera á fí de que «si los enemichs veníen de part deça, e vosaltres, ab gent vostra e del exercit, delliberaveu seguir la derrera, perque ab intelligencia de la gent que tenim a Vich fossen messos al mig, els fos dat al demunt», anessin tots ben comendats. Recomana la necessitat de tenir espies á Balaguer per enterarse dels mohiments del enemich.

Joan Agulló escriu á la Generalitat, quexantse de restar tant temps inactiu á Cervera, quan fretura sa presencia en altres llochs del Urgell de mes perill. «La present es per notificarvos com tot Urgell sta en gran pressa per les grans cominacións que li son fetes. Daqui avant, segons veureu per una letra que tramet lo Rey, copia de la qual interclusa dins la present vos tramet, la qual es stada presentada a tots lochs viles e castells que fortaleses hajan, en tant que tot lo mon sta tan sgleyat, que nos pora dir, e aço per quant vehent que nons partim de aci e stam galofegant per aquesta vila, fahent poch profit e perdent la reputacio e gran vergonya nostra que tant me amaria ésser jueu com comportar ço quem dien. Los de Urgell me tiren, los de Leyda me cuyten, los de aci me retenen. Volria saber quines gents han esser mos senyors e si voleu que yo faça vostres manaments, donau orde sian en ma libertat, car dich vos vertaderament, que may fuy en tan gran laberinte ni treball, eus jur per la mía fe, que, del día de Cincogesma que arribi aci, fins al present, may me he despullat, sino per mudar camisa, e poques vegades he leixat la cuyraça. Si aquest exercit coneixeu ques dega convertir en guaytar aquesta vila, será fet encontinent segons ja fem. Si es fet per altre fi, seguesquesen lo efecte, segons la intenció pus sana. Tots jorns he letres embaixades e correus duplicats de diverses lochs e viles, signantment de Agramunt, Tarrega, tot lo Marquesat, Bellmunt, Castellsera, Anglesola e Bellpuig, Santa Coloma de Queralt, Granyena, Barberá, Çarreal e diverses altres

lochs, los quals demanen ajuda molt degudament, dient esser més rahó deure soccorrer e guardar aells. que no guardar Cervera, qui es la pus fort plaça que sia en tota aquesta terra, de que nestan molt desesperats e desdenyats, en que se deu molt attendre; signantment aquets de Tarrega qui hagueren pres Punta peregrina, sino per En Pere de Sent Climent, lo qual fa molt de be e molt degudament: ell e la dita vila de Tàrrega se clama e en presencia de pahers e concell me ha dat una requesta e heli respost e de continent request als pahers. segons veureu queus ne tramet copia interclusa dins la present. Es tot continuat, tot ab notari. Entre aquesta vila e Tarrega ha algunes malencon-res lo que es bo, e satisfer a tot es que tot lo exercit pas avant. Aquesta vila se es be enfortida e han prou gent per guardarse. De día son molt al segur de tot dan. De nit sis volen be guaytar no han paor de res. Fins aci se son fiats en los nostres guaytes del exercit. Tots stan ben forts e ab bona voluntat en lo concell e en la vila noy sent res que mal sià. Tots jorns fan processos contra los mals homens. Han pres hu qui dien En Sola specier per sos demerits. Lo star aci del honorable en Jacme Tallàda fara gran fruyt, sens partir si puys delliberen lo exercit li hisque; ab tot que los que li son. son bons homens, etc. Res noy veig en tota aquesta terra que tant mal sia com una melancolia que es entre aquesta vila e la vila de Tarrega. Haureus a gracia me doneu tres homens per consellers en manera tal que no haja cada volta, com lo cars ho portarà, demanar consell de aquí. ni star parat perdent temps en layre e sino sera executat lo consellat ques compte a mi. La intenció mia es àquesta. Partint de aci tiram a Tarrega dalli a Agramunt; apres a Cubells; puys a Camarasa e alli cominar de trencar les cequies de Balaguer e veureu tantost quina remor haura en dita ciutat; e tot aço es cami molt segur e sens negun perill, car fins a la present jornada tots son nostres sens dubte algú, pero es mester cuytar, car de hora en hora los temps se muden. E si neguna diversitat veureu en negunes letres queus haja fer que de mi sien anades aqui, nou hajau a maravella, car segons com venen los fets si he a fer.»

15 DE JUNY.—La Generalitat respón a N'Agulló desaprovantli son plan «de soccorrer lo Marquesat ne altres castells» per no disgregar gent, a fí de que «si los enemichs fan la vía de Gerona, aqueix exercit li vage darrere». «No hajau pensament los dits enemichs barregen terres ne lochs: car la penyora que tenen a Gerona los fará retraure de moltes coses, les quals creem altrament executaríen.»

18 DE JUNY.—Tramés l'esforç de 200 homes a Tárrega, los Paers de Cervera volen que retornin los 50 homes que ja davans havíen anat en dita Vila. De lo qual ne protesta Tárrega a la Diputació: «com senyors nosaltres stigam en més frontera de nostres desenemichs que no fa la vila de Cervera.»

De Cervera es escrit a la Generalitat «No sens gran congoxa vos scrivim, car de hora en hora nos venen tants de clàms e denunciacións de les grans corregudes e ladronicis que la gent del Rey fa e continue de fer, axí de bestiars grossos com menuts, bens e persones, gran gosar e menys preu de tota la terra, sens temor alguna, venir fins a Guimera e a Ciutadilla, e tota la plana de Urgell, de Tárrega en fora». Demanen pólvora, viratons y altres artilleríes.

Lo síndich Agulló esplica algúns fets criminoses del enemichs: que lo Rey segueix a Balaguer ab 600 cavalls y que l'Abat de Stampia bisbe de Pamplona, está allotjat a Menargues ab 100 cavalls. Exposa un nou plan d'anar al entorn de Balaguer ab l'ecsercit, passant per Cubells y Camarasa, llochs que suposa afectes a la causa de la terra.

19 DE JUNY.—Los diputats comuniquen als Paers la ordre passada a N'Agulló; de que vage ab 500 homens a Lleyda: «stigau preparats, que, hon los enemichs vinguessen en les parts daça, en tal cars, ab les gents vostres y del dit exercit qui son en aquexa vila e en altres parts de Urgell, los aneu derrera, segons per altre vos havem scrit, e nous oblideu continuament tenir home o spia sobre los enemichs, perque síau avisats del que fer volran a fí que puixau avisar nosaltres e lo capitá de la bandera de Barchinona qui fa la vostra vía, e encara los concellers de Vich e lo canonge Planella, qui stán en Osona ab gent, sperants la venguda dels dits enemichs.»

La orde passada a N'Agulló y als capitans y conestables de la gent es de que, fora los 500 homes, los restants romanguen «en Cervera, sots govern e protecció dels honorables paers.»

20 DE JUNY.—Agulló tracta d'obrar en la guerra, prescindint de la tutela dels Paers de Cervera. Escriu a la Generalitat, com, havent guardat molts passatges «la nit passada en hun pas prop de Artesa de Ribelles han pres en Pons de Pere-Molla, lo qual stá en lo castell de Ribelles ben guardat. Fasli continuadament lo procés si clos será la voluntat de continent levarli lo cap, si donchs no deliveraveu la festa li fos feta aquí. Placiaus de continent sia avisat que voleu sen façа e secretament, per dupte de inconvenient e perqueus sia avis, vos notifich com la nit que lo Rey dormí a Tárraga, llur intenció era de passar més avant, e yo de continent fiu hi los preparatoris deguts, segons En Malda vostre porter vos dirá: e per quant yo no puch fer res sens los pahers ni los pahers sens concell, la cosa se hage a publicar a molts, en tant que algú del concell, lo qual encara clarament no havém pogut saber qui es, ne avisar lo fill den Solsona, lo qual de continent partí pera Tárraga e lo trobaran al camí e ve cert feu lo avís. Dic ho per tant que es mester aquestes coses se manegen secretament e no dich més: hagau ho per entés.»

Al rebre Cervera la primera ordre de la Diputació de trametre 500 homes a Lleyda ab Mossen Agulló, ne queda atmirada, ja que en la Vila, sols hi resten 450 homes, puix, ja'n foren trameses 225 á Tárrega y 100 á Verdú. Los Paers observen á la Generalitat, que del Marquesat, Agramunt, Anglesola y altres llochs circumvehíns, los es demanada ajuda «per raho de les corregudes, que, tots jorns, los enemichs los fan; e nosaltres los havem passats e passam ab bones ofertes, dient los, que, de dia en dia sera attes aci, lo gran exercit ab la bandera, e que seran soccorreguts: a que vostres grans providencies han manat que tota la gent del exercit stiga aci amassada e no dispersa.» «E si tot lo exercit que es aci, era trames, no bastaria a cincents, e seria tolre la bona voluntat e calor que los pobles mostren en lo dit negoci, e encara tolre aquella sperança de subvencio en cas de necessitat, que sempre han sperat de aquesta vila, e encara perill que lo Marquesat, e Agramunt, Anglesola, Castellserá, Bellmunt, la honor de Bellpuig e de Vallbona e altres lochs, sens neguna resistencia donar se al Rey, hoc mes esser cosa perillosa lo dit mossen Agulló metres sol ab cincents homens, car som certs que les companyes del Rey, de aci a Leyda a moltes parts cascun dia fan corregudes e attesa la potencia de la gent de cavall que es ab lo Rey passant nombre de setcents e los de peu de sicents, si alre si seguia seria un gran carrech e desonor de tot lo dit Principat; significant a vostres reverencies com nosaltres, per ordinacio vostra, no cessam trametre exploradors a Balaguer e en altres parts per sentir e saber que fa lo Rey e ses companyes...» «Apres monssenyors haguem scrit, haguem avis de Urgell com certa gent del Rey havia presos certs homens que segaven prop Tarrega e axi com los sen menaven, feren la via de la Fulliola e aqui se

aturaren a beure: e partint de aqui volien anar per spiar si pogueren entrar dins la muralla de Bellpuig: e axi com foren alla, los homens que sen menaven presos los fugiren gran hora de nit. Axi mateix havem avis com air que era dissapte, meteren foch a Bellcayre, e han mort dos homens. Moltes altres novitats e robatoris fan la gent del Rey.»

La gent del Rey ha exit de Balaguer, presentantse a Tárrega, per preparar una emboscada als de la Vila, vers lo castell del Mor, mes no s' ha dexat caure en lo parany lo capitá Pere de Sant Climent.

21 de Juny.—A Tárrega té lloch la primera desfeta de la gent de la terra, en la que's perderen més d'un centenar d'homes, entre morts y presoners. Joan de Vilafranca, vehí de Montblanch, afecte al rey Joan, axís referí dita acció de guerra: «una squadra de la gent que eren CC rocins e altres tants peons, fom a Tárregua abans del dia: metemnos en celada detrás hun toçal; e com fou día, fem anar vint ginets la vía de la vila e levaren hun ramat de bestiar. Los de la vila hisqueren CLXXX homens, seguiren los; com foren hun troç fora, nosaltres isquém; e sino molts pochs que sen amagaren per la malesa del reguar, tots foren en hun punt morts o presos. Portam nos LIII presos, en que es En Palau, Nolivo, Nespigol, lo fill major den Monrós, e molts altres de la vila. Tots los altres restaren morts, que james viu tan leig strall com los lacayos feyan de matar; et dich que tant son valents, e tan poch temen la mort, que es cosa estranya. Son cosa de molta pietat e de molta dolor a nosaltres, que som de la nació, e conexíem los demés; e no penses durás la bregua lo dir de un credo. De nosaltres fou nafrat hun castellá al cap, e mataren VII o VIII rocins. Havía ab ells una conestablia de spingarders, que non scapa coha. Resta com a mort En Pere de Sant Climent de Leyda, qui era capitá, pero encara no es mort (*26 de Juny*) mas jamés no ha parlat: es beu lo cervell.»

Los enemichs aquests díes també 's presentaren als volts de Cervera, en tant que lo concell acorda pendre majors cauteles, puix saben com «a Balaguer ha molta gent ajustada e sen ajuste incessantment contra la terra, et ja han fetes, e fan corregudes, e prenen bens et persones per diverses parts, acostantse, segons moltes informacións notories, a Tárrega, Offegat, e encara en les parts de ça vers Cervera, en tant que moltes gents de Cervera, homens et dones, en gran suma, ja no gossen exir fora los murs, per segar ne recullir lurs splets. Per tant, supliquen e exorten la indempnitat et interés de tot lo públich de la present vila, que sobre açó sie provehit per alguna manera, ço es, metent algunes gents per les sumitats del terme, affi que los malfaytors et fahents tals corregudes, sien vists, et los qui seguen, baten, o treballen per lo terme, puxen esser, tant com possible será, socorreguts. Aximateix suppliquen e exorten, los dessus nomenats, que vullan provehir, que, tots aquells que per la informació llegítima vos constara esser sospitosos a la terra et a la vila de Cervera, síen expellits de la vila, durant un tan gran trantol com de present es, et aço per evitar squandels et perills en les persones de aquells tals, et per lunyar de perill de algún mal tracte la present vila, qui es una assenyalada plaça en lo Principat: car scrit es, que de tots los enamichs, los pus perillosos son aquells qui habiten ab hom».

Lo fet de Tárrega motiva, que, sens perdua de temps, los Paers de Cervera trametin a Barcelona a En Guillém Valltallada, per donar amples explicacións de tot, als Diputats. Lo sindich Tallada també 'ls escriu lo cas, essent sa opinió, que «encare hagueren perdut CCCC o D homens, qui hagués volgut creure mossen Johan Agulló: e encara les letres per vosaltres a nosaltres manades, a suplicació de aqueixos senyors

de Leyda. Dich vos, certament, que, si no perque retenguda nosaltres havém la gent aci, ja hagueran pres qualque cárrech tan gran com aquest, o major: pero no ha restat per mí, que tots jorns del mon he congoixat, e congoixare, e volía que tots temps la gent stigués justada: pur per mi no ha romas, que nous ho haja dit moltes vegades».

Mentres En Vall-Tallada feya la vía de la Capital, los de la host barcelonina albergats á Cervera, començaren á arremorarse, dient, «que en lo call daci havia gent enemichs: e no podent los resistir, ni los pahers, ni jo (lo síndich Agulló parla), per molt que hajam treballat, han robat dit-call; e lo altre call, com nich haja dos, volien robar: empero aquell havem defes».

Donant mes detalls del barreig dels jueus, escriuhen, los Paers, que, «alguns dels capitans dels cinquanteners del exércit ab los conestables, foren primers de barrejar e robar lo dit Call, menecant de mort a nosaltres, e als oficials reyals de aquesta vila, tirant nos colobrines: e axi no gosam fer los contrast, ans ab bones paraules haguem goitx de sosegar.»

Lo cert es, que, los jueus del call del Capcorral, perderen, ab tot axó, moltes robes y bens.

Sagell de la reyna Joana Enriquez

Pertany al any 1458 y's trova en una lletra adreçada als Concellers de Barcelona, per la muller de Joan II.

Les ordres de mohiment de gent que s'expedexen de Barcelona per los Diputats als Paers de Cervera, son les seguents: «A vostra letra ir feta, consultoria de la delliberacio nostra dels homens que volem vagen en Leyda, havem reebuda. Stam en alguna admiracio, que, a nostres delliberacions, majorment tant stretes, se hajen fer consultes, ab despeses de correus. Pregam vos per ço eus encarregam, de continnet, tota dilacio cessant, vagen los dits cincents homens, no obstants les rahons e motiusper vosaltres assignades, car nosaltres sabém que fem. E maravellam nos dir que en aqueixa vila no haja gent, com sia cert ni haja anats Mil CC, dels quals ne ha CC a Tarrega, cent a Verdú, L a Agramunt. Com se vulla sia, es necessari en tot cas, los dits cincents homens vagen de present, e axi ne scrivim al honorable En Joan Agulló car la bandera daquesta ciutat haureu, Deu volent, aqui tan prest ab gran sforç.»

N'Agulló reb semblantment ordre de trametre cinch cents homens de socors a Lleyda.

22 de Juny.—Los fets han parlat ab sobrada eloquencia a la Generalitat de Catalunya, perque tinga fé en lo plan de dividir la host segons patrocinava lo sindich Agulló. Donant la rahó á En Tallada y als cerveríns, tant determinats en no segregar gent, per mantenir aparellada una host robusta y compacta, per mes que en lo fóns semblás presidir la mira egoista de la defesa de la Vila, s'apressa a donar contraordres sobre lo mohiment de soldats decretat avants, escrivintles á Cervera, Lleyda, Tárrega y al síndich Agulló. Deyen á la primera d'aquestes poblacións: «Quant al fet dels cincents homens que haviem scrit anassen en Leyda, es vist al present no deures partir

de aqui, per los perills que hi son: ans speren la gent de la dita bandera, per que, entre tots, se faça lo que es degut per la honor e indemnitat del Principat. En lo interin, la gent del exercit qui es en aqueixa vila, sia regida e governada com es acustumat: car ja havem proveit de conductors e regidors, ço es, de la gent a cavall, lo noble don Jofre de Castre, e de la gent de peu, lo noble don Hugo de Cardona.»

Oportú ha sigut aquest nomenament de capitans, puix avuy mateix los Paers han demanat a la Generalitat «prestament provehir nos de hun notable capita quens regeste la gent de aquesta vila, com strangers: car si aquestes gents del exercit haguessen hagut capita, nos fore seguit lo bareig del Call.»

No descuydant may, los Paers, de mantenir l'esperit d'unió en los pobles vehins, comuniquen als Consols de Sanahuja, «com sie necessari prepararse a tota defensio e obviar al dit Rey e a ses campanyes, sots virtut de la feeltat e naturalesa que sots tenguts del reyal patrimoni e la cosa publica, al tenor de les presents, vos requerim, pregam, e exortam, que, dins dos dies primers vinents, vosaltres, e vostres bens o los mes que poreu, vingats en aquesta vila qui es cap de la vegueria, per fornir e stablir aquella en forma e manera que pugue esser resistit, virilment e poderosa, al Rey e a ses gents, com aci de justicia hi siats tenguts.»

Encara se posa mes de manifest la animositat entre Tárrega y Cervera en les paraules del capitá Pere de Sant Climent. Solicita la paga dels 50 homes primerament asoldejats que hi havia á Tárrega y diu: «Jo he scrit á mossen Agulló, que faça que aquesta vila sia complaguda de tant pocha cosa, specialment tant rahonable, que aci han extrema necessitat e a Cervera a prou gent, e tots jorns ni venen, e que faça que los dits cinquanta homens sien pagats, e no don la materia de zizania a Cervera e Tarrega, que ja ni ha prou.»

Los Paers de Tárrega, acongoxats per volerlos retirar, N'Agulló, los 50 homes que hi tenien, reclamen als Diputats, comunicantloshi de passada, que lo Rey ha ajustat á Balaguer 1000 rocins y 300 pehons per anar damunt tot l'Urgell «semble á nosaltres seria cosa molt saludable, metre a Linyola cent homens, cent a Bellmunt, cent á Gramunt, e cinquanta al castell Sera, cent a Bellpuig, e altres cent a Anglesola: hi en aquesta manera se creu lo Senyor Rey e campanyes sues, duptarien molt de venir en aquestes parts, e metres en mig.»

23 de Juny. — Los vehins de Sanahuja refusen accedir á la pretensió de Cervera, de recullirse dintre les sues muralles. Entre les rahons que aduhexen per no abandonar son lloch hi ha: «com aquesta vila e castell sie en població de docents fochs, e lo castell molt fort, e sien molt envejats per los enemichs. E siam certs treballen si per neguna via ells se porien recullir açi, car farien massa dan a tota aquesta patria, hoc encara los de Cervera non serien scapols.» Demanen a la Diputació esser relevats «de la demanda, e inquietacio, e vexacio, a nosaltres donada per los dits pahers de Cervera.»

24 de Juny. — Los reyalistes amenaçen á Tárrega, assegurantlos que Joan II, «dins tres dies o abans, vendra aci ab tot son poder e ab gran colp de artellaries. No tificant vos, que no pendra a merçe homens ni dones e infants.» Demanen auxili, que 'ls trametin dues çarabatanes de les quatre rebudes de Barcelona y que comuniquin lo cas als Diputats.

La situació dels pobles del Urgell feels á la causa de la terra, es prou apurada. Lo síndich Agulló manifesta que, á Artesa de Ribelles «han robat la sglesia, e sen han portat la custodia ab lo Corpus, lo qual apres han lançat en lo camí.» «la prioresa Del-

guayre, ha retud lo monestir e força al Rey, e ha hi pres micer Bealda ab gent de Leyda, e lo forniment que la ciutat hi havía trames: e Almenar sta per retres»: «Dona Angelina de Luna, mena tots jorns a sos vassalls, Cubells, Camarasa, Montgay, ques reten al Rey, e axi son fet no ha durada. Labat de Poblet, ha soltat vuy los homenatges als vassalls del seu monastir, a manat ques donen al Rey, e signantment a dos castells que te forts en Urgell stan davant Balaquer que han nom Bellmunt e Castell Será. A Lleyda «tots los llochs circumvehins tenen plens de rocins e gent quels ve soven de Arago.»

A més Agulló demana a la Generalitat, si es de parer, que, ab los «mil homens qui açi son entre aquesta vila, Tarrega, e Verdu, los quals anit acabaren de atenyer a compliment de dit nombre, tirassem la via de Leyda: essent alla fariem molta obra, riu amunt, per la orta, com Deus vulla sia lo siti a Balaguer: interim fara molt fruyt e satisfareu a aquella ciutat.»

25 de Juny. — La querellosa esposició de Sanahuja als Diputats, aytambé feta per altres llochs als quals Cervera, los hi vol imposar la recullita en sos murs, motiva aquesta resolució de la Generalitat: «Nosaltres los rescrivim guarden lur vila e castell (Sanahuja): pero que si lo magnífich capita daquesta ciutat o vosaltres (los Paers de Cervera), los haureu mester per les faenes ques han a fer en Urgell, hi vullen anar ab la mes gent que poran: dientlos que per ço no deuhen sperar sien demanats, ans si deuen convidar, pus se fa lo benefici de tots. Totes les dites coses vos manifestam, perque de aquelles siau certs. Semblant querela havem de molts castells circumvehins vostres, qui son forts es volen tenir. Placieus fer dells ço que es dit dessus de Sanahuja.»

26 de Juny. — A les cinch de la tarde arriva Joan de Marimon, capitá assignat á la bandera de Barcelona. Ahir 25 sortí d'Ayguala da y al passar per Jorba y Muntmaneu, prengué aquests dos castells, que 's tenían per lo rey Joan, dexantlos comanats al batlle y jurats de dites viles, «ab sagrament e homenatge quem han prestat (parla En Marimon) de tenir aquells a us e costum despanya, per los diputats e concell lur, e vosaltres (los Concellers) e concell de aqueixa Ciutat.» (Barcelona).

27 de Juny. — Los Paers procuran posar remey al dany que sufriren los jueus en lo barreig. Fan promulgar una crida prohibint: «comprar alscunes robes ni bens que sien stats preses del barreig del call o dels juheus, ans si comprades ne hauran, ne preses, aquelles hagen a denunciar encontinent als honorables Nanthoni Falgues en nom del general e Berenguer Miquel en nom de la vila de Cervera, sots pena de cors e daver. Encara dien e manen a tot hom generalment, que tingue o sapie aur, argent, perles, ni altres bens e robes que sien stats del dit barreig dels juheus, que encontinent los denuncien als dits Anthoni Falgues e Berenguer Miquel en los dits noms, sots pena de cors e daver.»

Joan de Marimon ha resolt ab son concell de guerra, «que dema apres dinar, jo partesque ab la bandera e gent, e que tir a la dita vila de Tarrega, e aqui stigue ab lo dit don Ugo, fins a tant per vostres saviesas sie ordonat del que sera fahedor: e aço per donar calor e coratge a tot lo Urgell, qui stan molt desbaratats e ab gran pahor, e staven en perill de donar se tots al Rey per lo gran dapnatge que tots jorns los feya.»

«Es veritat que jo no tinch en ma companyía compresos los assoldeiats del general, pus de XX cavalls utils e no puch fer res ab aquells, ne puch campaiar sino ab gent de peu: e lo Rey segons som açí informats, es ab DC o DCC cavalls utils e atre-

tanta gent de peu: e axí jo no puch empendre de campaiar ne fer lo que volría: perque placieus fer per manera los Rossins de aqueixa Ciutat vinguen lo pus prest que sía possible, e encare provehir si fer se pot, que los Rossins de Gerona vinguen açí, car crech allí no fan fretura e açí faríen gran fruyt.»

A les ordres de Marimon hi han al present a Cervera 2025 homes, no tant ben armats com sería de desitjar, per la pressa com s'organisaren y exíren de Barcelona. Per çó lo Capitá demana avuy als Concellers «banchs ferrats, polvora, lanças largas, passadors e totes altres artelleríes que mester sien e encare molts cavechs, axes, palas, pichs, scarpres, serras e moltes altres artelleríes».

Prou se condol de tanta fretura, Marimon, ab les autoritats de Barcelona «E axí per vostres saviesas clarament pot esser vist, si lo poder en que romaném es sufficient en assetiar lo Rey a Balaguer, com per vosaltres era cregut e donat a mí en instrucció».

Es dir que la host que devía expugnar a Balaguer, avants d'entrar en campanya ja's conceptúa impotent. Be's veu la falta de previsió en los directors del mohiment armat contra Joan II.

28 de Juny.—Los Paers no aprovant les ordres donades desde Barcelona, a la gent de la bandera, de passar a instalarse dintre los murs de Tárrega, axís escriuhen als Concellers:

«Molt honorables e magnífichs senyors: entés havém per vostres darreres letres, scrit al molt magnífich mossen Johan de Marimon Capitá ab tot son exercit, partir de aquesta vila e fer la vía de Tárregua; e vuy ha dos jorns, per ordinació dels Senyors de diputats e concell, parti mossen Johan Agulló de aquesta vila, fahent la dita via, ab totes les gens qui açí eren del dit exercit, ans vingués la bandera de aquexa insigne Ciutat. De que les dites viles de Tárregua e de Verdu, ab les altres gens qui ja hi eren, son tant ocupades, que ja les dites gens no poden jaure en lits, no obstant la dita bandera sie encare en la present vila. E per çó som molt admirats de vostres magnífiques prudencies, que, atesa la pocha distancia qui es de aquestes dues viles, aquesta vila sie intenció vostra esser de les dites gens totalment distituída, maiorment com fossen açí ben aleugades trobant sic totes justades, e ab gran mercat e abundancia de vitualles. E considerades les grans muralles e circuhit de aquelles e los circunvehins, çó es lo comdat de Cardona, bisbat de Urgell, e altres barons, cavallers e gentilshomens, e servidós lurs, a la terra molt sospitosos, e axí habitants en la present vila com fora, nons es vist expedient esser axí per lo dit magnífich Capitá e son exercit aquesta vila esser relexada, car pories seguir algun dan e inconvenient. Per tant, havém deliberat per la causa desusdita, e altres coses per lo honorable en Jaume Tallada a vostres Reverencies exprimidores, trametreus lo dit nostre Síndich suplicant vos en aquell donar plena fe e crehença, axí com si per nosaltres personalment vos eren recitades, e provehir, si plasent vos sera, qúe les gens, que ara venen del exercit, se aturen en aquesta vila en e per la forma que les altres gens del dit exercit, ans la venguda de la dita bandera fos en aquesta vila, es stat provehit per los senyors de diputats. he manat. Significant a vostres magnifiques savieses, com apres tetes les presens, havem rebut hu dels exploradors per nosaltres tramesos, per lo qual e altres, som avisats lo dia e nit prop passats esser se mesos en aguayt Quatre cens rocins e molta gent de peu en gran nombre, en certs boscatges miga legua prop la present vila: crehem pensaven isques lo magnifich mossen Johan de Marimon Capitá de la bandera fahent la via de Taregua, que fins vuy, dada de la present, nos son des-

cuberts, e encara vuy sino per alguns de ells que fan algunes coregudes se pensen no esser descuberts. Ferqueus placie en totes les dites coses degudament provehir.»

A Cervera es molt senyalat com a sospitós mossen Lluis d'Ivorra. Mes ell s'hó compón prou be ab la Generalitat, obtenint per mija de son nebot Jacme de Montergull, una lletra en son favor, ab la qual evitará lo mortifiquin les autoritats locals. Pró ¿qué saben á Barcelona del que passa en pobles tant allunyats com Cervera?

29 DE JUNY. — Marimon estima molt rahonable la opinió ahir presentada per los Paers als Concellers, refermantla ab la sua propia: «E per quant me semble que ço que ells demanen no porta contrari algú car la gent, encar que romangues aci, tostemps que necessari fos, se poria haver, maiorment que serien contents de haver de. CL fins en CC homens, seria lo meu parer que vosaltres mossenyors, per contentacio de la dita vila, la qual en aquestes feynes o en totes altres va e ha anat, singularment deu esser complaguda e deveu treballar ab los dits diputats, que, algunes Capitanies de aquelles qui deuen venir, ço es, III o IIII, fossen destinades per romandre en la dita vila. Car de les gents qui vindran ab la bandera, attes que venen sens capitans e en patit nombre o squadres, no hauria tanta manera com de la gent del general car romandrien sens cap. Certifficant vostres savieses. com ir dematí vench nova, la qual fou sentida per mija den Guerau Daltariba, que CC rossins e gent de peu del Rey eren stats vists molt prop daquesta vila e fou refermada per alguns segadors e pastors qui deyen que havien vistes algunes gents a cavall armades, per la qual nova la vila feu repicar, e si mogue gran desbarat: per lo qual jo delliberí perlongar la mia partida fins avuy, e aquesta nit son stades lansades algunes sentinelles per aquest terme, per les quals vuy, com son tornades, e per un home que ha trames açi lo dit Guerau Daltariba, e encare per alguns pagesos qui hich son arribats; havem sabut que molta gent de cavall que crehen sien mes de CCCC, son stats sentits e vists en un bosch a menys de mige lega daçi, a una part quis apella la Riera de Sio: la qual nova sabuda, son stats a mi los honorables Pahers, pregant me que jo degues perlongar la mia partida, la qual devía esser vuy: e per lur contemplacio, jatsia que segurament pogues anar ab la dita bandera a Tarrega segons so informat per aquells qui be saben los camins, he acordat de vuy romandre: e per haver mes sertifficacio de la dita gent, havem tramesos quatre genets per descobrir la terra, los quals encare no son tornats.»

Surt de Cervera hu dels jueus del call barrejat, ab lletres dels Paers als Diputats, per arbitrar la manera de portarse á terme la entrega de bona part dels objectes á ells robats, que estan en mans d'alguns personatges, que forman en part de la host de Catalunya acantonada en la vila, Generalitat y als quals ningú gosa obligarlos a llur restitució.

30 DE JUNY. — «Lo present día es partit de aquesta vila, lo molt magnifich mossen Johan de Marimon capita de la bandera, e tota la gent del exercit, que noy ha romas hun hom del dit exercit, fahent la via de Tarregua»: «aquesta vila es romasa buyda de la dita gent del exercit.»

Los Paers arbitren de la Generalitat, «que, entant lo dit capitá de la bandera aturara en la vila de Tarregua, vinguen en aquesta vila, en guarda de aquella, aquells CC homens que per ordinació vostra trametem o aquella gent que vostres reverencies delliberaran, a fi que lo poble daquesta vila. pugua collir los fruyts los quals fins açi no

han pogut recollir per occasio de les corregudes e campanyes del Rey, e ja menys se poran recullir si alguna gent no es stablida en aquesta vila.»

Per tractar de tots los dits afers, ab les autoritats, se'n vá á Barcelona N' Antoni Falgués.

2 DE JULIOL. — Com á sospitós estava pres á Cervera un tal Sala. Que es home perillós ho confirma al capitá Marimon un frare del monestir de Poblet afecte a la terra.

Ver-ment tota precauciò es poca, puix arreu surgexen espies. Val la pena de consignar lo que li ha passat a en Marimon, al anar de Cervera á Tárrega, segons ell ho esplica als Concellers.

«Ytem mossenyors son avisat per dos testimonis auctentichs los quals son venguts de Balaguer, com venint men jo ab lo exercit de aqueixa Ciutat, de Cervera en aquesta vila. un hom appellat Anthonet langles servidor de mossen Ivorra comta tota la gent del dit exercit e encontinent ab gran cuyta tira la via de Balaguer ahon ne avisa lo Rey los quals homens decontinent he fets anar a Cervera per deposar de les dites coses en poder dels Pahers de la vila e quen façen proces.»

5 DE JULIOL. — Fallats á Barcelona los procesaments dels enemichs de la cosa pública quins bens s'han de confiscar, hi figuren tres vehins de Cervera: lo notari Joan Solsona, lo fill d'en Johan Gilabert, y Joan de Vilafranca gendre de mossen Lluis de Ivorra.

Los Paers donen lletra de crehença á En Tallada, á qui trameten á Barcelona per tractar afers d'importancia.

6 DE JULIOL — Joan de Marimon comunica, desde Tárrega, als Concellers, les noves seguents: «que perque la vila de Cervera, de Verdu e Danglesola staven desijoses, que, per lur indempnitat los degues soportar algun nombre de gent perque pus segurament puguessen cullir lurs splets, e vahent jo, que tota la gent nos podía alleujar açi en Tarraga, niy podia haver aquell compliment de vitualles que havía mester, he delliberat trametre, dels homens de la bandera de Barchinona, CC homens á Cervera, C a Verdu, e C Anglasola, qui hi aprofiten molt a les dites viles, e a mi no fan fretura, els puch cobrar dins spay de IIII ores.

7 DE JULIOL.—La Generalitat intervé en l'afer del barreig del call juich, manant á N'Antoni Folquers, cerqui los bens y roves á ells robats. «E aquells, a ma e poder nostre, de qualsevol persones de quina condició o stament sien, cobreu o hajau, fahent hi en nom e veu nostre, totes aquelles forçes e compulsions que obs hi sien, e aquelles als juheus o juhies de que ab veritat sabreu, e trobareu seran stats robats o presos, restituhiau e torneu. E si obs hi haveu, ajuda o consell, dels honorables pahers de la dita vila, als quals ne scrivim, requeriu los vos donen. E encara volem que metau als portals principals de les entrades de la dita juderia, senyals del General en senyal de proteccio e salvaguarda. E encara feu fer, a despeses dels dits juheus, una crida. la qual vos enviam ordonada, no mudanthi res, sino axi com sta: e feula registrar al scriva de la diputacio local de aquexa vila. Haveu vos hi ab aquella diligencia que de vos se confía e sens amor e comport de algu».

Lo ban o crida donat per la Generalitat a son emisari Folquer, perque lo manás pregonar en la forma acostumada, en los principals llochs de la vila de Cervera, es aquest que's segueix:

«Ara hojats tot hom generalment queus notifiquen los reverend e nobles magnifichs e honorables diputats del General e concell llur representant lo Principat de Cathalunya entreveninthi e consentinthi la ciutat de Barchinona en virtut de la com-

missió de la cort ultimament celebrada en la ciutat de Leyda e encara de la capitlacio al dit Principat otorgada et alias. Que com pochs dies ha alguns moguts de avaricia e ambicio inhonesta sien entrats en la juderia de aquesta vila e hajen presos e robats alguns bens dels juheus e juhies de la juderia, la qual cosa es stada als dits diputats e concell molt desplasent. Per ço volents obviar a tot dan dels dits juehus e conservar aquells e lurs bens com a tresor reyal, ab la present meten, posen e constituexen, los dits juheus juhies coses e bens lurs en qualsevol specie sien, en salvaguardia custodia e proteccio dells com a representants lo dit Principat á qualsevol persones de qualsevol condició o stament sien, sots pena de cos e de haver, no sia algu qui gos attemtar ne fer dan mal o injuria alguna als dits juheus o juhies o bens lurs. E en senyal de la dita proteccio e salvaguarda e algu no pugua ignorancia allegar, manen los dits diputats e concell lo dit Principat representants com dit es, esser posats senyals del dit General en les portes principals dels portals de la dita juderia per los quals entren e ixen enaquella.»

8 de Juliol.—Per inspeccionar a la gent de la bandera de Barcelona que ha restat aquí á Cervera, arriva avuy En Joan Bernat Marimón, fill del capitá Joan de Marimón.

10 de Juliol.—Hugo de Cardona y Jofre de Castro, ab gent del exercit de la Diputació han sortit de la present vila de Cervera, per socorrer al síndich de Lleyda Agulló, assistiat a Castelldasens.

11 de Juliol.—Los dos capitans predits, haguda nova d'una trayció comesa per N'Agulló en aquesta jornada, passen á Tárrega, ahont se troven ab Roger d'Erill cunyat de Jofre de Castro y ab Mossen icart, novellament vinguts de Lleyda per salvar al traydor.

14 de Juliol.—Les majors despeses que ha de subvenir Cervera en aquests dies, per causa de la guerra, ocasionen dificultats pecuniaries de les que n'es mostra la controversia sostinguda en lo concell ab lo Veguer. Los Paers l'inculpaven de que «cert procés de so metent es stat concordat sie fet en deffensio de la terra a instancia e ordinacio del consell del Principat e per mossen lo veguer declarat prosseguir aquell: les letres son fetes que han anar per la vegueria pero mossen lo veguer no fa anar aquelles» responent lo Veguer «que no ha diner ni malla, que no baste a fferse la messio, com ell no fa fahenes ni cosa el mon, ni en la vegueria ni en la batllía, ans haura a jaquir lo offici car no pot viure». Y lo concell acordá buscar qui bestragués á la vila lo diner necessari á axó. «Aximateix fonch proposat per los dits honorables Pahers dient com ya vehen los murs de aquesta vila son dirruhits e affollats en moltes parts de la vila, de que stam en gran perill: han ne fets reparar en moltes parts alguns trossos e portells, en altres parts han fets verdesques e cadaffals fort flachs: de que vivim en perills. E per quant aquesta vila no ha peccunies que bastassen a la reparacio e construccio dels dits murs, los prohomens elets en la bona provesio, defensio e guarda de la vila, havien acordat e deliberat de penres les peccuneis del bolleti, solament per la dita construccio dels murs. Ara han provehit de cerchar mestres per fer los dits murs e han ne trobats e venguts a certa concordia e capitols ab ells e per cert preu. Pero es de veure de que pagaran, ni com pagaran, per via de talla o per via del bolleti; e si fan talla, si la faran a sou, o a liura, o en quinya manera, attes que aço es acte personal, e tant se deu pagar lo maior com lo menor». Lo concell acordá «pendre les pecunies del bolleti, e encara les pecunies de les obres pies, e no paguen negun crehedor en forma, que, los murs sien fets e acabats al pus prest que poran».

16 DE JULIOL.—La Generalitat ordona al doncell Joan d'Altarriba diputat local de Cervera, s'apoderi dels bens d'En Vilafranca, Solsona y Gilabert, mitjançant inventari, «e si bens inmobles hi trobareu meteuhi senyal del General en senyal de la aprehensio: e encara feu fer crida» de que tothom denuncii los que conega pertanyents a aquells partidaris del Rey.

20 DE JULIOL.—La gent del Rey «en nombre de LXXX a cavall e entorn be vint homens a peu vingueren a Sent Pere dels Arquells e a Ondara e a altres lochs circumvehins de aquesta vila, e feren grans corregudes, preses e ladronicis de bens e de persones e receptarense en lo castell e loch de Rabinat ab tota la presa de bestiar gros e menut, robes e altres bens».

Lo castell de Rabinat pertany á Mossen Joan Aymerich, partidari del rey Joan, á qui presta importants serveys en aquestes jornades, (1) los quals lo Monarca remunerará degudament.

Quan á Cervera se té conexement de les preses fetes per los enemichs, s'aparellen y surten, aquesta nit matexa, «CC homens axi de aquesta vila com de alguns del exercit que eren açi, los quals stabliren e circuhiren lo dit castell» mentres eren avisats, lo capitá Marimón, D. Hugo de Cardona y D. Jofre de Castro, demanantlos hi trametessen tot l'esforç que'ls fos possible.

21 DE JULIOL.—Aquest matí dexa á Cervera per combatre lo castell de Rabinat, «mossen Vilademany ab ben trenta rocins lo qual ja era aci dins aquesta vila: e apres a dues hores apres mig jorn, es ates lo noble don Hugo de Cardona ab ben setcents homens de peu, los quals, encontinent son stats en lo dit castell e han haudes grans scaramuces e bregues entre ells, e hani de morts e de nafrats duna part e daltra. Sta en veritat que los nostres, o la gent del exercit, los han pres tota la preda de bestiar gros e menut, e ben vintecinch ginets, los quals han menats en aquesta vila: spugnen ab gran animo lo dit castell. Speram que la bandera hi attena ab artelleries e altres coses necessaries per haver lo dit castell. Es fama que lo Rey, ab tot son esforç, deu venir. Stam ne molt congoxats: pero ates que lo loch es fragós pera rocins, speram en Deus haver ne la milloria. Suplicam vos molt, tant com podem, que prestament nos trametats tot aquell sforç, axi de homens de cavall com de peu, que pugau, car ara va tota la honor e stament de Cathalunya, car en lo dit castell son enclosos grans homens e de eap, e paysans, e homens de la terra, aquells qui majors corregudes e roberies han fetes en tota aquesta terra. Placiaus no metre en dilacio, car tota mora es perillosa e nociva en aquest negoci. Vullats la present mostrar als magnífichs consellers de la insigne ciutat de Barchinona, la qual prenguen per sua, car atesa la gran cuyta, nols podem scriure.»

Don Hugo de Cardona surt de Tárrega comanant la host del General y passa a Rabinat: «e poch apres, sobrevenint don Jofre, tira aquella mateixa via ab tota la gent de cavall». D. Jofre de Castro retornava de metre a dintre Bellpuig, a En Millars y a En Joan Ça-pila, ab 75 homes, per defensió del lloch. A Tárrega hi quedá En Joan de Marimón ab Mossen Felip de Ferrera, Clasquerí, Bernat Miquel, Gravalosa y Bernat de Marimón.

23 DE JULIOL.—Los combats que's tenen a Rabinat en los dies d'ahir y d'avuy,

(1) Joan II desde Tafalla, lo 2 de Decembre de 1463 per remunerar los serveys de N'Aymerich, senyor de Rabinat, demana al Sant Pare, que quan mori l'Abat del Estany, concedesca la abadía a son fill Lluis Rafel Aymerich. (Registre 3377, foli 176).

Joan II d'Aragó, (1458-1479), també rey de Navarra

Original de la época, propietat del Duch de Villahermosa (Carderera *Iconografia española)*. Vesteix segons preceptuava la ordinació de Pere *lo Ceriminiós* per l'acte de la coronació: «e sobre aquesta gonella *(vermella de scarlata)* vestes una vestedura qui es apellada garnatxa, la qual sia feta de vellut vermell e de drap dor a senyal nostra reyal: e sobre aquesta, port e abrichse un mantell, lo qual sia fet de drap dor e de vellut vermell fet a senyal nostre demunt dit, folrat de pells de arminis: e pres daço calçse calces vermelles de scarlata e no port sabates.» Lo llibre obert que's mostra dalt á la dreta, ab les paraules *in libro tuo omnes scribentur*, son la divisa adoptada per aquest Monarca, inseguint la costum del segle XV de pendre divises personals.

son ara esplicats per Joan de Marimon als Concellers: «E de continent quel dit noble don Hugo fou allá, del primer assalt pres la vila de Rabinat ab XV rossins que hi havía, e ab tota la presa que los dits LXXX homens havíen feta, e ab molta artellaría que lo hi tramatí de açi, axí com son II bombardes, II çarabatanes, VIII tendas, VI caxons de passadors, XXXXII banchs encadanats, polvora, e moltes altres coses, combaté stretament lo dit Castell, his feu ten fort en lo camp, que nos presumirá may que tot lo poder del mon lo pogués sbair, maiorment attes que jo e Cervera, haviem convocades totes les hosts de la terra; per la qual rahó hi havía attes, e attenía tostemps, ten gran nombre de gent, que eren ensus IIII m combatents. E stant en açó, haguem nova com lo Rey era exit de Balaguer, per anar soccorrer lo dit Castell, ab entorn D rossins utils, e DCC homens de peu, e altres moltes gents a cavall, ab mulas: e axí passá ir matí en vista daquesta vila, e se alleuja a dinar al pla de la Corbella: e daqui tira lo mateix jorn alleujar a tres trets de ballesta del dit castell de Rubinat. E sabent jo, quel dit Rey tirave aquella via, jatsie sabes lo gran poder dels dits Capitans del nostre Camp, la fortelesa del loch, e lo gran compliment que tenien de les dites coses, encare ab prou temps, per diverses vegades scrivi als dits capitans, que, sim havien mester, jo era a punt per anar a ells ab D homens, lexant aquesta vila be stablida. E per ço dich solament ab D, per quant jols havía leixats CCC homens, entre los quals era en Galcerán Carbo e Nandreu Nadal, ab los CC homens dels ciutedans e mercaders, e en Caparo ab los mariners e los homens de Matero (1) e altres. E ja mes de aço he cobrada resposta: de la conclusió, mossenyors, ara, que son II ores de nits, he sabut per letra dels Pahers de Cervera, com lo Rey ab nostre gent, son venguts a batalla, e que los nostros son stats rômputs: nous poria dir com, ni en quina manera, ni quines gents hi ha mortes ni preses: be se que si son trobats, en Ffranci de Sentmanat, Mossen Vilademany, en Johan Ros, qui encare eren a Cervera, e mes lo dit noble don Jofre, ab tota la gent de cavall qui hi eran anats daçi, entre los quals era mon fill. Es veritat, que, no hi eren tots los rossins, com per lo desayre en que stavem en lo camp, ne haviem tramesos una part, en que crech fossen los millors, a Cervera. E fins açi, jo no se de negú particularment que sie scapat, sino mossen Johan Torrelles, e en Johan Roig, qui son arribats a Cervera, e en Jacme Satanti, qui poch abans de la batalla era vengut en la dita vila, per adobar se una nafre que ell mateix se havia feta, ab unes stisores, en la cuxa. Podeu pensar, mossenyors, com romanch jo de aquesta feyna, qui sperant indubitada victoria del dit Castell, e encare gran strall del Rey e de ses gents, sie axi succehit per lo contrari. Deus sie loat de tot, qui sap per quin be permet aquestes coses. Per la qual raho, vinch delliberat, pus alre no puch fer, fermar me açi en aquesta vila, ab entorn DC homens que ttnch en ma companyía, ultra L que tinch a Verdú, e altres L quen tinch a Anglasola, per guardia de les dites viles, e dispondre tot lo que pore en conservar aquestes tres plaçes, fins que per vosaltres, mossenyors, haie altre comandament. Certifficant vos, com del exercit del general, solament hich resten los dits Johan Çapila e Millars, qui son, com he dit, a Bellpuig ab LXXV homens, e en Pellicer, qui es a Verdu ab L homens e en Johan Çes Avasses, qui es a Agramunt ab

(1) En altre lletra ahont Marimon dona nota de la gent de les parroquies que tenía en la host de Barcelona, nomena los següents, pertocants al Maresma: Vilassar y Argentona, 10; Badalona, 16; Tayá, 6; Mataró y Dosrius, 24; Tiana, 6, y Alella, 6 (lletra del 6 de Juliol de 1462).

XXV homens e en Sayol e son fill, e en Guillem Ramon Dez Valls, qui son a Camarasa ab CL homens. Jo decontinent entench a justar tots los caps dels officis e parroquias qui son açi, animant e confortant los com millor pore; haure per bo, que, per vosaltres, mossenyors, hi encare per lurs Confrares, lurs sie scrit en manera tal, que prenguen algun bon confort, e que vinguen delliberats en perseverar sforçadament lo que sera be mester. Certifficant vos, que jo, ab aquests homens de stat qui son açi ab mi, delliberarem avans C vegades morir, que fallir a la honor de la nostra Ciutat e de nosaltres: mas dupte molt, que, ab lo cars aquest quis saguit e gran desastre, molta gent non romangue bascorada, si per vosaltres, mossenyors, noy es provehit, no solament ab les dites letras, mas encare hauría a bo que, les confraries hic tramatessen sengles homens per confortar los com millor poran. Los Pahers de Cervera me han scrit duptant se que lo Rey, prossaguint la sua victoria, nols vingue assitiar: e per ço man pregat que los volgués soccorrer de CC o CCC homens, e maiorment, per quant dien que tenen molta sospitosa gent dintre la muralla; tota vegada fare per ells ço que pore: jals he scrit de mon parer, e per quant, mossenyors, encare no he nova quel Rey se sie levat de Rabinat, ni se que enten affer, haure per bo quem trametau los correus ben informats, ques guarden de venir en ses mans, perque les letres no's perden».

La relació de les víctimes hagudes en la brega de Rabinat, que fá En Jaume Fiveller, hu dels escapats de la desfeta y refugiat a Ayguaiada, la conceptuám digna de fé. Axis, relata als Diputats, que hi hauría «en la plaça entre damunt e davall, e a les tires dels ceps, entorn cent cavalls, si mes no menys, stiman atretants nafrats. Dels homens morts son DCCLXVI comptats. Yo stime nosaltres, en la primera batalla, alt, erem DCCC homens poch mes, car yo tost-temps hi tingui compte. En lo Pujol, baix, havia DC homens. Crech nan scaptats molts, e be DC de presos. Axi faç stima, de aquests DCC homens morts, ni deu haver bona part dels del Rey».

Figuren entre les baxes Francesch Setantí virtuós ciutadá de Barcelona y D. Jofre de Castre, y entre los presoners D. Hugo de Cardona, lo noble Joan de Só, Mossen Pere Ycart, de Lleyda (1), Mossen Nicolau Porta, capellá de Cervera (2) etc., etc.

25 de Juliol.—Al conexer la desfeta, la Diputació, encarrega a Joan de Marimón capitá de la bandera de Barcelona, que «prengua carrech de governar les gents del exercit de aquest Principat, axi a cavall com de peu, fins tant per nosaltres sia provehit daltres capitans. E som de parer en tota manera convoqueu gents per agreguar e refer vostre exercit, e fer lo queus parra util a indemnitat e tuycio de aquest Principat.»

La dispersió dels vensuts á Rabinat quaix fou total, si be los mes se concentraren á Cervera, hont, de primer moment, quedaren sots lo comandament dels capitans de la host, Joan Torrelles y Jaume Setantí, los quals cessaren en son cárrech, dès que En Marimon assumí la direcció de les dugues banderes.

A Montmaneu hi han bastants dels fugitius, que no s'atrevexen á sortirne, per por de caure á mans del rey Joan, qui 's diu trovarse per alli prop. En pró dels tals

(1) Mes avant per quedar en llibertat, pagá Mossen Icart, mil set cents florints d'or y Joan de Só, dos mil florins. (Registres 3375 foli 168 y 3378, foli 134).

(2) Li exigiren per rescat, setanta florins; en l'any 1466, sortí de la presó sots jurament, per anar á buscarlos y durant aquest temps morí. (Registre 3382, foli 23).

refugiats, es escrit avuy á la Diputació pregantli procuri que aquells sien socorreguts «de molta gent en forma que puguen venir e attenyer segurs a la bandera de Barchinona.»

Lo Rey «partint del camp que tenia prop lo castell de Rabinat passa per la Ribera prop de aquesta vila, (Cervera) ab tot son sforç, e feu la via de Tarregua, e se es attendat davant Tarrega, prop Santa Clara, assats prop de la vila de Tarregua. Diuse que fa la via de Balaguer.»

Marimon compta als Concellers, desde Tárrega: «Sabut he, que los de Leyda son exits tirant la via de Balaguer e entenent se ab aquells qui son a Camarasa, e crech yo que asso poria esser causa de fer tirar lo Rey aquella via: e molts son de parer, que, siu feya, que yo men deuria anar la volta de Cervera, perque staria alla millor e pus segurament, e poria haver mes avis e soccors de vosaltres, que no stant açi.»

26 DE JULIOL. — Los Diputats proveint á reparar lo desastre de Rabinat, escriuhen als Paers de Cervera: «Continuament trametem gent la via de Gualada, e fem tornar la quis'es spargida del exercit vers aquexa vila, per forma, que, lo poder sia refet e reforçat. Norresmenys, havem delliberat decontiment seran tramesos aqui, diners per acordar D homens de peu. Entretant, es menester vosaltres provehiau per haver los dits D homens, pus empero no sien dels acordats ne habitants de aquesta vila, car tantost los diners seran aqui; vosaltres stau vigils e attents en la custodia e deffensio de aquexa vila, la qual es fortissima, e no dubteu res, car nostre Senyor Deu es e sera de nostra part. Es empero necessari, si fet no es, decontiment, tota dilacio, amor e comport cessants, façau recullir tots logarets e castells qui tenir nos puxen, en aquexa vila, ab tots los viures, fi quessalven e no peresquen e que les vitualles servesquen als amichs e no als enemichs. Daqui avant usau de la virtut e animositat que sempre, com bons cathalans, haveu acostumat. Mostrau la present a mossen Johan Torrelles e an Jachme Setanti.»

Al ensemps que los Diputats apleguen mes gent per la Sagarra y Urgell, los Paers de Cervera los hi demanen la tramesa de tal socors, tant per custodiar la Vila, quan per subvenir á En Marimon «romas a Tarregua ab pocha gent, ates lo nombre de la gent que havia tramesa al camp de Rabinat.» «Nosaltres fem tot lo sforç que podem e tenim nos fort e som provehits virtuosament dels magnifichs capitans mossen Johan Torrelles e mossen Jachme Setanti qui valentment ab gran sollicitud e vigilia entenen en la custodia e regiment de aquesta vila.» «E per consolacio de tots vos avisam com en aquest camp dels homens de honor son stats restaurats fugitivament mossen Jachme Civeller, Franci de Sanctmenat, Johan de Marimon, mossen Jachme Carbo, Girgos, mossen Leva, e presos sens perill de lur vida, Galceran Carbo, Johan Ros, Bernad Serra, mossen Torres, Cabanyelles, los quals presos sen amen ab si, e seria necessari, per los pares o parents aqui acostats, fossen trameses aci algunes gents, les quals endreçariem per poder los rescatar, car en lo endemig, nosaltres hi farem lo possible. E sia dit a mossen Jacme Ros, com son fill sta en poder de mossen Berenguer de Requesens, e per lo magnifich capita mossen Jachme Setanti, es stat provehit en manera que sa vida es segura, e crehem del rescat se fará prest conclusio, e lo dit Jachme Setanti, per esser li honcle, li dara recapte en los diners Dels restants sia provehit aci ab credits o trametent los diners, car Deu mijançant tots exiran. Item vos certificam, com, venint lo Rey al camp de Rabinat e tornantsen, ha preses vitualles en lo castell de Fonolleres e torre de mossen Bernad Çaportella. Placiaus de fer comissio bastant als dits capitans e al honorable Jachme Tallada' Johan

Pere Dodena, e Pere de Plegamans, ja en aço asignats, ab plen poder de exequutar castells e altres bens e persones.»

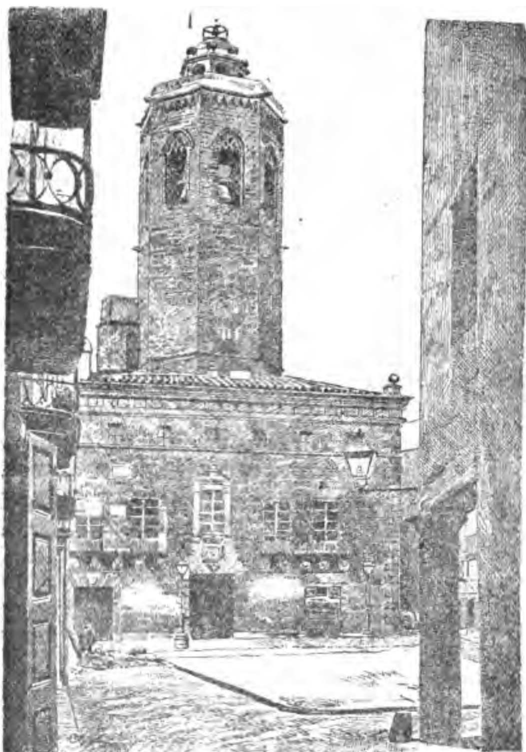
28 DE JULIOL. —Marimon resta poch menys que ayslat á Tárrega, y tem veures atacat per la host reyal. Per ço convoca lo 27, a son consell de guerra lo qual delibera que la host se reculli á Cervera. En jornada d'avuy es mudada donchs á aquest lloch la bandera de Barcelona, Cervera resultará suficientment custodida ab los nivell arrivats; puix per mes que la host barcelonina, no estiga en condició de combatre á la mes forta del Rey, ho es sobrera per custodiar a la Vila. Del seu contingent, Marimon ne dona estes esplicacions: «Los Pahers de aquesta vila, essent jo a Tarraga, me scriviren per diverses letras, molt congoixadament, que jo degues soccorrer la dita vila, e venir ab la bandera, com la dita vila stigues en gran perill si per mi no fos soccorreguda E tant per causa de la dita instancia e metre en repos la dita vila, en la qual va mes que en Tarraga ni en lo restant de tot lo Urgell, e encare per les pochas vitualles que teniem a Tarraga, e per la poca fiança de moltes gents de aquella vila, e per molts altres motius dels quals per altre vos he scrit, delliberi venir en la present vila ab la bandera e ab lo exercit de aquella, lo qual exercit son de DCCL fins en DCCC homens, compresos CXXV del general, e encare crech que noy basten.»

Aytambé al arrivar á Cervera, contesta Marimon als Diputats, en lo que li dehien en les letres del 25 y 26, de facilitarli altre vegada gent per enfortir la sua host. «E nous dolgua, mossenyors, lo fet de Tarragua, car vertaderament vos dich que en conservar aquella vila jo era be del vostre parer, mas a la pratiqua mi son exits tants contraris, axi de no poder yo aturar ab tota la gent per falta de virtualles, com en no trobar CC ni CCC homens qui hi volguessen romandre sens mi, et aço per la pocha fiança que se ha en la major part de les gents de la dita vila, com encara perque tinch les gents bascorades e son quaix tots homens de confraries e de parroquies, qui, per quant stan a lur sou mateix, son algun tant fets a lur guisa, que nols pot hom axi facilment conduhir en separarse de la bandera. E axi per tots aquests e molts altres sguarts en la dita letra de consellers mencionats, a mi es convengut fer lo que he fet. Hauria per bo mossenyors, que, de aqui fos provehit dun valent capitá per aquella vila, ab conduyta de CCC homes, e yo en lendemig scriure als pahers e concell de la dita vila, confortant los tant com pore, metent los de aço en bona sperança, e refermant los jorns en aquella, segons sentire de vostra intencio E encaram par que per ferhi la provisio pus prompte, seria bo que prestament hi anas En Pere Lluis de Vilafrancha ab la gent del General, per quel dit Pere Loys hi fos millor acompanyat. Yo havia pensat trametrey daquesta gent que vosaltres mossenyors haveu feta convocar: mas conech certament, que, tota la gent ajustadiça det mon, no bastaria a conservar aquella vila es aço per molts sguarts que serien larchs de scriure e que vostres reverencies poden pensar. Del noble don Jofre de Castre son avisat com es pres e te algunes nafres qui no son perilloses de mort.» «Jo he trobat aci molta gent desarmada e nafrada fugits de la derrota de Rabinat, els donada licencia que sen vajen aqui per armar se si tornar volran car desarmats yo nols he mester, ni sich porien sostenir, ates que no han diners».

29 DE JULIOL.—Al donar detallat compte, Marimon, als Concellers, de com ha trobat a Cervera freturosa de vitualles manifesta haverhi «tanta stretura de ffarina que ja per avuy haurán prou afer de donar compliment de pa, car los molins son stats romputs per la gent del Rey. De que la gent sta algun tant arromorada e no havém manera de poder fer provisió de ffarines sino per mija de molins de sanch, en fer los

quals treballam ab tota diligencia e abans que fets sien passarem alguna fretuia. E com serán fets no pens que basten a donarnos compliment. E per tant havía pensat que si algunes carregas de bescuyt nos podien esser trameses seria gran be e donaria gran endreça a nosaltres. Empero en lo venir me par que haie molta difficultat perque los camins no serán segurs. Perqueus prech, mossenyors, que vullau prestament provehir e secreta que negu non senta res, que los dits bescuyts nos sien tramesos e en aquella mes quantitat que sie possible fahent los venir per aquells camins que a

La plaça principal de Cervera en son estat actual

La actual casa de la pahería, interessant construcció del segle XVII, tapa del tot lo basament del fexuch campanar gotich, de la parroquial esglesia de Santa María.

vosaltres parra, en manera que si possible es, vinguen ab salvament car de molta necessitat es. Nosaltres per falta de ffarines haurém a venir necessariament a menjar forment cuyt ab lo qual, Deu volent, nos sostindrém be, si la gent ho volran comportar; empero son tant fets a lur guisa e de ten mal comport, que se dupte ho vullen pendre ab paciencia. E no resmenys se dupte que aquesta stretura no fassa vacillar la gent daquesta vila e encare alguns dels nostres, per ço com no son vesats viure en tal manera. E mes mossenyors veig que los dos meses de la bandera serán molt prest complits, e podeu fermament creure, que, passat lo dit temps, tot lo mon no bastaria a retenir la gent que no sen vaien e fa molt a pensar en aquest article, car la bandera no pot romandre desacompanyada. Jo mossenyers me trop en gran perpleix car duna

part per la honor e reputació de la bandera volría haver gent ab quem pogués deffendre e en son cars offendre. E com me gir en la stretura ten gran que havem de ffarines, volria que noy hagues negu e axi stich torbat e per tant torn altre vegada dir, que lo fet del bescuyt porta molt gran necessitat: si possible sera, placieus donar hi bon compliment. Del Rey se diu que certament vuy deu esser a Tarraga crech que prest nos vindra açi a visitar. E sie ben vingut car no es per fer nos anuig. Nostre congoixa sols sta en les ffarines per dupte que les gents ho vullan comportar, car altrement no hagueram tamensa de res: placia a Nostre Senyor que ell nos vulle endreçar en nostres fets. De les gents convocades de les quals per vostres derreras letras me scrivis, he sabut com son arribades a Sancta Coloma de Queralt e a Sarreyal, e derrerament los he scrit per saber quin nombre de gent son, e com armades, e encare mes los he scrit si algun nombre de la dita gent e dels millors se podien dispondre per anar a Tarraga, Verdú e Anglasola, e encare no he cobrada lur resposta. Empero si ver es que lo Rey sie vuy a Tarraga, segons man dit, que será la dita añada no hauria manera. Certifficant vos mossenyors com aquestes gents ajustadisses no son per fer ne stima, al meu parer, nim semble sen degue hom servir sino a jornada certa car ells no son per aturar molt temps e vuy nom semble que en res los haiam mester, si donchs no en fornir les dites viles, si fer se pot. Car nosaltres no som en disposició de persaguir ni combatre lo Rey sino sol de guardar nos que no siam offesos ni cregau mossenyors que attes lo nombre de gent de cavall que lo Rey te, ab gent de peu lo poguessem invasir ni dampnifficar, e maiorment ab gent ajustadissa com dit he: tot lesforç se deuría fer en haver gent de cavall, car ab aqueix se han afer les feynas e en altre manera no spereu sino un contrari gran e altre maior. Del Rey se era dit que havía perduts CCC Rossins e no crech que basten a L segons informació de aquells qui venen del camp, los quals dien que lo Rey es, ab passats DC o DCC rossins utils, en los quals ne ha C o mes de encubertats, e prosseguint ell la victoria e ab lo bascorament de la nostre gent, qui es pocha en nombre, no cregau que siam per res a fer, ni matau vostra sperança en los convocats, car pocha ajuda ne poriem haver en los cars quens trobam»

Aquesta lletra no pogué expedirse tot seguit, puix «per differencia dun ribalt de correu al qual donave III florins, romangueren les letres, per quant ne volía VIII florins».

De Barcelona la Generalitat tramet 500 homes a Cervera a les ordes d'En Marimon, los quals están ja prests a La Llacuna «e dema per lo matí fem partir home propri per conduhir aquells fins aqui. Pregam vos entre tant penseu en algún bon capita, lo qual, ab CC o CCC homens dels dits D, vajen e stiguen en la dita vila de Tarregua, per custodia sua: e los restants stiguen ab vos en companyía de la dita bandera.»

La host del rey Joan, sabedora de que a Tarrega no hi quedava gent d'armes, se presenta davant la vila, y aquesta li obre les portes, prestant jurament d'obediencia al dit Monarca.

Tárrega era un lloch hont lo Rey hi comptava partidaris, indicantho la facilitat com li obre les portes. També se trováren d'antich altres relacions entre la Vila y lo Sobirá: axís figurá en 1455, com a metje del Rey Joan, llavors Rey de Navarra, lo jueu del call juich de Tárrega, N'Abraham Çalom, tal vegada sería una eminencia en la art física.

30 de Juliol.—A Tárrega se nota major activitat, en la recomposició y millora-

ment dels murs del castell y de la vila, mercés a les ordes que expedeix a dita fi lo rey Joan.

30 DE JULIOL.—Comunicació dels Diputats a Joan de Marimon: «Apres havem feta la altra letra, queus trametem ab aquesta, la ciutat ha delliberat acordar IIM homens per companyia de la bandera, e nosaltres havem delliberat enfortir mes lo exércit, e tenir les places seguents, en tota manera, ço es, Leyda, Cervera, Tarragua, Verdú, Anglesola, Bellpuig. Camarasa e Agramunt. Per ço vos pregam e encarregam, com mes stretament podem, en tota manera rebuda la present, ne aviseu totes les dites viles e ab la gent den Pere Loys de Vilafrancha o de vostra companyia o de la vila de Cervera o de altres parts, provehiu rahonablament totes les dites viles de gents, solament per poderse sostenir fins lo dit esforç hi sia, lo qual sera Deu volent prompte. Placiaus nit e dia provehirhi, car molt hi va a la reputacio e conservacio del Principat.»

I D'AGOST.—La Diputació prega als Paers per encárrech del comanador Çaplana, vullan «trametre algun home de cap, habil e dispost», al castell de la Guardia, tota vegada que lo qui hi feya de capitá, se perdé en la batalla de Rabinat y «los poblats en lo dit castell sien ferms en la conservacio del Principat e de les libertats, e per molt que sien induhits e menaçats per los enemichs, no desisten de lur virtuos preposit».

L'estat de la guerra al entorn de Cervera, en la actualitat, resulta esser lo seguent: Verdú y Anglesola están guardades per la terra.

A Camarasa, hi ha 125 homes dels del ecsersit y no passa gran fretura de mes socors.

En Joan Ferrer Çes Avaçes, ab 25 homes, custodía a Agramunt, hont fretura trametre alguna gent mes. Ja s'hi havien enviats 50 homes y altres 50 á Puigvert; mes se perderen en la rota de Rabinat. Lo capitá Marimon tracta de ferhi anar 50 homes dels qui té En Pere Lluis de Vilafranca.

Lo castell de Muntmaneu se trova molt damnejat per 40 rocins, que lo Rey ha dexats entre Montleó y Rabinat y demana ajuda a Cervera, responentli en Marimon que hi trametra gent de la sua.

A Agramunt, Mossen Mecha los instá «ques donassen al Rey, donant los temps fins vuy: e tantost pertit lo dit mossen Mecha, ells ajustaren concell, la delliberacio del qual fou»: «que ells no poden fer res sens consultarne En Phelip Albert llur senyor, e quels donaven XX jorns per fer la dita consulta e cobrar resposta. E aço solament han fet per passar axi lo temps, com sie llur intencio fer me star tostemps a comendament del Principat.»

Los de Calaf, que eren del tot adictes a la causa de la terra, despres de la desfeta de Rabinat y d'una lletra del Comte de Prades, «se son mudats de contraria opinio, ans havem dubte, que, si algu per part del General hi vindra, que crehem que nol aculliran ab bona voluntat».

A Prats del Rey demanen gent a la Diputacio, en guarda sua y del castell de la Manresana, puix perderen sis homes á Rabinat y los qui s'hi havien recullit, vassalls de Calders, han dexat los Prats.

Tárrega y Bellpuig están á mans del rey Joan, qui resideix en la primera de dites viles, en la qual hi han penjat, ahir, á En Joan Agulló, *lo traydor*, com se'l anomena ja per tot.

En quan á Cervera, s'hi noten desercions en la host de Barcelona, tement, En Marimon, que, dins quinze jorns, ço es, passat lo primer més, tots se'n hi aniran.

Fretura les vitualles, de tal manera, que lo propi capitá escriu als Concellers: «Del bescuyt queus havia scrit, seria gran be si haver lo pogues: mas jo veix que es molt difficil e quasi impossible, per la pocha seguretat dels camins».

«Feta la present, he sabut, ab los pahers de la vila, que no hic ha pa per asopar, de que sper moviment de la gent, que no crech los pugá reposar: stich ne ab gran conguxa; donar los he aquell confort que puga, si be son gent ques lexen mal regir: beneyt ne sia Deu de tot».

5 d'Agost.—Segueix á Cervera lo mateix malestar, y En Marimon, ho comunica axis als Concellers: «De aquesta gent de la bandera, sera complit dins XII o XIII dies, e tots quants son, palesament dien, que passat lo dit temps en continent sen iran sens aturar hic un die: e molts de ells ho han dit a mi: e encare es pus fort, que tots jorns sen van sens demanar licencia, que despuys que son asi, crech sen ajen anats mes de Cent»......«En tot cas me sembla necessari, que sia provehit que la bandera haja gent e que no romanga sola, car asi no ha sino CXXV homens del general, e ab aqueys, la bandera no romandria be, ni encare aquesta vila, la qual podeu fermament creure que, ja fora perduda e en mans del Rey, si yo noych fos vengut»..... «Aci havem hagudes noves, que, don Johan de Bemunt e Xarles Darteda, eren ja en frontera de Arago, per venir en Cathalunya en ajuda de la terra».

7 d'Agost.—Marimon se quexa als Concellers de que res li escriguin del que reiteradament los demana pertocant a la gent de la bandera, «que tots sen volen anar pus los dos meses sien complits, qui finiran a XVI del mes present, que haura dos meses que la bandera parti de Barchinona»..... «Vehent que de vosaltres no he cobrada resposta ni curau scriurem dels dits afers, ni altres, stich lo pus torbat e maravellat home del mon, car tant va en aquestes feynes, que, nom sembla deguen esser lexades a no cura»..... «Lo Rey es a Tarragua: comina tots jorns de venir açi, mas nou ha encare exequtat, e com ho fará nosaltres ho temem poch, signantment que ja tinch fets dos molins de sanch e tantost ne fare fer mes: e pus bastem en haver compliment de farines, res nons manchará per defensio de la vila».

D'altre part, a Barcelona no troven manera millor per reforçar depressa la bandera deturada dintre los murs de Cervera, que trametrey al capitá de Tarragona Pere Lluis de Vilafranca, qui, seguit de la gent del Camp y de la Ciutat, per ell aplegada, havia avançat fins á Santa Coloma de Queralt, ahont aturá lo primer d'Agost, ab prou estretura, per no trametreli diners de Barcelona (1).

Les autoritats de la Capital li ordenaren, que, dexant una guarnició á Santa Coloma, partís vers Cervera, ahont cobraria la soldada deguda, á rahó d'un croat per jornada.

11 de Agost. — A Barcelona ha sigut «proclamat e pres en e per senyor del dit Principat, lo Serenissimo don Enrich Rey de Castella, Salvats empero los usatges de Barchinona, Constitucions, Capitols e actes de Cort, privilegis, usos, costums e libertats generals e particulars del dit Principat.» Mes aquesta nova no es coneguda encara á Cervera.

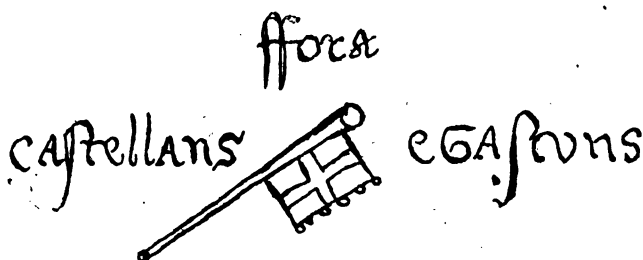
Poch mes d'un any s'ha passat, de la data en que la metexa Barcelona promulgava en una crida, sots pena de mort, la espulsió de la Ciutat de tots los castellans y

(1) Per los detalls d'aquestes y altres campanyes efectuades á Tarragona y Tortosa, vegis lo trevall del autor *Turbacions á Tarragona y altres llochs motivant encunyacions monetaries* (1462 á 1466) publicat en lo *Boletin Arqueológico* de Tarragona, volum V. pl. 517.

gascons que no tinguessen muller ó casa propria o llogada (27 de Març de 1461) (1). ¿Y ara, aqullts castellans, que rebutjavem per perturbadors de la pau, esdevindrán nostres auxilíars?. Com muden los temps!

¿Qué preten Barcelona ab la present proclamació? L'estat del reyalme de Castella no era gens afalagador, ni les condicions personals del seu Monarca, tampoch eren les mes aproposit per enredarse en la política de la corona d'Aragó. Certament, que, l'haver nascut una filla á la reyna Joana muller d'Enrich IV, en Març de 1462 y lo seu reconexement per Princessa d'Asturies en les Corts de Madrid, semblava millo-

Impopularitat dels castellans á Barcelona en 1461

Quan se feu pública á Barcelona, la crida contra castellans y gascons, l'escrivá racional del Dietari de la Diputació, la consigná en son llibre, posanthi un grós titol, y al c ostat la trompeta ab que's promulgá, en groller dibuix á la pluma, segons se reprodueix.

rar la situació general. Pró encara ha anat crexent mes que may lo mohiment de confabulació dels magnats castellans, prevehentse en lo vehí regne, revoltes semblants á les nostres.

Mes, encara que no prosperás la agitació á Castella, si lo nou Sobirá ha d'esser un bon rey per aquest nostre Principat lliure y autonómich, es indispensable lo re-

(1) Lo ban publicat á Barcelona, en 1461, sobre espulsió dels castellans y gascons, deya axis:

«Ara hoiats tot hom generalment per manament dels honorables Regent la vagueria e batle de la Ciutat de Barchinona, ço es, de quescu dells, tant com se pertany a la juredicció. Ordonaren los dits Consellers e promens de la dita Ciutat, renovellant altres ordinacions en lo passat fetes per bon stament de la dita Ciutat, que quescun ciuteda e habitador de la dita Ciutat, haie e sia tengut tenir apparellades a la porta de son alberch o casa o obredor, les sues armes, equivalents, sots ban de X sous per quescu qui contrafara. E si algu moura bregua, que quescu sia tengut exir ab lurs armes per haver o pendre aquells, o morts, o presos.

«Item ordonaren los dits Consellers e promens, que tots e sengles lauradors e ortolans habitadors de la dita Ciutat, haien e sien tenguts, quan iran fer feyna en les ortes, dins o fora la ditá Ciutat, portar e tenir lurs armes offençives, aquelles ques volran, sots lo ban dessus dit, per quescu qui contrafara.

«Item ordonaren los dits Consellers o promens de la dita Ciutat, que per lo beneffici e mes repos e tranquille stat de la dita Ciutat, tots e sengles castellans e gascons, si donchs no son ciutedans tenents cases propries o logades en la present Ciutat, haien exir de aquella e del terme e territori de la dita Ciutat, daçi a dema per tot lo jorn, sots incorriment de pena de mort natural. E guart si qui guardar si ha, que amor ne gracia non haura.

«Retenense empero etc.

«Fforen publicades les dites ordinacions a XXVII de Març MCCCCLXI.»

gesca de molt diferent manera de la que son governats los seus subdits castellans (1). ¿Pró que succehirá allí, si al costat de la agitació de la noblesa, la menestralía apren en les nostres llibertats?

La proclamació del rey Enrich es obgecte, per consegüent, de grans comentaris. Entre les moltes coses que 's retrauhen, hi ha qui recorda la poca formalitat de que doná mostra, quan era Princep d'Asturíes, ab lo barceloní Guillém Pons Gem, qui no podía cobrar unes pells de martes gibelines que li vené (2).

Son tantes les consideracións motivades per aquesta unió de Catalunya y Castella en la persona del rey Enrich IV, que sols nos cal escriure que, vulla Deu siga durable y de profit lo nou estament.

14 DE AGOST. — La nova de la proclamació del rey Enrich de Castella efectuada en la Capital Catalana, arriva a conexement de Cervera, per la lletra dels Concellers de Barcelona, al capitá Marimón, entregada a les sis del matí. No fou molt diligent lo correu portador de la metexa.

Ab alegría hi respon, Joan de Marimon, aytals paraules: «Gran es stada la consolació que he hauda, de la deliberacio, que, la terra e la Ciutat, ha feta de proclamar e pendre per senyor lo illustríssimo Rey de Castella, segons per vostra letra, rebuda vuy dematí a les sis hores, ab interclusa de la dita deliberació, so stat avisat, car la opresio, e vexacio de aquest Principat, nom semble se pogues remediar per alra via. E si abans si hagues provahit, no forem venguts en lo punt que som.»... «Jo he scrit an Pere Luys de Vilafrancha, que, ab la sua gent, vingues aci, segons la deliberacio feta per los deputats, de la qual ell mateix me havía scrit, dient, que ell vindria tostemps que jol demanars: e ham feta resposta de longares, dient, que ha consultats

(1) Es una bella pintura de la monarquía castellana, que serveix per compararla ab nostra confederació catalana-aragonesa, la *Carta de Enrique de la Torre al rey D, Enrique IV*, que se suposa escrita en 1456, publicada en lo *Memorial histórico español*, (vol. V, pl. 458). Vegis lo que diu en lo seguent apartat:

«Otra es por cierto la excelencia y grandeça de la corona rreal de Castilla y la subjecion de sus señores y la gran libertad y poder absoluto de su estado real, que no se hallará en sus rreinos y señorios grande ni chico, ciudad ni villa, aldea ni casa, fablando generalmente que no le rresponda cada un año con su rrenta, imposicion, alcavala, escrivania ó yantar y otras maneras de pechar y tributos, segun la calidad y condicion de el estado de cada uno y de su libertad. Pues de la justicia criminal y civil de todos es soverano y como quiera que de algunos pueblos y jurisdiciones haya fecho merçed a sus duques condes marqueses y otros ricos hombres, pero la apelacion y soberania siempre queda anexa o subjecta a su Chancilleria y corona real; moneda de oro o plata, ni de otro metal ninguno no batiria sin perder la vida por ello, salvo en sus públicas y rreales casas de moneda.»

(2) Interposant, los Concellers de Barcelona, la sua intercessió perque En Pons Gem pogués cobrar lo deute del Princep d'Asturies, li escrigueren en aquests termes:

«Al molt Illustre e magnífich lo Senyor don Henrich príncep de les Esturies.—Molt illustre e magnifich senyor: a nostra intercessio es recorregut en Guillem Pons Gem mercader, ciuteda de aquesta Ciutat, affermant que ha venuts e liurats per folradura de una roba de vostra senyoría Sis cents marts gibilins per preu de Trente nou milie siscents maravedis a raho de Sexanta sis maravadis per cascuna peça dels dits marts, segons se mostra per certa cautela den Johan Alonço vostre Tresorer. E dins lo temps convengut, lo dit Guillem Pons Gem no ha poguts haver la quantitat dessus dita per lo preu dels dits marts. ans a gran despesa e dan seu, es anat, segons diu, per dugues vegades en Castella. Per ço molt Illustre e magnífich Senyor, a la vostra gran magnificencia supplicam, que, per esguart e comtemplacio nostra e de aquesta Ciutat, sie de vostra merce fer pagar al dit Guillem Pons Gem la quantitat a ell deguda per la dita raho, e haverlo en la sua justicia favorablament recomenat. E aço Senyor reputarem a gracia singular a vostra molt illustra persona la qual la divinal maiestat tingue en sa grac a benaventuradament e votiva. Scrita en Barchinona a XI de Abril del any de la nativitat de Nostre Senyor MCCCCXLII.»

los deputats e posa la bandera e a mi, e encara aquesta vila, en gran trespas, segons ara de present jo li he scrit, pregant lo, que, en tot cas del mont, ell vulla venir, servant la comissio e voluntat dels dits deputats, e que no vulla pendra tal carrech de fer lo contrari. Car totes les gents de la bandera sen volen anar, e res no basta en retenirlos, exceptats fort pochs. Perque, mossenyors, es molt necessari, que, en tota manera vosaltres doneu orde ab mossenyors de deputats, que, prestament e sens tota dilacio li sia scrit ab correu cuytat, que vinga tantost açi, ab tota la sua gent, lexada fornida la vila de sancta Coloma, segons ja per altre letra li han scrit. Car mossenyors, per la comissio quem haveu donada per acordar, jo no crech que tropia cent homens que vullen pendra lo sou. E si lo dit Pere Luys no venía, la bandera romandria molt desacompanyada e encara aquesta vila. E la fama que lo Rey dona, es, que prestament nos vindra visitar: lo qual es a Tarrega ab molt gran poder de peu e de cavall, e ha fets molts preparatoris de scales e altres artelleries.»

16 DE AGOST. — Marimon pert la esperença de veure arrivar la host Tarragonina exida per socorrel, puix es derrotada en un combat hagut á Santa Coloma de Queralt, hont, al que sembla hi restá presoner En Vilafranca qui la capitanejava.

28 D'AGOST. — Comunica Marimon á Barcelona afers de la guerra: «De las novitats axi acorrents, axi de mossen Jacme Fivaller, qui anava a Sancta Coloma ab CXXV homens, e es astat pres ab tota la dita gent per lo Arcabisba de Çaragosa e Comte de Prades ab CCC o CCCC Rosins, com de la dita villa de Senta Coloma, qui a tracta de mossen Dalmau de Caralt de hun bisbe de gracia, e de misser Boquet, ses donade al Rey, com ancare del Rey, qui vuy es partit de Tarragua ab sirca CC homens entre peu e cavall, tirant la via de la dita vila, ab alsgunes alsembles de vitualles, tendes, e lit de camp, e de la hopinio que molts han que ell te voluntat de anar en Anpurda per aveura la Rahina he infant, e masclarça ab los transesos, de tots sareu sertificats per la letra que jo fas als dits deputats, ab la quall largament los ascriu de les dites coses, e dir los queus comunican dita letra. Mossenyors, nos maravalleu si yo desig esser largament avisat de totes novitats e coses acorrents, ni sim so antrayorat dels pochs avisos que de vosaltros he aguts: car jo mo tinch a vergonyo e gran carrech, que, altri ho sapia abans de mi, e jo per els los age aver, e de aço es colpa lo vostra notari, que ascrivintma, nom fa letres, mas albarans.» «Vuy abans de posta de sol, Balaguer ha molt famat, e tantost Tarraga, li ha respost, e poch apres Rabinat, e Granyena, e axi pens yo que en pocha de hora lo senyal sera pervengut a Santa Coloma. aont, com dit he, es lo Rey ab tot son poder. E per quant lo dit senyal significa demanar ajuda, e so yo informat que en Balaguer ha molt pocha gent, sino los de la ciutat, qui son malcontents del Rey e dels seus, estich en pensament si lo dit Rey, dubtant per lo dit senyal que los de Leyda no sien sobre Balaguer, axi com es be apparellat, delibera lexar son primer proposit, per anar soccorrer alli: per la qual raho decontiment he fet correu a Leyda, per avisar del dits senyals, e ni fare daltres si sabre que lo Rey dega tirar aquella via, a que fas tenir molt sment.»

31 D'AGOST. — La gent de la host d'En Marimon, que segueix inactiva, acantonada á Cervera, sen vol tornar á les sues cases: «aquesta nit sen van de XXXXV en L homens de la vila de Gualada (diu Marimon) hi de alsgunes altres parroquies de Valles. Les noves de assi, son, com huy he rebuda una letra dels paers de Leyda, de XXVIIII del present, e segons la forma de llur escriure, mostren no haver sertenitat alguna dels fets de Castella: es ver que escriuen que han nova, quel Rey de Castella es a Soria ab VI^m homens de cavall, e que alsguns dels seus han fetes corregu-

des en Aregó, hi preses les III viles de que vosaltres me haveu escrit: estich molt maravellat de la tarda de la entrada dels dits castellans, car atesa la deslliberacio per los dos consells feta, de la qual, segons lo vostre escriure, lo Rey de Castella es grans dies ha avisat, yo creyhe fermament que haguessem lo socco; en continent e sens dilacio, e no pot esser que noy hage causa alguna en la dita tarda: de la qual, si la sabeu, vos placie men vullau avisar, e axi mateix dels fets del francesos, dels quals, axi per defalliment de vitualles, com per les mortaldats que son entre ells, esper tot torn bones noves. Lo Rey es en persona en camp devant Sancta Coloma de Queralt, e diumenge hi entra per hoyir missa: gran part de ses gents son ha Çareal, la qual han combatuda per dues vegades, ey han perduda molta gent, axí de homens de cavall com de peu, es diu quey es mort en Bernat Garau de Boxados ab V o VI altres homens de stat, e molta gent morta hi escalebrada: es diu quel Archabisbe de Ceragoça es nafrat dun passador al front; es sich huy dit, que, la dita vila se ere retuda; apres sich es dit, e molt afermat lo contrari; e yo he provehit en tremetrey home propri per saberne la veritat, de la qual, de continent que rebuda lage, vos avisare. Lo Mestre de Calatrava se diu que es estat malalt de febra en lo Castell de Grenyena hi que anit lo sen han portat ha Tarrega, perque staven freturosos de carn. Los nostres han feta una correguda e han presos entorn DC caps de bestiar, e barregat lo loch Dalcanos, que es de mossen Ivorra hi den Johan Gilabert».

Lo Mestre de Calatrava, que, dés lo començament de la guerra sempre l'anèm trovant en campanya, es un fill natural de Joan II, de nom Antós. Lo Rey de Castella l'honorificá ab aquell Maestrat; pró lo propi Monarca molestantlo per haver afavorit á son pare lo Rey d'Aragó en ses lluytes ab lo de Castella, convocá capitol de la orde de Calatrava y lo feu despullar del seu titol. Mes l'infant bastart Anfós d'Aragó desentenentse del acort de la Ordre, refusa acatarlo y promou un cisma, seguint titulantse Maestre desde Aragó sa, residencia (1).

(1) Deu anys usá del titol, en cisma, fins que, provant al Sant Pare, haver fet los vots sense voluntat, n'obtingué dispensa y se casá. Ell fou lo primer Duch de Villahermosa y Comte de Ribagorça, quins titols passaren a son primogenit Joan. Per ço s'esplica que los Duchs de Villahermosa possehesquen la hermosa pintura de Joan II reproduhida en altre lloch.

Les campanyes del Mestre de Calatrava per Catalunya no foren totes honroses. D'una nota de violencia se'n fá resó lo romancer popular castellá, al relatar la manera com fou engendrat á Catalunya son fill primogenit y hereu dels seus titols.

Era una tierna doncella
de admirable perfección
tan honesta como noble
y extremada en discreción.
Llámase Doña Maria
Junquera, que es producción
de la loable Cataluña
para aumento de su honor,
á quien el famoso Infante
con instancia pretendió
con amorosas promesas,
pero ninguna bastó
Vistas las dificultades,
de violencia se valió,
que, como amor es villano
atrevérsele es mejor.
Iba el valeroso Infante
con su ordinario valor
componiendo en Cataluña

11 de Setembre.— Arriva á Cervera, la veu de la entrada del Rey de Castella en Aragó, veu que de Tortosa ha passat á Barcelona y d'esta Ciutat á la present Vila, se'n mostra receiós En Marimon: «qual cosa, empero, dupte sie axi, ates que no havem altra nova pus serta».

Per no trovar correu, Marimon tampoch pot trametre una altre lletra sua als Concellers de Barcelona.

12 de Setembre.—«Huy los homens de Terraça hi altres, sen son volguts anar hi axi a mi (diu En Marimon) no resten sino los acordats; car los de la bandera son ja ten pochs, que nou gos dir; perqueus placie tota manera vullau sollicitar mossenyors de Diputats, que, de continent me vullen trametre de la gent que es soberga ha Gualada, are, que segurament hich poden venir, segons los he escrit».

16 de Setembre.—Segueix escrivint Marimon: «quasi tots los homens de las Confraries e parroquies qui eren ab la bandera, se son anats, que no crech que sien pus de XXXX o L los qui son romases. Es veritat, que juxta la comissio que vosaltres senyors, me donats, yo he acordats circa de CCC homens, dels quals, la major part, son homens no coneguts e de pocha stimacio: e del general, que ych ha entorn C homens, axi que, entre tots, hic son circa CCCCL e aquells no tals com yo volguera, e dels L que no cal fer molt compte, car prest sen iran: e aquesta vila es molt gran de tanguda, e ha mester molta gent per guayta e per combat: e en la vila que nó ha molta gent, car passats CC homens, dien que han perduts, en tant que cascun die ells e yo haviem a metre la meytat de la gent per guaytes: e ara que la nit es molt crescuda, es cosa molt fort que un die part altra, hajen a fer guayta: e prenen ho ab gran enuig: e no resmenys, que, en cas de combat, per defencio de la vila, serie neccesari que hic hagues mes gent que no hic ha, e per ço he ja per moltes scrit, que, en tot cas era mester quem fossen tremesos al menys CL o CC homens, los quals creya me podien esser tramesos de Agolada ahon era informat que havia CCCL o CCCC homens del general, e aquella vila non ha tants mester».

Marimón demana diners als Concellers per pagar als acordats, puix estan acabats «e podeu creure, mossenyors, que tantost com los diners falliran, noych aturara negu: e per ço es molt e molt necessari que diners sien tramesos, car en aquesta vila no sen troben per poder ne haver: e encare que los camins sien mal segurs, es mester que si don recapte per via de Tarragona o en aquella millor manera que fer se pugua, encare que sen haja a metre alguna cosa a perill; car mes val arriscar uns pochs de diners, tremetent los de M en M o axi com vos semblara, que si per falta

la confusa alteración;
y valiéndose, cual sabio,
de la loable ocasión,
á ciertos soldados suyos
que la robasen mandó,
con que el deseado fruto
de sus intentos cogió,
dando al mundo un nuevo Marte
que fué don Juan de Aragón,
que en el famoso condado
dignamente sucedió,
cuyo valor á la fama
su memoria consagró.

Romancero general ó colección de romances castellanos anteriores al siglo XVIII (Madrid 1851) vol. II, pl. 47.

de diners la gent que hic es, sen anave e metien aquesta vila en perill»..... «Asi nosaltres, ab tota diligencia, proveym en fer mur nou e enfortir nos lo mils que podem, car de grans pedassos hic tenim de mur molt dolent».

26 DE SETEMBRE.—En la inacció, tancat dintre los murs de la present Vila, lo capitá Marimon segueix freturós de diners per pagar a la gent de la bandera, arrivant á tenirne de manllevar «e som en punt que no trobam quins presta un diner nis troben diners en aquesta vila». Insta semblantment a les autoritats de Barcelona, la tramesa de 150 ó 200 homes.

5 D'OCTUBRE.—Marimon acusa recepció de dugues lletres dels Concellers datades á 28 y 30 de Setembre «certificantme com haveu fetes liurar an Berthomeu Farrer, clavari de la bandera, LXXXXVIII lliures III sous que per lo seu jove eren stades preses assi de que so maravellat com lo dit jove me hage dit que no ha remesos pagar aqui sino XXXXIIII florins dor han Esteve Mir, hi XI a la mare de Mossen Johan Torrelles: e mes so maraveillat, que no he trobada dins la vostra letra, la letra del cambi dels L florins dor del Sr. Bisbe de Vich que dieu me tremeteu interclusa: creu lo notari la hage oblidada: placieus lem vullau trametre per lo primer».

6 D'OCTUBRE.—Marimon comunica á la Generalitat algunes novitats allí ocorrents y en un breu albará als Concellers los diu, prenguin com á seva aquella letra, quin text no'ns ha pervingut. Afegía á aquests que, «com Nanthoni Folgues ha preses a cambi den Barthomeu Pijorell habitant de aquesta vila, MCLXXV lliures, les quals han esser aqui pagades a ell mateix en la taula de la Ciutat, e com les ne lavara que li sien donades en florins».

12 D'OCTUBRE.—S'escampa arreu de Catalunya la nova de que la gent del rey

Tenda de campanya mitjaeval

Correus catalans

Del codex de Lleys Palatines de Jaume II de Mallorca y Pere *lo Cerimoniós*, segons lo facsimil dels Bolandistes (Publicades per Joseph Puiggrí en *Estudios de indumentaria española*)

Joan y les tropes franceses, al levar lo siti de Barcelona (3 d'Octubre), s'havien adeçat a Vilafranca del Panadés, quina població entraren, morinthi degollat «Mossen Gabriel Cardona, cavaller, capitá de la dita vila, e robaren e barrejaren aquella cruelment, que fou gran crueltat» (9 d'Octubre).

Aquesta mala fortuna ha descoratjat á la gent de la terra. Los Paers de Cervera demanen á Barcelona la tramesa de cinch cents homes, quan menys, per poder resistir á les dugues hosts unides, que, esperen los vagin á combatre. Axís escriuen á la Capital:

«Al noble don Johan de Beamunt havem scrit moltes veguades e encara a la Ciutat de Leyda que prestament nos deguessen socorrer e vehem que ab gran tarda se mouen: poch nos profite llur venguda si ço que Deus no vulle, encorriem algun perill per lur tarda»......«Hoch no resmenys vos suplicam nos trametau tant salmitre com pugau per fer polvora com nosaltres molt ne freturegam».

14 d'Octubre.—Tornen á escriure acongoxats los Paers als Concellers, temerosos de la perdua de la Vila per la vinguda del rey Joan ab la gent ausiliar francesa. Diuhen á mes:

«Com seguint lo camp de Rabinat lo Rey nos trenqua tots los molins e ab grandíssim affany havem haut a viure et vivim ab molins de sanch hoc resmenys som stats quasi assetjats per les companyes de cavall del dit Rey prevalents e sobergueegants los nostres de peu. Per la qual reho havem perduts quasi tots los splets dels blats quis son perduts axis segats com a segar. E are stam en la mateixa oppresio e congoxa que no podem veremar ni cullir saffrans ni encara sembrar en tant que per aquestes occasions e los acostumats mercats no han corregut de vitualles stam ne molt freturegants que nou fariem si podiem campegar e haver degut sforç en auxili: fallen nos CC homens entre morts presos et absents, dels millors qui eren per deffensio de la dita vila hoc no resmenys si son perdudes mes de CC cuyrases et molts arnesos quins fan gran fretura a la deffensio de aquesta vila». «Lo dit Rey Joan es a Sanctes Creus et tot lo mes part del robo que ha fet a Vilaffrancha fa tirar entre Tarrega et Agramon: speram dora en hora que sie sobre nosaltres».

20 d' Octubre — Marimon demana als Concellers, la tramesa de diner á Cervera par pagar lo sou á la gent de la bandera de Barcelona allí acantonada: «lo dit Clavari per pagament dels acordats e altres despeses, ha mester cascun mes circa MD lliures poch mes o menys: empero yo li fas levar lo balans lo qual per altra vos trametre.» ...«Les novitats de queus puch scriure son com Johan de Torres qui era en companyía de don Johan de Beamunt es arribat a Leyda segons los pahers de la dita Ciutat me han scrit, ab bella companyia mas no se lo nombre sino ques diu que ab D o DC de cavall e altres tants de peu. La gent del dit Johan de Torres dicmenge passat feren presa de III^{m} caps de bestiar menut e CC bous del carnicer del Rey quiu portave en Arago e prengueren la muller del dit carnicer ab la roba que sen portavent lo dit carnicer dien alguns que fugi, altres dien que es stat pres e per semblant son stats a Castellsera de hon se diu han trets alguns presoners e presa molta roba. Del Rey sich es vuy dit que molt prest deu venir en aquestas parts ab la sua gent e que los francesos romanen en lo camp de Tarragona: empero non he sertenitat. Lo Archabisbe de Tarragona partí ir de Tarragua ab XXX rosins: diu se que tira la via del dit Camp, mas no se la causa perque. Los CCC francesos de queus scrivi que eren passats per Tarragua, he sentit se son mesos a Castello de Farfanya, lo qual es del Comte de Foix: pens que ell los hi ha tremesos per guardar la dita vila. Asis diu que don Johan de Beamunt es stat aquí per pendre los homenatges per lo senyor Rey de Castella, e molts crehen que lo dit senyor, ni gents sues, no vindrán fins que ell sapia que los dits homenatges sien presos. D'altra part. sich referma ço que los pahers de Leyda me havien scrit per lur letra de la qual vos tremis translat, ço es, que son en Arago, e dos jorns ha, que sich diu que son sobre Saragosa: empero no crech que sia ver, car altra remor sen sentiría.»

21 d'Octubre —Passen dies y dies; la host barcelonina no 's mou d'acantonada

á Cervera. Tota la sua missió se reduheix á custodiar tant important vila; res més d'ella consta.

Los comptes d'alguns diners esmersats en pagues á la gent d'En Marimon, que aquest dona avuy als Concellers poca cosa nos innoven.

5 DE NOVEMBRE. — Diu Marimon als Concellers, que, per lletra tramesa als Diputats s'enterarán de tot quan ocorre. Solicita mes diners per pagues de la gent «car deç que Terragona ses donada. es diu que els francesos vindran assi, alsgunes gents de cavall hi de peu, ha qui es degut de llur sou, congoixen molt mes que no solien e ab la escusa de no esser socorreguts, dupte que no metessen en gran trespas ha les estretes: e si are, abans quels enemichs hich sien, yo no era soccorregut, daquiavant no haurieu avinentesa ni forma de poder ho fer.»

15 DE NOVEMBRE. — Lo rey Enrich IV de Castella, actuant com á Comte de Barcelona, expedí á Agreda en data de 11 de Setembre, un nomenament de procurador ó lloch tinent seu a Joan de Beamunt y á Joan Ximenez d' Arevalo. Ja possessionats de llurs cárrechs, lo 11 de Novembre. comença lo govern d'ells dos, revocant los oficis dels qui los tenien per lo Rey y obligantlos á obtenirne nova provisió. Avuy dilluns en que han jurat á Barcelona, los seus cárrechs Mossen Bernat de Guimerá varvesor, com a veguer, y Mossen Galceran d'Ortigues com á batlle, es tramesa, per los dos Llochtinents, la seguent lletra:

«Als feels de la Maiestat del Senyor Rey e bons amichs nostres los Paers e consell de la vila de Cervera. Lo Rey de Castella e de Leon, etc. Comte de Barchinona e Sor. de Cathalunya. (1). Amats e feels etc. Per letres dels diputats e consell aquest principat representants, sereu plenament avisats de la vinguda de nosaltres procuradors e loctinents del dit Senyor Rey e de tot lo que en virtut de nostre poder, per actes e obra, ha fins ara succehit e de totes coses occorrents, per ço aquelles cessam repetir. La causa de la present es sols per animar e confortar e encara excitar vosaltres, axi in genere com en specie. a la vostra loable perseverancia e virtuos portament significant vos com la Maiestat del Senyor Rey es ja en orde e ab tal e tant poder e en les entramens de Arago, on ha sotsmes a la obediencia sua Ciutats viles e castells, ultra los cavalls que ja primer eren venguts e los que ara ultimament son aribats en Tortosa, perque los enemichs e tirans de aquest Principat molt prest seran axi propulsats, expellits e profligats, obran, en aço lo auxili divinal e vostra gran justicia aiustada per gracia sua en los actes la potencia del Senyor Rey nostre Senyor, que sera als enemichs no solament difficil mas impossible aconseguir loch, terra o recepto, on lurs persones puixen salvar. Alegrau vos donchs e feu laors a Deu omnipotent de tant benefici e gracia. E sperau de be en millor continuament los successos Dada en Barchinona a XV de Noembre Mil CCCCLXII.—Los procuradors e loctinents de la prefata Maiestat del Senyor Rey nostre Senyor.—Fray Johan de B.— Johannes in legibus bac[us].

22 DE NOVEMBRE.—Los Paers de Cervera responen als Concellers, á una lletra del 15, hont los menaçen ab fer retirar á Marimon y sa host, si no facilitn la quantitat necessaria per pagar lo sou degut, dientloshi: «que no som sens una gran admiracio

(1) La matexa lletra fou tramesa á Perpinyá, Vilafranca de Conflent, Puigcerdá, Seú d'Urgell, Sanahuga, Guissona, Lleyda, Tortosa, Igualada, Manresa, Vich, Berga, Sant Joan Ces Abatesses, Ripoll, Prats del Rey, Sant Pedor, Blanes. Sant Feliu de Guixols, Palamors, Torroella de Montgrí, La Bisbal, Corsá, Castelló d'Empuries, Figueres, Besolú, Coplliure, y Solsona.

de la cominacio axi estreta e secha, en la dita vostra letra contenguda, sens altrament ;que nos haveu scrit de les dites coses: e axi que vostres savieses son informades al contrari, car mes munten les peccunies dels rescats dels homens de aquesta vila, e les convertides en la fabricha dels murs, vall, correus, misatgers, pagades, e en altres cassos sinistres, distribuides ab persones alienes, que no munten les despesses dels dits acordats, e habiten en los singulars de aquesta vila. Empero nosaltres no vellam sino en la custodia de aquesta vila e honor de tot lo principat, e que encara siam mes constituits en maior necessitat e penuria que no som, decontinent treballarem de haver totes aquelles pecunies que a nosaltres sien possibles, dels singulars de aquesta vila, e de desliurar aquelles en la forma per vosaltres e los R. diputats en ses letres significada, als quals pus estessament scrivim del modo e forma per haver copiossitat de pecunies. La letra que sobre asso a ells fem, vos sera comunicada. Placieus de parlar ab ells e ab lo Reverent fra Johan de Beamunt capita, que prestament siam subvenguts del socors, del qual, tantes vegades per diputats nos es estat escrit, com tingam al damunt aquests ffrancesos».

Servent ó lacayo y arquer de la host francesa

Copiats de dos códices del segle XV existents en la Biblioteca Nacional de Paris (Pau Lacroix *Mœurs, usages et costumes au Moyen Age*)

10 DE DECEMBRE. — Després de comunicar, Marimon, les novitats de la regió, en lletra comuna als diputats y consellers, felicita á aquests derrers, per sa elecció a la magistratura popular. Diu també: «en Ffalgues ha rebuts los DCCC florins que mossenyors de Deputats li han tramesos, los quals se son compartits lo mils que pogut havem, e han donat algun remey als crits de la gent a qui era degut.»

27 DE DECEMBRE. — Passat lo perill de la invasió francesa, reb, Marimon, ordre

de retornar la bandera, á Barcelona, reforçantse la sua host, ab la gent que hi havía á Lleyda, sots comandament de Joan de Torres. Com suposaven, los Consellers, que Torres rebría d'ells comunicació en semblants termes, hi respon Marimon: «E segons, mossenyors, podeu veure, la dita letra es tardada venir Sis dies, e lo correu portador de aquella, se escusa ab lo Sindich de Leyda, qui diu lo hà aqui retengut fins lo die de Nadal: e yo he fetes regonexer totes les letres que lo dit correu aporta per a Leida, e no ni ha alguna dirigida al dit Johan de Torres; es ver que porta una letra dreçada als Pahers de la dita Ciutat, dins la qual, par que haja altres letres: no se si serien dins aquella; e lo dit correu es encare asi, que no es pogut partir perque te mal al peu; e si les dites letres de Johan de Torres fossen stades a mi remeses, e encare de la dita delliberacio ne fos stat scrit ab letres duplicades, les coses hagueren millor, pus complit, e spetxat recapte, que ara no han hagut, ni se encare quin hi hauran: car dupte he, que les dites letres de Johan de Torres no sien romases. la qual cosa, daltre part, no puch creure.»

Segueix dient, que, a! anarsen ab En Torres, dexarán algun nombre de rocins á Cervera, segons li es manat de Barcelona: «e sembla a mi que, axi per millor custodia de la dita vila, com per mes contentacio dels Pahers e poblats en aqueixa los quals romendran molt desconfortats de la nostra absencia, lo dit nombre de rossins deuria esser lo major que fos possible.»

Los Pahers espahordits per les ordres de Barcelona, escriuhen als Concellers: «E per quant nosaltres havem perduda molta gent, axi, de, e en lo Castell de Rabinat, com en altres corregudes, solament dels habitants mes de Cent, e considerat lo gran circuhit de nostres muralles, lo loch on stam, la molta necessitat que havem en vituallar nos, com blats, venemas, safrans, e altres vitualles los enemichs nos han levades, ens tenen en los Castells quins stan en torn, e encara gombardes, arnessos, e altres artelleries, qui aquesta vila aporta al dit Castell de Rabinat per enderrocar aquell, per tant, vos placie subvenir aquesta universitat, no tant solament de gent de cavall, mas encara de Cinchcens homens de peu, crehens indubitadament, que, ab la dita subvencio, dels dits Castells recobrarem, dins breu temps, vitualles, a la necessitat de aquesta vila necessaries. E per semblant, vos placie trametre per los predits respectes, hun parell de bombardes que tiren quiscuna mix quintar, e polvora o salmitre, per ço que ab menys dificultat puscam haver les dites vitualles. E encara vos placie voler scriure al magnifich Capita de la bandera, lex en aquesta vila les çarabatanes e polvora qui es ja aci, com altrament romanriem del tot imprevissos.»

1463

11 de Janer. — L'entusiasme y activitat de Cervera no decau en los primers jorns del novell any. Dampnificant continuament als enemichs, recobra alguns llochs y castells que aquests possehien. Lo derrer que ha guanyat la sua host, es lo de la Guardia, pertanyent á Fra Pere Joan Ça-Plana, de la hospitalaria orde de Sant Joan de Jerusalem. En tal capció hi prengueren algun botí de guerra. Tot lo qual ha reanimat l'esperit de la vila.

Mes lo Comanador Ça Plana se quexa al llochtinent Beamunt, de lo que li ha sigut prés y aquest ordona avuy als cerveríns, li retornin les robes, ví y altres bens, que d'ell tenen capturat, puix diu no pot dubtar de la fidelitat de dit personatge á la causa de la terra.

14 de Janer. — Aximateix lo castell de Montoliu, propietat del monestir de Santes Creus, ha vingut à mans de la gent d'armes de Cervera. Y tambe lo llochtinent Beamunt ordona retornar les vitualles capturades en dita fortalesa, al Abat de Santes Creus, per quan tampoch lo judicava enemich.

22 de Janer. — A Barcelona s'ha posat de manifest un altre traydor: lo diputat Ça-Portella. Ha fugit secretament á Tarragona, y s'asumeix la representació de la Generalitat de Catalunya. Bernat de Ça Portella te moltes propietats aprop de Cervera. Assenyaladament hi posseheix lo castell de la Curullada, situat damunt lo riu Cervera, á 4 kilometres d'aquesta vila y en lo camí de Tárrega. Constitueix la força, un castell dalt la montanya, junt á la iglesia parroquial de Sant Pere de la Curullada y un molí ab torra forta á baix, al mateix areny del riu, guardant aquell passatge. Com á mida de precaució, sabuda la nova de la fugida del diputat Ça Portella, fou deliberat y ordenat per los Paers, «que, per certa gent daquesta vila, fos stablida una torra o moli que lo dit mossen Bernat te asats prop de aquesta vila.»

En la present segona quinzena de Janer, la causa de la terra, obté també ventatja en la Sagarra. D' una part, la host de Cervera guanya lo castell de la Guardia y d'altre, lo capitá castellá Gonçalvo de Mendoça, quí tenía á Aygualada son quartel general, reb, per tracte lo castell de Rabinat,

3 de Febrer.—Beamunt s'ocupa avuy de proveyr a les necessitats de Cervera, en les dos cartes espedides als Paers, y al capitá Ermendariç: «Lo Rey de Castella etc·

Feels de la mag^{tat} del Senyor Rey Nostre Senyor. En dies passats vos scrivim dariem orde a que haguesseu aqui gent Per tant havent voluntat a vostra satisfacció havem comes a nostre fill Menaut de Beamunt. lo qual va ab certa gent de cavall, passe per aquí eus iaquesca la gent que necessaria don restará Bertran Darmendays, lo qual volem sia en vostra custodia e de aquex Castell, lo qual Castell volem doneu en ses mans de dit Bertran Darmendays, com cregam sie ia en mans nostres, segons scrit vos haviem lo prenguesseu. E si en vostres mans no es, volem pur en totes maneres doneu orde ell lo haia. Car tal es nostra intenció. Hoc encara que per suplir a les despeses del dit Castell, volem haia a ses mans los molins que tenia Mossen Çaportella e altres bens seus, e encara de altres rebelles. E aço no falte per res».

Ermendariç reb lo comandament del castell y vila de Cervera en los termes que determina la orde d'avuy del Llochtinent Reyal. «Nos Don Enrich etc.: Nos Don Joan de Beamunt, etc. Perque nos havem acomanat lo Castell de la vila de Cervera a vos ben amat e feel de la Maiestat del Sr. Rey Beltran de Armendariz axi com encara ara ab les presents a maior cautela aquell vos accomanám, volent vos donar alguna manera de poder sostenir lo carrech a despeses queus convenga fer per la custodia e altres occorrents despeses necessaries del dit Castell, vos cometem e manam ab tenor de las presents, que, en continent siau arribat a la dita vila de Cervera, prengau a vostres mans la torra e los molins e altres qualsevol bens e robes que trobar pugau, de mossen Çaportella e de altres enemichs de la terra e rebelles al dit S^{or}, fahent de aquells dits bens e robes quoern en que clarement se mostren les entrades e exides que fetes haureu perque a nos e a la Cort del Sor Rey ne pugau retre bon compte com request ne sereu. Manant per aquestes mateixes als feels de la Maiestat del Senyor Rey los payers e prohomens de la vila de Cervera e altres qualsevol, en mans e poder de qui les demunt dites robes e bens se tropen, sots incorriment de la ira e indignació del Senyor Rey e pena de quatre milia florins dor dels bens de quascun dels qui contrafaça havedors e als cofrens del dit Senyor Rey applicadors, que, encontinent requests per vos, la dita torra, molins e altres qualsevol bens e robes, tant del dit mossen Çaportella quant de qualsevol enemichs de la terra e rebelles al dit Senyor, sense alguna contradictio vos liuren, e en mans liberament vos meten, tota dilactio apart posada. E no feçen lo contrari, per quant han cara la gratia del dit Senyor Rey e ira e indignació sua, e pena demunt dita desigen no encorrer. En testimoni de les quals coses, vos havem manades spachar les presents ab lo segell comú de nostra loctinencia en los dors segellades».

1^{r} de Febrer.—Per arbitrar manera de subvenir a les necessitats de la Vila, es tramés a Barcelona lo síndich Jaume Tallada, qui, molt be ha sapigut portar a terme, tantes y tant dificultoses missatgeries, en lo finit any de 1462 quan los mes difícils afers ventilava Barcelona.

27 de Febrer.—La host enemiga ha restat mes debil al entorn de Cervera. Lo qual permet un avenç de la gent catalana-castellana En aquests dies, lo lloch de Fluviá, en la ribera del Sió, es guanyat per Joan Ramon de Josa capitá de Sanahuja. Lo propi Josa, ajudat per los de Cervera, combat al present á Guissona, molt ben defensada per los reyalistes.

4 de Març.— No podem casi dubtar, de que los Paers de Cervera instaven lo derrocament del castell de Rabinat. Avuy es ordonada per lo Llochtinent reyal dita demolició en termes conminatoris, al capitá castellá qui lo tenía en comandament:

«A los amados e fieles de la Ma^{tat} del Rey nuestro Senyor Gonzalbo Mendoz

Capitan de gente darmas o cualesquier otros que esten en el castillo de Rabinat.—El Rey etc.—El lugarteniente etc. Amados e fieles de la Ma[tat] del Rey nuestro Senyor. Dias hay sentido que haviades ganado essi Castillo de Robinates vos scrivimos que sacassedes las ropas e bienes de essi Castillo porque aquel se podiesse derribar: de lo qual fasta hoy non havedes respondido. E por quanto, por respectos dignos, conviene assin se cumpla e assin mismo por servicio del Rey nuestro Senyor, vos rogamos encargamos e mandamos luego letra vista, deys orden en sacar la ropa que en essi Castillo de Robinates es, e avisat los de Cervera ante que del dicho Castillo salgays, que vengan o embien por aquel derribar segund es fecha digna e devida deliberacion. E no pensassedes el contrario si el servicio del Rey nuestro Senyor deseades e su ira e indignación encorrer dubdays. Executad luego e non falte. Dada en Barçelona a IIII de Março Mil CCCC Sexanta tres.—Fray Joan d. B.»

La força ó castell de la vila de Cervera

Forma un quadrat irregular ab rodones torres en les cantonades. Está situat al estrem de la Vila, en lo mes assequible, damunt del riu Cervera, que s'escorre al fons de la vall. La construcció derrera sembla obra del segle XIV, ab aditaments posteriors. (Dibuix de M. Fábregas publicat en *El Ciervo* setmanari de Cervera del any 1907).

6 DE MARÇ.—Des que lo castell de Rabinat ha vingut á mans de Gonçalvo de Mendoça, que está guardat per una flota de castellans y biscahíns, los quals d'alli estant, fan de les seves. Al present exigexen á Cervera, dos cents florins, sots menaça de ferne del castell que custodien, la sua voluntat.

Es natural que los Paers se preocupin de semblant procehir, comunicant la alarmadora nova al llochtinent Beamunt, y manifestantli lo desitj de «que lo dit castell sie enderrocat e guardat per gents axi fels que vostra senyoria e tot lo principat ne romangue en repos hoc encara si a vostra senyoria sera vist accepte, nosaltres puxem de bon grat carrech aquell fer guardar a nostres despeses, fins que en altre manera per vos senyor hi serie provehit».

Semblantment los te inquiets la poca vigilancia del castell de Montmaneu. Per ço en esta matexa jornada, preguen al batlle y jurats del dit lloch, que, encon-

tinent, establissen al castell set o vuyt homes «que ab gran vigilia sie ben guardat e que prestament nos trametau aci un prohom de aqueix loch per conferir ab nosaltres si sera menester de metrey mes gent e forniment».

8 de Març.—La situació general en la Sagarra, Urgell, Comalats y Riberes del Çió y del Llobregós, va prosperant durant lo primer trimestre del any 1463. Les aventatges que se'n porten los enemichs del rey Joan, donen ales á les poblacions afectes à la terra, pro dominades encara per los elements reyalistes.

Una de les que's trova en aquest cas, es la important vila de Guissona, que está sots la obediencia de Joan II. Mes allí s'hi troven dos actius subgectes, que, d'acort ab lo llochtinent Beamunt, trevallen xardorosament per la reducció de Guissona. Aquests paladins de la causa catalana, son Mossen Bernat Ça-Clusa Pbre. y Bernat Viver. Trevallen fermament ab los prohoms de Guissona, per portar á terme en la vila lo cambi de domini. Se creu que llurs tractes tindrán bona fi y que no's tardará en veure onejar lo penó del rey Enrich, en los murs de la predita vila.

23 de Març.—Ha transcorregut lo mes de Març quasi sense novitats remarcables per Cervera. Be's pot dir que no se'n ha mogut lo capitá Bertran d'Ermendariç, tenint sots lo seu comandament lo castell y la vila, constituits en son quartel general. D'aqui fá la guerra á les comarques vehines y dirigeix les operacions militars dels lloch propers.

Hu dels castells que poch avants del 15 de Març fou recobrat, es lo de Ciutadilla que capturá lo capitá castellá Gamez. Per lo repartiment del botí trovat en lo castell de Ciutadilla, surgiren rahons, barrejantshi en elles los Concellers de Barcelona. Donaren per resultat, que, Ermendariç hagués á ses mans la comanda d'aquesta força y lloch.

Enterat lo llochtinent Beamunt d'aytals discordies, ordona avuy á Ermendariç que retorni á Gamez lo castell de Ciutadilla, y vol, que, en avant estiga sots lo seu comandament.

19 d'Abril.—Regna molta tranquilitat á Cervera en los presents dies d'Abril per mes que en algúns pobles del entorn, assenyaladament á Conesa, Forés, La Atmetlla, Vallfogona y altres, s'hi sufrexen notables danys per les corregudes y depredacions dels enemichs.

Nicolau Ferrer, sotscapitá del castell de Montoliu, armant á alguns homes de Jorba, ha fet una entrada en territori enemich, damnificantlo per sa part en alt grau, en revenja del que los reyalistes feyen en los llochs afectes á la causa catalana. Sorprengué á certs biscahins, y los desarmá.

Mes Jorba després d'aquest fet, se trova atacada per los reyalistes y en perill de perdres si no es promptament socorreguda.

15 d'Abril.—La constant preocupació en la present campanya, es aplegar hosts nombroses, qual impetuositat no resistis l'enemich. La concentració de forces disgregades ofereix dificultats, no sols perque totes elles tenen prou feyna en los respectius districtes ó comarques, hont se troven destacades per les necesitats de la guerra, si que també per la poca facilitat d'espedir ordres en totes direccions, que fossen rápidament ecsecutades.

Les dugues poblacions de Lleyda y Cervera, tracten de salvar aquesta dificultat aplegant les sues respectives hosts ciutadanes. Mancomunen tots los elements de guerra de que poden disposar, y surten en campanya, comandats per un paer de quis-

cuna de les dites poblacions. Es la sua mira conquerir tot lo que no tenen del Urgell, Sagarra y Comalats.

Merces á aquesta expedició, s'ha recobrat la important vila de Verdú.

28 d'Abril.—La campanya, que, está portant á terme la predita host, junt ab alguns dels cavallers y gent d'armes castellans, es referida per los Paers de Lleyda, en la lletra adreçada als Concellers de Barcelona.

«La Setmana Sancta ab la gracia de Deu partiren de aquesta Ciutat Don Johan de Torres capita de la gent darmes del Senyor Rey, ab tota la maior part dels rocins, e mossen Cardona paher, ab los rocins de aquesta ciutat, e ab molta gent de peu, tiraren la via de Fluvia per subvenir a mossen Gaver, hont stave assetiat per los inimichs. Quant lo exercit fonch en aquelles parts, lo dit mossen Gaver ja era deliure e fora de perill. Pero sabents los sobredits la voluntat del Senyor Rey la qual es que les forces e lochs ques tenen per lo Rey Johan en Catalunya, sien reduyts a la obediencia de sa altesa, ensemps ab los de Cervera, entenguerem en espugnar e haver moltes viles e castells e lochs, axi com Ponts, Guissona, Vilanova de la Aguda, Torá, Terroga, Anglesola e molts altres. E axi se son Deu migançant, haguts. Ara les dites gents son en Anglesola e en Verdu; e segons lo dit nostre paher nos ha scrit, la dita gent darmes de la capitania del dit don Johan de Torres, han feta conclusio entre si, que, si daçi a Dilluns nols es pagat lo sou, que, no exiran en camp, ans dien sen iran: lo que seria total perdicio de les fahenes si ans de haver Tarrega se desarrotave lo exercit, car en loch de guanyar, mes indubitadament se perdra lo guanyat».

29 d'Abril.—Lo comandament de la gent del rey Joan, en la Sagarra y Urgell, lo te Mossen Requesens de Soler, qui actua de capitá general, junt ab Guerau de Altarriba, procurador del comtat de Cardona. No cal confondre aquest Altarriba, ab altre fervent partidari del rey Joan, Bernat Guillém d'Altarribadevallant de la casa Altarriba situada en lo terme del castell de Bellpuig, qui's trovadirigint la guerra en les comarques d'Ausona y Bergadá (1).

Requesens de Soler está á Tárrega, qual vila desitjen molt y molt siga recobrada, los cerverins, puix creuhen allunyar lo perill, posant mes enllá la frontera enemiga. Per obtenir mes depressa la rendició de dita vila, los Paers de Cervera oferexen un bon socors als capitans de la host en campanya, en los termes que's continua: «nosaltres cahem en parer que vos, mossen lo paher de Leyda, e vostra gent, ab la gent de aquesta vila, e ab nostres vehins, deguessem posar lo siti sobre Tárrega: havem fet discurs de nostres gents, e trobam que poden exir de aci, ab los vehins, be VI^c o VII^c, be apunt, e ben armats, e qui continuament estaran en lo camp: serie mester haver prestament les artelleries e bombardes de la Ciutat de Leyda, e ab les artelleries de aquesta vila, prestament anar aqui».

30 d'Abril.—Per la Sagarra y Urgell, circulen ordres emanades del llochtinent Beamunt, per capturarhi a trenta homes fugitius, de la gent que comanen Mendoça y son nebot Roy Diez. Es lo constant episodi que's repeteix á cada moment, ab aquests aventurers vinguts ab capa d'amichs.

9 de Maig.—La Generalitat de Catalunya, en sentada d'avuy refusa, provehir á la petició del cabdill Gaver, qui «are haje scrit, que, la vila de Cervera, de la qual es capita, sta en perill de perdicio per fretura de vitualles. E ell hi vulla, per son poder,

(1) Vegis lo treball del autor titulat *Lo capdill vigatá Bernat Guillém d'Altarriba* publicat en lo volum dels *Jochs Florals* de Barcelona.

provehir. ab los rocins que té, si li son ministrats XXV o XXX rocins dels castellans qui son en aquelles parts, a fi que, ab tots aquells, puixe recullir vitualles en la dita vila, sens redubte dels enemichs qui son en Tarregua, Balaguer, e altres parts circumvehines. E aximateix deman una tenda per son servir».

Gaver es molt actiu, haventse portat brillantment en aquest primer any de la guerra. No sabem si ell també ha intervingut en los fets de Guissona. Aquesta vila, diplomáticament trevallada per Bernat Viver y Mossen Bernat Ça Clusa Pre., ja s'ha reduyt á la causa de la terra. Emperó los síndichs no han anat á Barcelona á prestar lo jurament de feeltat al rey Enrich de Castella, en mans del llochtiment Beamunt, segóns es de rúbrica.

Aquest se quexa avuy als Consols y prohoms de Guissona, de no haver portat á terme dita formalitat, comunicantho també al capitá Francí de Gaver, qui guerreja per la ríbera del Çió. dientli «Lo quens scriviu de Guixona e lorde ques te apres la reductio, tanpoch nos plau: car fora rahó fossen venguts a nos, qui tenim loch del Senyor Rey, a prestar lo degut jurament, e aximateix los dels Prats del Rey e tots los altres lochs reduhits. E axius manam los ho notifiqueu als reduhits, e als quis reduhiran, vinguen a nos prestar lo degut jurament».

Lo castellá Joan de Torres també ha obtingut certes aventatges en diferents castells de la Ribera del Çió, á judicar del que li diu lo Llochtinent (9 de Maig): «Sentida la nueva de la reductión a la obedientia e fidelitat del Rey nuestro Sennor de la villa de Guissona e otros muchos lugares, por medio e obra vuestra, huvo singular plazer: laudo vuestra mucha virtut. Pero veyendo que en tanto tempo despues, ne la dicha villa, nen otros lugares reduzidos, han venido a mí por prestar el juramento solito de la fidelitat: e ahun mas, que los officiales que eran ante del Cardenal goviernan e sigen en la dita villa de Gissona, stoy en mucha admiration: por tanto vos ruego e muy mucho vos encargo. por servicio del Rey nuestro Sennor, dedes orden e mandeys los de la dicha villa e otros lugares, embien a nos por prestar el dicho jurament, e ahun mas, que los officiales del dicho Cardenal se tengan por privados e inhibidos. ca a nos es el cargo de proveer. Esto Sennor conviene e assius lo pido de mucha gracia se faga. E Dios sea vuestra protection. Scripta en Barcelona a XIIII de Mayo Mil CCCCLXIII.»

14 de Maig. — Joan d'Altarriba, tercer capitá reyalista d'aquest mateix nom de fonts, no fa pas gayres dies, que ha ocupat lo castell de Colonge, confiat a la custodia del capitá castellá Joan de la Sarta. Aquest capdill y la gent que comanava, s'han passat á Joan II. Ab lo castell, donat á tracte, ha prés N'Altarriba, la creu y joyells de la iglesia parroquial de Colonge.

16 de Maig. — Es evident, que, després dels dos rey Peres, *lo Gran* y *lo Ceremoniós*, hu dels mes diplomátichs y astuts que ha regit la confederació catalana-aragonesa, ha sigut Joan II. Ab la bona cooperació de la no menys habilidosa reyna Joana Enriquez s'ha posat ara á tractar ab los reys, Enrich IV de Castella y Lluis XI, de França, per lograr que abandones, lo primer, als catalans. Si van ben endreçats los tractes, ho diu de sobres la treva ja concertada entre abduy sobirans. Ella ha de desconhortar als qui seguexen lo mohiment de Barcelona, que tant fiaven en lo póder y ajuda d'aquell Monarca d'Espanya.

Joan II esgrimeix tot seguit aquesta arma, per esmayar als partidaris de la causa de la terra y procurar l'isolament dels barcelonins. Per ço tramet ordres als seus oficials de que ho notifiquin als pobles que li son contraris. A Cervera la comunicació s'efec-

tua avuy en la forma que los Paers s'apressen a comunicar á les autoritats de Barcelona segons relació de la lletra escrita als Concellers:

«Vuy, a tres hores apres mig jorn, es arribat aci un trompeta del guovernador quis diu de Tarregua, lo qual nos ha jaquida, a les portes de la vila, una letra. closa e sagellada, del dit guovernador, dins la qual havem vist un traslat de una letra tramesa per lo Rey Johan al dit guovernador, veguers, e balles, e altres subdits seus, dels lochs quis tenen a lur obediencia; dirigida e legida la dita letra del dit Rey Johan, havem vist un capitol que narre, que, es entre los altres Capitols de la sentencia arbitral donada per lo Rey de Ffrança entre lo Serenisimo Senyor Rey de Castella Senyor nostre. e lo Rey Johan, de que romanim molt desconsolats, si axi es, com en lo dit Capitol es contengut: e perque crehem que vostres savièses han translat de la dita sentencia, havem desliberat fer vos la present, e per molta cuyta e congoxa que tenim de les coses en lo dit capitol contengudes, solament havem tramesos translats de les dites letres e capitols al senyors de diputats, al quals, per semblant, scrivim e suplicam, quells placie comunicar les dites letres, e en aquelles veureu, com lo dit guovernador nos requer que fermem en la dita treva, e que li responguam siu volem fer o no.»

17 de Maig. — Arriva A Cervera Joan de Porres, embaxador tramés per Enrich IV de Castella, á fí de donar compte de la concordia pactada entre los reys de Castella y França y de la treva de tres meses estatuida en la present guerra. Porres havía ja avants deturat á Tárrega, per comunicar la matexa nova al governador del rey Joan, Mossen Requesens

Los cerveríns no s'atrevexen é respondre, ni á comprometres á res, fins á rebre ordres més esplícites de les autoritats Barcelona. Emperó de fet no seguexen les hostilitats.

20 de Maig. — No servant treva de cap mena, set ó vuyt homes de la establida del castell del Aranyó, qui es d'En Guerau d'Altarriba, son entrats avuy a dampnificar en lo terme de Cervera.

21 de Maig. — Lo governador Requesens escriu novament desde Tarrega als Paers de Cervera, requerintlos á contestarli si acceptaven ó no la treva estipulada, entre los reys Enrich IV de Castella y Joan II d'Aragó, menaçantlos del contrari en combatrels com á enemichs.

23 de Maig. — Segueix, Cervera, en sa actitut indecisa sobre la observança de la treva. No sols tramet noves lletres de consulta á la Generalitat de Catalunya y al Llochtinent Beamunt, si que també es demanat als Paers de Lleyda, «per saber aqueixa Ciutat com se es regida ne quina deliberacio ha feta, sobre la observacio o no observacio de les treves.»

Mossen Requesens aparenta no tenir mes espera. Prenent les armes y acompanyat de xexanta cavallers, se present á Cervera, y per son trompeta, tramet als Paers comunicació, requirintlos «de och o de no.» Los Paers no surten, tampoch, de la sua indecisió, prometentli no innovar res fins á tenir la resposta que esperen rebre del Llochtinent, d'un moment al altre.

26 de Maig. — Arriva á Cervera la desitjada lletra del llochtinent Beamunt, datada á Barcelona lo 24 de Maig, trametentlos la seguent copia de la comunicació del Rey de Castella.

«El Rey. Noble cavallero Don Joan de Beamunt: amigo: por algunas cosas que fueron fabladas entre el Rey de França e mi fue acordado que se haya de

guardar en esa Cibdat de Barchinona e principado de Cathalunya, tregua e sobreseymiento de guerra, por tres meses que començaron a XXIII de Abril e se acaban a XXIII dias de Julio. Por ende yo vos ruego que fagades guardar la dicha tregua e sobreseymiento de guerra fasta el dicho tiempo. E mirad que se guarde mucho en tal forma que ningun danyo durant aquella se faga, porque yo lo tengo assi prometido e assegurado e de lo contrario hauria grand enoio e seria forçado castigar a los que lo fiziessen. E desto tenet vos gran cuydado por amor de mi en lo qual me fereys servicio e plazer. De font rubia a VII dies de Mayo. Año MCC CCLXIII. Qui vuestro bien desea, el Rey.—Por mandado del Rey. Alvaro Gomez.»

Ja s'ha aclarit completament la situació á Cervera. D'acort ab les disposicions de Barcelona, los Paers no dubten avuy mateix, trametre requiriments als llochs y capitans vehins, per la observança de les treves. En tal sentit expedexen comunicacions, no sols als enemichs de la terra, com lo governador Requesens á Tárrega, Dalmau de Queralt á Santa Coloma de Queralt, Lluis d'Ivorra al castell de Fonolleres y Rodrigo de Bobadilla capitá de Montfalcó, sino també als llochs adictes, com eren los batlles de Conesa, Canella, Segura, Forés, Biure, Les Piles, Rocafort de Queralt y Ça Real.

Segell de la vila ó universitat de Cervera

Diu la llegenda S. PACIARIORVM ET VNIVERSITATIS CERVARIE, ço és, «sagell dels paers y de la universitat de Cervera». Formen l'escut les barres reyals d'Aragó, simbolisant vila reyal, no afecte á cap senyoria particular y lo cerf, distintiu heráldich de Cervera. Pertany al any 1288; y's trova al arxiu departamental de Marsella. (F. de Segarra *Memorias de la R. Academia de Buenas Letras de Barcelona*, vol. VIII).

29 de Maig.—Per mes que s'ha pactat la treva, se nota certa desconfiança en la Capital. Deya Beamunt en sa lletra als Pahers de Cervera: «les treves vos havem notificades e manades servar. E axius hi confortam significantvos com les coses per gracia de Deu van be, per forma sereu consolats. E si no que acis dona orde de metre en orde Bertran Darmendarez e alguna altra gent, per la defensio de aquexa Ciutat e provincia, perque sia pus sufficient, en tot cas, jal vos haguerem trames: pero continuament si enten e molt prest lo haureu aqui. Axi confortau vos e lunyau vos de tota pratica dels enemichs. E guardau vos mils que may». La matexa lletra fou tramesa a Lleyda, Verdú, Guimerá, Anglesola y Linyola.

30 DE MAIG.—No hi ha pas bona fe en lo cumpliment de la treva estipulada. Un dia aquí y l'altre a allí, se succehexen fets y exaccións, dels quals ne son víctimes los de la terra, segons referen los Paers de Cervera a Beamunt: «car VII o VIII del loch del Aranyo, son venguts en aquest terme, e han robats III o IIII ho mes arnesos, diners, e robes. Los de Santa Coloma de Queralt son venguts a les Piles, e han los corregut lo terme, portans sen mes de Cent caps de bestiar e quatre homens. Los de Tarregua, sen han portat tots los blats verts, axi ordis, com forments del terme de Vilagrassa, qui son dels homens de Anglesola. Los de Montfalco roben bisties e molins als circunvehins qui son de la obediencia del dit Senyor nostre.»

31 DE MAIG.—Diferents particulars de Cervera, dels qui havien dexat diners per pagar a la gent de la bandera de Barcelona, reclamen la devolució de les sues pecunies. Per veu d'ells, los Paers, manifesten als Concellers que «molts singulars de aquesta vila, prestaren diners, axi al dit Capitá, com encara an Anthoni Falgues distribuydor de les peccunies, dels quals los uns ab letres de cambi, altres ab albarans, altres sots bona fe, prometent aquells retornar dins breu termini; e prenen les dites peccunies summa, pus de dos milia lliures». No podentse cobrar les quantitats degudes, preguen als Consellers, «vullan dar orde, que, dites peccunies sien restituides, e seguirsen ha gran benifici en aquesta universitat que vuy sta molt pobre de peccunies, e servir nos han a comprar blats, com en altra manera no haiam forma poder comprar los dits blats.»

Entre Cervera y lo Comanador de Cranyena Fra Pere Roger Ça-Riera, surgeix controversia, per pretendre, la Vila, que los vassalls del Comanador li prestin homenatge. A lo qual Ça Riera s'hi oposa, aduhint já haverlo prestat en poder del llochtinent Beamunt. Aquest prohibeix sigan molestats per dit concepte; y si lo Comanador se creu ab dret, á esta prática, li siga mostrat en que lo fonamenta.

5 DE JUNY. — Les depredacions dels enemichs, al seguir rompent la treva estatuida, s'han evidenciat encara á la nit d'avuy, en lo terme de Vallfogona, hont hi «combateren un molí e sino que los quiy eren fugiren, per tant com era nit, los hagueren presos o morts.»

17 DE JUNY. — La treva acabará afavorint notablement al rey Joan y perjudicant a sos contraris. Lo Monarca no pert un moment en preparatoris de tota mena, á fí de caure ab nou impuls demunt lo Principat, tant bon punt sigan fora los auxiliars castellans.

Entre les diferents provisions que dit Monarca va fent un y altre dia, hi figura avuy, una datada a Tudela, nomenant capitá de Cervera en pau y en guerra, á En Bernat Ça-Portella.

22 DE JUNY. — Dies enrera Ermendariç prometé retornar lo castell de Montornés, al comanador Fra Pere Roger Ça-Riera. Y no solsament ho ha dexat de fer, sino que, l'encarregat de la guarda del dit castell per Ermendariç, ha capturades set mules dels homes de Montornés, trametentles á Barberá, ahont s'han pogut encara rescatar pagant deu florins.

Per ço Beamunt ordona novament á Ermendariç, que, no dilati la entrega d'aquell castell al Comanador.

23 DE JUNY. — Ja es prou sapigut que, no escasejen á Cervera los partidaris del rey Joan. Alguns d'ells, á qui han perdonat les autoritats de Barcelona, seminen lo malestar y fan propaganda contra la terra, en forma assats manifesta. Vegis com ho espliquen los Paers, als Concellers de la Capital Catalana:

«Nosaltres som avisats per en Jacme Tallada Sindich nostre, qui es aqui en Barchinona, que lo comanador de Sant Anthoni de aquesta vila, Francesch Senanya, Johan Robio, Andreu Fuster, Bernat Maior notari, Johan Maior, e altres, qui segons merits de processos, son aserts sospitossos e odiossos en aquesta vila e a la cossa publica, fan, davant vostres magnificencies, grans esclamacions e dien moltes coses, que, salva vostra reverencia, son contra tota veritat; si ells fosen estats estrets e castigats segons lurs merits, no agueren audacia, davant vosaltres, dir tals cosses; mas son stats tractats tant umanament esperans ques corregissen e mudassen llurs praves e sinestres oppinions, que, fins aci, han mostrades e mostren contra la terra, vehem que perseveren e aumenten en totes coses en desfavor de la cosa publica, e meten en gran perill aquesta vila: car mostre per proces, lo dit Comanador, fer avisos de aquesta vila a Tarrega, e a Fonolleres; en Johan Maior, ara dareramént venint de Tarregua, stant a les portes d'aquesta vila, en un moli apellat de Sant Pere, davant molts, e moltes veguades, ha dit publicament induint los coratges de molts, que encara que pesas a pahers ni regidors de aquesta vila de Cervera, del rey Johan seriem, e que noy poriem manchar. E Nanthoni Çabater, en Pere Cabrer, lo fill den Vilaplana, no cessaven de dir cosses en favor del dit rey Johan, e gran desfavor del Senyor Rey de Castella e de la terra, fahents molts aiusts per la vila, e molts altres actes per los quals no es dupte esser molt sospitossos e odiossos a aquesta vila; car sino es purgada de tals homens, aquesta vila encorrerie en un gran perill, atesa la concurrencia del temps; prestament que les enquestes contra aquests sien acabades, seran trameses al Sr lochtinent del dit Senyor rey e a vostres savieses.» «Havem entes que alguns de aquexa Ciutat favoreixen los damunt dits, donant entenent no esser culpables, e treballant que sien tornats en aquesta vila. Diem vos certament, que, si los dits homens tornaven aci en alguna manera, fins que la terra sie en altre repos, les millos casses, e los pus estorçats homens que continuament entenen a la custodia e preservacio de aquesta vila, transferan lur domicili en altres parts hon puxen estar e viure segurs; car no es maior pestilencia com haver amichs reconsiliats, maiorment la gran sequela e parentela que los damunt dits e lurs adherents, han en aquesta vila.»

26 de Juny. — Parteix vers les comarques d'Urgell y Sagarra, per dirigir allí la guerra contra lo rey Joan, lo donzell Francesch de Gaver Al dexar Barcelona, la Diputació li entrega uns capítols per regirse en son ofici, entre los quals n'hi ha hu pertocant á Cervera que diu: «E que, en les docentes lliures demanades per lo dit Gaver, capita, per bestreta a ell fahedora, que aquelles li sien liurades als bens del General; les quals docentes liures, la vila de Cervera hage donar obra ab acabament, que alguns singulars de aquell, als quals, e o a la dita vila, es pretes lo General es tengut en certes quantitats de peccunia, hagen les dites CC lliures pendre en pagua porata de lurs deutes, recobrant ho la dita vila del tall fahedor entre ells, juxta forma dels dits capitols.»

1 de Juliol. — Tenint la major confiançá en les qualitats personals del donzell Francesch de Gaver, lo llochtinent Beamunt firma lo seu nomenament de capitá general en les vegueries de Cervera, Tárrega y Agramunt.

2 de Juliol.—Es tractat un cambi de presoners entre los dos camps. Als homes qui tenen la sort d'esser cambiats, se 'ls guia y assegura durant quinze dies, perque «haian, apres esser deliures e en lur libertat, quinze dies de scombra: e que aquells durant, puguen segurament anar, estar, per qualsevol Ciutats viles e lochs de aquest Princi-

pat, ells no fent ni tractant res en dan de la Maiestat del Senyor Rey. ni del dit Principat.»

8 DE JULIOL.—Lo Llochtinent escriu als Paers; «Reebudes havem vostres letres la una de tres, laltra de Sis del present; e vist lo contengut en aquelles, vos diem que se scrit no us havem e satisfet a vostre appetit al fet de la treva, es stat perque a nos no era licit ni es, dir que aquella no tingau: pero vosaltres pus offesos sereu e sou en la forma que dieu, no devieu star ab les mans plegades. E pus voleu nostre parer, ell es, aquest; que si la treva per los enemichs nous es servada, que vosaltres en cosa que ho valga vos reintegreu e no en cosa de poca valor: ne per vil cosa se diga sou rompedors de treva. E siau certs no sou oblidats segons haureu vist per expositio de mossen Gaver qui es anat aqui. E continuament se proveira en vostres necessitats segons per los Deputats e Concell de totes coses vos es scrit pus larch. Al fet del Castell de Montornes vos responem que variar lo que atorgat haurem aquests passats dies al Comanador, seria cosa scandalosa, havent li spachades provisions que li sia liurat; e que essent partit ab aquelles. fossen revocades, es cosa perillosa e de mal exemple: pero scrivim li en forma sera satisfet a la intencio bona que teniu de recullir les degudes provisions: e speram fara lo dever: vosaltres feu continuament lo que es de vostra acostumada virtut car per nos vos sera correspost »

Béamunt porta á cumpliment avuy mateix aquesta promesa, comunicant á Frá Pere Roger Ça-Riera, com los Paers de Cervera li havien pregat, que «fins les messes fossen recullides, donassem loch lo castell de Montornés stigues en mans de Armendariç per benefici de aquella terra.» Per tant li encarrega posposi tota rencor ab ells y vulla tenir per especialment recomanats «les coses, grans, fruyts e municions, que los de Cervera volran haver en lo territori del dit Castell e lochs circumvehins.»

15 DE JULIOL.—Los grans preparatoris portats á terme per la gent del Rey de Navarra en la comarca d'Urgell, alarma als de Cervera, majorment quan ab ells hi figuren continuades gestions per sobornar capitans forasters que tenen en lo Principat, capitanies y guardes de castells.

Referexen los Paers, que «lo Comte de Prades entre ab pus de cent rocins e cent peons e ab los que vuy hich son nols stares al davant». «Ermendaris nos ha mostrada una letra que lo dit Requesens li ha feta, ab la qual lo pregue, que, puys lo Senyor don Johan de Beamunt loctinent, lexe la loctinencia e sen va, e que creu que lo dit Ermendaris sen deu anar ab ell, que li leix algú dels seus rocins dels milors que tingue». A aytal gestió li respongué Ermendariç «com ell no creu per neguna via, lo dit loctinent sen vage ni leix la loctinencia, ans es cert, que Menaut de Beamunt va en les parts del camp de Tarragona ab C rocins».

25 DE JULIOL.—Lo llochtinent Beamunt ordona á Ermendariç, que socorrega y atengui al aprovisionament de Cervera, restituint al ensemps, certa presa feta al castell d'Aranyó, propietat dels d'aquella vila. Ermendariç opera per alli, en combinació ab En Gaver.

Les ordres del navarro Beamunt, pasades al seu compatriota lo capitá Ermendariç, ho eren en la llur llengua nadiva, ab estes paraules:

«El Lugarteniente general etc.—Beltran Darmendaeç caro mio e fiel del Senyor Rey. Recebimos una letra de los Pahers de Cervera con la qual muy mucho se congoxan de sus affanes e muestran dubdar de los eminentes periglos a los quales vos poco curays remediar lo qual en grande parte hauriades podido si quesierades e a nos obedecierades que la dicha villa muy caramente vos haviamos encomendada como a

universidad que mucho amamos por cuanto viemos aquellos ser zeladores del stado del Rey nuestro Senyor. E querriamos non padeciessen nen sentiessen necessidat mas fuessen preservados de periglo e inconveniend. E porque veades lo que scriven e meior podades proveer e dar en ello reparo como es nuestra voluntat e cumple al servicio del Senyor Rey, vos embiamos copia de la letra que embiada nos han. E porque sus justas peticiones alcancen el devido effecto, vos rogamos, encargamos e mandamos, en todas maneras, deys orden forma e manera, con essas vuestras gentes e cavallos, les fagays rostro e cara que se puedan fornecer de trigos e otras vituallas, e ahun o todos, o parte, les deys e repartays dellos, que en essos Castillos teneys e haveys puesto. Item que restituades la presa por vos fecha. por integras en el termino del Castillo de Aranyo. E assin los de Cervera cobraran lo suyo a ellos de lo que vos fiziestes quitado, pues mayormente assin por vos ha seydo concordado e prometido, segund scriven. E vos e mossen Franci de Gaver, entendet continuamente e seet con unidat al ben de la dita villa e del Principado e assin sera fecho el servicio del Senyor Rey dando orden Cervera entre las otras sea fornecida e bien defesa, ca en essa villa piende grand parte el stado del Principado: obrando en todo e por todo segund de vos e vuestra virtut havemos firme sperança: satisfaziendo a todo lo por ellos en su letra scripto, quanto en vos sea. E por Dios non hayan materia, los de Cervera, quexar se de vos, ca muy mucho nos seria enoioso, alende del danno eminente: significando vos que non menos los amamos que si fueran nuestros propinquos parentes por su entera fe, devotion e fidelitat, E non ignorays quanto vos los havemos encomendado; conozcan pues nuestras encomendaziones e amor en ellos haver los valido. Dada en Barchinona a XXV del mes de Julio Anno Mil CCCCLXIII.—Fray Joan de B.»

3 d'Agost.—Las hostilitats s'han romput al arrivar á la data preficsada en la treva. Qui mes ne profitá, per aparellarse a la lluyta, fou lo rey Joan, no les autoritats de Barcelona, en les quals la imprevisió quasi comensa á esser característica. En lo principat de Catalunya, s'hi trova ja á faltar molta de la gent d'armes castellana de la tramesa per lo rey Enrich en socors de la terra; y la que hi resta, mes apar un perill que no una ajuda.

Recomençada la lluyta, molt patexen les comarques d'Urgell y Sagarra, «per la potencia de gent de caval dels enemichs, qui no cessen de correrla car no ha dos jorns han cremat hun loch appellat Ratera, e fan molts pobles girar a lur oppinio per la pocha defensio que havem, maiorment de gent de caval».

Combaten als realistes, prou activament, Ermendariç desde Lleyda y Francesch de Gaver, de Cervera. Lo derrer ab poca gent, corre d'açí y d'allí. Lo Comte de Pallars, volent dirigirse á aquelles parts, reb ordres contraries, deturantse á Aygualada, per anar vers Vilafranca y Tarragona.

5 d'Agost.—A la demanda d'esser tramésa á Cervera la host del Comte de Pallars, hi respon lo Lochtinent, d'una manera negativa. La concentració de forces que aparella á Vilafranca del Panadés per resistir á la major potencia del enemich, li impideix, obligant encara á abandonar les regions ahont guerrejaven, als capitans Ermendariç y Gaver, als quals semblantment es ordonat partir per la propia comarca.

«Als feels de la Ma^tat^ del Senyor Rey los pahers de Cervera.—Lo Rey etc.—Lo lochtinent general etc. Feels de la M^tat^ del dit Senyor Rey: vistes havem vostres letres ab les quals sollicitau la anada del Comte en aqueixa vila: sobre lo qual, feta delliberacio per lo consell e per nos, es vist e delliberat, per coses urgents e necessaries en les quals va tot lestat, lo Comte, deure anar a Vilafrancha hon nos serem. E per sem-

Pedra commemorativa de les muralles de Çervera

La dovella central de la porta principal de Cervera, que era la que exía al barri conegut er Capoorral, té una inscripció que recorda la data en que's construí lo portal, pervingut á mitjans del segle XIX. Les quatre ratlles que constituxen la llegenda gótiga, diuhen:

EN NOM DE DEU EN LANY MCCC..,
IIII REGNANT LO MOLT ALT SE
NYOR REY EN PERE FO COMENSA
DA AQUESTA OBRA

blant scrivim a Bertran e a mossen Gaver vingen alli; don, essent tots junts e aple gats, mils e com cove sera subvengut a vostres necessitats e mester, e de aço no dupteu; e confortau vos lo mils que pugau. Dada en Barchinona a cinch de Agost any Mil CCCCLXIII.—Fray Joan de B».

7 d'Agost. — Les provisions que Beamunt, acaba de dictar respecte á Cervera, son donades á instancies del Comte de Pallars, segons resulta de la carta que aquell escriu á aquest militar catalá: «Lo Lochtinent general etc.—Egregi comte e strenuo Capita: Reebuda havem vostra letra e aquella havem comunicada a aquest Concell e pus la necessitat de Cervera es tanta, a mi e a tots es accepta vostra anada alla e creem vos haveu ben delliberat: axi anau en nom de Deu: pregam, confortam e encarregam vos continuament e ab promptitut, entengau ensemps ab Armendaez e mossen Gaver e departidament en la forma que mils vos parra, la vila de Cervera sia soccorreguda de les vitualles sues que te en aqueixa comarca, e que sien meses ab la aiuda de vosaltres e prest. E vos feu ab los de Leyda tinguen en orde la gent de cavall de la qual en son cas, e lla on sera necessari, nos puxam valer ensemps ab la vostra. E stau attents occorrent al pus necessari aqui e scriviu nos quina gent tendreu tota auistada, almenys de cavall, ab la que de Leyda se pora haver: perque de tota, feta delliberacio juxta la exigencia del temps, se puxa ordenar on sia mester: proveint, ab totes vies e arts, en lo queus parega esser necessari. Dada en Barchinona a VII de Agost Any MCCCCLXIII—Fray Joan d. B.»

9 d'Agost. — Preguen reiteradament, los Paers de Cervera, la tramesa d'una host vers aquelles regions, dient als Diputats: «vostres reverencies no deuen haver admiracio delles multiplicades letres queus trametem, que la una aconsegueix a laltre: en aço nos constreny les grans angusties e congoxes que som constituits, per les grans oppressions que los enemichs nos fan, que de hora en hora nos corren fins a les portes: de aço es occassio car no havem açi un roci.»

12 d'Agost. —Les relacions entre Catalunya y França, semblen haver millorat notoriament dés que lo rey Enrich ha desamparat al Principat. La diplomacia de Lluis XI porta alguna finalitat, al expedir desde Xartres, manaments per evacuar la vila de Bagá, copdiciada per la gent d'armes francesa, en data de 8 d'Agost. A mes, ell se complau ab nostres embaxadors, en manifestarlos que es catalá de sentiments, pró no castellá que val tant com dir informal. Te cert interés reproduhir aqui les paraules, que, segons los Embaxadors de Barcelona, ell pronunciá á Xartres, lo 5 d'Agost derrerament passat.

Responent, Lluís XI, a la Embaxada catalana, que, obtingué reanudar lo comerç ab França, esposant, de passada, com á Bagá, se falta á tot lo manat y convingut, digué (5 d'Agost) «que ell ho ignorave tot, mostrantse portarho molestament, aiustanthi que les coses dites al Johan Brujo e Mossen Copons, Johan de Barcegui e Rey darmes, ell les servaria fahent les coses havia offertes encare molt maiors. Car ell era cathala com havia dit, e ses gents, daquestaoravant, ni ell, no farien oppressions a Cathalunya, ni a Barchinona, e no duptassen que ell no era Castella qui de luis promissions res no servave, ans era ffrançes e cathala, servant veritat; pregant nos la li servassem: e moltes altres rahons ab molta humanitat, dix, lo dit senyor, ab gest molt alegre e de bona voluntat: e encontinent dix ell scriuria sobre lo dit cap al gran Manaut manant li se informas, si la dita vila de Baga era del Comtat de Rossallo e Serdanya o del principat de Cathalunya, e trobat que fos del dit Principat, ell prova-

hiria a total indempnitat del principat de Cathalunya, manant tentost les provisions esser posades.»

20 d'Agost. — De totes les traycions comeses contra la causa de la terra. promou gran rebombori á Barcelona la trayció de Xisvert, donant per resultat un mohiment contra los forasters, assenyaladament castellans y navarros. Lo llochtinent Beamunt, dona compte d'aquest fet al seu fill, dientli: «Menaud caro fijo: Non sin enojo grande he hoydo esti fecho de Xivert por lo qual aqui entre estos destos concejos, se ha techo caso muy grande e detestible diziendo que los navarros venden los Castillos e los dan por precio e otras cosas que seian luengas a dezir: pesame mucho por sser tan feamente por tales actos defamada nuestra nacion, a culpa o por mal orden dé tales.»

Ermendariç, qui continua per l'Urgell y Sagarra, e hi te alguns castells en la sua comanda, reb orde de posarlos á mans de catalans: «El Lugartinent, general etc. Beltran Darmendaez amado e fiel del Rey nuestro Sor. Por quanto estos Sres Deputados e Conseieros por parte de los Conseios de la Deputation e desta Cibdat, nos han expuesto que es necessario e por ellos assin es dispuesto, que strangero nenguno haya de tener Castillos ni fortalezas en esti Principado: por lo qual e ahun por algunos respectos que agora exprimir non curamos, nos han supplicado, los Castillos que los Castellanos e Navarros tienen en esti Pricipado, queramos en manos de cathalanes fazer entregar e dellibrar: por tanto, queriendo a los dichos Conseios satisfazer,» ordona la entrega inmediata dels que possehesca, y los posi sots capitania dels catalans.

21 d'Agost. — Lo Comte de Pallars, ab una petita host de setanta rocins, s'ha instalat á Cervera de la qual n'ha fet son quartel general per combatre desde allí als enemichs. Poca cosa podrá fer, puix la gent del rey Joan, entre Tárrega, Balaguer, Santa Coloma y Montfalçó, hi tenen «pres de CC rocins los quals se ajusten tots dies e peons CCCC o D, hoch es diu que venen CCC moros.»

Los pahers de Cervera trevallen perque l'enemich siga expugat ab major esforç, ço es, juntant á Ermendariç ab cent rocins que podia treure de Lleyda, la host del Veguer de Barcelona, que també entraría en campanya, y la del Comte de Pallars, y axis totes ensemps donarli combats decissius.

22 d'Agost. — Si los capdills de la terra, no saben, ó no poden organisar concentracions de partides, per empendre les operacions militars en major escala, ho porten á terme sense tanta dificultat los capitans reyalistes. Ajuntades les de Tárrega y de Santa Coloma de Queralt, fortes de 150 rocins y 70 lacayos, camboten lo castell de Granyena vehí de Cervera

Tal nova alarma a aquesta Vila, la qual, ab gran animositat aparella una host per allunyar al enemich. A les ordes del Comte de Pallars y del Paer en cap, surten armats 60 rocins y 300 peons, nombre que creurien prou suficient per més que los altres los tripliquessin en lo dels cavalls.

La acció fou guanyada per los reyalistes, morinthi dels de Cervera, dos gentils homes, 30 peons y 13 rocins y quedant 90 presoners, entre ells lo Paer en cap y 3 ó 4 del consell.

Aquest meteix vespre han estat tancats a la presó de Cervera, moltes persones sospitoses o parentes dels enemichs, com eren mullers, pares, mares o germans, menaçant ab represalies, si per cas eren morts los cerverins apresonats en lo combat d'avuy.

23 d'Agost. — Lo Comte de Pallars no 's mou del seu aquartelament de Cervera. Apurada resulta la sua situació, per faltarli gent ab que poder espugnar al enemich. Condempnat á la inacció, lo valerós capdill está quasi be assitiat dintre los murs de la vila, ahont comensen a escassejar los queviures.

A la demanda de socors y vitualles, que dirigeix, lo Comte de Pallars, al llochtinent Beamunt, aquest hi respon; «Egregi Compte e strenuo capita: Reebuda havem vostra letra e vist lo contengut en aquella, havem pres plaer, axi particularment e distincta, de totes coses occorrents nos haiau avisat. Es ver nos dolem haiau tant poca dispositio de ben obrar: creem be no fall ni fallira per vostre sforç e industria, mas per la indisposicio del temps e dels qui valer vos porien e retrehen lo peu ques vol sia: vos tota via obrau lo que es de vostra virtut e de vos se spera. Havem comunicada vostra letra ab aquests Senyors dels Consells e han ab nos comunicat son parer conforme al nostre; pus lo temps o cas ho requer, vos deiau restar aquí, e dirigir e confortar los fets e negocis de aqueixa vila de Cervera, e per vostre poder sia fornida á compliment. E per quan continuament se clamen es congoxen de vitualles, veiau ab veritat quines vitualles han, e que es lo que mester haurien e de tot nos avisau; car defallint los vitualles, aquests Senyors dels Concells no permetrien per penuria de vitualles, perissen; ans los volen, si mester sera, supplir del que tenen, e partir ab ells sino havien sino un pa. Scrivim no res menys a la Ciutat o Pahers de Leyda, vos valguen de aquells cavalls: perque tots junts e ab un esforç, per vos ells se occorrega quant aqui, quant alla. Speram nos satisfaran; car es be universal faent molt per ells. Trametem vos copia de lur letra; scrivim per semblant a Bertran Darmendaez e en F. de Gaver, los quals tots units ab vos sera molt satisfet al servey del Senyor Rey e a aquests Senyors e a mi. Vos virilment mostrau vostra virtut e qui sou; e accorregau quant de aquí a Leyda, quant de Leyda a qui e hon sia pus necessari e ho requira lo mester. E axius pregam ho façau; confortant los feels e affectats al benefici universal de la terra e profligant los enemich e perversos plens d'engans e malicia, com en als no sia lur poder e lur fiança que en enganoses arts. Haiau vos, donchs, en satisfactio de tanta vostra honor com de vos se spera; car nous fallira al mester lo reparo degut, ultra lo digne premi.»

25 d'Agost. — Requesens fa corre la veu de que pensa portar, los presoners de Cervera, al peu dels murs de la Vila y si no 's vol entregar, los degollará allí. Tot es major motiu d'alarma per los Paers, los quals temen la partida del Comte de Pallars. Per ço escriuhen á Barcelona, que no 's mogui d'allí, lo valerós Capità, «car encara ab la gent que li es restada dona alguna calor e animo als pobles» y que hi siga tramesa una forta host.

Barcelona aparenta serenitat y no 's mostra estremosament contrariada per la nova victoria de la gent del rey Joan, contra la host de Cervera y del Comte de Pallars. Ja conexedora d'ella, Beamunt tramet al Comte, bones y consoladores paraules, com a única solució per aportar un millor estament als qui lluyten en aquella frontera.

«Egregi Comte e strenuo Capitá: Reebuda havem vostra letra per la qual distinctament nos avisau del cas e dau a vos e vostra companya ministrant la fortuna seguit, a causa e desorde de aquexes gents mal mandades e poch dispostes a tal mester: sab Deu nos es stat tan greu e enujos que aquest any res de tant pesar ne de més congoxa a nostres orelles ha pervengut. Pero sia loat Deu qui vostra persona ha dat loch esser deliure ab salvament e encara de aqueixos altres quis son salvats ferem be contents:

axí fos de Bertran Toralles e del Frances. Pero aço son actes de guerra e que solen entrevenir als qui aquell mester menegen. Altra dia Deu volent que es donador de les victories, vos sera favorable, si li sera plasent. E cas que XX o XXX rocins sien perduts e altres tants homens, be ni resten altres tants per que se pora suplir al número, no contrastant forem pus contents si a Deu hagués plagut nos fos axi seguit. Suplesca donchs vostra virtut a tal fortuna e defecte. E gosau mirar ab vostre noble animo tal fortuna, cas e actes. E atteneu a la custodia e confort de aqueixa vila. Vostra letra havem comunicada a aquests Senyors del Consells, los quals, ab gran e bon animo ho han hoyt e se metan en fer tot lo que al negoci sia conduhible e satisfactio. Vos, feu lo que de vostra virtut se spera e cove.»

26 D'AGOST.—Mentres Cervera y llochs vehins, han restat prou atemordits despres de la batalla campal donada enfront los murs de Granyena, la gent del rey Joan cobra major animositat. Proseguint la sua impulsiva marxa conqueridora, acaben de cremar, en la Sagarra, los llochs de la Atmetlla y de Vallfogona de Riucorb, abdos comandes de la orde de S. Joan de Jerusalem.

29 D'AGOST.—Los Paers exposen als Diputats, l'evident perill en que está Cervera y tota la comarca, per esser poques les forçes de Barcelona y molta la potencia del enemich, demanant, en conclusió, socors y resposta.

30 D'AGOST.—Aguiló, Queralt y Argençola, han passat a mans del rey Joan. Ara se menen tractes per haver a Anglesola, «la qual sta axí avituallada de blats, que, aquella perduda, tota aquesta terra sera destruida.»

Lo Comte de Pallars segueix dintre Cervera, sense gosar operar per la poca gent que hi té. Tramet á Barcelona a Mossen Jaume Civaller, á qui ha confiat certa missatgería.

31 D'AGOST.—Beamunt se determina a respondre á les imperioses y aflictives lletres dels Paers de Cervera, de data 29 d'Agost, ab una altre que esdevé preciosa mostra de retoricisme del segle XV. No's percata en formular cárrechs a dita autoritat municipal, per haver fet modificar lo plan d'operacions militars del Comte de Pallars, ab la poca previsió de no reforçar los murs de la Vila: «E si de exprimir vostres congoxes e perills e del socors demanat als qui fallir nous porien, nons maravellam, pur, no podem callar com lo perill en que sou, ab tota aquexa comarca, de present constituits, vosaltres, ab vostra gran cuyta de haver lo Comte ans de esser fortificat, com ordenat era, vos ne haveu dada materia e sou causadors de tants inconvenients. Car notori es com era ordenat, lo Comte fes la vía del Camp e apres que fos en certa part, per causa vostra, on tota la gent, en gran nombre, e nos, exint ab una flota de aquests gentils homens, e ab lo sacramental, nos deviem ajustar y axí units e fortificats, haguerem occorregut, e a vosaltres, e a qualsevol part on necessari fos: e no solament obviat fora stat als enemichs, mas, Deu volent, aquells, mijantçant tal sforç, foren stats profligats. E formant se aquest negoci de la materia que pastada teniem, vostres congoxoses e acostumades letres significants si lo Comte no volava, e prest aquí no acorria, que tot era perdut, e que ell venint, ereu tanta peonalla, que res nous staria davant E lo que haiau fet, ne ques sía seguit, vostre dan ne fa manifesta fe. Plagut hagues a Deu altrament ho poguessem referir De la qual anada del Comte e a peticio vostra, se es desbaratat lorde donat, torbada la Machina, e la gent ja animada e presta, desbaratada, e axí la virtut dispersa es feta flaca. Lo qual no fora, si la unio se fos sperada; y fora ja en esser, lo que ara, no sens dificultat, se instaurara o fara Pero, Deu obrant, se conduira, e vosaltres no afreturareu de digne socors, en lo

qual congregar nos pert temps, ans se fa be lo dever e tot lo possible: mas nos pot fer sens ores e temps: baste que nous fallira, si per aquell, aquests Senyors de aquests consells e Ciutat, deguessen metre los fills: tanta es lur amor vers vosaltres, e lo animo sancer. Mas vosaltres, qui de tanta virtut fins ara sou comendats, e tots aquexos affectats, parcials, martirs, e dignes de corona, qui tants cónflictes haveu e han sostenguts, nous deveu, ni deuen axí smayar, ans mes deveu resumir animo, e usar de aquella intacta e invicta homenia de que los verdaders cathalans son dotats, special per un tal vil e poch sforç, com es lo dels enemichs, los quals, com a ladres, inermes de vosaltres, deuen esser perseguits, e profligats, e mesos en sanch, com sper molt prest sera. Sforçau, donchs, e usau de aquella primera e solita vostra virtut, car los fets seran prosperos e prest. Aquests Senyors preparen via a vostra consolacio, ultra que de Castella, e del Rey nostre Senyor creau, ans del reebre de la present, haureu sentit la gent que tramet, e lo que dispon. Del Rey de França havem tot repos, pau, e comerci, e no obstacle algu; e les victories, e coses prosperes de Ampurda. Los enemichs, desesperats de lur salut, fan de si les demostracions e sforç qué poden: pero ells tiren. Ja desemparen Ampurda. Los que eren a Tarragona, en gran part sen van. Los de Montblanch apres han robada en la maior part la vila, tiren en Arago. Cobrau, donchs, animo e mostrau esser aquells virtuosos per quius tenim, si be vostres demostrations fan altre so, creem, en part, es per despertarnos si dormim, mes que per falta de animo. E siau certs vos sera satisfet e be. Dada en Barchinona a XXXI día del mes de Agost any Mil CCCCLXIII.—Fray Johan de B.

«Post signatam. Compres lo eminent perill de Anglesola per vosaltres scrit, ha paregut a aquests Senyors del consell e a nos, sía trames alla un home de sforç, ab V o sis cavalls, e fins a tant sintiau sien dins, queus detingau a noves los Consols de Anglesola, o fins vos parega esser mester, per be del negoci. Datum ut supra.»

A mes escriu al Comte de Pallars en forma encoratjadora, per evitar, que, per aburriment, desampari una població tant important, en moments de gran y eminentment perill.

«Egregi Comte e strenuo Capita: per letra a nos comunicada per aquests Senyors dels Consells e a ells tramesa per los de Cervera, havem compres e vist lurs clamors congoxoses e lamentables passions ab alguna demostratio de desfiança no solament de aquests senyors e de nos en lurs socors, mas encara de si mateix, significant nos los dans a ells preparats e perills eminents. E si a causa de tants dans e inconvenients han causa de congoxar se, no empero es la culpa de aquests Senyors, qui, juxta llur poder han fet e faran vers ells lo degut. E de aquest inconvenient e dan en que sou de present, foren quitis ells e altres sino fos la gran lur congoxa e cuyta de voler axí a vos, no prou sforçat ni ab la gent que aiustar se devia. Don se desbarata tota la machina e tela que teniem ordida per nostra exida, don tots junts e units ab virtut e sforç haguerem fet lo que vos sols ab ells, que tanta peonalla bona vos preferien, no es stat possible de fer: e los actes seguits ne fan vera demostratio. No resmenys empero: per aquests Senyors e per mi se done orde tal que Deu volent sereu reforçat e be. Pero com per experientia haveu vist, la gent se fa e trau per la penuria dels cavalls ab gran affan, mas fer se ha. De vos nos desplau siau stat enuiat de accident queus es poch mester. Confortau vos que ara es hora e confortau e sforçau segons es vostre bon costum e pratica, aqueixos de aqueixa vila e de la comarca: e tan poca gent e sforç de ladres enemichs, no puga mes en ells que no ha pogut sforç de dos Reys, maiorment que quant húy los enemichs fan es per desperatio, veent la terra e

lo mon los fall, els dexa e stan per exir hic. Ja creem sabreu lo que de Castella ve: e sens allo, no cessam fer lo storç degut. Les coses de Ampurda continuament prosperen e los enemichs diminuexen sis faran prest los que aqui son. Los de Tarragona sen van ab Rebolledo: los qui eren a Montblanch, robada aquella vila sen van. E nostres coses, mijançant la gracia divina, se han en augment. Axí confortau vos tots e prosseguiu los negocis ab aquella virtut e noblesa que de vos se spera.» «Post signatam: compres lo eminent perill en que Anglesola sta, segons per los de Cervera nos es notificat, ha paregut a aquests Senyors del Consell e a nos, sia per vos trames un home de fayço ab Cinch o Sis rocins de Anglesola, e queus detingau aqui a noves los Consols lurs que aqui teniu, fins a tant sintau lo qui trametreu sia dins, o lo temps que a vosaltres parega.»

5 de Setembre.—L'enemich seguint en son avenç no desampara los vols de Cervera. Una host de doscents rocins que opera en la Ribera del Ció, acaba d'ocupar lo lloch de Riber, que es carrer de Cervera y també lo de Llinyola.

Tant poch hi pot contrastar, lo Comte de Pallars, ab los xexanta cavalls que te a ses ordres, que, aburrit, declara a tothom qui'l vol oyr, partirá de Cervera hont ja res hi pot fer.

10 de Setembre.—La diplomacia francesa juga ab los catalans, per induirlos a reconexer al rev Lluis XI en lloch del rey Enrich IV. Los emisaris y partidaris d'aquell Monarca poden retreure antigues y estretes relacions que l'uniren ab lo malaventurat Carles d'Aragó, quan eren, hu y altre, primogenits y per tant futurs hereus de la corona y's trovaven en constant antagonisme ab llurs respectius pares, los reys Joan II d'Aragó y Carles VII de França.

Les relacions entre los dos primogenits existían ja en 1447. Tal vegada á elles se degué la estreta lliga que concertaren los reys Joan II y Carles VII (17 de Juny de 1457) per contrarrestar qualsevulla actes dels seus fills. Aquests hi responngueren aprés, firmantne altre semblant de mutua ajuda, prometentse defensar ab totes ses forces, llurs respectius estats, presents y futurs, obrar de comú acort en tota guerra, pau y treva, y tenir los matexos amichs y enemichs (Maig de 1461). Curiós hauría sigut lo desenrotllament de la política internacional d'abdós primogénits, si, la quasi simultaneitat del ençalsament de Lluís al soli reyal (22 de Juliol de 1461) y la mort del malaventurat Princep de Viana (23 de Setembre de 1461), no la hagués feta fracasar al naxer.

Encara que may, les autoritats del Principat, intervingueren en aquests tractes del primogénit Carles, no dexaven d'esser un bon punt de partida per presentar simpática á Catalunya la candidatura del rey Lluis XI de França.

Aquest sobirá s'esforça al present en ferse benvoler dels embaxadors que Catalunya li ha enviats. En les dues converses retreu prou sovint la sanch catalana que té en ses venes (1) fent grans elogis dels catalans.

A Xartres s'hi trova també, al ensemps que los embaxadors de Barcelona, lo renomenat Galcerán Oliver, allí tramés per lo rey Joan. En una entrevista tinguda lo

(1) Calmette en sa obra *Louis XI, Jean II et la révolution catalane (1461-1473)* (Toulouse 1903) en la que ha buydat molts documents de nostres arxius, diu del Rey de França, a aquest respecte: «Nous verrons plusieurs fois Louis XI se dire Catalan, par allusion a l'origine de sa grand mère Iolande. C'était une flatterie interéssee, destinée, dans son esprit, á preparer sa candidature á cette seigneurie de Catalogne qu'il avait rendue vacante par la sentence de Bayonne». (Plana 212).

15 d'Agost mes prop passat, entre Oliver y Lluis XI, diu lo primer: «com ell se maravellave molt de Sa Senyoria per lo comersi havia atorgat als cathalans, e que açọ seria molt anuiosa cosa a son senyor, lo rey Darago, e sen desferien grantment sos alfers. Lo dit senyor li respos tals o semblants paraules: Jo som cert, per los ambaxadors de Cathaluna, que los Cathalans se donarien abans al Turch, que no tornarien al rey Darago, e axi jols he volgut atorgar lo comersi e vull esser amich lur e may los vendré contra».

Al partir, Lluis XI, de Xartres vers Paris (18 d'Agost) maná «a un majordom fos ab nosaltres (los Embaxadors de Catalunya) per saber lo que haviem despés aquests XX jorns que havém aturat en aquesta Ciutat (á Xartres del 28 de Juliol al 18 d'Agost del present any) lo qual nos ha fet pagar quant havem despes en la messió ordinaria en dit temps».

Lo desenrotllo de la política francesa se posa mes de manifest lo 2 de Setembre, segons de Paris ho espliquen los embaxadors del Principat: «Nosaltres havem per cert, per moltes vies, que, axi per lo rey de França, com per altres quoadjudants seus, entre los quals ne ha alguns ciutedans de aqueixa ciutat, es trevallat, que per fas, o per nefas, aqueix Principat sia ffrancés, no curant si los ligams ab los quals nosaltres mateix nos som strets al rey de Castella, son disolts o no, ne curant encare si tal cosa es util al Principat o no. Aquestes coses, dies ha son algún tant sentides, pero no ab tanta fervor com vuy nosaltres sentim. Car informat lo Rey de Ffrança, per no sabem qui, que don Johan de Beamunt es gran contrari en aquest negoci, com exercesque la juridicció aqui per nostre rey e senyor, e stant aqui los treballants aqui per ell no poden o no gosen tan apartament manejar aquest negoci, fins ha comptat proprio motu e sens precedent rahó, un miracle que diu en lo passat ses sdevengut en un bosch prop aquesta ciutat; ço es, que los Navarros qui eren açi en cert nombre, volents trahir aquesta ciutat, ab cert giny de hun home de sciencia qui predicave deffora prop en lo dit bosch, tragueren lo poble sens armes, e com foren defora, donaren sobre ells fahents ne gran naufratg: de que es restat, disponent Deu, que de aquell bosch tallant los arbres de la part hon staven los Navarros, lançantlos en layga, se affonen; concloent lo dit rey, que los Navarros son gent malvada e desposta a fer trahicions, e que nosaltres e aqueixa ciutat sen guardás, axi dells com de Castellans: ajustanthi, que, aqueixa Ciutat ne te hu appellat Joan de Beamunt, dispost molt a tota malvestat, e que farem be que no fiem massa dell. E apres, lo dit senyor rey es anat a cassa en aquella part de aquell bosch, e trobantshi un servidor del abbat, loy torna a dir, mostrantli lo bosch e comatentli quens digues quens guardessem de Castellans e Navarros, e signantment del dit Johan de Beamunt, lo qual, si aqueixa ciutat no sen guardés, farie qualque malvestat; e encare apres nos es stat dit per altres qui loy han hoit dir, tostemps monstrants en gest et en paraules, que, lo dit don Johan li fa gran nossa en aqueixa ciutat. Be havem nosaltres per cert, que ho diu, lo dit senyor, per informacions que li fan homens de aqui mateix, pensans esser comtes si Cathalunya era francesa; car hajeu per cert, que, en aquell cars, o ells o als seus, vendran en punt que no gosaran dir sien homens. Lo dit senyor es de tanta benignitat e justicia, que, si sinistres informacions no eren, ell se arreglaria en altra forma e no aniria cerquar les coses de les quals vuy, instant aquells, se entramet. Mes avant, per corroboracio de les dites coses, avisam vostres grans savieses, com havem sentit que mossen Galcerán Oliver, qui, com be saben vostres grans savieses, es açi per lo rey Darago, ha dit al rey de França, com ell, pus ha fet quant podia per lo rey Darago e es en lul-

tima de potencia e no li resta pus fer, se vol condonar en ço que fer pusque, e ha delliberat donarse al dit rey de Ffrança, e per ses forses, treballar lo dit principat sie seu: e que les gents de aquell son en tres differencies: uns volen ja lo dit rey de Ffrança, e aquests son molts e han gran part en aqueixa ciutat; altres resten de la oppinio del rey Darago e de aquests hi ha molts parents seus e persones qui son de sa oppinio, e aquestes, ell, ab sos treballs, los fara adherir a la part del dit rey de Ffrança; restani alguns que tenen la oppinio del rey de Castella, al qual per lurs necessitats se son donats, e aquests, treballanthi, tost seran portats a la oppinio dels altres. Empero ha hi dos contraris, ço es, Johan de Beamunt e mossen Copons: de aquest ell no penria carrech de res: de don Johan, mes, que lo dit senyor, per los medis que li seran vists, hi do lo recapte que ha mester, que ell no penria negun carrech; de mossen Copons, dix lo dit senyor, que, jatsie entre ells haje alguna desunitat, que ell creu que tost seran avenguts e que lo dit mossen Johan de Copons facilment sera conduhit en ço que lo dit senyor volra. E aquestes coses dites per lo dit mossen Galceran, son stades ab grand secret revelades al dit mossen Copons, lo qual encontinent nos ha maniffestades. E axi veren vostres grans savieses, mossenyors molt honorables, totes aquestes coses e quin senyal fan, car nosaltres, no agradantnos, e considerants ço que vendrien les libertats de Cathalunya si les dites coses, maxime per la forma quens manegem, venien en effecte, stam molt alterats e havem delliberat fervos la present, per la qual sien vostres grans savieses de tot certifficades, e que res no puixan ignorar. E nottificantvos que, no solament per les vies explicades. mes per moltes altres, nosaltres sentim, que, axi aqui com açi, se fa gran treball en e per los dits affers, supplicantvos que axi en la vostra present anyada, com encara en la elecció dels novells regiments, mostrant la present als concells e alias, fassats tots los preparatoris que fer se pusque, per obviar a la perdua de tantes libertats, que aqueixa ciutat, en lo passat, ab tant de treball ha obtengudes, les quals, per los dits manetgs, vos fem cert, si discretament e en la forma que de vostres savieses se pertany, noy es provehit, vendrien a total perdua: a nosaltres aci no es res dit, certes vostres grans savieses, que si lo cars si vindra, nosaltres no entenem a fallir en les coses utils e honorables en aqueixa ciutat, ne a la conservacio de les libertats de aquella». «Diuse que Ffelip Albert, lo qual pochs dies ha es partit daci, tira la via del duch de Burgunya, per demanar concell e ajuda en favor del rey don Johan: no sabem res cert e per ço queus ne scrivim axi axutament».

14 de Setembre.—La situació general en les regions occidentals de Catalunya, poch ha variat en aquesta decena. Ermendariç ha socorregut á Anglesola. Emperó hi han quexes dels dampnatges que la sua gent d'armes hi comet en los pacífichs habitants de la vila.

Cervera segueix demanant socors, sempre inutilment: d'aqui que los Paers assegurin á les autoritats de Barcelona, que Torá, Castellfollit, Ivorra y tots los altres llochs de la Ribera del Çió que son amichs, «dins vuyt jorns, si no havem esforç altre, tot sera rebellat».

19 de Setembre.—Mentrestant, lo Comte de Prades que opera en les vores de son Comtat, per la conca de Barberá, ha dexat á Montblanch y ab sa host passa á la Sagarra y Urgell, fent via vers Tárrega. En son passatge, dampnificant lo territori dels afectes á la causa de la terra ha cremat lo reval de la Guardia y lo lloch d'Agramuntell.

Lo mohiment del Comtè de Prades obeheix á una nova concentració d'elements

de guerra entorn de Cervera: la qual fa avuy esclamar als Paers, que «molt prest ells conquistaran e hauran a llur obediencia tota la Conqua de Barberá e Ribera de Sció».

20 de Setembre —S'ha efectuat una nova concentració de forces enemigues en la vila de Tárrega. Davant d'ella, al Comte de Pallars no li queda altre remey que restar envergonyit dintre los murs de Cervera. Fá condol sentirlo. Reflecta son sentiment lo que escriu a les autoritats de Barcelona: «Ara novament son arribats a Tarrega don Matheu de Monchada ab Cinquanta rocins, lo Comte de Prades ab tot son poder; facen stima vostres reverencies, se troben avuy CCCL rocins e Mil pehons: han cremat lo loch de la Guardia, comanda de mossen Çaplana, he pres un altre loch appellat Agramuntell, a menys de miga legua de aci: han sen portats homens, dones, e infants; diu se e comiuen que portaran açi tots los presos que tenen de aquesta vila, e degolar los açi davant, si la vila nos vol donar; en conclusio, senyors, veig star aquesta vila e encara tota la terra, a tant perill, que mes a vostres magnifficencies inferir no puch, ni jo no mich tinch prou per segur, per molts parlas que hoig, e per lo poch sforç que tinch, e la gent que tinch no volen aturar per quant hauran ja complit lo temps de lur sou: stich aci a tot mon carrech e vergonya gran, e sens sforç algú, que no puig socorrer e satisfer al be del principat e honor mia. E veig fins aci no es stat fet algu socors, ni menys sabut vostra intencio, ni satisfet a mes letres si en les coses se faran algunes provisions de que he molta maravella». Apres lo Comte demana «vullau provehir en les coses e trametrem socors, e prest, e tal que jo haia forma defenre aquesta terra, e aquesta vila, e encara les terres mies de Pallas, les quals ne van totes a sacomano. Altrament senyors, vos fas certs, que, si prest lo dit socors jo no he aci, jo men entench anar sens pus sperar, en les parts de Pallas, e defenre aquelles a mes propries despeses, e restaurar alguna cosa, si pore, ni a temps hi sere: e no façau compte jo stiga mes avant, sino tant com trigare a cobrar vostra resposta, en defensio ni custodia de aquesta terra, ni de aquesta vila; la qual, senyors, y axo haiau per article de fe, que jo fora de aquella, nos salve hun dia, car ja no han viures sino molt pochs, ni poden treballar en haverne, car no gossen exir un pas fora la vila, que ja son presos: tant nos tenen assi oppresos los enemichs, puys son senyors del Camp; ni poden sembrar, ni cullir venemes, ni safrans, lo que no poch redunde en dany del general, qui perdra los drets e spatxaments, si cullir nos poden totes aquestes coses: per scusacio mia he volgut tornar significar a vostres Reverencies. Perque placieus voler hi fer les provisions necessaries e opportunes, e prest, car tota celeritat es gran perill, segons de vosaltres se spera. Encara mes, certiffich vostres providencies, com. tots los lochs de aquest contorn se donen, que no sen poden salvar nengu, car jo nols pusch socorrer. Vosaltres, senyors, sou tant prudents e intelligents, hi sabeu de aquestes coses molt mes de mi, e podeu pensar jo en quin punt stich Jo e tota la comarcha; e no creguen vostres reverencies, ho inferescha, que encara nous dich la meytat del mal quey es. En Gaver, jom dupte, que, anantmen jo, hich atur: car no serie sino liurar se als enemichs. Senyors; de semblant materia de aquesta, vos he scrites tres letres, delles quals me retinch translat, perque nom pogues esser donada culpa de no haver vos fets molts avisos, e que a causa mia nos fa tant gran perdua; e son a ordinacio vostre, senyors. De Cervera a XX de Setembre any MCCCCLXIII».

A Barcelona se tracta y negocieja sobre la situació de Cervera y del Comte de Pallars: pró res se resol en definitiva: promeses y paraules y los cabdills queden abandonats a llurs propies forces.

De lo que s'ha parlat á Barcelona entre los directors del mohiment, ne fa referencia lo que escriu avuy Joan de Beamunt al Comte: «Reebudes havem vostres letres e les de aqueixa vila, e encara les que de Verdu, de Leyda e de la Ribera de Cio, a vos trameses, e encara la copia de la letra de mossen Requesens tramesa als de Cervera. Les quals letres vistes, e compreses les coses en aquelles contengudes, les quals nos fan verdadera fe de vostres congoxes, afanys, e eminent perill, restam no en menor congoxa de la vostra. E axi fos la facultat a nos de poder obrar juxta nostres desigs e lo amor queus havem. E axi congoxat de tanta vostra congoxa, e reebudes les letres per vos ultimament trameses, som anat personalment a la casa de la Deputacio: e apres de la lectio de aquelles, en lo taulell, los havem parlat larch lo que convenia e proposat. E apres confortats los e persuadits sia satisfet a vostres justes peticions. E verdaderament veem e trobam en ells extrema e gran voluntat e desig bo, al ben avenir del stat vostre e de aqueixa vila, e no ha fallit may ni fallira, com dien clarament, per poca voluntat, com la hagen fervent al socors e be vostre: mas la possibilitat e sforç nos pot egualar ab lo voler: pero ells se sforçen e sforçaran, e donen, e daran, tal orde, mijançant Deu, a la vostra subventio, que conexereu ells fer lo dever, considerat lo que la condicio del temps los permet e poden. La forma, lo dit Concell laus scriu. Tota via vos pregam vullau usar de aquella virtut per vos fins açi usada, conformant vos ab la rao: e de aqui nous vullau partir, car ultra queus seria carregos, al Senyor Rey seria deservey e damnos al Principat. E deveu creure, e axi volem a vos sia persuadit, que nos affectam vostre be e honor no menys que lo nostre».

22 de Setembre.—La activitat del Comte de Prades se manifesta sens gens de triga. Guissona, Sanahuja y gayre bé tota la Ribera del Çió, cau a son poder. Lo Comte de Pallars y Mossen Francesch de Gaver, no poden altre fer que refugiarse dintre los murs de Cervera, hont sols tenen manera de defensar la vila dels enemichs.

De Barcelona no pervé cap socors a la comarca devastada y guanyada á la causa reyalista. Per ço, en tons un tant vius, torna á escriure, per quarta vegada, lo Comte de Pallars als Concellers.

«Molt magnífichs e savis senyors e mos singulars amichs: ja per tres altres letres, he significades a vostres magnificencies, les coses que vuy redunden e susteixen granment en deservey del Senyor Rey, e total destruccio del Principat, lo qual se pert es reduheix a la obediencia del Rey Johan: car segons per altra, ara, més derrerament, a vostres reverencies he certificat, lo Comte de Prades se era ajustat a Tarrega ab tot son poder, e vuy es fora de ali, ab CCCL rocins e Mil pehons e mes, e algunes artelleríes, han tirat la vía de la Ribera de Cio, e noy ha romans loch tot non vage, Guissona, Sanauge, qui son les principals viles quis restaven a esser perdudes en aquelles parts, e apres tot lo restant, ses ja donat; la stima, senyors, que fas de la perdua de aquests lochs, no es per ells, car son de qui es senyor del camp e si dema hi som poderosos, axis seran nostres Pero, senyors, stan plens de viures, e de tot be, e noy legen res; en tal manera, que ells se fornexen e nosaltres nos desfornim sens remey, que tot sen ho porten sens excepcio de res; e veus aci inestimable perdua. A la conclusio, senyors, que aquesta vila sta cortesment asitiada, e encara a tan perill, que més dir no poria. Jo stich aci sens gent, que ja han complit lo temps del sou e axi sen van, que no volen gens aturar, nils pusch aturar. Perque vegen vostres grans providencies, jo com stich, e a quant improperi del Principat, e encara meu. Jo havía pregats los pahers de aquesta vila, per semblant de tot aço vos deguessen scriure: tot ras me han respost

que nou entenen a ffer, car ara, derrerament, vos han scrit peremptoriament, significant vos lur voluntat e opinio si soccors no deuen haver e prest, e de aço, dien, speren vostra resposta: car altrament ja saben que tenen de fer. Aço, senyors, me semble se conforme en algunes coses que ara derrerament e significades al senyor don Johan de Beamunt loctinent general del Senyor Rey, delles quals lo suplicáva ne degues comunicar ab vostres magnificencies, com crech haura; ço es, que Leyda, aquesta vila, e moltes altres viles, cerquen pendre spedient desnorateys (sic): aço, senyors, he sentit per lo present de ells. He gran dupte de lur tracte: ab summa diligencia treballare sentir lur oppinio, e guardar los de tot mal inconvenient; del que de qui avant sentre, sempre vostres reverencies certificare.»

24 de Setembre. — Beamunt encoratja continuament ab les sues lletres al Comte de Pallars, donantli esperança de la prompte tramesa de socors: «Egregi Comte e strenuo Capita amat e feel Conseller de la Maiestat del Senyor Rey. Per altres nostres letres haureu vist com reebudes vostres letres, e per conduir e fer lo posible per la vostra honor e stat, e encara perque lo fet vostre concerneix lo servey del Senyor Rey e benefici de la Terra, anam a la casa de la Deputacio e alli proposam lo que convenia al negoci don vos fonch respost. Apres reebuda la derrera vostra letra, so stat a la dita casa e he communicat de vostre negoci e del contengut en aquella ab mossen Belloch e ab alguns en specialitat havents bona voluntat e tot lo que a vos tocas e lo dit Belloch apres larch, ha comunicat treballas e treballar se ha que a vos juxta la possibilitat sia satisfet segons sou o sereu de tot avisat. Deveu creure no fall res en vostre fet per no fer si lo degut per mi e per tots vostres amichs. E de aço siau cert e clar. Axí stau ferm e atteneu, usant vostra solita virtut, a la conservatio de aqueixa vila, car si detriment en vostres Castells se segueix, lo Senyor Rey e la Terra vos seran en la smena, com sia cosa deguda, ultra que hi han bona voluntat: e perdent se la terra, per lo Rey nos salvaria la vostra: e salvant lo principal, lo vostre se cobra es salvara: significant vos que havem noves tant prosperes e per tantes vies, quens donen causa de molta e ferma sperança; e darrerament havem noves de Tortosa, com los Reys stan en rompiment irreparable, e han de fet romput. e los negocis nostres van be. Lo Senyor Rey es anat fins a Aranda, dexada la gent en la frontera; e en Agreda es Joan Ferrandiz Galindo ab Mil cavalls, e fa la guerra en Arago. E creem, a les hores de ara, deveu haver aquí noticia dels negocis, e de hora en hora speram correu propri per lo qual haurem los fets en clar: e axius avisarem del ques seguira: perqueus pregam stigau confortat e sforçat: car tot lo mal fet se reparara.»

25 de Setembre. — Per fretura de pá, los Paers de Cervera, han donat orde de comprarne a altres parts. Mes com se 'ls posés empatx en dexarlo extraure, lo llochtinent Beamunt ha d'espedir ordes perque los hi sia permés. També escriu a Ermendariç qui está ara de capitá a Lleyda: «Beltran amado e fiel del Senyor Rey. Non ignorays la necessidat que de panes han los de Cervera e que han dado orden por haver e mercado trigos en Anglesola, Guimara e Çavalla, en el sacar de los quales los es fecho impedimiento. Por tanto vos encargamos e mandamos dedes orden, los de Cervera hayan los panes e trigos que mercado han en Anglesola, e ahun hayan los que son en Guimara e Çavalla, retenida en ver dellos la devida provisión. E para ellos de Çavalla e Guimara necessaria e non falte, ca bien veedes quanto al servicio del Senyor Rey e beneficio de la tierra es necessidat, e conviene conservar aquella vila, la qual vos mandamos hayes en buena encomendacion.»

27 de Setembre.—Ab rahó alarmades, les autoritats de Barcelona, per les lletres derrerament rebudes del Comte de Pallars, tracten, los Diputats, de mitigar la congoxa d'aquest, escrivintli:

«Reebudes havem dos vostres letres, huna de XXII altre de XXIII del present, per les quals, e altres ja precedents, e per la creença explicada per lo honorable En Francesch Bertran donzell, restam plenament avisats de les congoxes de aquexa terra e de la necessitat que es expedir lo socors. Nosaltres, com escrit vos havem, continua ment hi fem lo possible e derrerament havem delliberat haver CC rocins de francesos, entre los quals haje LXXX homens darmes: los altres sien pillarts sens archers. Creem seran molt prests conduhits e vindran de part deçá· Aquesta es la mes presta provisio, car de la terra tant nombre haver nos porie. Siau adonchs confortat, que tot strem se fa e fara fins haje compliment. Havem plaer del avis dels cent rocins utils e bons que dien se trobaran en aquexes parts e de continent sera posat en consell e de la deliberacio sereu avisat. Venints al fet de aqueixa vila e de Leyda e altres universitats daquexes parts, nosaltres, com scrit vos havem derrerament, volriem sentir lur pensament car tal porie esser, que, sera accepte a nosaltres, e tots farem una via, com es de raho e saludabla per los tots. Certificants vostra gran noblesa, nosaltres star en semblant trevall sobre la matexa materia e poria esser Nostre Senyor Deu ha divinament inspirats a ells. Si donchs sabut ho havieu, placieus avisar nos ne, car semblantment los ne scrivim ab lo correu portador de aquesta».

Lo mateix, ab paraules variades, venen a dir també los Diputats, als Paers de Cervera, al aconhortarlos: «Per vostres letres e daltres havem continuat avís, aqueixa vila, e altres universitats de la provincia Durgell, star en pensament de sercar remedi e partit de salvacio de aquella, no empero ab lo Rey don Johan e posteritat sua, significants a aço esser induhits per les congoxes de la guerra, que trobam plaer, com siga cosa que toque a tots, e per tots dega esser be pesada, digesta e speculada. Certificants vos nosaltres en lo matex treball per los tots continuament vaccam, segons ja vos havem scrit. E per ço hauriem pler per alguna fiabla persona, nos certifficasseu de vostres pensaments, car tals poran esser, que seran acceptes a nosaltres e tots farem una via, com es de raho e saludable per la salut comuna, car contrigir pot vosaltres esser divinament suspicats. Pregam vos a donchs axi ho façau, com mes pres poreu, de fer altra deliberacio, car poria portar gran contrari del socos delliberat fer e anar en aqueixes parts, en lo continuament se fa lo degut. Ja vos havem scrit, e encare de present scrivim, al egregi comte de Pallars capita: ell vos ne informara, car pur tantes letres de aço, e de consolacio, axi de noves com altres coses vos havem avisats, e ja es ignorat qual modo de parlar vos contentarie e per ço, remento als fets, par a nosaltres esser laudable».

29 de Setembre.—A Barcelona ja s'han fet compte de la necessitat de Cervera: pró allí la manera d'obrar es pausada, desesperant. D'una part, la falta de diners; d'altre, la d'un bon cap directiu, puix hi son masses á manar. Beamunt, á despit de sa qualitat suprema de llochtinent, poch o res pot fer per si sol. Quasi be es una figura decorativa. Per manera, que, davant la apurada situació del Comte de Pallars, procura confortarlo y encoratjarlo, temerós d'ulteriors complicacións: «Egregi Comte amat e feel de la Ma^tat^ del Senyor Rey. Reebuda havem vostra letra e vist lo contengut en aquella, no havem punt a maravella vostra continuacio, en lo scriure, attes la condicio del temps e la necessitat, ans nos succeheix be a plaer vostre scriure. Axi poguessem provehir com vos merexeu e lo cas requer. A aquests Senyors he insistit e

no cesse e ells fan e faran lo degut, eus scriuen en que sta lo fet, e ja provehexen. Perque vos no doneu loch aquexa gent se partesca, ne ho permettau, car segurs son e seran de lur sou, e ials va la deguda provisio, mentre al als se proveheix. Vuy, dia de Sant Miquel, a les XII hores, havem rebuda vostra letra e tantost ades, serem ab aquests del Concell e farem per vos e vostra honor, e per lo be de aqueixa vila, mes del possible. E confortau vos, e usau del ánimo noble e viril en que Deu vos ha fet néxer, e de queus ha dotat; que dels grans negocis, perills e difficultats, se seguexen les grans honors e stats. Reteniu aquexa gent, o per grat o per força, pus son certs del sou, que jur a Deu, si moviment fan es partexen, nos farem tal castich dells que a altres sera exemple».

9 d'Octubre.—Pervinguts alguns auxilis á Cervera, la situació del Comte de Pallars ha millorat. Ara pot sortir en campanya y dampnificar als enemichs. Pró no te manera de recobrar cap vila ni castell. Molt al contrari, encara se perden altres poblacions, com ho mostra lo fet d'Anglesola, que acaba de venir á mans dels reyalistes.

Beamunt escriu al Comte de Pallars: «Egregi Comte e strenuo Capita amat e feel del Senyor Rey. Reebudes havem dos vostres letres, la primera feta als quatre ab noves prosperes e aquelles vos agrahim: laltra feta a sis del present ab les noves congoxoses e cas de la perdua de Anglesola, la qual, tant per lo dan que a la terra e a aquexa Comarca ne ségueix, quant encara per la gent de guerra que dins era e sera perduda, nos ha succehit en molta passio. Pero consideram que aço son actes de guerra, guanyar e perdre Castells, maiorment fent se ab engan e artes, e no ab forces dels enemichs. E si vitualles moltes hauran trobades dins, ells ne han a fer tantes parts, que, poch losd uraran: sols los dilata. alonga e passa la vida un poch pus avant. Speram en lo que veem e per lo que scriviu, que prest hi sera per lo Senyor Rey a tot remediat Yo vuy, en missa, rebi vostra letra per mossen Belloch e axi he comunicat ab ells sia satisfet a vostres dignes petitions, en lo qual tot han a bona voluntat, es fa e fara lo possible E de present trameten un hom ab orde del pagament per als Cent cavalls: e dels homens de peu sper se fara; vos, ab vostre noble coratge e virtut, atteneu a la conservatio de aquexa vila, confortant aquells, car lor, en la fornal se comprova; que Deu volent, tot se instaurara e refara. Los cavalls e gent se forma, que apres, en una exida, en cas que lo que speram no fos, se recobrara e instaurará tot. Als de Verdu scrivim: trameteu los la letra, e confortau los, e dau orde la çarabatana hagen de aqui, car de açi, aquexa vila ne haura altra, segons de tot aquests Senyors vos scriuen. E no pus, sino que mostreu lo que en vos es, que ara es hora».

10 d'Octubre —La Generalitat de Catalunya procura donar compliment als capdills de la terra qui batallen per les comarques vehines á Cervera, ço es, al capitá d'aquesta vila, Comte de Pallars y al valerós donzell Francesch de Gaver, incansable en sos mohiments. A ells y á les autoritats municipals de Cervera, tracta de portar la tranquilitat aquella alta representació nacional, donantlos seguretat de que los arrivará prest un seu representant, «ab diners e altres provisions, per esser dat sou a cent rocins conduhidors sots capitania del egregi Comte de Pallars».

En les diferentes lletres escrites per los diputats en aquesta jornada, al dit obgecte, n'hi ha una adreçada á En Tallada, lo sindich de Cervera, qui no havia vist encara contestades dugues comunicacions sues á la Generalitat. Axi mateix n'es tramesa altre consemblant al capitá Gaver, en responsió á una que aquest los hi adreçá lo 4 d'Octubre.

15 d'Octubre.—La causa primordial de diferir, Barcelona, la tramesa de cent rocins de Cervera y llochs vehins, es, com sempre, la fretura de diners. Los soldats de cavall, ara tracten d'equiparlos en lo mateix lloch de les operacions de la guerra. Per ço ha exit En Joan Mates, representant de la Generalitat de Catalunya, no per guiarlos á la lluyta, puix se posarán sots capitanía del Comte de Pallars, sino per fer carregar bona part de les despeses d'aquell armament, a la vila de Cervera. D'aqui donchs, que. En Mates hage exit de Barcelona, portantsen tant sols una «part dels diners: la resta ha exir daço que tenen los exequdors dels bens dels acuydats en aqueixa vila, la qual resta, segons que per En Garau Tallada e altres som avisats, e de X en XII milia sous».

En Mates duya escrit un memorial de com devia procehir al allistament dels cavalls, prescrivint que, los pagués «de sa propia ma, donant a quascu particularment lo sou, e prenent nomina e mostra de aquells, axí com fer se deu. E si possible, es dar orde tots comencen comptar lo dit sou a un die, car lo contrari es desorde».

18 d'Octubre.—Lo Comte de Pallars, que segueix aquartelat á Cervera, ha tingut un combat ab los enemichs y n'ha resultat vençut.

En la Vila es gran la remor que s'ha propalat d'una trayció. Diuse públicament, que, ara que venen dies de mal temps, Cervera será escalada y entregada á Joan II. Axís ho refereix lo Comte de Pallars als Diputats.

Lo llochtinent Beamunt endreça dugues lletres consemblants: la una als Paers de Cervera y l'altre al Comte de Pallars. Diu esta segona: «Egregi Comte e strenuo Capita: per vostra consolatio vos avisam com ir mati arriba Joan Vazquez, lo qual sen aná ab lo Licenciado: es trames per lo Senyor Rey a aquests Senyor, e a mi ab letres de creença, significant nos com es deliberat satisfer als Cathalans e ja havia trames per los Embaxadors per spachar los: e per dona Caterina Dixar: e entenia en spachar gent de cavall per conduir los negocis a nostres desigs, e encara per trametren a don Joan Dixer: haguera scrit sa senyoria, segons aquest diu a vos, sino que li era dit que apres lo desbarat vostre, ereu puiat a les muntanyes: e dona carrech a mi vos scriva eus conforte, que attenau a la conservatio de aqueixa vila e de tot lo que poreu: car molt prest ell vos fara fort tant en lo Camp, que los enemichs poreu ben expellir e propulsar. Diu me aquest, com sa Senyoria fonch avisada de la vostra anada a Cervera e que hac grandíssim plaer: e apres hague nova de la rota, en maior nombre que no fonch la veritat: de que lo Senyor Rey hac congoxa: pero pus vostra persona sens nociment scapa, resta aconsolat, maiorment que sab que son actes de guerra. E vol vos sia dit de sa part, guardeu vostra persona de inconvenients e perills e aquexa vila, car Deu volent e vostres treballs e dans e dels altres, ell ho instaurara. E veureu ho prest per effecte, que aquest parti decontinent feta la delliberatio. Venint a respondre a una letra que tramesa nos haveu e de la venguda del Roig Cruilles, e dels perills, etc., vos diem que aquests Senyors no cessen, segons encara per ells sereu informats, de fer tot lo sforç possible, e faran: e nos hi farem tot extrem e farem: mas speram de Castella e prest bufara qui ho expurgara tot. Axi conforteus vostre animo virtuos. E signifique les noves als de aqueixa vila».

De lo que comunica als Paers lo propi Beamunt, consignarém solsament, que, los feu sabedors «com ja arriba per via de Tortosa Joan Vazquez trames a aquests Senyors e a nos per lo Senyor Rey, ab letres de creença de la declaracio de son animo en satisfaccio dels Cathalans e com havia trames per los embaxadors mossen Cardona e lo monjo que vinguessen a ell com los volgues spachar e be, e feya preparatori de

gent ques seguis lo affecte per obra: de tot scrivim pus larch al Comte quins pora comunicar sa letra.»

21 d'Octubre.—Seguida es la correspondencia entre lo Comte de Pallars y la Generalitat de Catalunya. Les circunstancies verament s'ho porten. La causa de la terra pert depressa territori. A la lletra del Comte de data del 18, responen los Dipu-

Los vells murs de Cervera

Si be no conservades en tota sa integritat, resten encara á Cervera, fragments dels murs y torres, que experimentaren los atachs y sitis de la present guerra de deseximent. Una de les dites torres, vorejada actualment per la carretera reyal, es la que reproduhim.

tats, manifestantli ocuparse de «lo que es faedor per metre vitualles en aqueixa vila e a la ciutat de Leyda: e uncha sen levera la ma, fins sie apuntat e mes en orde de exequcio. Stimant que, pus sie a aço provehit, de la resta no fretura passar gran bascha: e pus aqui havem trames en Johan Mates per dar sou als cent rocins, vostra gran noblesa pora algunament campajar e scalfar tot lo pahis.»

25 d'Octubre.—Les trahicions s'engranen unes ab altres en la present guerra, hont tantes miseries humanes s'han já posat en evidencia. Lo derrer acte d'aquesta naturalesa acaba de tenir lloch avuy en lo proper castell de Segur, villanament donat a tracte, a la gent del rey Joan (1) Ha promogut son rebombori la nova d'aquest nou fracás. Tot s'está conduhint per anar quedant, les poblacions de Cervera y Lleyda, en gran soletat y arreu envoltades d'enemichs.

De la perdua de Segur, ne dona, lo Comte de Pallars, la següent relació: «VII o VIII castellans, los quals me eran pus derrerament tramesos (parla lo Comte de Pallars) e appellats Farrando de Tapia, Alfonso de Sahagun, e altres, los quals jo havia dats per companyia Anthoni de Gaver, lo qual era vengut aci, qui havia special carrech de guardar lo castell de Segur, hon havia pus de IIm. migeres de forment per aquesta vila, e moltes altres coses dels pubills e de recollita que valen en summa de mes de deu milia florins dor, se son emparats del dit Castell de Segur, e levats ab aquell, cridant «Arago Arago»; hon ses perduda la desferra del dit Anthoni de Gaver, e de Arnau de Verguos, quiscu ab dos rocins. E ultra e mes fort, la gran malesa que feta han, ne han duptat trametrem a dir, quells graescha molt com tant be ne scap. e com no han feta maior empresa, car IIIm. florins dor los daven, los enemichs, que com jo exia fora per fer desadobar camins e altres coses entorn la vila, a fortificacio de aquella, quem alanceiassen be »

26 d'Octubre. — La lletra del Comte de Pallars relatant episodis de la guerra als Concellers de Barcelona, conté alguns comentaris, molt dignes d'esser coneguts: «Per ço senyors vos avis, del cas de aquestes coses e altres, me sembla esser causa la gran tarda e dilacio de vostres provisions: jo stich aci a tant de perill, que mes dir nous poria, e aquesta vila sta ja perduda, si prest, e ben prest, noy es provehit. Jo stich..... e a molt perill, segons ja per altres vos he scrit: molts dies ha que aci nos menja un sol boci de carn, ni si nich trobe, ni altres vitualles, sino lo sol pa, del qual vos fas certs hi ha molta fretura, e molts qui criden fam que no han que menjar, e altres, per alguns malalts que sols poden socorrer de hun boci de carn, ni de una pola, que no sich troben per diners. Venrien me cridar, los pobles, dient, que aço nos pot comportar, e que mes amen quels maten que si perexen de fam. No stich mirant sino quan se levaran: per çous dich ultimadament la cosa nos pot comportar, ni per ma part, ni per la lurs. Jo per semblant scrich de totes aquestes coses al senyor don Johan, e a diputats, e altres parts pertinents, escusant me del perill e perdua de aquesta vila e de tota aquesta provincia, e que a ma culpa nos pert: sinoy es provehit prest, dauho per spatxat. Perqueus prech vullau provehir en les coses segons se pertany, puys son assats notories e manifestes hi per tantes voltes. Guardau, senyors, que es gran erra per la salut de aquest principat, creure que lo dessus dit es inferit; que jur vos per aquell Deu, que ver, mes es, que nous dich. Ultra que aço moltes e diverses voltes vos he scrit, no hich ha nengu, ans me ...g la gent qui per aquexa por qui parla dels enemichs, que son potents, e de star ab les portes tanchades tot lo dia, que vinch en Mil inconvenients e perills de pobles, ultra lo perill delles maldats, segons podeu

(1) Lo castell de Segur fou tingut en comanda per Ferrando de Tapia, á nom de Joan II. A 4 de Setembre de 1464, dit Monarca ordená que passés á la de Ferrando Delicado. Per los noms se veu que eren forasters aquests dos capitans per lo rey d'Aragó posats al castell de Segur. (Registre 3379, foli 17.)

veure: la vila ha Mil legues de larch, la gent se anuje de tanta fadigua, que totes nits ha aguaytar tota la vila e encara non hia amig. De tot aço jan sou, per daltres moltes voltes, per mi informats, e encara daltres particularitats que vull haver aci per repetides. Semblem, per lo present, per tuicio, custodia, e restauracio de aquesta vila, deure esser tramesos açi XXXX o L rocins, ab algun numero de pehons: los rocins que jo tenia concertats açi, per asoldeiar, quiscuns han ja pres sos partits, puys en Mates es vingut ab paraules e vent, e açi no sich pague, ni asoldeia la gent, ab paraules. Perque, ítem, vos prech per lo benavenir de tots, vullau provehir en les coses segons se mereix. De mi vos dich, senyors, e fas ben cert, que no pusch mes comportar: semblem haver prou comportat tot mon carrech e dany meu, e encara del Principat, del qual vosaltres sou lo cap y en tants perills com continuament so stat e stich.»

28 d'Octubre. — Quanta rahó no té, lo Comte de Pallars, al culpar dels desastres de la guerra á Barcelona, per la triga en proporcionarlos socors. Passen los díes y aquests no venen. Tot s'ha limitat a les gestions d'En Mates, que, esdevenen lletra morta, puix Cervera se trova empobrida per la lluyta tant continuada que ha de sostenir.

Al respondre, Beamunt, al Comte de Pallars, dolentse de la perdua de Segur, no diu res en concret del socors faedor. Es evident, que, á Barcelona no hi ha manera d'assoldejar los soldats de cavall. Diu la lletra de Beamunt: «Egregi Comte e strenuo Capitá: Reebuda havem vostra lètra la qual vista e tot lo contengut en aquella, havem molt enug e congoxa de la maldat que aquexos Cavallers han comesa en alçar se ab lo Castell de Segur. E per molts respectes nos es greu, e en specialitat per les vitualles que alli son. Que lo prothonotari Castella anas no es a present factible pero scriu en molt bona forma: dau orde sien trameses e axi tancades com van, perque se reposen mils, e aquelles hagen per cosa pus segura: havem remes la dita vostra letra als diputats e consell, e dien, que, a tot se proveix e degudament; quant als diners, que dieu lur home vos ha portat paraules, e no diners, no si a de cansar ni menys desesperar, que, aras mostra qui te virtut; tengaus la ferma sperança, que les obres no falliran: e prest, Deu volent, ho sentreu.»

31 d'Octubre. — Després de tantes y tantes diligencies, després de molt tractar y concertar ab uns y altres, Mates retorna a Barcelona, sense trovar manera de facilitar los cent rocins de socors. Lo Comte de Pallars tramet á dir que podrá contentarse ab cinquanta, si ha de seguir la guerra d'alguna manera, pró que res podrá fer ab nombre menor.

La Generalitat acorda, en definitiva, que, «per quant de present nos poden conduhir los cent rocins los quals en dies passats fonch deliberat anasen per defensio de la vila de Cervera, sien de present asoldeiats cent homens a peu per custodia de aquella, ab bestreta de dos mesos.»

2 de Novembre. — Joan Mates está de retorn á Barcelona. Poch profit n'ha reportat, Cervera, d'aquest delegat dels diputats.

Tals coses diría, En Mates, de la resolució presa per lo Comte, d'abandonar la vila, que la Generalitat ara li escriu: «no partisseu de la dita vila, car nosaltres provehim en lo que necessari es per seguretat sua, e sera aqui molt prest.»

Pró encara que hi trametin cent peons, la experiencia de la guerra ha mostrat be prou, que, no tenen de molt la importancia de cinquanta rocins.

4 de Novembre. — Noves opresions dels enemichs contra algunes dones de Cer-

vera trovades fora la Vila, fan pendre al Consell d'aquesta població la resolució següent: «attenent les grans injuries e innominies fetes en dies prop passats e continuament se fan a donas de aquesta vila, stant en lurs possessions, per los enemichs de la terra, sabents e consentints, alscuns dels dits enemichs, que son de aquesta vila, e vagen companyia de la gent del Rey Johan, a les quals dones son stades tallades les gonelles de la cinta aval, trametent les mesanllarçades de la cinta aval innominiosament e inhumana, es stat ordenat, que, los honorables pahers ab alscuns prohomens, ensemps ab los honorables capitans e algotzirs, vagen a les cases dels daval nomenats, cerquen e notifiquen a les mullers, que elles donen e presten bona e ydonea caucio, sots pena de dos milia lliures, ab bones fermançes, a conexença dels dits honorables pahers, de tenir arrest o preso en lurs cases propries. E si nou volen fer, que vagen a la preso o en aquella casa on los dits pahers elegiran, ab guardes, en forma que no sen puguen anar o fugir. E axi mateix, diran a les dites dones, que, cascuna do una bona gonella de las suas. E axi, de casa en casa de les dones anomenades, les quals gonellas presas, seran apellades les dites dones les quals son stades injuriades e agreuyades, e a cascuna de aquelles dones, sia donada una de les dites gonelles, en smena de aquelles que axi les son stades levades. E aço sie fet de continent, ab tota aquella rigor que pus honestament se puxe fer. E per squivar majors perills e inconveniënts, per los parents, amichs, o mares, se porien conseguir. — Primo la muller den Johan Daltarriba. la mare den Johan Alcoracito: la muller den Johan Gilabert: la muller den Johan Solsona: la muller den P. R. de Roqueta: la mare de mícer Boquer: la mare de mossen Vilaplana E si no volran donar les dites gonelles, que sien preses, si sini troben, o les facen despullar de aquelles que porten vestides. E que sien ¿enrrestades? les dites dones que diguen o envien a dir a lurs marits, que, lo consell ha ordonades les dites coses per rahó de les injuries ffetes a les dites dones. E si mes injuries les eren fetes, que elles seran preses o menades per vila en la forma e manera que les dites dones injuriades son stades agreviades.»

9 de Novembre. — Pere Lluís de Villafranca, capitá de Tarragona, vençut á Santa Coloma de Queralt, obtingué darrerament la capitanía de Manresa (19 de Juliol de 1463). Ara ha arrivat a Cervera, ahont li es conferida facultat y poder «de cerchar e pendre totes claus de barres e taules de vila que servesquen a les coses necessaries a daffansio de la vila »

14 de Novembre.—Les continuades menaces fetes a les autoritats de Barcelona per lo Comte de Pallars, de desamparar aquesta població, encara no s'han realisat. Sempre, los diputats, procuran deturar la sua sortida tant com los hi es possible, y avuy li trameten a dir, «no la desempareu per causa alguna, fins tant aqui sie certa persona la qual hi sera molt prest e per aquella haureu avis de tot lo faedor y poreu dispondre de la aturada o anada á vostra voluntat.»

20 de Novembre. — Per sortir de tant apurada situació se parla de batre moneda á Cervera. Los Paers ne tracten en lo Concell, acordantse que «sobre lo batre moneda, que pus sen pot fer o batre, quen facen.»

24 de Novembre. — Joan Mates reb comissió d'anar á Cervera, Lleyda, Igualada, Verdu, Piera y altres viles, en nom de la Generalitat, per comunicarlos certs secrets d'importancia y «moltes miraculoses particularitats, les quals visiblement havem a creure divinament procehexen.»

Tot se necessita, després dels continuats afers contraris. Puix no hi ha diners per

atendre á tantes necessitats procuren, ab bones paraules, aguantar la animositat dels partidaris de la terra, que tenen sobres de rahó, de mostrar decayment.

26 de Novembre. — Barcelona ha de compendre la apurada situació de Cervera, y sembla, que ja se'n ocupa y fins se 'n preocupa. Mes la resolució may acaba d'esser executada y camina d'un allargament á una triga. També s'acorda per la Diputació: «Item per quant es cert la vila de Cervera sta streta de vitualles e altres coses, circa la custodia de aquella necessaries, per ço, fonch feta deliberacio e conclusio, que, la provisio en la dita feyna fahedora, sia remesa a les persones de la vint e quatrena.»

Los cerveríns fan tot lo que poden ab ses propies forces. Allí 's trevalla ferm y seguit, en les obres dels murs: continuament hi proveheix lo Concell. Avuy ha ordonat encara: «que, cascun singular de la vila, hage á tirar X pedres de fil a la obra del mur, duas diluns per tot día, en pena de V sous.»

1 de Desembre. — Lo tractar, parlar y rahonar, que fan les autoritats de Barcelona, del socors faedor á Cervera, passantse díes y setmanes sens res obrar, segueix en la metexa forma, al començar lo mes de Desembre. La deliberació y acort sobre dit particular. que acaben de pendre los Diputats del General, es, «que lo socos per la vila de Cervera demanat, e ja en dies passats delliberat e remes a les persones de la XXIIIª, per semblant de nou li fou comes, ab efecta, que, decontinent ho exequten e ho expedesquen, e que, en haver rocins, sie comes als qui nan hagut cárrech en díes passats; entes empero que no puguen levar sino rocins utils.»

Resulten víctimes d'aquesta falta d'activitat per part de la Capital, los capdills, que, ab forces desiguals, mantenen la lluyta en la frontera. Hu dels més actius y esforçats capitans de la causa de la terra, lo donzell Mossen Francesch de Gaver, á qui havem vist per la Sagarra, Urgell. Riberes del Çió y del Llobregós, y Marquesat, combatent al enemich, ha caygut presoner dels partidaris de Joan II. Portat á Tárrega, no tingué la sort d'esser encarcerat en espera d'un bon rescat o cambi, sino que, per orde de Mossen Requesens de Soler, es avuy degollat.

2 de Desembre. — En les continues obres que fa la Vila per la sua defensió, es disposat construir «barraques per lo mur la hon stan los guaytes ço es que sien cubertes en forma que los guaytes en temps de plujes o fret puxen star a cubert».

4 de Desembre. — Les necessitats de la guerra y qui sab si la crudel mort del donzell Gaver, porten á cambiar, per part de Joan II, lo capitá de Tárrega, qual carrech confereix avuy, á Rodrigo de Bobadilla. Aquest capdill tenía lo comandament de Montfalcó, al estatuirse la pasada treva entre los reys Enrich IV y Joan II. Montfalcó es una de les mes importants forces de la Ribera del Çió, inespugnable per la bona condició dels seus murs.

7 de Desembre — Requesens de Soler y lo Comte de Prades, ab gent d'armes aplegada, aprofitant la circunstancia de no dexar redera d'ells cap host respectable que pogués tancarlos la retreta, s'han llensat ardidament dintre lo Panadés, á damnificar á sos contraris.

Los Diputats, que, encara rahonen l'aparellament dels socors de Cervera, veuhen, en aquesta correguda del enemich, una contingencia per poder entrar vitualles dintre la Vila, y axís'ls ho escriuhen ategintloshi al final de la carta: «Sieus avis, nosaltres fem gent de cavall per trametre en aqueixes parts, e molt prest sera desempetxada».

10 de Desembre. — No millora gens l'estat interior de Cervera. A la calma ab que proceheix, Barcelona, en espedirli socors produent, fá crexer lo perill, la conducta

dels partidaris de Joan II dintre la Vila, tractant y aparellant conspiracions ab los de fora, per profitar d'un moment de descuyt y entregarla als reyalistes. Per ço acaben de presentar tres prohoms, al concell de Cervera, una demanda fentlos present, «com en aquesta vila es vulgar que hic ha alsguns ques dirien affectats al Rey, hoc hi que hic meten letres, hi trahen letres, axi lechs com frares, preveres, e encara fembres mundaries, de ques segueix gran perill per vía dels enamichs: hoc encara, de moures hun gran insult en la vila, per moltes paraules e mots ques dien per alscuns dins la vila.»

Acordá lo concell, que, «attes que aço es comes e per ordinacio de concell, a certs prohoms que enquiren si algú sera culpable o sospitos habitar en la dita vila, per lo present, que feta la dita enquesta, si algu o alsguns ni haura esser de aquells, quels sie fet proces, et que iusta los merits o demerits, sien punits e executats. E si alcuns que no habiten en la dita vila, es troben esser sospitosos, habitar ni entrar en aquella, que no sie permes jaquir los entrar en la dita vila, ni exir.»

17 de Desembre. — Passen setmanes y més setmanes, sense que de Barcelona surti la tantes vegades demanada y promesa host que ha de socorrer á Cervera. Si los enemichs no s'haguessin desviat vers la comarca del Panadés, podien ferse seva la Vila, ab assats poch esforç.

Se diu á Barcelona, que, la host que 's tracta de formar, será comanada per lo Comte de Pallars. En ella hi entraràn alguns rocins dels qui combaten per altres llochs. Vegis si no, la lletra que trameten los Diputats, al capitá Pere Joan Ferrer: «Lo egregi Comte de Pallars capita general, ha anar vers les parts de Cervera, ab nombre de gent a cavall que li fem. E perque lo honorable mossen Jachme Fiveller cavaller, vol anar en sa companya, lo qual te aquí un roci e sens aquell no poria anar. Per ço vos pregam doneu orde lo dit roci li síe restituhit, com abans poreu.»

24 de Desembre. — L'any 1463 acaba malament per la causa de la terra. Majors han sigut les victories y avenç del rey Joan, que les dels seus enemichs, obligats á retraures y resultant vençuts en molts combats.

Després del fracás gran que representá per Cervera la perdua de la sua host local, en la qual perdua, lo paer qui la comanava y tants vehins, caygueren á mans del enemich, la Vila restá aclaparada. Si bé en los cerverins axó no aminorá l'entusiasme que senten per la causa de la terra, emperó se nota algun abatiment y fadiga per omplir les necessitats de la defesa y lluyta, especialment en quant pertoca al penós servey de guayta y vigilancia per portes y muralles, durant les fredes e inacabables nits de Novembre y Desembre.

Lo Concell de la Vila, ha tingut, durant tot lo present mes, una companyia de gent forastera assoldejada, que ha prestat la guayta y ha custodiat les vitualles que necessitava entrar. La contracta d'aquesta gent acaba ab l'any y será necessari parlarne de nou en concell y pendre altre acort, si 's vol que seguexin prorogant lo servey.

A Barcelona encara no han tramés la host que 's necessitava per socors de Cervera: tot se 'n va ab acorts contradictoris y discusions que, res resolen, per la rahó de sempre, ço es, que los falta lo principal fautor: moneda per pagarho tot.

Avuy, derrer dia del any (1), aplegats, los vehins de la Vila, en la forma precep-

(1) No deu oblidarse, que, essent, los presents anys, de la Nativitat del Senyor, començaven á computarse lo 25 de Desembre, y no lo primer de Janer.

tuada per los privilegis á la matexa otorgats per lo rey Anfós en 1331 (1), s'ha procehit á la elecció dels quatre pahers y vint concellers qui han de cuydar de la gestió pública d'aquesta universitat en l'any que aném á entrar.

Faça Deu que aquest nos porti la pau y tranquilitat de que tant fretura Cervera y tot lo Principat, acabantnos d'una vegada les turbacions y lluytes, que, ensagnen nostres camps, nos fan perdre les cullites y empobrexen les viles, d'una manera, que, quasi nos pot espresar.

(1) Donem integrament lo formulari seguit á Cervera en cada nova elecció de paers y concell, al començ del any 1465. Per evitar repeticions ocioses, no la havem posada en los llochs corresponents dels anys 1463 y 1464.

1464

1 DE JANER. — La població de Cervera no cessa de tractar y procurar la lliberació de la gent de la Vila capturada per l'enemich, entre los quals s'hi comptaven los honorables N'Antoni Meyá, Pere de Plegamans, los fills d'En Ripoll y altres que no cal consignar.

Per ço han tramés un delegat, los Paers, á Tárrega y al Aranyó y á les demés parts hont fós necessari, comissionantlo per tractar ab l'enemich y concertar la forma de dexar en llibertat als dits presoners.

2 DE JANER. —La Generalitat de Catalunya remeté á la XXIV^{a}, la facultat «de fer qualsevol provisions per soccorrer a les necessitats de la vila de Cervera e de haver rocins axí de la companyía den Pere Johan Ferrer, com de altres parts.»

4 DE JANER. — A fí de seguir tenint alguna gent assoldejada que rellevés als cerveríns de serveys de guerra, acordá lo Concell de la Vila: «que sien conduyts XXX homens o mes per hun mes qui stiguen en custodia de la vila e encara per acompanyar los carruatges de les vitualles.» Aytambé fou proposat en lo propi concell «com jatsie sie stat ordonat que alguns promens per lur tanda gordassen als portals, no sen fa res ni volen guardar, totom se scuse, han pensat que si per lo present conseyll era provehit fossen conduyts alguns bons homens feels, qui stiguen en guarda dels dits, que sería gran benefici de la vila e noy entrarian e exirian moltes persones e gents sospitoses, ni hich entrarian ni exirían avisos. E mes que per males guardes sich done orde que hich ixen moltes robens e bens dels enemichs.»

Establintse en consequencia esser «conduyts hu o dos homens feels o representants qui stiguen en guarda de quescu dels portals quis obren.» També tracten d'evitar l'espionatge y exida de vitualles, transportant lo mercat fora de la vila «exceptats los qui son de la voluntat de la terra ben feels e leyalls.»

13 DE JANER. — L'enemich s'aprofita dels partidaris que comptava dins de Cervera, per apoderarse traydorament del Capcorral. Lo perill creix per la Vila, ja mes estretament amenaçada, puix te instalats als seus contraris, enfront dels portals principals.

Natural es, que, ab gran instancia los Paers se dirigesquen á les poblacions vehines, demanantlos socors en tant estremosa necessitat.

Los Paers de Lleyda relaten á les autoritats de Barcelona los avisos de la situació de Cervera. Promptíssimament díns una hora hauts los havisos, los havem socorreguts e tramesos nostres rocins e gent de peu la que havem pogut.»

Los Concellers d'Aygualada, impossibilitats de socorre ab gent á Cervera, per la poca que 'n tenen, trameten al conceller Baltasar Bages á Barcelona, per donar explicacións de sa aparent pasivitat.

Mentrestant la Generalitat de Catalunya comissiona «a les persones devall scrites, sobre lo socors ha esser donat a la vila de Cervera, les quals hajen facultat de despendre, en lo dit socors, en totes aquelles coses que necessari sie, fins en quantitat de dos milia e quatre centes lliures barchinoneses, compreses aquella quantitat de mil docentes derrerament delliberada despendre e sens referir. Artiacha Çariera. Frare Luis Pons. Artiacha Colom. Lo comte de Pallars. Mossen Arnau de Vilademany. Artal de Claramunt. Mossen Jacme Ros. Franci del Bosch per Leyda. Micer Johan Vello.» «Los dits die e any, los honorables consellers e consell de XXXII e XVI de la ciutat de Barchinona, loaren e approvaren les dèmunt dites delliberacions, e consentiren en aquelles, elegint per causa dels socors de Cervera les seguents: mossen Johan de Marimon, Andreu Solsona, Climent Vilar notari. Ramón Costa, argenter.»

14 de Janer. — La gran cuyta en que estaven ahir los Paers de Cervera, per la perdua del Capcorral, motivá que sols escriguessen als Diputats, mes no als Concellers de Barcelona, suposant que los primers los avisarian de tot.

Mes avuy los trameten la nova de la entrada dels enemichs en lo Capcorral per tracte d'alguns malvats, afeginthi, que: «Empero la vila sta ben fort e ab gran animo e se enten a defenre dels enemichs ab algun storç que Ermendariç ha trames de Leyda, ço es, XXV rocins e L pehons. Empero no bastan de expellir los fora. Per tant, senyors, vos supplicam en reverencia de la passio de Jhesu Xrist, si desigau la restauració de la vila, de la vida nostra, e dels ignoscents qui stán en los breçols, que ara a tanta necessitat e perill com stam, nos vullau soccorrer, axí de gent de caval com de peu, e encara de torments, dels quals sabeu havem molta fretura, segons ja per altres vostres magnificencies son be informades. Perque, cuytau, cuytau, car ara es hora: que sperança tenim ab Deu, que, açi sera la sepultura dels malvats enemichs: ells se fortifiquen aci: empero ells no tenen fortalesa alguna, sino les cases: e si prou gent haviem, no es dupte molt facilment los expelleriem, hoch ells enclourem aci: car decontinent los podem levar les muralles sens gran trebayll: e axi los tolrem, que ells no poden esser socorreguts: ells son LXX o LXXX rocins e CCC pehons: tots jorns nos fan paliçada delles nostres gents, al davant delles muralles ells fan cridar misericordia, que es cosa de grant spant: cominen nos los degolaran si nons donem: e per tot aço nosaltres nons spantam, ans volem, senyors, siau be certs, que si quiscu de nosaltres tenia Cinquanta fills de la altra part, e tots los vehiam perir, que no farem sino lo degut. Perque placieus fer en les coses les prestes e bones provisions que de vosaltres speram e confiam.»

16 de Janer. — Al esser, la precedent lletra, rebuda en esta jornada á Barcelona, los Paers de Cervera n'estan escrivint encara altra als predits Concellers.

«Certes letres de vostres reverencies havem rebudes ab daltres qui van a Leyda, per les quals restam avisats del socors e ajutori per vosaltres deliberat fer en aquesta vila, la qual cosa senyors vos regraciam tant com dir ni scogitar se pot. Certificant vos, com, air que era diumenge, que comptavem XV del present, lo Comte de Prades arriba aci ab LX o LXX rocins e CCC pehons, taents grans alimares: e son reme-

ses en lo Capcorral, e ali se fan forts, ens combaten tots jorns, presentant nos al devant de la muralla les gents quens tenen preses: los enemichs son ara CXXXX o' CL rocins e DÇ o DCC pehons: axi nos tenen enclosos que no gossam ni podem exir, per res que haiam mester, fora la vila; stam a molt perill, segons sou ja be avisats, de perir de fam, puys no havem vitualles, ço es, blats e encara altres coses necessaries en sustentacio e defensio de la vila: la qual, per aquesta raho, sta a molt perill perdrela, car altrement, Deu migençant, be la entenem defensar dels enemichs, entretant que lo socors vingue. Per tant, senyors, vos suplicam quant mes afectuosament podem, que si socorrer nos deveu, segons de vosaltres confiam, que desempatxeu ab lo maior sforç que poreu, axi de gent de caval, com de peu; car certificam vos es cosa de molta necessitat, e tanta, que encara nous encarim les coses tant com deuriem, per lo molt perill en que stam.»

Y en altre lletra que los Paers escriuen als Concellers, responsiva de la sua, diuen: «De vostres reverencies havem rebudes certes duplicades letres, per les quals nos es significat lo gran preparatori quis fa per vosaltres, en socors de aquesta vila, axi de gent com de vitualles, hoch e que entretant nos defensem virilment, puys aquesta vila es prou provehida de vitualles, segons vostres Reverencies per nostre compaher serien informades. Hon, senyors, vos responem, que lo queus es dat entenent de haver prou vitualles, salva vostra reverencia e lur, es contra veritat, e ningu nous don entenent lo contrari, que, si socorreguts no som, al pus larch daci a diumenge primer vinent, vos ho dam tot per perdut: e si per ventura es fet algun fundament, per nostre dit compaher, de haver hich vitualles, si es delles qui eran en lo Capcorral, lo qual tenen vuy los enemichs, hon ne havie algunes minimes quantitats, fahent vos certs, que, ab grandissim trebayll podem retenir açi los cavallers e pehons quins son stats açi tramesos per Bertran de Ermendaris, per ço com no hich troben vitualles de que puxem sostenir a ells e lurs cavalcadures: e haiau per cert, que, la hora que ells desempararan aquesta vila, nos tenra una sola hora, tant stan nostres pobles smayats, e havem ara prou e prou de conservar, los per molt quels sie per nosaltres dat entenent: tantes son les maleses e trahicions que hohen dels enemichs: e açi vuy no havem alguna persona representada, a la qual nostres pobles redupten ni vullen obeir. Perque, vegen vostres Reverencies a quant perill stan les coses. Per tant, vos supplicam, si desigau la restauracio de aquesta vila, que de açi a diumenge primer vinent, vosaltres haiau trames lo dit socors si tot, sino almenys part, en forma aquesta vila se conserve.»

17 de Janer. — Despres de la eloquent pintura del estat de la Vila feta ahir per los Paers als Concellers de Barcelona, seguexen comunicantlos altres noves de Cervera, davant de la que hi prossegueix lo Comte de Prades ab cent quaranta o cent cinquanta rocins y sis cents o set cents peons.

18 de Janer. — Seguexen los trevalls de la comissió barcelonina per haver y obtenir les pecunies necessaries al socorriment de Cervera. Empresa laboriosa á despit de la sua urgencia. Mentres están en ella, van escrivint reiteradament al Paers donantlos continuades esperances perque no esmayen en la defesa de la Vila.

Pró com fa tant y tant de temps que están rebentse á Cervera, lletres similars, sense que lo desitjat auxili los pervinga, diuhen avuy los Paers al Concellers de Barcelona, que lo poble ja no creu en res:

«Los enemichs criden tots jorns e dien coses de fer regirar e vecillar la maior testa del mon; aço es cosa que aporte gran terror e confusio a nostres gents. Diuse lo

Rey Johan vé, e que es ja fora Saragosa: nostres enemichs se fortifiquen.» «Ja vostres magnificencies son prou certes de la molta indigencia que tenim de vitualles, car totalment perim de fam: e sobre aço venim tots jorns a grans tumults e insults ab la gent, com ni hage molts de ells que stan de hun dia a altre que no poden haver hun pa: somnos strets de que poden bastar nostres vitualles, havem trobat no basten per a quatre jorns: dongues senyors, veiau aquesta vila a quant perill sta si prest no es socorreguda. E mes senyors, segons per altres a vostres Reverencies havem scrit ha aci XXV o XXX rocins dels de la companyia de Ermendariz e Cinquanta pehons castellans, veschains e navarros, havem dupte gran quant sabran la mutacio de la senyoria, sins porem fiar ab ells: car aci ne ha de ells, que, com se dïu que lo Infant de Portegual es a Barchinona, que juren son Deu, que ells se voltaran de la part del Rey Johan. Vosaltres, senyors, sou persones tals e tant intelligents, que sabeu e enteneu en aquestes coses e altres los inconvenients que seguir sen poden, ques al fer».

Signatura del rey Pere V, conestable de Portugal

de ma mya ✠ Rex Petrus ✠

En la major part de les lletres que adreçava lo rey Pere, als seus vassalls solía posar avants de la sua signatura, alguns mots de lletra, los usualment acabaven ab la fórmula *de má mía*. Tot quan escrivía Pere V als catalans, era invariablement escrit en llenga catalana.

19 DE JANER. — La Generalitat acordá «attesa la necessitat que ha la vila de Cervera, specialment de vitualles, sien comprades per los diputats en nom lur o del consell, cinccentes quarteres de farina e cent quintars de bescuyt de la ciutat de Barchinona, e tramesos de present a la dita vila en la pus presta manera que fer se puixa.»

21 DE JANER. — Desembarca á Barcelona Pere de Portugal, net del derrer comte d'Urgell Jaume d'Aragó, á qui los catalans han elegit per Rey. Es de costums piadoses, molt aymant de les lletres, tal vegada una mica inespert en accions de guerra. Vé animat dels mes bons intents. Ha adoptat per empresa particular, la de *Paine pour joie*, qual lema en llengua francesa, lo ha pres enseguint la costum de Portugal, hont axís, en dit llenguatge foraster, solen usarlos, los personatges de la reyal casa, durant aquest segle XV.

Encara que, lo nou Monarca porta sos amichs y companyons d'armes á qui desitjará conferir los llochs de major confiança, de moment, poques mutacions s'observen. Lo mateix llochtinent reyal Joan de Beamunt, segueix com á principal conceller del rey Pere, lo qual s'esplica, tenint en compte, que, ha estat, Beamunt, lo principal defensor de la candidatura del infant de Portugal, quan se suscitá la qüestió de quin

sobirá s'elegiría en lloch del rey Ènrich de Castella. Pró si en los navarros afectes á la causa de Barcelona, cap mohiment se nota, en cambi en los castellans y biscahins s'observa gran menyspreu vers la metexa y certa simpatía per lo rey Joan. Si be los principals capdills, inseguint instruccions rebudes, s'aparellen á abandonar determinadament lo Principat.

24 de Janer.—Lo nou Monarca no dexa d'ocuparse tot seguit dels afers de Cervera, escrivint paraules de confiança als Paers de la Vila. Avuy los diu «e certament nous fallira lo socors com scrit vos havem: e de present scrivim a Menaud de Beamunt, e dam tal orde, sera complit lo que desijam e cove».

Axis ho feu lo Rey. Les dugues interessants lletres, que, en la propia jornada, adreçá á Menaud de Beamunt, Ramón de Planella y Menaud d'Aguerre, donen motiu per veure, que, no eren paraules vanes les sues:

«Al noble amado e devoto nuestro Menaud de Beamunt Capitan de gente darmas.

«El Rey etc.—Noble amado e devoto nuestro. Non dubdamos soys sabidor, como por gratia de Dios increado, distribuidor de los stados, allegamos el sabado que

Signatura d'Isabel d'Aragó y d'Aragó, infanta de Portugal

de Coimbra IX de Jhesu xpto. 1464 per ✠ Isabel

Les filles del malaventurat Comte d'Urgell, nomenades Isabel y Elionor, foren molt ben casades, la una á Portugal y la altra á Italia. La primera pogué veure en ses postrimeries, al seu fill Pere, ensalçat per los catalans com á rey d'Aragó. Llavors escrigué dugues interessants lletres als Concellers de Barcelona, desde sa residencia de Coimbra, pertanyent á una d'elles la signatura aqui continuada.

comptavamos XXI del presente, en esta nuestra Cibdat donde havemos sentido como vos muy virilmente e virtuossa, haveys servido esti Principado, e demostrado quien vos soys: e agora, proseguiendo vuestros actos dignos de loor, soys venido en essi Urgell e principalmente por el socorso de la nuestra villa de Cervera: de lo qual todo, e de la information de vos digna, que de vuestra persona tenemos, e per vos ser de tal casa e progenie, hovimos mucho plazer e reputamos los servicios fechos por vos a esta re publica, ser fechos a nos, e por aquellos, e por los que de hoy adelante continuando fareys, daremos a vuestros méritos condigna retribucion, e satisfaremos non solamente a los trabaios, mas a la vuestra condition e stado. Por ende, con mu-

cha affection, vos rogamos e strechamente encargamos, proseguiendo los actos principiados por nuestro respecto e servitio, querays talmente trabaiar, como de vos indubitadamente speramos: e con Beltran, el qual fareys juntar con vos, e otras gentes de cavallo e de pie, las mas que juntar podreys, en esti caso, la dicha villa de Cervera, de vituallas e del necessario, en la qual ciertamente va mucho al nuestro servitio e benefitio desti Principado, e al qual vuestro byen e honra concernira: dexat fazer a nos, ca speramos sintreys que cosa es servir Rey grato, qui non pone en olvido tales Cavalleros e servitios».

La segona de les predites lletres avuy escrites per lo nou Monarca, está redactada com se segueix:

«Als amats e feels nostres Ramon de Planella e Menaud de Guerri donzells.

«Lo Rey etc.—Amats e feels nostres. Reebuda havem vostra letra, e aquella entesa, som fets ben certs de vostra affectio al nostre servey e obres vostres. E per quant nostre desig es la vila de Cervera sia soccorreguda, attes hi va tant, proveim per tots los remeys possibles: pero perque la presta e lorde ja dat nos detinga per laltra ques prepara, vos encarregam e manam, que, ab aqueixa gent e la mes altra que poreu haver, encara ab la de Pere Johan Ferrer que creem sera ab vosaltres, una nit, hora captada, de les mes vitualles que poreu, socorregau la dita vila: car los enemichs no guosaran dexar lo Capcorral per exir al encontre vostre, per dupte que apres hi poguessen tornar: e specialment si Menaud de Beamunt, com se diu, es alli, quel seria a les spatles: pregam vos donchs, que executeu lo que es tant nostre servey, que no serem ingrats de vostres serveys: del fet dels cavalls que aqui son detenguts, vos respondrem ab maior delliberatio».

En lo camp de Joan II ha ocorregut, avuy, cert mohiment d'espectació, á causa del nomenament de llochtinent reyal á Catalunya, recaygut en la persona de son fill bastart Anfós d'Aragó, també conegut per lo Mestre de Calatrava, á qui tant sovint trovém en aquesta guerra.

25 DE JANER.—Jaume de Giscafre, paer de Cervera, está á Barcelona per conferenciar ab lo rey Pere de la aflictiva situació de la Vila. En esta, la entrada y sortida de correspondencia y de persones, demostra quan poch feya l'enemich, á despit de la ocupació del Capcorral, per dexar, á la població expugnada, en l'isolament necessari á fí d'obtenirne la sua rendició.

De les gestions practicades per lo paer Giscafré, ne naxen noves providencies del Monarca, encaminades á mancomunar les forces dels pobles vehins y per realisar la desitjada concentració, escriu les lletres següents.

«Als amats e feels nostres en Ramon de Planella, Menaud de Guerri donzells e an Jaume Giscafre paher de la vila de Cervera.

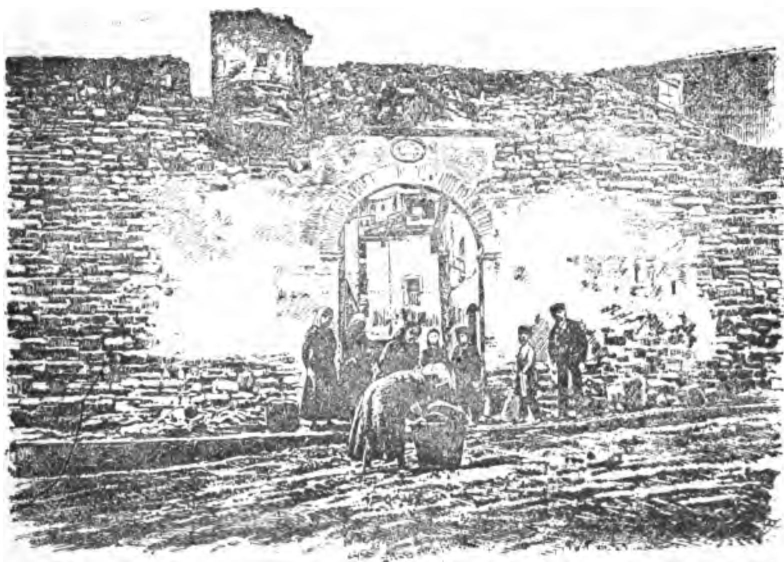
«Lo Rey etc.—Amats e feels nostres. Reebudes havem dos vostres letres: e la una en creença den Jaume Giscafre: e aquell oit, e enteses les dites letres, veem la molta necessitat e la poca forma que haveu al socors de Cervera: mas cove en obrar en aço vostres virtuts e dar obra effectiva e sforç al dit soccors en aquesta forma, que, vosaltres en virtut de una provisio queus trametem, convoqueu pregueu e strengau totes les gents de aqueix pais, les mes que poreu, animant los al dit soccors e significant los com de nos indubitadament aconseguiran condigna retribucio: e ab totes aquelles persuasions a vosaltres possibles, segons de tot lo dit Giscafre, informat e instruit de nos, pus larch vos referira. E la dita gent replegada ab tot lo sforç, dau forma e obra, que, la dita vila sia soccorreguda, e meses dins les vitualles, e aço sens tarda. E pre-

gam vos ab molta affectio axi ho façau, com la necessitat requer: car certament tals serveys son e seran dignes de memoria».

La provisió que'ls tramet per poder aplegar les hosts de les poblacions vehines, es del tenor següent:

«En Pere per la gracia de Deu rey Darago de Sicilia etc. Als amats e feels nostres en Ramon de Planella, Menaud de Guerri donzells, e an Jacme de Giscafre paher de Cervera, salut e dileccio. Com convinga e sia necessari, per lo soccors faedor a Cervera, esser implorat, convocat e demanat, lo auxili dels circumvehins e de aquells qui poden aprofitar, attes maiorment que, aquells aiustant se ab la gent de cavall que en Agualada e en vostra companyia es, facilment se pora dar forma al dit soccors. Per

Los vells murs de Cervera

Reproducció del portal de Sant Christofol, segons era poch avants de son derrocament, Aquest portal ve assenyalat ab lo nombre 5 en la planta topográfica dels murs de Cervera que publiquem en la plana 103. Fou refet y aparellat en les darreres guerres civils carlistes, de les quals data la garita del cantó.

tant, havents plena fe de la industria e solicitut de vosaltres, e de cascun de vosaltres, vos pregam, encarregam, cometem e manam, a tots tres ensemps o departidament, pregueu, encarregueu, convoqueu e maneu, a qualsevol persones de la vila e terme de Agualada e altres Lochs, viles, e parroquies circumvehins, queus seguesquen ab ses armes, e al dit soccors faedor personalment vagen: car nos ab les presents, los encarregam pregam, e manam, que, a vostres dits e paraules, per nostra part, fe donen e creguen. E axi ab les mateixes, manam a tots e qualsevol officials als quals sobre aço requerreu. vos presten tot auxili e favor. E no falte si la gracia nostra desijau e desijen: com del contrari portarieu e portarien reprehensio o punitio condigna».

27 DE JANER.—Prossegueix, lo rey Pere, la concentració de gent per socorre á Cervera, ab noves y continuades ordes. Ara n'espedeix al capitá navarro Bertrán d'Ermendariç qui seguía comandant de Lleyda, al qual diu, entre altres coses que no'ns pertanyen:

«Nos scrivim al noble Menaud de Beamunt lo quens occorre sobre lo socors de Cervera, e lo quens par convinga e per sa letra veureu nostra intentio, e creem sereu ja iunt ab ell. Pregam vos per ço, ab quant affectio podem, que, usant vostra acostumada virtut, de la qual tenim loable relacio, façau quant en vos es, e en seguretat vostra e de la companya, la dita vila sia soccorreguda dels forments de Granyena e altres castells. E aquesta gloria sia de vosaltres. E on lo soccors per vosaltres nos pogues fer, tots junts, e ab la mes gent que haver poreu, veniu vos'ne a Montmaneu e a Montleo, e de alli avisau nos, perque totes les gents se puguen aiustar.»

Al mateix temps ordona á Pere de Bell-lloch diputat per Catalunya: «Mes vos encarregam, attesa la necessitat de Cervera, la qual, Deu volent, entenem soccorrer si be en persona nos hi convingues anar, que si la necessitat que aqui es, no es mes que la de aci (que es certament molta) que doneu tal orde, que, la gent darmes e ginets qui aqui son o parts de aquells, passen açi on fem aplegar tota la gent de cavall e de peu, confortant los al nostre servey e benefici comu: car en aquesta exida, speram en Deu vencedor de les batalles, quens dara victoria tal, que res nons stara davant. E en totes aquestes coses, vos haureu, segons de vostra molta virtut se spera».

Lo propi dia comunica á Menaut de Beamunt los grans preparatoris que practicava per dit socors: «fem la mes gent de caval que podem, e ja part ne havem remes a Agualada, on fem aplegar la gent, e metem en orde dos mil peons, perque ab tot lo poder justat, se faça lo degut. Pero attes vos haureu aqui gran abilitat de socorrer dels forments de Grayena e dels castells circumvehins a Cervera, encara perque volriem vos haguesseu aquesta honor e gloria, o nos vos restassem pus obligat, per tant, vos pregam ab quanta affectio podem, que, ensemps ab Bertran de Armendaez, si ab vos sera junt, o ab tot lo mes sforç e arts que poreu, usant de vostra virtut e guerreria, si ab seguretat pero del stat e gent que tenim se pora fer, la dita vila soccoregau almenys de vitualles. Fareu servey a nos, satisfactío a vostre pare, e a vos honor e gloria, ab remuneratio de merits, los quals nous oblidaran. Feu donchs, e dau obra en aço, per nostre servey. E si no poguesseu soccorrer, vos encarregam ens par, vinguau, ab tota la gent que plegada haureu, a Montmaneu o a Montleo: scrivint decontinent, perque a la jornada tots siam junts».

28 DE JANER.—Ara si que los cerverins poden cobrar já sperança de que serán degudament socorreguts, davant la continuitat de disposicions encaminades al seu auxili. Emperó la necessitat es tanta, que, encara han d'instar á Barcelona la tramesa de vitualles, gent y un bon capitá qui dirigesca la defesa de la combatuda vila, segons es de veure de la lletra que tremeten als Concellers de la Capital, en la que diuhen, entre altres coses: «sabeu be la indigencia que açi havem, axi de gents com de vitualles bellicoses, com encara de vitualles, en forma que les gents no volen anar a les muralles, puys no han que menjar: ni axi poch havem açi persona tal que temen, puys sforç no hich ha, ans havem affer ço que ells volen. Perque vegen vostres Reverencies, aquesta vila a quant perill sta: los enemichs nos han rompudes les portes del portal, havem les aborrotades com mills havem pogut: ara nos han minat e apuntalat lo mur e torres que miren al Capcorral: no stam sperant sino quant daran asalt, e metran foch per enderrochar la muralla.»

Mentres axís escriuhen los Paers, lo rey Pere los envía noves esperances del socors que constantment aparella, y fins la oferta d'acudirhi personalment, si altres afers no li'n privássen:

«Feels nostres. Reebudes havem vostra letra feta a XXIIII de present, e entes lo contengut en aquella, som molt certs de la alegria per vosaltres concebuda de nostra benaventurada venguda. E haiau per clar la sperança, per vosaltres haguda, no afreturara de son effecte Deu mijançant. Confortauvos e no dubteu, car lo socors es en tal orde, que, ab molta gloria vostra e servey nostre, aconseguireu vostres desigs: lo als remetem a les obres. Dada en Barchinona a XXVIII dies del mes de Janer any Mil CCCCLXIIII. Estad fuertes e provad como valientes hombres: car en las fortunas e fades trebaios esta la virtud. E con aiuda de nuestro Senyor, sed ciertos en breve sereys socorridos. E sy de arduos negocios non fuera empachado, yo mesmo fuera socorrer a vos como buenos e leales vassallos; de ma mya, ut supra—+Rex Petrus+».

Notori es, que, encara lo nou Monarca, no domina la llengua catalana, vehentse obligat á escriure en la castellana les sues recomanacions especials, tal com fá lo rey Joan. Será necessari se practique y apliqui en lo conexement de nostre llenguatge, puix cobrará mes les simpatíes dels seus vassalls.

29 DE JANER.—Cruilles reb orde de cooperar ab la sua gent, á la concentració de forces en socors de Cervera, ordonantli, lo Rey, que s'hi dirigesca també ab «la gent de cavall que es en Vich, Cale a Egualada, per uns vuyt dies» per tant que, «letra vista, partiau ab vostres cavalls e ab los altres que aqui son, e vingau en Egualada on sera laltra gent».

30 DE JANER.—Tantes y tantes ordres, donen ja son resultat. Molta gent está en mohiment per socorre á Cervera, entre los quals mereix mentarse al cosi del nou Monarca, nomenat com ell Pere de Portugal, qui fá poch ha entrat en campanya. Per poderse regular en la forma com deurá encara procehirse a la concentració de gent per Cervera, li demana nota de la host que's trovará aplegada á Martorell y de tot quan ocorri en lo camí, fins á entrar en la vila.

«Don Pedro e caro nuestro. Por quanto queremos ser sabedor e bien informado de todos successos e cosas occorrientes de passo en passo, e specialidat de la gente e del número, assin de cavallo como de pie, e de los hombres particularmente y como son armados, vos rogamos y comendamos, que, luego que en Martorell seades allegado, por diligent pesquisa, veades eus informevs de la gente que, juntada en el lugar sera. Primerament de los portogueses e criados mios, e de los ciudadinos gentiles hombres e otros de honor, cathalanes, fieles nuestros, qui de esta Cibdad parten, quantos son de cavallo y como son armados, e que armas trahen, e quien son. Y esso mesmo de los hombres de pie. Assi bien fareys de los otros que seran en el exercito, designando quien son y quantos hombres darmas con armas blancas, y quantos y quales con coraças a la gineta. E quantos son los de a pie y como armados y que orden trahen. E luego por cédula e scriptura con estos nuestros qui alla van, o uno dellos, lo mas breve e succinta que podreys, me lo embiat. Otro tal fareys luego que seades en Agualada, de toda la gente que sera allegada y junta, por otro me embiat el scripto. Otro tal fareys en Muntmaneu y en cualquier lugar que posareys; e si entrays en Cervera, assi bien me scrivit todo particularmente. E continuando vuestro processo, scrivit de todas cosas occorrientes. Avisando nos de todo distinctamente e

amenudo. E havet vos en los negocios, como de hombre de tal prosapia e linatge se spera, e de vuestra mucha virtud confiamos».

Lo rey Pere está determinat a pendre part personal en lo deslliurament de Cervera. Per ço al donar les ordes á Menaut d'Aguerre per lo repartiment que s'haurá de fer de cavalls, al aplegarse tots en la vila d'Aygualada, li diu que «lo millor cavall sia trames a nos; lo segon sia dat a mossen Torrelles: laltre a Rodrigo de Santapayo: los restants sien assignats al dit don Pedro; e en lo desliurament cobrau albara o descarrech».

31 DE JANER.—Se seguexen mes ordes per concentració de gent de guerra a fi de combatre al Comte de Prades y demés enemichs que sitien la vila de Cervera desde lo Capcorral hont estan fortificats. Les disposicions d'avuy van adreçades al Veguer de Barcelona, als Jurats de Vilafranca, á Bertomeu de Lozoya, á Menaut de Beamunt y á Bertran d'Ermendariç. Al primer li diu:

«Al amat e feel nostre lo Veguer de Barchinona.

«Lo Rey etc.—Veguer: per que pus facilment Pere Joan Ferrer e los qui son en Vilafrancha, se unesquen ab vosaltres e sien al soccors, es dat orde trametau Cent homens de aqueix sagramental dels que teniu ab lo Veguer de Vilafrancha, qui de ells sera cap. Axo executau decontinent, car altrament nos porien aquells partir. E vos continuament atteneu, segons es nostra sperança, de vostra solicitut en aplegar aquexes gents e unisquense e faça si lo degut. Significant vos, que, si mester sera, no hi fallirem en persona. E scriviu dels progressos».

Per aconsolar als Jurats de Vilafranca del Panadés de la ordonada sortida, de Pere Joan Ferrer y la sua gent de guerra, que han de desamparar aquella important població los hi escriu:

«Feels nostres: per quant cove Pere Joan Ferrer e les gents de cavall que aqui son, se troben al socors de Cervera, en que va quant veu, es deliberat per guardia de aquexa vila, sien tramesos Cent homens al vostre Veguer, qui de aquells sia cap. Axi pregam vos, vos vullau confortar aqueix poble, car aço durara poch Deu volent, e soccorreguda Cervera, es al mes provehit. Donau loch e forma, quan en vosaltres es, aquexa gent isca. E si mester fos darlos alguna fe sobre les armes que entre vosaltres tenen empenyorades, si no les podien quitar, pus siau segurs en alguna forma de vostres credits, ho haurem a servey accepte. Valeu donchs, en aço, com be haveu fet fins aci, car dits treballs, serveys, e merits, nous fallira condigne premi».

La lletra tramesa al Capitá de Vilafranca (1) per entrar també en esta concentració de socors á Cervera, está axís concebuda:

«Als amats e feels nostres en Pere Joan Ferrer capita e altres homens darmes e ginetaris qui en sa companyia son.

«Lo Rey, etc.—Amats e feels nostres. No ignorau la molta necesitat que es per lo socors de Cervera, per lo qual fem aplegar tota la mes gent de cavall e de peu que podem. E axi cove vosaltres ab totes vostres gents, a no faltar home, siau en lo dit socors e que decontinent partiau e façau la via de Egualada, on sera don Pedro de Portugal capita, e uniu vos ab ell. E perque pus facilment vos puxau levar, havem dat orde, e de present vos es tramesa, part dels diners deguts del sou, e lo restant troba-

(1) La capitania de la guerra en les comarques del Panadés y Llobregat, la ecsersia lo capitá Ferrer, desde los primers d'Octubre de 1463. (Vegis la monografía titulada *Pere Joan Ferrer, militar y senyor del Maresma)* (Barcelona 1892).

reu en Egualada: e no dubteu que nos vos farem pagar de tot lo queus es degut, ultra lo premi que per vostre bon servir tots vos merexeu. E no cureu venir, ne partir vos algu per fer nos reverencia, car nos, forsa serem en part on speram en Deu la ne fareu e pora esser nos hi trobareu. Axi ,pregam vos ab quanta affectio podem e stretament manam, executant esta nostra voluntat, partiau, letra vista, e attenau al que es nostre desig: fent vos certs, que, per la relacio bona que de tots vosaltres havem, axi e millor vos haurem recomanats en absencia com en presentia, eus proseguirem de premis e favors dignes dels qui ab effecte trevallen e servexen. E vos en Pere Joan Ferrer, trametau lo cavall e macip á Mossen Vilademany, car es cosa deguda. E siau cert nous tocarem en los altres, ne aço fem per desfer vostra companya, ans aquella vos volem augmentar. E retreus lo talent de vostre premi e dar a vostra virtut lo que li pertany. Axi tots virilment feu lo que es nostre servey, e lals dexau a nostra disposicio».

A Bertomeu de Loçoya diu: «conviene de presente vades en esti soccorso de Cervera: vos rogamos en aquel con los otros vades».

A Ermendariç y á Menaut de Beamunt, los hi repetía les ordes ja donades precedentment: «Por diversas letras vos havemos scripto confortando vos, rogando, e exortando, al socorso de Cervera: vos rogamos en aquel con los otros vades, ca despues bien seremos en part que nos fablareys e vos veremos. E assin daremos orden de vos byen tractar, e fazer vos gracias e mercedes, e tener vos en nuestro servicio »

Menaut de Beamunt apar poch dispost á cumplimentar les ordes rebudes, quedantse per Tortosa, en lloch de fer la vía de Cervera. La poca diligencia del fill del qui derrerament era llochtinent general d'Enrich IV, motiva, que, lo rey Pere, al ensemps que reitera la sua disposició, escrigui als Procuradors de Tortosa demanantloshi fessin per manera de que Menaut isqués «de aqui, e tire la volta de Cervera, e faça lo que li escrivim: e no tentasseu detenir lo, car hauriem a desservey gran».

Lo capdill Pedro de Portugal, obté oficialment la capitania de tota la gent d'armes que s'aplega per socors de Cervera.

En la propia jornada, conforta, lo Rey, als Paers de Cervera, ab poques y expresives ratlles:

«Feels nostres: vistes vostres letres no es a nostre animo sens congoxa, sentint maiorment ara tant haveu fet, e ara vullau cansar, com sou prop lo terme de vostra gloria: e siau certs del socors que ja es en cami. Pregam vos donchs siau constants, car soccorreguts sereu, e prest, Deu mediant. E nous diem pus.»

1 DE FEBRER.—Lo rey Pere reb un avis urgent de Mossen Francí de Sentmenat, advertintlo de la imprudencia comesa per son cosí D. Pedro de Portugal, qui, de Martorell, ha passat cuytadament ab molt poca gent, á la vila d'Aygualada. Molt li agraheix á Setmenat, lo Monarca, aytal avís y tracta de remediar la repetició del fet, ab les ordes expedides á uns y altres, en jornada d'avuy.

«Al amat e feel Algutzir nostre mossen Franci de Sentmenat.—Lo Rey etc.—Amat e feel nostre. Reebuda havem vostra letra, e vist lo contengut en aquella, vos tenim a molt servey vostres avisos: scrivim a don Pedro, lo qual creem stara a consell: som certs que la molta voluntat e amor que te al nostre servey, li fa obrar ab tanta veementia. Pregam vos en lo que a vos toca, obreu lo que de vos speram, e ab ell lo Veguer, vos, e tots, vos aiusteu e prestament, sens dilacio, sia socorreguda Cervera. E meteu vos dintre tota via ab attencio e prudentia, que es governadora dels stats, apres la aiuda de Deu. Dada en Barchinona lo primer dia dél mes de Febrer any Mil CCCCLXIIII + Rex Petrus + ».

A son cosí li ordona obrar en avant ab prudencia y segons aconsellarán los capitans catalans qui van ab ell.

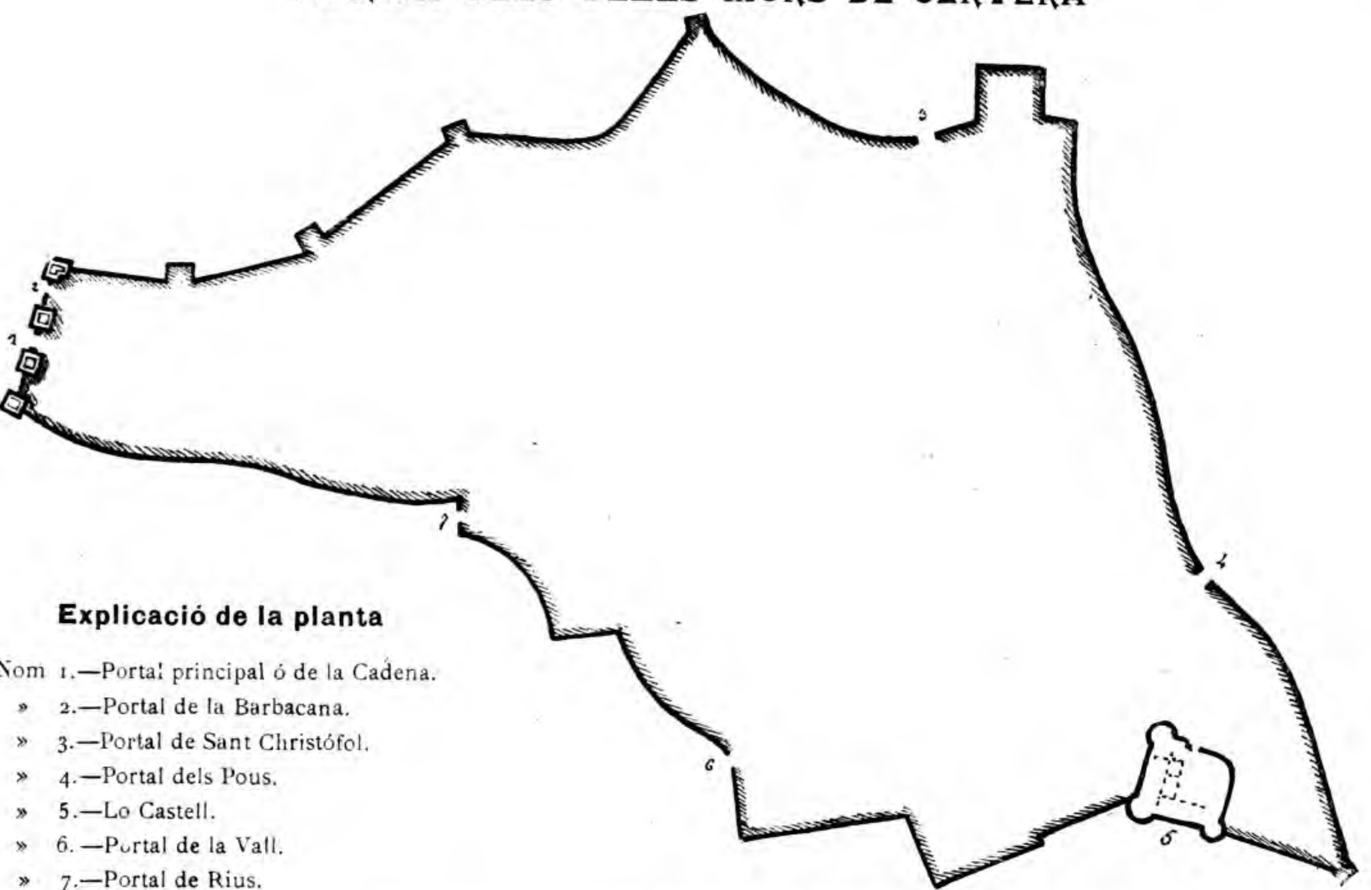
«Don Pedro noble e caro nuestro. Nos havemos information que soys partido de Martorell con poca gente, inconsultamente, y sin conseio, e non sin periglo de vuestra persona y de los que con vos son. Lo qual, si lo reputamos a buen coraçon, no empero es acto de capitan qui attentadamente e con conseio deve procedir en los fechos. E segund sabeys, nuestra intencion es, en los negocios, lamassedes eus conseiassedes con el veguer Senmanat, mossen Torrelles, e otros dignos. E assin queremos lo fagays siempre, e ahun con el Canonge Planella e Martin de Mallorquin, e otras personas que conescereys sser par a ello. E assin faziendo, e con Dios, el fecho succedira prosperamente y sin yerro. Toda via pues la gente sea en nombre y sufficiencia par a esto complir, e con compannia e conseio de los dichos, soccorret Cervera e meteus dentro: faziendo segund la disposition y el tiempo ministraré: hoviendo vos como de vuestra mucha virtud confiamos. Dada en Barcelona el primero dia del mes de Febrero del Anno de la Natividad de nuestro Senyor MCCCCLXIIII. ✠ Rex Petrus ✠.»

«Don Pedro noble e caro nuestro. Nos sentimos la mucha necessidat que es en Cervera, e el periglo al qual remediar non veemos forma, salvo que vos con el Veguer, Pere Joan Ferrer, Lalguzir, el Canonge Planella, e otros que reconosceredes per tal acto dispuestos, entreys en aquella villa. Ruegoos e mandoos assin lo fagays, e luego, sin dilation. E en la villa seyendo, attentamente mirad por todo e rotlas e guardias, quanto fuere menester, non dexeys de façer, tractando bien e humanamente los que dentro stan: pero con mucha attencion: ca dubdase que todos se vayan bien e pro feelmente: esto en forma lo fazet, que ninguno haia de sospechar, e non deys lugar los de dentro hayan fabla con los de fuera: ca es cosa non buena mas materia de scandalo: havet vos en estas cosas como de vos speramos. Dada en Barcelona el primero dia de Febrero del Anno Mil CCCCLXIIII: toda via fazet vuestros fechos con buen conseio. E si fueredes en Cervera, con toda diligentia vos havet: e assin lo dezit de nuestras partes a essos criados nuestros: car yo desig que en todas cosas, e mas en esti comienço, se mostrassen valientes e buenos: de ma mia + Rex Petrus +».

Al ensemps, comunica la partida del primer socors aparellat, als capitans qui ja estaven dintre la Vila y la guardaven, perque no s'esmayessin y seguissen aguantantse virilment:

«El Rey etc.—Joan Darmendays, Anton Fortunyo, e otros Çavalleros que en Cervera, per servitio nuestro stays: amados e devotos nuestros. Segund por otras vos havemos scripto, vuestros dignos servitios nos son tan acceptos, que tenemos en nuestro animo dignamente vos remunerar e speramos en Dios nos dara la forma conforme a nuestros deseos. Por ende, seundo el periglo e affan en que esa villa sta, vos rogamos quanto podemos, por nuestro servitio e vuestra virtud, querades continuadamente proseguir el principiado, e non causar ne permeter sea dicho soys caydos de vuestra empresa: non dubdamos, si seguys, alcançareys la satisfaction de vuestros animos, con danno de los que encima de vosotros en essi sitio stan. Sforçat, pues, vuestros viriles e virtuosos coraçones e generosos, que non suelen dexar se vencer: sofrit un poco, ca ya es en camino el Noble don Pedro de Portugal con el sforço por entrar: al creet, creet com a nos. E per quitar toda materia de sospecha a los pueblos, quitaos por nuestra amor, de toda e qualquier fabla con los enemigos: car tales fablas

PLANTA DELS VELLS MURS DE CERVERA

Explicació de la planta

Nom 1.—Portal principal ó de la Cadena.
» 2.—Portal de la Barbacana.
» 3.—Portal de Sant Christófol.
» 4.—Portal dels Pous.
» 5.—Lo Castell.
» 6.—Portal de la Vall.
» 7.—Portal de Rius.

Dintre d'aquestes linies de muralles, s'alçava la vila vella de Cervera; en la part de fora, enfront los portals 1 y 2 hi havien los carrers nous del burg o boria usualment denominat «lo Capcorral».

J. Fàbregas.

non son sin scandalo e alteration. Esto non dezimos perque creamos la fabla de los enemigos vos podiesse reduzir: mas ante creeriamos vosotros reduziriades a ellos. Mas por quitar sospechas de pueblos, es bien las fablas e praticas cessar, Attendet, amados e devotos nuestros, a la conservation dessa villa. E de voestros trabaios nous fallescera premio condigno. Dada en Barcelona el primero dia de Febrero del Anyo MCCCCLXIIII + Rex Petrus +».

2 de Febrer.—La conducta de Menaut de Beamunt allunyantse lo mes possible, d'ahont devia anar, no dexa de presentarse sospitosa. Tota conminació per part del Monarca, sembla poca. Ab gran prudencia li tramet altra lletra hont li escriu aquests apartats, en termes altament conciliadors:

«Si grande fué la sperança que por vuestra venida nos era proferida, mayor ha seydo la admiration, que en nos ha causado, vuestra vuelta par a Tortosa: e non sin danno de los negocios e fallesciendo el soccorso de Cervera en deservicio nuestro. E si por los lugares, segund nos es dicho, nous han quesido acoger, aquello non vos devia retraer de proseguir lo començado: mayormente en tal caso e necessidat: ciertamente nos ha desplazido. E por quanto delliberamos en todo caso, non solamente por esta necessidat e negocio de Cervera, mas aun por haver vos segund son vuestros meritos e servitios que fecho haveys a esti Principado, los quales stimamos esser fechos a nos, por tanto, vos rogamos con mucha affection, si nuestro servitio deseays, luego, letra vista, con toda vuestra companyia, vos vengays par a Agualada donde fazemos juntar todas las gentes. E alli seyendo, fallareys el orden del sueldo e de lo que devades fazer, compliendo a nuestro servitio. Pues venit luego e non dilateys vuestra venida. E por que en vuestro camino seays mejor acogido, vos embiamos una patente par a los lugares donde passareys. Toda via vos persuadit por vuestro valer, por quien vos soys, e por los meritos de vuestro padre, el qual mucho amamos, e vuestros, nuestra voluntat es fazervos gratias e mercedes».

Vich refusa trametre a la concentració de cavalleria, la que hi ha dintre sos murs, aduhint rahons que no judica convincents lo rey Pere y á les quals axís respón:

«Als feels nostres los Concellers de la Ciutat de Vich.—Lo Rey etc.—Feels nostres. Reebuda havem vostra letra a les nostres responsiva, sobre los cavalls, per los quals no trametre, allegau infinides difficultats: les quals no son de admetre, ne a vosaltres es tant profitos tenir los, que no sia mes damnos no enviar aquells: car si Cervera se pert, no stareu be vosaltres. E si sera socorreguda, les coses succehiran prosperament: perque cove tots los membres aiuden a aquest cos de la re publica: altrament poria perir, lo que a Deu no placia, e vosaltres, com a un membre hi deveu en aquesta necessitat valer, almenys per uns sis dies: e apres e aqueixos e tots los altres seran en nostre soccors, e nos, si fos mester. Perqueus pregam los trametau e satisfeu nos en aço, e nons vullau desplaure. Aqueixa Ciutat se pot be guardar ab homens de peu per aquests pochs dies, e esser sens cavalls; en la sperança haiau certament forma.»

Lo Monarca fá sabedor al Veguer de Barcelona, que, Don Pedro de Portugal, procehirá en sos afers ab concell d'ell y dels altres cavallers catalans. Y al diputat Pere de Bell-lloch y al ciutadá barceloní Pere Joan Serra, axís los hi ordona acudir á sa presencia, en una matexa carta conjuncta:

«Los passats dies vos havem molt amplament scrit e creem haureu percebuda nostra intentio, que es, vos, Diputat, ab aquexos Cavallers e gentils homens que son

stats indiferents e als quals havem scrit, vinguen a nos per fer nos reverentia, e alguns de aquexos altres cavallers, en tant nombre, que, entre tots, vinguessen ab vos LX Cavalls. E si no podien venir tants, que hi fessen compliment de altres, dant los sou en la forma que haveu facultat de dar. Creem, per satisfactio nostra, e per la voluntat que haveu al nostre servey, ho haureu executat e sereu ja en cami. Pero a maior cautela, e perque havem molt a cor, vos, e aqueixos gentils homens, se vegen ab nos, vos pregam, encarregam, e manam, stretament, ab la dita companya de LX cavalls, vingau a nos, car tantost vos ne tornareu: sera vostra stada quatre o sis dies. E vos, en Pere Joan Serra, restau aqui en loch de mossen Belloch».

3 de Febrer.—Tantes lletres ha rebudes Menaut de Beamunt, que deturá sa anada á Tortosa posantse en camí d'Aygualada. En qual ocasió li escriu novament lo Monarca encomenantli la pressa en la sua ruta.

«El Rey etc.—Menaud Noble amado e devoto nuestro. Por otras vos scrivimos muy llenamente, accelerando vuestra venida; la presente es solo por dezir vos, como por otras vos havemos scripto, que si vos, con vuestros cavallos, podies poner dentro de Cervera algun mantenimiento de pan, de aquellos Castillos que cerca de Cervera son, que lo fagays por nuestro servicio: donde que no, venius a Egualada, segund vos scrivimos por otras. E sea presta vuestra venida e sin un punto de dilacion. E dia e noche, si possible fuera, segund Pedro de Morga, desta levador, vos dira de mis partes».

Al obgecte d'evitar altres contratemps y facilitar la prompte arrivada de Beamunt escriu lo Rey als Procuradors de Tortosa, li donin sou, axis que siga á dita Ciutat, dientloshi:

«Lo Rey etc —Feels nostres. Per altres vos havem scrit amplament, sobre la venguda del Noble Menaud de Beamunt, e quant es necessaria per al fet de Cervera, en que va tant quant vos veu al stat e servey nostre e benefici de vosaltres Per queus pregam, perque pusca decontinent exir, lo vullau soccorrer de algun sou e diners, car tant hi va, que mes no pot: e poria esser en lo soccors de Cervera nos en persona nos trobariem. Per çous deveu sforçar per nostre servey e amor, lo dit Menaud vinga es trobe en lo fet».

4 de Febrer.—Lo rey Pere comunica á Beamunt haver deliberat exir de Barcelona, per ajuntarse ab l'ecsercit del socórs de Cervera, lo dilluns 6 de Febrer, repetintli les ordres que li ha donades avants y afeginthi á mes:

«E vullam encara, tots los cavalls que aqui, en Tortosa, e per los lochs circunvehins, trobareu, vinguen en vostra companyia a petitio nostra per nostra part faedora: per tant vos diem, cometem, e encarregam, façau ab vos venir tots los cavalls que en Tortosa sien ab lurs cavalcadors e lo del deputat mossen Gralla. Certifficant vos com scrivim an Ponç Çacosta, Galceran Çacirera, e al Senyor de la Granadella y aquells en ses fortaleses resten e lurs cavalls ab vos trameten. Pero vos accelerau vostra venguda e materia alguna de dilatio nous detinga, car diluns que comptarem Sis del present, indubitadament, Deu mitjançant, sera nostra partida.»

5 de Febrer —Lo rey Pere vol que Mossen Joan de Peguera donzell, cooperi al socors de Cervera, per quina població, com ja sabem, pensa sortir nostre Monarca, demá, de Barcelona, ordonantli que «decontinent reebuda la present partiau ab vostres armes e cavall, tirant la via de Agualada, aon, ab la aiuda de Deu, nos trobareu».

La operació militar comença a donar tot son efecte, nuix lo Veguer de Barcelona

ha pogut entrar dins de Cervera, encoratjant als seus habitants, los quals ja poden veure realisarse tantes y tant continuades promeses de socors segons ell mateix ho comunica al rey Pere (1):

«Vuy que comptam V dies del present mes de Febrer entre tres e quatre hores apres mig jorn, som venguts e entrats dins aquesta vostra vila en vista dels enemichs, e ab gran animo e sforç, e ab gran terror e crits, de que los dits enamichs sentim se son molt aterrits, maiorment quant han hoyt altes veus *Deus mantengue lo senyor Rey en Pere:* e trobant nos aci, havem sentit dues coses: la una de les quals es gran destret de vitualles: la segona, lo gran sforç dels enemichs, car novament es vengut don

Los vells murs de Cervera

Entre los mes interessants fragments dels murs de Cervera pervinguts fins a nostres dies, mereix posarshi lo que avuy reproduhím. Aumenta lo seu interés, la circunstancia de conservarse encara algunes torres, escapsades, de les que un jorn enrobustiren la potencia defensiva de la població. Les presents muralles venien compreses entre los portals de la Barbacana y de Sant Christofol. Per lo seu peu hi passa la carretera de Madrid á Barcelona.

Phalip de Castre ab Cinquanta rocins, lo Mestre de Calatrava quis spere venir demá ab CC rocins, larquebisbe quis spere venir ab altre sforç, e per semblant nobles e cavallers Darago, amprant totes les veles que poden, com se digua lo Rey desaventurat, amarie mes aquesta vila, que qualsevol ciutat o vila de Catalunya, fora Barchinona. E per tant com lo stat de vostre Real corona penge e stá en aquesta vostra vila, la qual, los feels cathalans desigen a vostra excellencia, mantenir e conservar, encara que sapien perir e morir, es molt pertinent e necessari, decontinent, vostra gran senyoria, per conservacio de aquesta vila, trametre subitamente vitualles e multitut

(1) També escrigué la matexa nova, en semblants termes als exposats per lo Veguer de Barcelona, Fra Joan de Pinós al rey Pere.

de companyes, ab gran poder e sforç. Car de mi, senyor, encara que sapia menyarme los cavalls, tot ho vull suportar per excellencia de vostra gran senyoria, la qual man a mi tot ço e quant plasent lli sia».

7 de Febrer.—Lo rey Pere está en camí de Cervera. No ha esperat, que, tots los preparatoris de la important operació aparellada en socors de la tant menaçada vila, estiguin ultimats. Sens dubte creu, que, exint ell en campanya, tot s'acabará y se portará á bon terme la jornada.

La pressa ab que ha partit y lo retraç en metre apunt totes les coses necessaries á tant laboriosa concentració de forces, ho posa de manifest la primera lletra de la sua constant correspondencia ab los Concellers de Barcelona. «Amats e feels nostres. Per quant huy nos han dit, huy de matí, aci no havia vitualles, vos pregam e encarregam, doneu diligencia, decontinent e contínuament, ne sian trameses. Mes, nos trametre dos cirurgians dels millors que hi sien, e dos menescals ab sos arreus. E encarregam vos mes, doneu orde qualsevol dites, a don Joan de Beamunt, en la taula fetes, li sien delliurades perque puga exir. E encara que aquesta letra tinga moltes conclusions, vos pregam de totes haia cura, e les metau en execucio, si be fosseu tant occupats com erem nos quant nos armavem, vosaltres parlant nos. Dada en lo Spitalet a VII de Febrer del any Mil quatrecents Sexanta quatre + Rex Petrus +».

En una segona lletra dona compte, lo Monarca, á les autoritats populars de Barcelona, de la entrada que derrerament ha fet la vanguardia de la espedició reyal dintre Cervera:

«Lo Rey Darago de Sicilia etc.—Venerables magnifichs amats e feels consellers nostres. Per vostra consolació vos avisam com Don Pedro es entrat dins la vila de Cervera: mes, nos havem informació com don Alfonso fill del Rey de Navarra, es iunt en lo Corral e alli se spera lo Archabisbe de Saragoça e apleguen tot son poder e sforç per venir a son proposit si poran per força de gent: e fan extima seran aplegats tots dins VII o VIII dies. Per lo qual nos volriem e cove accelerar lo soccors de Cervera, ans que ab mes perill se fes. Per tant vos pregam e encarregam ab effectio e stretament, vullau dar orde hischa la mes gent ques puga aqui, e prest, e vitualles continuament nos trametteu Dant en aço aquella sollicitut, cura, e promptitut, que de vosaltres confiam. Avisant vos, que, en aço, no solament va lo fet de Cervera, mes la maior part de Cathalunya e tot lo stat. E si gent haurem que baste, Deu volent soccorrerem, e sino lo soccors nos poria fer sens perill. Mirau donchs quant hi va: trametem vos les letres intercluses, perque veiau part del fet. Nos, Deu volent, entenem esser dijous en Agualada. Axi no si dorma, ne do un punt de dilacio. Dada en Molindareig a VII dies de Febrer del any MCCCCLXIIII E tot quant mas se dilatará, mas trabajo et costa hi averá: de ma mia + Rex Petrus +.»

8 de Febrer.—Lo rey Pere en son camí, ha aturat á Molins de Reig, de hont solicita dels Concellers y Diputats, «que tots aquells que tinguen cavalls, façan cavalcar decontinent e venir. E si no venen, sien los lavats. E entre los altres hi es en Felip de Ferreres quin te: mossen Johan Lull del Born, la vidua Corbera. E lo balle e officials sien en aço, per vosaltres, instats axi ho executen. E hisca tot hom.»

No vol passar mes avant sense reclamar lo divinal adjutori per la empresa, ordonant pregaries publiques als vicaris de la Seu de Barcelona:

«Per quant en totes coses se deu recorrer a Deu omnipotent, en special en fet de batalles, de les quals sa Ma^{tat} immensa es lo cap, havem ordonat certes professons, de les quals havem informat lo venerable Bisbe de Vich conferesca ab vosaltres».

Seguint avant en la marxa empresa, lo Sobirá arriva en la propia jornada á Martorell, desde hont demana artilleries á Berenguer Martí, manantli partir decontinent «e vingau ab les dues bombardes petites quens deyeu, e algunes çarabatanes e polvora. E lexau orde, que, les dos maiors bombardes altres vinguen ab alguna gent. Car ya deu haver aqui carros e coses necessaries. E vinga polvora e pedres. E vos no vingau a soles, mes acompanyat, si possible es. Dada en Martorell a VIII dies de febrer.»

9 DE FEBRER.—Deturats en la vila de Martorell freturen les vitualles al ecserzit del rey Pere, qui ne demana ab urgencia als Diputats del General de Catalunya

«Per altres vos havem scrit, e per la present de aço stretament vos encarregam, nos façau trametre vitualles, en special civades e pa. Car lo soccors nos pot fer sens molta gent, la qual, siau certs, menja, e los cavalls. E anant com veeu a Cervera, que sia en tant destret, poch aprofitaria anar hi freturosos de vitualles, per molts que fossem. E dau orde haiam CCCC lances. Dada en Martorell a VIIII° de febrer del any MCCCCLXIIII + Rex Petrus +».

Lo bon y actiu Monarca, se trova mancat de la gent que li han de trametre los gremis de Barcelona, vegentse obligat á demanar als Concellers que procurin doblar la gent que ha arrivat á sa host: «Amats e feels Concellers nostres. Fins en aquesta hora ja tarda, no son applegats a nos, dels homens dels officis e Confraries de aqueixa Ciutat, que basten a CCCC, de que stam admirat e congoxat vista tanta necessitat: perqueus pregam e stretament encarregam, que, mirada aquesta necessitat e negoci, vullau doblar la gent de cada offici, e aquells tant prest trametrens, segons de vosaltres fermament speram. E mes vos pregam, nos trametau los mes e millors trompetes que aquis tropien. E aço per res no falte sins desijau servir. E feu e dau orde, que, la dita gent que vendra, porten tantes lances largues com se pugue. E dos trompetes vinguen, car nos los farem contents. Dada en Martorell a VIIII° dies de Febrer del Any Mil CCCCLXIIII. E trameteu fins en CCC lances largues, perque si havem a fer a peu ab los contraris, ab aquelles nos puxam egualar ab ells Datum ut supra + E sobre aquesto escrevimos a los caps de los oficis e confrarias, creyendo fer profit: de ma mia ✠ Rex Petrus ✠».

A més d'aquesta lletra y de les trameses als caps de les confraries en demanda de gent, ne fá altre personalíssima als Concellers de Barcelona, tota ella escrita de la sua propia ma. Cars estraordinari en los sobirans del segle XV y que demostra, ó la major estima, vers la autoritat municipal de la Capital Catalana, o lo gran interès del afer de que's tracta.

«Lo Rey —Feels nostres: scrit vos havem sobre la dejus scrita materia de la gent. E per quant la necessitat es molta, attes los enemichs se sforcen sobrat, e nos som ab poca gent, que los que de vosaltres havem haguts no basten a quatrecents e sino tenim gent suficient es dilatar, perdre lo temps, major dan e despesa, ultra que lo negoci, nostra persona e gents, meteu en perill e aci va tot lo be universal o ultima calamitat. Per tant, havent ferma fe en vosaltres et vostra amor, vos pregam ordoneu e trametau altre tanta gent de la que ordonada haveu, e si devia esser per un mes, sia per XV dies. Et havent gent ab que puxam batallar et los adversaris afrontar, sera dar fi a despeses e treballs: si no ho feu, allongareu la malaltia et crexereu a despeses e inconvenients. Considerau es aci nostra persona et anima, la qual metem per vosaltres. Axi no deveu dubtar metre hi les vostres per exir de mals. Dada en Martorell a VIIII dies de febrer del Any Mil CCCCLXIIII ✠ Rex Petrus ✠».

Lletra autógrafa del rey Pere V, en catalá

Lo Rey

[illegible]

Es la única lletra tota autógrafa, que's coneix del Conestable de Portugal, aclamat rey per los catalans, ab lo nom de Pere V, qual lletra, adreçada als Concellers de Barcelona, transcribim integrament en lo text. Es de notar, que, axis com los tres reys d'Aragó succesors del rey Marti, ço es, Ferran *d'Antequera* y sos fills Anfós *de Nápoles* y Joan II, no's percataven de posar en llengua castellana, totes les recomanacions, que, de sa propria má escrivien, al peu de les lletres dels secretaris, fent mostra pública y constant del desconexement en que estaven de la llengua catalana, en cambi Carles d'Aragó princep de Viana y Pere de Portugal, cuydaren estremosament d'escríureles quasi sempre en catalá, existint del derrer, l'interessant autógraf, aqui reproduhit, que es del major interés. Sols ne conexém un altre consemblant, de la matexa época, pertanyent al rey Ferrán de Nápols, fill bastart del rey d'Aragó y de Nápols Anfós *lo Magnánim*.

Per subvenir á la falta de gent y vitualles fá pregonar que tindrá per guiats als qui trametin socors á la host reyal.

12 de Febrer. —Pere de Portugal es já à Aygualada, sense haver rebut mes gent de Barcelona; per ço no pot menys de reiterarne demanda á la Ciutat: «Amats e feels Consellers nostres. Reebuda havem vostra letra per la qual veens vostra diligentia usada ab los caps dels officis perque doblassen les gents, e aquelles nos trameen, e lo que vostra solicitut ha en effecte deduit, la qual cosa, quant podem, vos regraciam, e molt mes vostra gran voluntat e amor ab la obra, e certament tal speravem de vosaltres. Pero vist quant va en aquest negoci, es a saber, lo be universal e repos, o del contrari, lo que Deu no vulla, la ultima calamitat de vosaltres e perpetua servitut: per tant, ab la major affectio que podem, vos pregam, e stretament encarregam, pus nos hi metem la persona e anima nostra, vosaltres hi metau aqueixa poca part queus hi toca per evitar maiors dans e treballs. E perque aço se done total diligentia ab obra effectiva, que de aqui isca la mes gent que possible e factible sia, e aço sens dilacio mas decontinent, car tota tarda es veri e crexer perills, despeses e dans: lo ques tol per la expeditio presta. Axi sia prest. E mes continuament vinguen vitualles, e les lances e artelleries no cessen. Dada en la vila de Agualada a XII del mes de Febrer del Any Mil CCCCLXIIII ✠ Rex Petrus ✠.—E Deu sap que nos aquest fet mes lo emprenem per be universal que per altre respecte: de ma mia.»

13 de Febrer.—La host reyal aquartelada á Aygualada, segueix freturosa de civades y diners. «Lo Rey etc.—Amats e feels Consellers nostres. Nos scrivim als Deputats a causa dels deu milia florins decontants ordenats per pagar gent a peu, ultra les Sexanta milia lliures: perque som en admiracio diner algu de aquells nons han trames, e havem los de molta necessitat per suplir als pagaments de Lacayos e altra gent de peu e de cavall, e encara par altres necessitats. Perqueus pregam, soliciteu aquells nos sien tramesos e segurament, e ab bona scorta, e sien assignats a Alvaro Fernandez exhibidor de la present. E aço ab celeritat. E haiam civades continuament e altres vitualles».

14 de Febrer.—Les dificultats per l'aprovisionament de la host de socors á Cervera, deturada á Aygualada, no se solucionen. «Lo Rey etc.—Amats e feels consellers nostres: per diverses letres vos havem scrit que fos per vosaltres donat orde nos fossen trameses lances, e es cosa molt necessaria et que molt manca en aquest exercit, e may una sola ne havem pogut haver. E som informats ne ha moltes en aquexa Taraçana: perqueus pregam, decontinent, vista la present, nos ne vullau trametre unes Trescentes. E si tot fallia, de casa en casa, e de homens de honor e altres, qui dues, qui tres, les vos consentiran. Perqueus pregam axi ho exequuteu e façau exequutar. E no haia falla. E vinguen decontinent ab quantes adzembles quantes mester sia. E lo Tresorer vos ne solicitara e conferira ab vosaltres. Datum en Gualada a XIIII de Febrer MCCCCLXIIII.—E si altrament nos poden haver, lo Tresorer les pagará: dau sols orde se hagen. E feu nos venir un lancer ab sos arreus et astes, que una mia lança se es rota, et no havem trobat maestre per fer lasta».

15 de Febrer. - Lo rey Pere comunica ab lo Veguer de Barcelona, que's trova dintre Cervera, la manera d'encloure entre dos fochs al enemich, que segueix ocupant lo Capcorral.

«Al amat e feel nostre lo Veguer de Barcelona.—Lo Rey etc.—Veguer amat e feel nostre. Nos havem provehit si podra haver effecte, que la gent de Leyda e Menaud de Beamont passant entre aqui, e que entre tots se do orde si los que son en lo

Capcorral se podien desbaratar: on fer nos puga, que don Pedro vinga ab aquexa gent per unir se ab nos. E ab tot lo storç, farem lo degut en lo soccors. E en tal cas, vos restau aqui Capita e ordenador com a persona digna, ab XV cavalls dels menys utils, e ab Cent homens forasters dels qui menys fossen aptes a seguir. E son certs bastar ab vostre industria per la conservacio de aquexa vila, fins Deu volent se faça lo soccors com cove. Mes vos pregam, o ab don Pedro o sens ell, parleu ab don Felip, dient li que de nos pot sperar altre merit que del Rey Johan e a ell tractarem en forma que sera content».

De Barcelona no acaba de venir may la gent oferta: per ço lo Rey, repeteix ses instancies, en la forma mes apremiant que li es possible, en sa lletra als Concellers: «Lo Rey etc. Feels nostres. Entes aquests passats dies que vosaltres vistes nostres letres e pregaries, doblaveu la gent, vos ho extimam a singular servey e axius pregam si la gent no es fora la tragau e trametau, que per pus no stam per acometre aquest fet car encara que la voluntat hi sia molta, pur volem ho fer en manera que haiam honor e sen seguescha lo effecte desijat. E certament, si Mil e Cinch cents homens mes tenguessem, ia fora fet Perqueus pregam altra e altra vegada, accelereu la exida de aquexa gent. E recordaus, que, la nostra gloria es la vostra salut e de vostres fills. Dada en Egualada a XV del mes de Febrer del Any Mil CCCCLXIIII. Post datam: perquens es dit los enemichs nos volen venir açi on nos serem, divendres o disapte prop vinent, volriem aquexes vostres gents se trobassen açi ab nos. Per tant vos pregam altra e altra vegada, cuyteu quant pugau la venguda de la dita gent. ✠ Rex Petrus ✠».

18 de Febrer.—La host reyal, deturada á Ayguälada reb, de Barcelona vitualles, pró no han arrivat los contingents d'homes tantes vegades solicitats: «Lo Rey etc.— Amats e feels Concellers nostres. Reebuda havem vostra letra per la qual havem vist vostra diligentia ab molta amor, axi en les lances, civades com altres vitualles, e en lo trametre per los de Ampurda. Agrahim vos ho infinidament. Pregant vos continuament vinguen vitualles. E feu certs als qui conduiran, les vendran a son plaer e nols sera mes preu statuit, sino que venen com mils poran. La gent vinga, car la tarda de aquella porta molts dans e inconvenients. Los progressos e succesos nostres veureu per letra que scrivim a deputats la qual manam esser vos comunicada: speram en Deu distribuidor de les gracies, nos dara tanta gracia que restarem aconsolats».

20 de Febrer.—Indecisió en lo rey Pere, qui no s'atreveix á exposar en una batalla decisiva, la sort de la causa que representa. Com la experiencia te demostrada en esta guerra, la gran superioritat de la cavalleria, y vegentse inferior al enemich en aquesta arma, demana concell á Barcelona, sobres si deurá ó no donar la batalla ab la gent que té:

«Lo Rey etc.—Amats e feels Concellers nostres. Per quant nostre voler e intentio es, quant en nos sia, e axi ho practicarem tota hora que la opportunitat e loch ho dara, de demanar lo vostre parer e consell en nostres actes e negocis. E ara, en aquest negoci que en mans tenim, e en que va quant vos veeu, e perque mills en aquell puxau consellar, vos diem, com, nos fem extima tota la gent que speram aplegada seran CCCC de cavall e dos milia de peons, venguda la gent doblada. E los adversaris se extima seran de Cinchcents en Siscents cavalls, e los peons de DCCC en Mil. Per tant vos pregam vosaltres, als quals va llur stat e animes e de molts altres, axi be com a nos los nostres, nos conselleu ens digau vostre parer, si venim en loch de combatre ab ells deiam empendre la jornada e batalla o no. E de aço que delliberat

entre vosaltres haureu, vos placia avisar nos decontinent. Dada en Aygualada a XX de Febrer del Any MCCCCLXIIII. E no obstant que en Deu sia tot e nostre animo en sa ma, tots temps dirigauma vostre avis, de ma mia. ✠ Rex Petrus ✠.»

Lo Sindich de Barcelona, qui's trovava á Aygualada ab lo rey Pere, lo Comte de Pallars, l'Abat de Montserrat, Mossen Vilademany y altres prohoms de la terra, escriu als Concellers:

«De novitats de aci, noych ha res nou, sino ques diria, que, los D homens qui eran anats a Cervera, serian junts. Pero fins aci lo S. R. non ha nova certa sien entrats. Be es ver era cert que eran junts a Munt-leó. Lo S. Rey te aci CXV rossins utils e circa M homens de peu, sens los qui son anats a Cervera: creu sa senyoria ajustarse ab CCCC de cavall e pus de IIm homens de peu». Y per nota hi afegeix. «Vuy que es dimarts demati, ha vengut correu al Senyor Rey, de Cervera, certificant lo, com, los DCC homens havia tremesos a Cervera, son dintre ab bon salvament».

23 de Febrer.—Segueix comunicant les noves ocorrents en la host d'Aygualada lo Sindich de Barcelona, als Concellers d'esta Ciutat: «vuy despres dinar a les quatre hores, stant jo ab la magestat del S. R. sobre lo licenciar de les Naus ha venguts dos janataris, a sa Senyoria, dient li com los enemichs han desenperat lo Capcorral de Servera e sen son anats: e axi per la bona nova, sa senyoria ma manat, vos ne fes correu, e que decontinent, per la tanta bona nova, ne fassau fer *Te-Deum laudamus* e professons per les sglesies, (1) e per lo semblant lo S. R. vos ne scriu» «lo correu parteix de aci a VI hores apres mig jorn: donau li segons servira».

Encara que siga repetir la que ja sabem per la precedent lletra, bo será conexer os termes, com lo rey Pere relata aquesta evacuaeió del Capcorral, als Concellers de Barcelona

«Lo Rey etc·—Amats concellers nostres. Per quant a Nos ve en delit fer et encara dir vos, coses acceptes e comunicar vos nostres fets, perque en aquells puxau dir vostre parer e consellar, Vos significam a vostra consolacio, que, en aquesta hora, que son quatre hores apres migiorn, jatsia de abans aviem avis los enemichs devien dexar lo Capcorral, perque tots units tirassen aquexa via per empatxar nos les vitualles e damnificar los qui son en aquex Lobregat e Penedes, (2) havem haut nova certa. per dos nostres genetaris, com los dits adversaris han dexat lo Capcorral libero, e los nostres son dins, de que íem gracies a nostre Senyor Deu destribuidor dels bens, que, sens sanch nos ha fet aconseguir lo perque som venguts. E axi a vosaltres pre-

(1) Lo rey Pere no descuydava possarse sempre á les mans de Deu y donarli'n mercés de totes coses. La sua religiositat sempre's posá en evidencia. Una mostra presenta lo Síndich de Barcelona, al relatar sa primera entrevista ab lo Monarca á Aygualada, en sa lletra del 20 de Febrer: «e apres algunes rahons digui a sa senyoria si fora content splicas la crehença la qual tenia de vosaltres mossenyors e ell me respos que no fins que hagues hoyda missa dient en latí: *Primum querite regnum Dei:* e per quant combrega apres oyda missa e ell haver confessat, fou gran die, e decontinent se volch dinar no pogui haver manera de poder splicar». Lo propi Sindich, desde la matexa Vila, lo 4 de Març escrivia «e decontinent sa senyoria tira a la Sglesia per oyr vespres».

(2) La por d'una irrupció per les comarques vehines á Barcelona se repeteix en una segona lletra ab data d'avuy, tramesa per lo Monarca als Concellers de Barcelona: «Per quant havem sentiments e dubtam, los enemichs, per reperar la iniuria a ells seguida, e carrech en haver lexat, per temor de nostre exercit, lo Capcorral, daran sobre aqueix Lobregat e Penedes, e sobre lo territori de Barsalona e circunsvehins, nos ha paregut e axius encarregam e manam, aviseu tot aqueix pais e lochs indefesos e uberts, ques recullen tots viures, vitualles e bens en Barchinona o lochs forts, e ques puxan salvar a furia dels adversaris. E en lo als la provisio sera nostra e nos, Deu volent, hi provehirem: e aço ab celeritats e no falte.»

gam, deiau fer gracies, professons e oracions, a Deu omnipotent, de tant benefici e gloria. E per lo que ells, dits adversaris, força porien en dan de nostres subdits leals, tentar, vos pregam vosaltres doneu orde les vitualles e gents que venen vinguen cautament. E mes deveu preparar gent perque si mester fos o per obviar los o per nostra tornada o per als fos necessaria eus scrivissem fossen en orde e a nostre prest manament. E sobre tot volem vostre parer o consell e axins escriviu decontinent. E dau orde haiam les mes peccunies se puxen haver fer sostenir aquesta gent e altres necessitats».

Los enemichs, desamparant lo Capcorral de Cervera, avants que sortís la host del rey Pere, d'Ayguala da, mostren la sua prudencia de no voler veures encloses entre dos fochs.

Per evitar que's repetesca la perdua del Capcorral, Pere V escriu al Veguer de Barcelona, ecsercint de capitá en la vila de Cervera, que proveesca á noves construccions de defesa en la dita barriada:

«Lo Rey etc.—Veguer: molt vos ho havem pres en plaer, e reputam a servey, vostra aturada aqui, lo qual vos agraim sperant de vos maiors serveys. E per vostra consolacio vos avisam, com havem reebuda letra de creença de ma del Illmo Rey de Castella nostre car cosi e frare, e ab un seu Embaxador, lo qual, entre les altres coses a nos molt acceptes, de sa part, nos ha explicat li trametam una persona a nos molt fiada, ab la qual puxa conferir de coses concernents nostre stat, be e honor, e encara havem sentiments se contentaria molt contractar ab nos de matrimoni de la Infanta sa sor, e altres coses que callam. Veiau donchs, com es ver semblant la concordia que lo Rey de Navarra scriu passar axi: pero ells se aiuden ab les arts acostumades. Deu es director de nostra justitia per sa infinida clemencia. Apres havem hagut nova, com los enemichs son fora del Capcorral el han dexat libero, de que fem graties a Deu omniponent, qui, sens sanch, nos ha fet aconseguir lo perque som exits de Barchinona. Nos entenem en proveir aqueixa vila del que sera necessari: vos obrau lo que de vos speram. E perque entenem, per be de aqueixa vila, e perque no vinga en maiors e semblants inconvenients, volem se faça una barbacana davant la porta de la vila que mira al Capcorral, junta, ben pegada a la muralla, tant que un cavall se puxa contornar e girar be de dins, la qual a la porta de la muralla desviada XII o XV passes, se faran dues torretes redones, buydes de dins, ab bombarderes, de alçades de terra dos palms de aquestes torretes: de la una a laltra haia XII palms, e alli sera la porta: e aquesta barbacana sia de altaria de Setze palms, les torres pus altes della Cinch palms y un fossat a les spatles. E si la barbacana nos podia fer per esser los fonaments molt baixos, faças un baluart lo millor ques pora fer, ab un grandissimo fossat. E decontinent perques faça bella plaça e nos pogues seguir de alli dan algu, volem ques derroquen les cases propinques, special aquelles dos altes. E en aço prestau la diligencia que de vos speram, car jaus trametem aquests maestres de cases qui ab aqueixa gent de la vila hi daran compliment. Dada en Agualada a XXIII de Febrer Any Mil CCCCLXIIII. ✠ Rex Petrus ✠.»

28 de Febrer.—Lo concell reyal decreta com deurá procehirse pertocant á Cervera, en la host que hi devia passar comanada per Joan de Beamunt. Interessantíssimes disposicions militars en les que's posa de manifest la estrategia usual en la segona meytat del segle XV.

«Memorial e orden dado por la Matat del Senyor Rey. Al Egregio don Joan de Beamunt.

«Primo, que ordene, el dicho don Joan, la davant guarda, en la qual iran Don Pedro de Portugal e Menaud de Beamunt e con estos, Ciento Sesenta o Ciento ochenta de cavallo e Quingentos peones, entre los quales iran XX o XXV spingarderos. E en la reguarda iran don Joan e don Francesch e Pereioan con todos los hombres darmas, ginetes, hombres de pie, e spinguarderos, que se trobaran, e todo el carruatge en medio. E terna manera, el dicho don Joan e otros Capitanes como toda la reguarda, lo mas allegada que se podra facer a la delante guarda.

«Item. seran avisados Don Pedro e Menaud, de embiar delante los descobridores porque si alguna cosa senteren vengan a la delanguarda y la delanguarda luego avisara la rereguarda, la qual, si possible sera, prestamente passara adelante, dexando XXV o XXX cavalleros e Cient peones o CL, en guardia del carruatge: e con estos cavalleros e peones, quedaran Capitan o Capitanes, hombres de verguença.

«Item, si los adversarios sallieren e quisieren travar squaramuça, en ninguna manera los Capitanes de la avant guarda lo consientan. E sean dello bien avisados, porque les faria turbar e perder la jornada. E si tal caso acaesciere, lieven su gente e carruage bien cerrado, poniendo por los costados algunos balesteros y spingarderos e gente a pie, e algunos de Cavallo, por soccorrer a la meyta del carruage.

«Item, los hombres larmas todos, vayan juntos en una batalla, appartados de los ginetes, e en ninguna manera si consienta el contrario.

«Item, quando a Dios plazera que seran llegados a la villa de Cervera, vera el dicho don Joan si las casas que el dicho Senyor Rey mandava derrocar en el Capcorral, seran derrocadas. E sino fueran, luego, el jueves demanyana, las faga derribar y poner mano en el fossado y dar orden como se faga el baluard o barrera qual viera que meior sera, segund tiene ya mandado al Veguer.

«Item, fara veer con gran diligentia, a hombres fiables, todas las vituallas, assin de forment como de civada, farina, legumes, e otras, e traer lo ha al dicho S. Rey, todo por scripto distinctamente.

«Item, a la venida, torne con grande cautela por el mas seguro camino que el podra saber, informando se bien dello. E si convendra transnuchar de noche, fagalo por seguridat del exercito. E la tornada sea lo mas en breve que podra.

«Item, dexara en la villa Ciento Cinquanta peones e XII o XV de cavallo, a los quales el dicho Senyor scrive: es a saber, el Veguer, Fray Joan de Pinos, el paer e otros de Cervera. E los peones que han quedar, sean de los que mas fresco han recibido dinero, e por consiguiente, hayan mas tiempo par a servir. E en todo caso Loys Castanyo venga toda via. E los otros que quedaran, de los XII o XV rocines, queden en la companyia del dicho Veguer, e sean, si fazer se podra, de algunos que no sean allegados a alguna companyia. E si non ternan tomado sueldo, el Senyor Rey embiara al Veguer dinero de que lo paguen.

«Item, el dicho don Joan fablara de partes del Senyor Rey a los Paers de Cervera, diziendo les las causas porque non va en persona, ca si fuera necessario, se feziera con la ayuda de Dios. E que les ruega cobren buen sfuerço e se mantengan virilmente: ca plaziendo a nuestro Senyor con la su gratia, las cosas vernan a prosperidat e ellos hauran descanso de sus trabaios e danyos: e que consideren, que, como ellos stan en necessidat, assin stan otras Cibdades e villas en esti Principado, a las quales es forçado de soccorrer. E que como buenos e fielles vassallos, tomen buena sperança e no quieran congoxar el Senyor Rey.

«Item, es ordenado e mandado por el dicho S. R. que si don Pedro sera en el

dicho exercito, si non, mossen Rodrigo de Santpayo, vaya e sea trames por el dicho don Joan de Beamunt, con Cinquenta o Sesenta ginetes, a Lerida, por soccorrer, avituallar, e fornecer aquella, de los panes que son en Flix e otros circunvezinos. E si en la companyia de don Pedro o en su Capitania, non havia tantos cavallos, sea dat orden por el dicho don Joan sea fecho compliment de los otros, fin al número de Cinquanta o Sesenta susodichos, de los otros de aquellos que le parra. E sean incautados e amonestados don Pedro si alla ira, o Rodrigo de Santpayo, e otros que iran, el dicho soccorso e fornecimiento de vituallas, fagan e metan las dichas vituallas con celeridat e presteza, e con el menor tiempo que se podra, quanto porque el Senyor Rey quiere e conviene sean tornados aqua, quanto encara, porque, quanto mas presto se fara, tanto mas seguramente pornan dentro de Lerida lo fornecimiento e soccorso. E los que han de ir a Lerida, ante sean Sesenta que menos, e con ellos hombres de recaudo, e que sepan bien guiar.

«Finalmente, usara, el dicho Egregio don Joan en todas las cosas susodichas e carrego a el dado por el Senyor Rey, con aquella providencia, prudencia, e diligencia, que de el se spera e pertenece. ✠ Rex Petrus ✠.»

«Expeditum apud villam Aqualate die XXVIII mensis Februarii M°CCCC° LXIIII».

«Post expeditum: quiere el S. Rey e manda, que si los maestros de casas que el Egregio don Joan con el porta, seran necessarios por barbacana deribar de casas e cosas, segund es scripto, la villa los se retenga e el dicho don Joan lo mande: donde no, sea fecho lo que sea menester e convinga».

Al ensemps que tals ordes rebia Joan de Beamunt, era escrit al Veguer de Barcelona capitá de Cervera:

«Lo Rey etc.—Veguer amat e feel nostre. Segons mossen Tarraga nos ha dit, vos, ni haveu sderrocades cases, ni haveu començada barbacana, ni baluard ab fossat algu, com vos havem scrit, de que stam en admiracio. Perqueus pregam per la fiança que en vos tenim, que les cases, de que scrit vos havem, se sderroquen, e la barbacana se faça: e si nos pogues fer, al menys se faça lo baluard ab lo fossat, lo qual fossat ya deuria esser fet, attes la gent que aqui teniu, fahent hi obrar XXX o XXXX homens cascun dia. Pregam vos affectuosament que ab diligentia hi entenau per lo perill que hi occorre. Apres, havem reebuda vostra letra, per la qual nos rahonau la congoxa en que sta aquexa vila los pobles e tots los qui aqui son, e que es necessaria nostra anada, altrament que es tot perdut. Maravellam nos de tal parlar, car si aquexa vila sera provehida, com speram sera Deu volent ans que de aci partiam, la necessitat de nostre anar cessa, e coye nos splantem en altres parts on sera pus profitos. E per ço es deliberat fornida aquexa vila de vitualles e de CL homens que hi tramettrem, pagats ia per cert temps, e acabat aquell sou que han reebut, la vila ne pague la meytat del sdevenidor, e nos, pagarem laltra meytat. E los altres qui aqui son, e spingarders e tots, vinguessen, pus aquests sien aqui. E vos per nostra amor e servey, restau aqui, e preneu aquest carrech per nos, e frare Johan de Pinors reste ab vos, e lo paer de Leyda, tots ab los cavalls que son ab vosaltres. Car creem per la present aço basta, e nos irem en part on stant vosaltres aqui, succehira en repos e be.»

Dos homes qui venen de Santa Coloma de Queralt comuniquen al Rey «como el Conde, e el arcebisbo son idos al campo por gente e Fferrando Delicado es partido El don Alfonso con qualsque cien cinquenta de cavallo, es en Santa Coloma». Ordona lo rey dels catalans Pere de Portugal, á Joan de Beamunt prior de Navarra y

á son nebot D. Pedro de Portugal, que demá mateix, aprofitantse d'estar la terra buyda de gent, s'en vagen á Cervera, y d'alli, lo segon, ab setanta homes de cavall, los millors que tinga, fasse la vía de Leyda per avituallar la Acabat lo qual abduy cavallers ab la gent qui menen, retornin á juntarse ab lo rey Pere «por forma miercoles o jueves de la otra Setmana, que sera termino de ocho dias, seays con nos».

Aytals novitats son axi mateix comunicades als Paers de Cervera:

«Lo Rey etc.—Feels nostres: per altres vos havem larch scrit sobre aquesta materia: per la present restans poch a dir, pus aqui va lo Egregi don Joan de Beamunt, lo qual, ab plen socors, per vostre salut, trametem: nostra anada en persona per dignes respectes e a vosaltres saludables, cessa per ara. Confortau vos donchs, car, si de la propria sanch hi sabiem metre, nous tallirem. Lo dit Egregi don Joan vos dexara lorde, que per nos li es stat dat, axi de gent, com en altra manera. Confortau vos e viviu alegres, que, Deu omnipotent sera nostre e vostre director».

29 de Febrer.—Lo Monarca tracta de fer restar algun temps dintre Cervera, tenint lo comandament de la vila, al Veguer de Barcelona. Axis espera veure cessar la intranquilitat que hi regna.

«Lo Rey.—Veguer: per altra vos havem scrit, e encara per la present vos notificam, com, vos trametem lo socors demanat e necessari per dignes respectes cessam personalment anar. Lo Egregi don Johan vos dara Cent cinquanta homens eus dira nostre voler e disposicio: en aquexos negocis vos pregam, per nostre servey, vullau aqui restar ab la gent que lo dit don Johan vos dira per ara; apres farem juxta la disposicio del temps: de vos se haura la memoria deguda. Ffrare Johan de Pinos, en Guiscafre, e altres de cavall, restaran ab vos: pregam vos altre vegada façau e attenau al que es nostre servey. E lals dexau a nos. Dada en Agualada a XXVIIIIº de febrer any MCCCCLXIIII. E trametem vos diners per vos e per los altres qui son del sou ✠ Rex Petrus ✠.»

1 de Març.—Les modificacions radicals que's tracta de portar á execució en lo Capcorral, preocupen estraordinariament á la Vila. Per ço aplegat lo concell de Cervera, se'n ocupa amplament: «Item, fonch proposat en lo dit consell per mossen Pere Miquell prevere, olim habitant de la present vila de Cervera, ara sota almoyner del Senyor Rey, Pere Fuster, e Bernat Guiam, en lurs noms propris e encara de altres qui tenen cases en lo Capcorral de aquesta vila, dient, que, trobant se ell dit mossen Pere Miquell davant la magestat del dit Senyor, fonch conseyllat e dat entenent, que lo Capcorral de aquesta fos enderrochat: hon respos e satisfeu ell, al dit Senyor, dient que, salva la reverencia de sa senyoria, no era cosa fahedora ni opportuna, lo dit Capcorral degue esser enderrochat, com sie bona fortalesa, e ben murada, e la terça part de la vila: e que si tal cosa era ffeta executar per sa senyoria, que seria gran dany de aquesta vila e total destruccio, la qual fa ja molts carrechs; e destruynt lo dit Capcorral, los habitants ali no al sino que sen vagen mendicant per lo mon, e la vila restara destroyda: e axí ne supplicá al dit senyor fos de sa merce no voler manar lo dit Capcorral esser enderrocat. E ara com don Johan de Beamunt es vengut, porte instruccio de fer enderrochar lo dit Capcorral ha entes a dir. E per tant com ell qui es fill de aquesta vila, desige lo benavenir de la dita vila e dels singulars de aquella, ell, ab los desus nomenats e altres, dels quals es interes, los suppliquen, que, sobre aço, per conservacio de aquesta vila, ells ne vullen attenre trametre a consultar al dit Senyor Rey, metent li en raho aquestes, en manera que aquesta vila no sie tant dampnatjada e destruyda». Se resol trametre una comissió á Joan de Beamunt, per obte-

nir lo sobresehiment de la orde que acaba de donarli lo Monarca, d'enderrocar les cases del Capcorral.

En dit concell, proposen los Paers «com ja saben lurs savieses, o pur la maior part de ells, que, ara, per la presa del Capcorral, han scrit a la ciutat de Leyda en Bertran Darmendariz, demanant socors e ajuda per poderse defenre dels enemichs: e axi se son congregades aci algunes gents, axi de peu com de cavall, ço es, Johan de Ermendariz ab XXV o XXX cavallers de sa companyia, e Xanxo veschahi ab Cinquanta pehons, als quals, per la molta necessari que havien la gent aci e per detenirlos, per tant com dehian que no havian que menjar, los han haguts a socorrer e fer subvencio, axi de diners, com de pa, vi, e civades, car altrament sen volian anar.» En diferents vegades que tingueren de acorre á les necessitats d'aquesta gent d'armes, despengueren los Paers mes de quatrecents florins d'or per los cavallers y mes de dos cents trenta florins per los de peu. Se fa constar en la acta, que Johan, d'Ermendariz ab sa gent los «han fet tant gran benefici com ells ab lajuda de Deu sien stats causa de la restauracio de aquesta vila, com la haian aiudada a defenre dels enemichs qui tenian ja pres lo Capcorral»

5 de Març.—Donat per finit tot l'afer del socors de Cervera, lo rey Pere desamparant la vila d'Ayguallada y tornasen cap á la ciutat de Barcelona, dormint avuy á Vilafranca del Panadés.

7 de Març.—Les lletres del Rey donen son resultat, puix Bernat de Guimerá veguer de Barcelona, ha restat de capitá á Cervera. En la sentada haguda avuy per lo Concell de la Vila, hi ha comparegut Mossen Guimerá, esposantlos com ell «es aci per guardar aquesta vila, e que te algunes gents que no tenen que menjar, volensen anar: hoch encara, que sab que una gran part dells se son ajustats, e que si sabien morir, que ells hich exiran e sen iran puys no han que viure, e sab ne Deu la veritat, per lo carrech que te de aquesta vila, ab quanta congoxa ne sta, perquen puxe dar tal raho com se pertany a la Ma[tat] del dit Senyor». La deliberació recayguda fou «que sie scrit al Senyor Rey e a fra Johan de Pinos, e que sie sperada la resposta del dit frare Johan de lo que haura pogut sentir e obtengut del Senyor Rey, sobre la custodia e provisio de aquesta vila. E siy sera provehit en manera aquesta vila haver lo necessari en bona hora. E hon no, que ara de present lo conseyll comet als senyors de pahers, que ells elegescan una persona sperta e savia que vaga al Senyor Rey, significantli totes aquestes coses, supplicant lo sie de sa merce vulle trametre gent asodeiada, axi de peu com de cavall, e paguada, qui stiguen en custodia e defensio de aquesta vila, e encara tinguen de viures, com aci ne haia molta indigencia e poques facultats per socorrer vuy a negu. E que sobre aquestes coses, sien fetes instruccions e letres de crehença al misatger qui hira e sera trames».

Per lo molt que hi sovintejava la entrada de gent forastera conceptuada perillosa, fou ordonat als portalers, «no lexen entrar sens licencia del dit Capita e pahers, sino als de Grenyena, de la Guardia, Vilagraseta, Montoliu, de la Manresana, de Castellnou, e altres que sien amichs».

A una suplica dels vehins del Capcorral «quis vengueren a recollir dins la vila, com fonch pres lo dit Capcorral, als quals son stades dirruides lurs cases e habitacions, e robades per los enemichs», los hi son atorgades, en virtut de deliberació y acort del Concell y durant cert temps, algunes de les cases dels *acuydats* ó vehins desterrats de la Vila.

Quexárense los vehíns del Capcorral, com «los del exercit del Senyor Rey e los

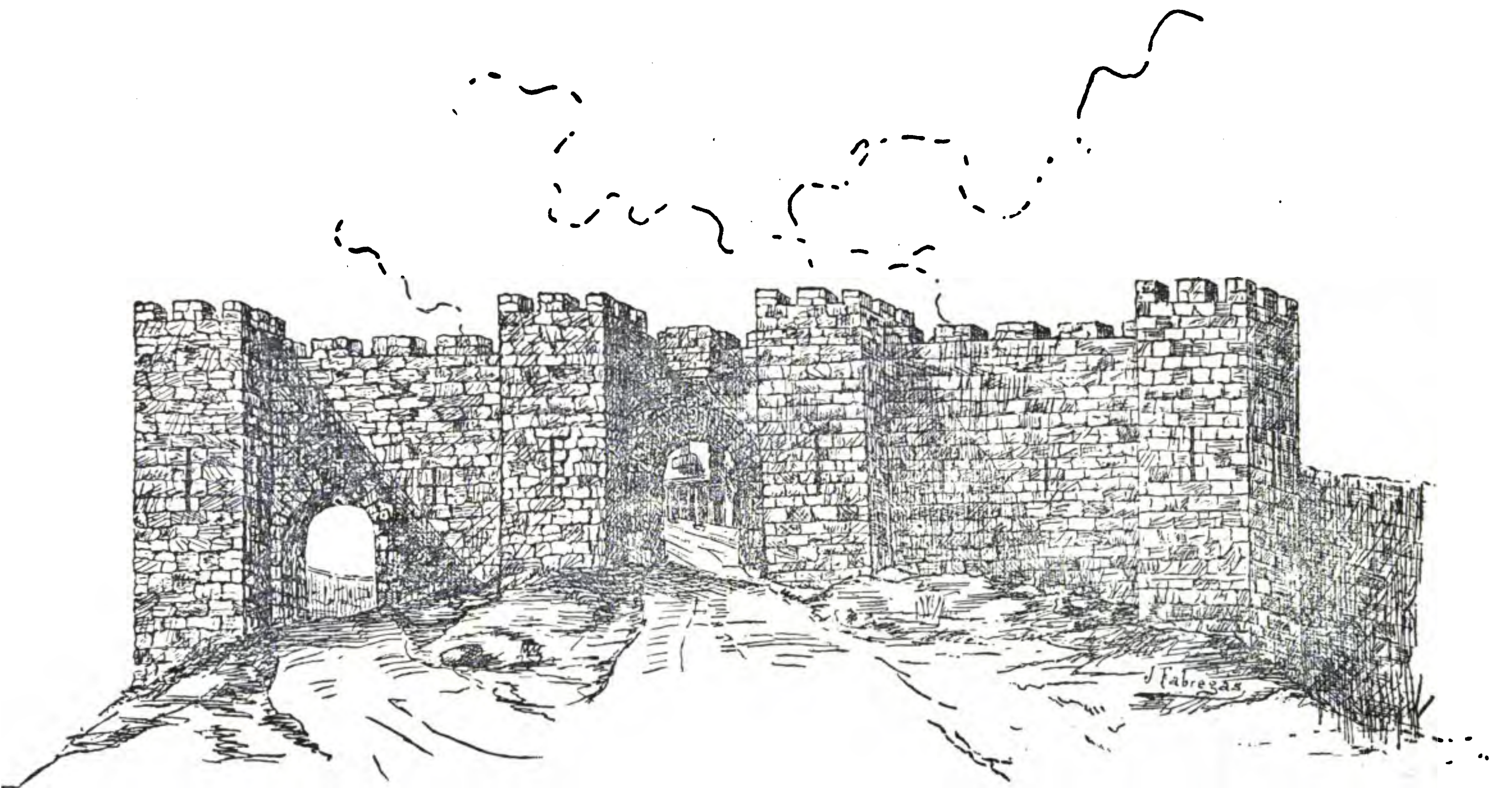
fills de la vila, han nos destroyt lo que los enemichs havien lexat». Acordant lo concell «que sie feta una crida de part del capita, que no sie alguna persona gran ni petita, que gos, ni presumescha, penre fusta de nenguna ley, del Capcorral, ni de cases dels acuydats, ni de altres cases, ni de taules, axi dins la vila com en lo Capcorral, sots pena de cos e de haver».

En lo mateix concell hi parlá «lo venerable en Xptofol de Montbrio, dient, com moltes gents de aquestes del Capcorral, stan preses, les unes en la preso, les altres arrestades per cases: son ja prou destruyts que de fam perexen: per tant, los pregue, per interes de la cosa publica, que ells nols vullen detenir axi mes, que vegen si aquests tals son tenguts o no, o que, segons lurs merits o demerits, que sien castigats o soltats». Acordá lo concell actuar les diligencies inquisitories als detinguts y que «los qui stan presos sien dats a composicio e rescat, sis volran rescatar, acceptat mestre Pere e Bernat, de mossen Aymerich».

8 de Març.—Les continuades quexes dels vehins de Cervera, han arrivat á cansar al Monarca, del qui n'es exida una lletra prou espresiva, que no será del agrat dels Paers.

«Lo Rey.—Feels nostres. Reebuda havem vostra letra e aquella lesta, e entes lo que conte, vos diem, que, desque som en lo Principat arribats, no havem hagut de denguns lo enuig que de vosaltres, havent, Nos, maiorment fet tant lo degut, e mes del possible, en tant poch temps. Car decontinent vos trametem don Pedro ab cert nombre de gent. Apres, Nos personalment, ab nostre poder, som exits, no perdonant a treballs ne despeses, e juncts, en Agualada, Deu omnipotent obrant, los adversaris han dexat lo Capcorral, e axius fonch tota la oppressio quens premia. Apres vos havem trames lo Egregi don Johan de Beamont, ab lo exercit e vitualles, ab compliment, e axi sou stats fornits. E cridau continuament, e nous par deiau may fer als, sino molestar e importunar. E si personalment no som anats com volieu, no haviem anar per anar hun jorn, com va hun capita, e per tornar laltre. Car nos, havent anar, convenia anassem ab mes numero de gent que stiguessem aqui algun jorn. E axius haguerem meniades, en pochs dies, totes les vitualles: perqueus haurem a dír lo que Jhesuxrist dix a la mare dels fills de Zebedeu, dient, *Nescitur quid petatis*. Havem vos fet lexar guarnicio de Cent cinquanta peons, quens ha prou paregut, ates lo ques pot e la necessitat de vitualles, e encara diners. Ne nos tenim tant tresor que puxam metre sobergues guarnicions a cascuna vila, e tenir lo camp fornit. Aquests Cent cinquanta basten ab los que aqui son ab lo Capita, lo Veguer, qui es be per axo e ab ell frare Johan de Pinos persones experimentades e que basten pera mes. Al Capcorral basta vint o trenta homens les nits, per ferhi guayta diligent, ara maiorment que les nits son ja temprades e sens fret: del qual Capcorral fem poch compte, sols feu vostra fortalesa de la vila, e alli stiguen totes les vitualles e habitadors, e no pas en lo Capcorral, en lo qual no dexeu vitualles algunes; lo qual, encara ques perdes, lo que ab Deu no speram, axi com ara lo han dexat, lo dexarien e nol porien tenir per vitualles que no han e per la despesa quels occorreria: e com axi fos, Deu, qui ha provehit al primer, provehiria al segon. E façás lo gran fos ample e fondo, e tots, homens, dones, e fadrins, obren en aquell a tot orde del Capita. Car aquell mijançant, e les cases aquelles, que scrit havem, derrocades, no si porien, los adversaris, tenir ni salvar. E la meytat del sou dels CL homens pagau, e Nos, pagarem laltre meytat. E si be dieu sou evacuats, sforçau vos com fan les altres terres o los bons qui fan mes, e que nons donen tanta despesa ni treball, e paguen lur gent e nons cove de fer los de tals provi-

LOS VELLS MURS DE CERVERA

Reconstitució del portal conegut ab lo nom «de la Cadena» que era lo que comunicava la Vila ab lo Capcorral. A la part esquerra s'obra lo portal de la Barbacana, ahont comença lo gran desnivell ó devallada que mena á la altre sortida coneguda per portal de Sant Christofol. Quatre torres defensaven aquesta principal entrada de Cervera, donantli aspecte de fortalesa. La reconstitució la ha poguda portar á terme ab acert D. Joan Fábregas, tenint en compte tres d'aquestes torres, total ó parcialment subsistents y lo recort de les restants, que encara viu entre alguns cerverins qui han presenciat lo seu derrocament en l'any 1858.

sions. E al ques diu que buydarán la vila e sen iran, si alguns ni ha de tant poch cor e amor a son loch e terra natural, vagen en bona hora. Car certs som, los verdaders Cathalans e naturals, no abandonaran son domicili, tenint dins lo que vosaltres teniu, ab vitualles e siti tant fort e aquells guardaran la vila. Ans vos manam, si alguns homens o dones hi ha sospitosos e dels quals plenament nos pugua fiar, foragitau e expelliulos de aqui, e no tingau lo foch en lo si quius cremas. Car los pochs bons, Deu aiudant, faran lo degut eus salvaran fins Deu mijançant, lo repos se seguescha. La conclusio final, collegides totes les coses expresses, nons vullau pus fatigar ne enujar. Car nos, tant en axo, quant en totes altres coses. procehim degudament e ab delliberacio de nostre concell. Apres nos ha occorregut, e axius manam, forniau aquella torre del Capcorral de algunes vitualles e homens fiats e bons, segons don Johan ha ordenat, metenthi mes homens si sera mester, e fortificant aquella dz, fos, e lo mils que poreu. Dada en Aguaiada a VIII dies de Març any MCC CCLXIIII.

«Post datum: si alguns de aqui, naturals o habitants, lo que no crehem, la vila desempararan exint de aquella, com se diu, e sen iran, los quals sien pera fer armes, perque tals serien o son desertors de lur patria propria, en tal cas, volem lurs bens sien presos a mans de nostra cort, dels quals se dispondra com per nos sera ordenat. Datum ut supra ✠ Rex Petrus ✠».

9 de Març.—Noves ordes son trameses al Veguer de Barcelona, qui segueix de capitá en la vila de Cervera:

«Lo Rey.—Veguer: rebuda havem vostra letra, e hoyts lo Noble Frare Johan de Pinos, e mossen Tarrega en tot lo que de part vostra nos han volgut dir, vos responem, com, havem provehit segons per lo dit frare Johan vos sera dit de nostra part: pregant vos affectuosament, no passeu congoxa ne basca alguna. Car encara que aquexa gent sen vaien, tals homens, com ell e vos, sou pera reparar en tal cas. E per ço, fiant de vosaltres, vos ne havem dat carrech e aquell vos retribuyrem. Fent vos cert, que, dins pochs dies, de gents e vitualles farem, pera Cervera, deguda provisio, e tal, que sereu content. Dau orde lo fos e la barbacana, se spache, segons scrit vos havem, e lo dit frare Johan vos dira: sia cregut. Dada en Vilafrancha de Penedes a. VIIIIº dies de Març any MCCCCLXIIII ✠ Rex Petrus ✠».

13 de Març.—A la diligencia de Frá Pinós, qui en la Cort del Monarca trevalla per utilitat de la vila. se deu una reyal providencia, perque Cervera tinga ajuda d'alguns pobles vehins en cas de necessitat.

«En Pere etc. Als feels nostres tots e qualsevol habitants en los territoris e termens de les viles o lochs de Agualada, de Jorba, de Montmaneu, de Copons, de la Manresana, e de la Guardia, e als Capitans encara de aquells, als quals les presents pervendran o presentades seran, axi als de la vegueria de Cervera, com als damunt scrits, salut e gracia. Per quant havem comes e dat carrech al Noble Religios e amat nostre frare Johan de Pinos del orde del Hospital de Hierusalem, deia socorrer, si a ell vist sera, la vila de Cervera, en la salvatio e bona guardia de la qual va molt a nostre stat, vos diem, encarregam, e manam, sots incorriment de nostra ira, indignatio, e pena encara a nostre arbitre reservada, que, tota hora e quant per lo dit Frare Johan de Pinos, sereu requests, o algu de vosaltres damunt nomenats sera request, per dar soccorriment a la dita vila de Cervera, deiau decontinent seguir aquell ab vostres armes. E aço fer no recuseu etc. Dada en Vilafranca de Penedes a XIII de Març Mil CCCCLXIIII ✠ Rex Petrus ✠».

15 de Març.—En lo castell del Aranyó seguexen tancats los cerverins Antoni

Meyá, Pere de Plegamans y altres de menor entitat, tenintlos l'enemich« en forts presons e per perir».

Aplegat lo Concell de la vila de Cervera, s'ocupa en la sua liberacio, cercant la millor manera d'obtenirla.

Dos perills aparexen á Cervera, per la actitut com, davant lo consell se presentá l'honorable Mathcu dez Vall senyor del castell de la Curullada, «dient, com ja saben com lo dit castell sta en gran guarda de tot aquest terme e que es gran benefici de aquesta vila star bada en lo dit Castell e vuy ell no ha manera de poderni tenir: reporteu en lo present conseyll. quells hi placie provehir, car no facen compte que ell hi tingue bada, ni face los avisos e senyals que fets ha fins aci. E que li sie paguat ço que li es degut». Lo concell acordá tractar ab Mossen Vall «que ell tingue en custodia lo dit castell, e que face los senyals e avisos que pertany a fer de amichs, altrament quen sera consultat al senyor Rey si no fahia lo degut. E vol lo dit conseyll que sia satisfet e paguat al dit Vall, de ço que li sie degut, e pres a compte als senyors de pahers.»

Lo segon perill á que está abocada Cervera, major que'l precedent, lo motiva lo malcontentament que regna al ecsercit vingut per defensió de la amenaçada vila. Los Pahers digueren al concell, que, la causa principal d'haver congregat a aquest, era «com ells han sentiment, que, los enemichs se ajusten e meten en fama que van en lo camp: ells ne dihen huna, e fan ne altra: han gran por de aquesta vila. E son certs que aquesta gent del exercit qui es huy en la present vila, no tenen que despenre e perexen de fam, e som avisats que ells dien, que, ells sen iran os penran delles vitualles que trobaran en la vila, o al menys que sien licencíats que sen vagen. E vistes e hoydes aquestes coses, stan ab molt gran dupte que aquesta vila nos perde, si la vila se buyde de gent. E axi se feren venir los Capitans de la dita gent, entrevenint hi algun conseyll de promenia, díent los, que, era la causa que sa gent se congraria tant; e axi los significaren les miseries, e stretura, e indignacio, de la dita gent. E per ço, com les coses corrien gran perill, e la gent no volia anar a la guayta, sens que no pogueren ajustar lo present conseyll, fonch determinat e acordat, fos fet socors a quiscun hom del dit exercit, de tres pans, per ço que sils prestaven diners, tantost so haurien tot jugat». Acordant proseguirse aquest socors de tres pans per soldat.

19 de Març —Tot son dificultats per pagar les despeses del socors de Cervera. A les que acabem de veure suscitarse en la Vila, per subvenir á la gent d'armes que la defenía, s'hi han d'ajuntar les que's mouhen en la Generalitat de Catalunya, per satisfer les de la concentració de gent per formació de la host reyal. Vol, la Diputació, que siguen satisfets per lo Sobirá, de la subvenció de cinquanta mil lliures que li té otorgada per sosteniment de la guerra distribuidores á propria voluntat (1), convenint en consequencia, «que la Magestat del Senyor Rey sie suplicada, que, dels diners a sa Altesa liurats o liuradors per los deputats e concell qui en los dies passats foren destinats per al socors de la vila de Cervera, face contents Menaut de Beamunt,

(1) Lo 31 de Janer de 1464, la Diputació prengué acort, ab consentiment de la Ciutat de Barcelona, de destinar al nou monarca. Pere de Portugal, una subvenció de sexanta mil lliures, «les LM lliures en sosteniment de la guerra distribuidors a propria voluntat de la sua Magestat, e les deu milia lliures, per la despesa ordinaria de sa casa, ço es, per hun any e no mes avant: pagadores les dites XM lliures, per mesades, es assaber, cascun mes la part contingent de aquelles e no en altre manera».

Bertran Darmendaris, e altres, qui demanen pagua per haver trabellat e vaguat en socorrer la dita vila de Cervera, com sie vist esser molt rahonable ells sien contentats e satisfets dels dits diners a aço assignats, dels quals, la major part resta encara alvirar al dit Senyor Rey».

26 de Març.—Cervera reb orde d'obehir á Frá Pinos com á capitá y provehir á pagar les despeses en la vila ocasionades per les necessitats de la guerra. per colectes o repartiments fets entre los seus vehins, á lo qual los autorisa y conmina, lo Monarca, en la següent forma:

«Als feels nostres los paers e prohomens de la vila de Cervera.—Lo Rey etc.—Feels nostres. Cosa sera a nos molt accepta, e plaura grantment, que aqueixa universitat, ab aquella fervor ques pertany, se haia en totes aquelles coses que concernexen honor y servey nostre, e benefici de aquest Principat, axi com ha sempre acostumat: e specialment en imposar entre si alguna collecta pecuniaria per ajudar e pagar e sustenir a la gent darmes de cavall e de peu, qui a la custodia e deffensio de aqueixa vila haura servir, segons que la exigenda de la temporada requer. Attes maiorment, que les consemblants collectes se han, per la dita rao, imposades les Ciutats de Tortosa, Vich, Manresa, e Vilafranca del Penedes, la qual, no menys mas molt mes, que aqueixa vila, es stada robada e malmenada, e ha sostengudes dans infinits, e encara moltes altres de aquest nostre Principat. E com a present trametam, per star en guarnicio, presidi, e defensio de aqueixa vila, lo Religios e amat conseller nostre frare Joan de Pinos, lo qual havem constituit e ordenat nostre Capita en aqueixa dita vila ab conducta de dotze cavalls e Cent Cinquanta homens de peu. E considerada la vostra necessitat, e los dans que en lo passat haveu sostengut, jatsia nos occorreguen moltes altres urgentissimes necessitats, havem pagada per dos mesos la meytat dels dits XII Cavalls e los Cent Cinquanta homens de peu, per un mes tansolament, ab intentio que vosaltres aqui pagueu laltra meytat dels dits cavalls per altres dos mesos, e la gent a peu per un altre mes. Vos pregam, encarregam, e manam, tant affectuosament e streta com podem, que, acceptant lo dit ffrare Pinos en capita nostre de aqueixa vila, donets orde, que per via de talls o collectes entre los habitadors de aqueixa universitat, imposadors e cullidors, sien pagats de lurs stipendis los VI cavalls per altres dos mesos, e la gent de peu per temps de un mes, en manera que puxen sostenir e entendre en la bona custodia de aqueixa vila. E per quant amau lo nostre servey e lo vostre propri benefici, no façau lo contrari, car vos avisam, que, si cas sera, lo que per res no podem creure, que no pagasseu, segons dit es, la mitat dels dits stipendis, lo dit frare Johan ha manament de nos de no aturar se en la dita vila, ans de tornar sen a nos ab la dita gent. Vosaltres en aquest cas, som certs, attesa la fortalesa de aqueixa vila e la muralla de aquella sereu sufficients a defensar vos axi com se defensen altres ciutats e viles que no son tant forts: ans han la muralla de terra e moltes altres incommoditats a lur defensio. On empero vesseu no esser sufficients a defensar vos, recordam vos queus sforcets en fer lo dit pagament per fugir e evitar maiors inconvenients. E nous curets sobre aço rescriure, car no ho entenem a mudar. Certificant vos, que, lo dit Capita ha manament de nos, que, ab summa diligentia entena en proveir de vitualles aqueixa vila, segons de nostra part vos referira pus largament. Dada en Barchinona a XXVI de Març del Any de la Nativitat de nostre Senyor MCCCCLXIIII ✠ Rex Petrus ✠».

5 d'Abril.—A despit de lo que sembla deduirse de la precedent disposició reyal,

lo Veguer de Barcelona seguí encara de capitá á Cervera, ahont reb aquestes noves ordes del Monarca.

«Al amat e feel nostre lo veguer de Barchinona Capita en Cervera.—Lo Rey etc. —Veguer: per diverses vos havem scrit, e com havem provehit per diverses vies e formes, al socors de aquexa vila, mas tot es exit fallit: per lur fortuna de present provehim segons per lo paer sereu informat: dau orde, mentres aqui sereu, se aiuden, e poch a poch se fornesquen, ultra lo quels trametem. E que trameten aci per comprar forment ques cónduesca en Egualada, e de allí lo hauran pus facilment. E dels jueus que aqui tornats de Tarrega haveu recollits, nos maravellam per quens par los dejau lanzar fora com a inutils. E encara algunes dones e fadrins e gent inutil, poden aci venir on hauran mil partits de viure: provehiu en tot lo mils queus parega: e sia nostre servey e benefici de aquexa vila, segons de tot lo paer vos informara: de nostra intentio sia cregut. Dada en Barchinona a V de Abril Any Mil CCCCLXIIII ✠ Rex Petrus ✠».

6 d'Abril —No sembla que siga may descuydada Cervera, puix lo rey Pere escriu ara desde Barcelona: «de present trametem lo amat e feel nostre mossen Rodrigo Sampayo a la vila de Cervera, per soccorrer a aquella, e per altres concernents servey nostre e ben avenir de aquest Principat».

14 d'Abril —Son esposades, en lo concell de Sexantena de Cervera, «les moltes congoxes e trevaylls, que, los regidors de aquesta vila sostenen per la occurrencia del temps. E primerament, que vuy, en aquesta vila, no ha capita, de que tenen molta congoxa, per ço, com los pobles de aquesta vila son de mal governar e regir, si cap algu no han: ni axi poch hich ha gent asoldeiada, ni conduyda, qui stigue en defensio de aquesta vila, com vuy sie mes mester que may. E mes e pus fort, que no han peccunies de que puxen asoldeier per paguar gent qui stigue en guarda de aquesta vila, e encara que ajuden metre vitualles delles quals hich ha molta indigencia», acordant «que ells puxen conduir fins en Cent homes».

15 d'Abril.—Es natural, que devant los continuats perills é incomoditats de la guerra, no pochs vehins s'hagen determinat á desamparar la vila, majorment per efugir les guaytes y demés serveys militars. Lo qual contraria als que hi seguexen habitant, obligant al concell á estudiar la manera de fer contribuir als qui resideixen fora.

Avuy se proposá, en la sentada de la Sexantena, «com alguns habitants o fills de vila qui son tenguts de guaytar e defenre aquesta vila e ço del seu, son anats desesants la vila, e lurs bens e proprietats resten aci e axi aquesta vila no (ha) alguna ajuda ni socors de ells, ans sen van, fahent sos affers, e los qui resten han a sostenir les congoxes de aquesta vila, e axi tots jorns sen van molts». La determinació presa en concell fou: «que ells decontinent asolden hun home per quiscun singular de aquesta vila qui sen sie anat, e tot tenguts a guayta, axi ecclesiastichs com seclars, a tot carrech e despesa de quiscun de aquell qui es absent. E quels facen executar lurs bens per paguar lo sou dels qui seran asoldeiats».

19 d'Abril.—Es «feta crida publica per la vila, que, no sie alguna persona de qualsevol ley stament o condicio sie, axi de la vila com strangera, qui gos ni presumescha tayllar arbres, fruyts, ni altre lenya, ni seguar neguns blats, ni erbes, ni fer pesturar en troços ni proprietats de nengu, sens licencia de aquell de qui son les proprietats sots ban de Cinch sous». A mes acorda lo Concell «que certs brandons que foren presos de la luminaria de Nostra Dona de la sglesia maior de la present

vila, la nit que entrá don Johan de Beamunt ab lo carruatge delles farines, que sien paguats e restituits a la dita luminaria».

Lo concell també s'enterá, de «com lo honorable en Jacme Giscafre compaher, lur, per la molta necessitat de vitualles que havia, e encara huy ha, en aquesta vila, ara pochs dies ha, ana a Golada e fonch hi trames cert carruatge de aci ab alguna gent de peu: e en la nit havent por, se perderen, e alguns sen tornaren, e altres arribaren a Muntmaneu, e per no esser segur lo cami, no gossaren passar de ali avant. E axi puys no hi anaren: lo dit honorable en Johan Giscafre feu totes ses forces e poder, ab lo capita e concellers de Agolada, de haver ali algunes atzembles per portar algunes vitualles. E de fet non pogue trobar negunes que hich volguessen veuir. E axi ell, considerada la tanta necessitat de la vila, no volch tornar meys de vitualles, es hagut anar al senyor Rey per significar totes aquestes coses, e supplicar a sa senyoria volgues socorrer e fer acompanyar algun carruatge en manera pogues venir al segur segons han vist lo dit senyor ha fe. E axi se han fetes e sostengudes moltes despeses, axi per lo dit paher, com encara per la gent que sen menave, axi ab atzembles, com pehons per acompanyar».

23 d'Abril.—Los Pahers posen en concell, «com tenen moltes angusties, perque deuen saber lurs savieses, com aquesta nit prop passada, havian fet cert concertament pera fer cert carruatge e com vench a la partida, nengu noy volch anar, ans se tenen per dit, los pobles, que los pahers son tenguts de portar les vitualles: per tant ho reporten en lo present conseyll, quells placie fer eleccio de algunes persones qui hagen carrech, axi per anar als carruatges, com apuntar e concertar aquells com se hauran affer, com encara per gitar hich algunes persones qui son inutils, com encara per partir lo pa a la gent, car ells noy basten e no volen quels sie dat carrech que ells sien causa de la perdicio de la vila, ans volen que tots ab tots se ajuden, e porten lo carrech; et en que, axi be com ells, tot lo present conseyll es obligat en forma que puxen salvar e restaurar la vila: altrament que sie a tot lur carrech, si noy provehixen segons se pertany». En consequencia es nomenada una comissió «per donar lo pa», una escolta de dotze peons «e atzembles als carruatges» y altre comissió de quatre persones «per gitar gent inutil e asoldeiar per los senyors absents».

La falta del principi d'autoritat difundeix arreu la desmoralisació: lo propi concell ha d ocuparse del que passa en lo Capcorral, «molt buyt de gent e a molt perill, que noy ha qui face les guaytes: alguns del Capcorral son entrats en la vila, e han legada lur habitacio: hoch e mes, que los qui son dins lo Capcorral, han pres tema ara que no guaytarien dins lo Capcorral segons han acostumat, ans se han pres cert trast de la torra den Bernat Çacirera. E mes, que, los quiy son no tenen armes, per moltes cases de la vila sen trobarien prou: serie bo que les comanassen ab aquells qui no tenen, ab bona seguretat». Assenyalaren lo termini de cinch dies, per retornar al Capcorral los qui hi solien viure. «E que aquells qui, stan dins lo portal de Sancta Anna del corter del Capcorral, tornen a guaytar al Capcorral, segons acostumaven. E mes provehiren, que, aquells qui no volran guaytar, quen sien forçats e compellits, e quels hi sie loguat hun home tota hora que cas occorrera, e que sien executats lurs bens per paguar aquells. Acceptat que los de dins del portal de Sancta Anna, facen guaytar lo trast de la torra den Bernat Çacirera».

24 d'Abril.—Lo rey Pere nomena capitá de Cervera «ad bellum tamen et ad actus belli» á Guillém de Tárrega.

26 d'Abril.—Lo crexent malestar que s'observa per Cervera obliga á pendre la

determinació de fer sortir de la vila á la gent inutil. De tal manera fou axó determinat, que acorda lo Concell «que, attes que es stada feta provisio per altres conseylls, que, persones inutils sien spellides de la vila, axi fills de vila com altres, que los infants gitats, sien tramesos a Golada. Remetentho als prohomens, qui ja han carrech de spellir les persones inutils».

Propera al castell hi ha una cova, prou perillosa, puix permet amagarshi l'enemich y fins sorpendre á la vila, al passar, les guaytes, del castell, á la població. Per ço lo concell comisiona á En Ripoll y En Pujalt, que hi «provehesquen en les coses

Los vells murs de Cervera

Torra situada al eatrem N. O. dels murs, enfront lo Capcorral, é inmediata al portal de la Cadena, la qual conserva tota la sua primitiva alçada.

necessaries de la dita cova en forma, que la vila non hage ni puxe reportar dany ni perill algu. E mes, que, facen adobar la torra del bisbe al castell, e fer scamuçar, escombrar, la mota del vall, en manera sie fora de perill, ne si puxen metre scales». Aytambe proposen los Pahers al concell «com aquesta vila te molta indigencia de vitualles, e han a cercar molts spedients en poder ne haver, e per ço, havian asoldeiats certs pehons, e encara han parlat ab Ermendariz, lo qual ha be manera de fer haver blats en aquesta vila, si ell volra penre sou: e diu que no vol penre, ans vol

esser libert; empero mostre bona voluntat en aquesta vila, e fer e ajudar en aquella. Empero haurem los affer alguna subvencio si volem nos ajuden, car ells no poden viure del ayre. E per ço, com volen, que, axi com es de raho, que lo dit conseyll sapie en les coses, ho reporten en lo present conseyll: empero aço se ha a tractar entre poques persones; perque los preguen, que, si deliberaran que per benefici e restauracio de aquesta vila, sie feta subvencio e socors en aquell, que, confiant ab Deu, nos ajudara, quey pensen e provehescan». S'ha conferit plena facultat de gestionar, tot lo convenient als Pahers.

29 d'Abril.—Lo concell de la Vila, «provehi, que, los qui solien habitar en lo Capcorral e sen son entrats ara en la vila, sen haian a tornar star dins lo Capcorral per diluns tot dia primer vinent, sots pena de deu lliures: e que los qui son dins lo portal de Sancta Anna, haian a fer la guayta en lo Capcorral segons acostumaven fer»: com tambe, remetre, als Pahers, «que, puxen dar a rescat los presoners que tenen per la vila, e afer anar aquells a la obra, segons benvist los sera».

Com lo castell siga «molt mal guardat» lo Concell determina mudar la presó que era alli, á casa d'En Avinyó ó d'En Cabirol, «e que ali sien mesos los presos qui vuy stan en lo castell, per ço que ali en lo castell, nos puxe fer algun mal tracte. E mes fonch remes als senyors de pahers e als promens que han carrech de asoldeiar per los absents, e que de aquells qui assoldeiaran per los absents, hi meten V o VI homens o tants com benvist los sera fahedor: e aço per diluns tot dia. E que per aquesta nit e per laltra, hi meten quatre homens, e dos de dia, qui tinguen bada en la torra del bisbe».

4 de Maig.—Se dona compte al Concell de la Vila, d'una carta del rey Pere, en pró de certs bens del paher Meyá, qui, com sabém, está pres per Joan II. Terminada la sua lectura, proposa Bertomeu Meyá, «en nom e per part del honorable Nanthoni Meyá, supplicant al dit honorable conseyll, segons ja axi de paraula com per scrits ha supplicat, que no li vullen empatxar aquells XVIIII° draps e mig qui son stats inventariats en casa de dit Anthoni Meyá, com sien seus: e que no vullen dar tanta vexacio al dit Anthoni Meyá, com ja de sa preso sie prou vexat, embulat: e que li permeten traure los dits draps segons, lo Senyor Rey vol e mane: car attes que es pres com a paher, e per ço se rescate mes avant que no fere, e que ja del seu propri li deuhen ajudar dels bens de la vila, quant mes de aço del seu lo deuen lexar anar liberament e sens contradiccio alguna: e aço los haura, lo dit Anthoni e ell encara, a gracia singular. Sobre aço, lo dit honorable concell volch, acorda, e provehi, que, si lo dit Anthoni Meyá, o altre persona per ell, mostrara ab sos libres de mercaderia, los dits XVIIII° draps e mig esser seus, que li sie permes traure los dits draps de la vila, e fer ses voluntats. Empero si no mostrara que los dits draps sien seus, lo dit honorable conseyll volch, acorda, delibera, e provehi, que, lo dit Anthoni Meyá, o sa muller, puxen traure e fer a ses voluntats de XIII draps e mig tansolament. E los restants Sis draps, volch, acorda, e provehi, e consenti, que, lo dit honorable conseyll servescan per lo rescat den Pere de Plegamans. Ab aquesta condicio e retencio, que axi be lo dit Anthoni Meya, com lo dit Pere de Plegamans, sien tenguts dar bones ydonees sufficients fermances e bones seguretats, per la valua o estima dels dits draps, de restituir la stima, ço es, lo dit Meyá, en cas que ell no puxe mostrar los dits draps esser seus propris. E lo dit Plegamans e ses fermances, prometen e se obliguen restituir e paguar aquells, en tot cas, dins cert temps, per ço que sen puxe dar rahó al Senyor Rey e aquis pertanyara, sis trobara los dits draps de esser de desene-

michs e altres qualsevulle persones. E que les seguretats e obligacions quis prestaran, sien ordenades largament e bastant». «E que lo dit Meyá, ni sa muller, no puxen de manar los LX florins dor los quals ha prestats a la vila, si no mostrarán los dits draps esser seus».

5 de Maig —Lo donzell Matheu des Vall, actual senyor del castell de la Curullada, está en tractes per lo rescat d'en Pere Ramon d'Oluja, presoner de Joan II, qui havia prestat grans serveys á la terra y á Cervera en lo castell de la Curullada. Proposa Des Vall, que'l cambien ab altres presoners que guarda la vila. A qual proposta lo Concell determina, «que, ni en Lorens Barrufet, mossen Cavalera, ni R. Vilaplana, ni altres presoners qui sien en mans de la vila, no sién dats algun cambi, sens que en lo dit cambi no sien compresos e hi entrevinguen, los honorables Nanthoni Meyá e Pere de Plegamans, que stan presos e a perill de mort. E que si de algun cambi se ha a contractar, que nos puxe finar sens que no sie reportat primer en semblant consell».

9 de Maig.—Lo rey Pere atent al aprovisionament de la Vila, comissiona al capitá Bertran d'Ermendariz, de anar «personalment per lo territori Durgell, e de Comalats e de Seguarra e tot los blats que trobareu en lo Loch o Lochs de dit territori, aquells, lexada la provisio a ells deguda, prengau a vostres mans, pagant los per migera de forment XX sous, e per migera dordi XIII sous, e de civada XVIII sous, havent vos en les dites coses talment, que, la dita vila sia soccorreguda».

Lo Concell de Cervera s'enterá d'una «letra de la maiestat del Senyor Rey, continent capitania del magnífich mossen Guillem de Tarregua cavaller de la vila de Cervera. E mes, una altre letra ab la qual lo dit Senyor vol e mana, que, sien paguades CL lliures al dit mossen Tarregua per lo salari de la dita Capitania de hun any. Sobre aço, lo dit conseyll, loant la capitania del dit mossen Tarregua, acorda e provehi, que, sie scrit al Senyor Rey supplicant lo sie de sa merce, que, attes que la vila es tant pauprisima de pecunies, que les dites CL lliures, les quals li mane paguar per lo salari de la dita capitania, se haian a paguar de bens de acuydats».

11 de Maig.—Se torna á tractar en concell, del cambi de presoners, essenthi «provehit e remes als amichs e parents dels honorables Nanthoni Meyá, Pere de Plegamans, Guillem R. de Oluya, Francesch Ortigues, e de mossen Valta, que ells puxen tractar del cambi e rescat fahedor entre los dessus nomenats e altres de una part, En Lorens Barrufet, mossen Cavalera de la part altre, e que ans que puxen de res finar e cloure, que, ho haien a reportar en semblant conseyll».

14 de Maig.—No está encara res determinat de cambi de presoners. En Joan de Plegamans fá present al Concell de la Vila, «lo gran perill en que vuy sta en Pere de Plegamans. E si lo Rey Johan ve amunt, passe gran perill de mort. Ja per altres voltes ha supplicat lo present consell, volguessen dar orde e manera, o provehir, que, de certa mesa que lo dit Pere de Plegamans havia feta de certs blats, li fos paguat lo degut: hoch encara de ço que li es stat offert delles pensions degudes a mossen Pere de Plegamans, delles quals es stada offerta gracia, segons en les dites supplicaccions largament es contengut». L'acort pres es que «perseverant en lo conseyll sobre aço celebrat a XXIII de abril prop passat» s'elegisen á mes altres tres persones, les qui, juntament ab los pahers, s'ocupasen del rescat, dels presoners.

Al concell fou esposat per los Pahers de Cervera, «que, lo temps de la gent que vuy la vila te asoldejada, es complit. E si mes avant staran, volran esser paguats: e no han un diner de que puxen paguar, ni saben de hon ne haian, ni han vitualles» Per

ço fou escrit al Rey «com aquesta vila no ha forma ni facultats de paguar lo sou de la gent de Sanxo, car la mesada quels es stada paguada per la vila, ses paguada ab molta dificultat e ab prou congoxa de la vila e singulars de aquella. E si hauran tal resposta del Senyor Rey quels pach per lo mes vinent, en bona hora: hon no, que en tot cas sie dat orde ells sien tornats conduir per altre mesada, com sie de molta necessitat, attes que los splets se speren cullir en la mesada seguent. E que sie dat orde en executar alguns deutes de la vila, dels quals ja han forma de executar aquells per altres conseylls, dels quals se puxe paguar lo dit sou. Hoch encara, en altre manera trasquen diners, segons per altres conseylls han ja poder e comissio. E mes, fonch provehit e comes per lo dit conseyll als senyors de pahers, que, ells donen orde en fer aturar aci en aquesta vila, Bertran de Ermendariz ab sos cavallers, subvenint lo en forma ell haia causa de aturar se aci».

17 DE MAIG.—Es rebuda lletra d'En Jaume Tallada, paher de Cervera, notificant la prompte vinguda del rey Pere. Lo concell acorda que á sa arrivada siga «reesebut ab tota aquella maior honor que may princep e senyor fonch rebut, e reverencia que de sa senyoria se pertany, e ab palí, e ab sos cordons, e que li sie fet cadafal hon sie jurat per aquesta universitat, e sa senyoria que jur servar e conservar los privilegis, libertats, pratiques, usos, e costums de aquesta vila. E mes, fonch provehit, per lo dit concell sie emprat lo clero de la present vila, que presten un pali. E que facen professo lo jorn que entrara lo Senyor Rey, segons es acostumat. E mes provehi lo dit conseyll, que sie donada posada al Senyor Rey en les cases de Sant Anthoni, e que hi sien bastits los lits necessaris, segons se pertany».

Mentres axis s'aparella, Cervera, á rebre á son Monarca, aquest tracta d'avituallar convenientment la població, escrivint á dit efecte, als Concellers de Barcelona: «Vuy havem vista una letra copia de la qual vos trametem E perque rahona e prou de fresch lo esser del camp que es sobre Leyda e encara lo ques pot sentir de la Ciutat, vos ne trametem copia. Pregam vos quant podem ab tot studi per vosaltres e per aquells qui de aço han carrech, se entena, que, vitualles vinguen continuament la via de Egualada, e quantes se puguen conduhir; car pora be esser, que, ans que no teniem pensat, tirarem e entrarem en Cervera, on cove haver gran copia de viures, per esser aquella vila tant desfornida e tant desbaratada, e en necessitat tant temps constituida. Aço, ultra que es cosa faent lo be universal, vos haurem a plaer acceptíssimo».

19 DE MAIG.—Lo capitá Guillém de Tàrrega y lo capdill navarro Bertran d'Ermendariç, estigueren en grans desavinences. Lo Concell se convocá ab l'esclusiu objecte de metrehi fí y ferlos venir á pau y concordia.

Per una lletra del rey Pere adreçada avuy desde Piera als Concellers de Barcelona, tenim nova de que Ermendariç lo 17 de Maig havia capturats (no diu ahont) á Berenguer de Requesens, fill del gobernador general de Catalunya y á Mossen Montrós. La brega fou entre una host de trenta cavalls del rey Joan y la que menava Ermendariç, composta de vint y cinch.

22 DE MAIG.—Causa gran congoxa á tota la terra la forma com s'ha anat estrenyent, durant aquest mes de Maig, lo siti de Lleyda, del moment en que lo propi rey Joan se presentá en lo camp sitiador. A lo que's pot entendre, ja consta esserhi present lo 5 de Maig.

Per ço lo rey Pere, (qui segueix trovantse en la vila de Piera) despres d'ordonar, en lletra sua d'ahir, que á Barcelona se fessen pregaries en la Seu, demana avuy

als Concellers, que tothom qui armes pogués portar, passés al seu camp per socorrer á aquella Çiutat, la perdua de la qual «si per negligencia de vosaltres no fos nos poria seguir puys veeu la victoria tenir en les mans e nos en camp primer guia director e cap de la re publica demanat per vosaltres, de la justicia e bon dret acompanyat, fornit de la sperança divina e ab molta voluntat, no dubtant qualsevol perill e effusio de sang per delliurar a vosaltres».

23 DE MAIG.—Continuen les ordes del Rey per aprovisionar de blats á Cervera. Ara mana á Pere Joan Ferrer, Llorens de Montcada y Bertran de Gelida: «Primerament, que, dema de mati, lo dit Pere Joan Ferrer, ab tota aquella gent de cavall y de peu que lo Senyor Rey dona e comana, partesca e tire a Egualada, on trobara los dits don Lorenç que ha carrech dels homens darmes, e lo dit Bertran qui ha carrech dels ginets e peons. E tots tres, ab les dites gents, partiran ab les vitualles de Cervera, e aquelles acompanyaran fins a Montmaneu, o en Loch segur, del qual a Cervera se puxen facilment conduir. E aquelles dexades, ab tota la dita gent sen tornaran fent la via de Thous, e aquell cremaran, e de aqui tiraran e correran Sancta Coloma. E apres tornar sen han a Egualada, e de alli avisaran lo dit Senyor Rey del que fet sera. E si cavalls ha venguts a Sancta Coloma, ne quina companya, e si son scampats, o stan alli, o en altre part».

26 DE MAIG.—Lo paher Jaume Tallada, espresa al Concell, lo obrat per subvenir á les necessitats de la Vila, dient: «que no deuhen haver a maravella com ell parti de aci per fer lo carruatge que ara ses portat, com nou feu ab orde del conseyll; car per la occurrencia del temps, no era spedient: e vista la molta necessitat que la vila era posada de vitualles, ab assentiment de sos companys, segons ells potestat, delibera de anar: hon ha sostengudes moltes congoxes, axi en conduir atzembles, com encara en obtenir del Senyor Rey en esser acompanyat lo carruatge: E es veritat, que, senble a ells seria spedient ab aquesta gent que sen va, trametre algun home qui tornas conduir algun altre carruatge perque aquesta vila fos millor provehida. Hoch encara, haurian a bo hi fos elet home qui stigues continuament als peus del Senyor Rey, supplicantlo hagues a memoria aquesta vila, e quel tiras en aquestes parts, metent li al davant lo fet de Leyda: car soccorrent a Leyda, soccorreria en aquesta vila: e si sa senyoria no venia, que almenys trametes en aquestes parts alguna squadra de rocins qui stiguessen en custodia de tota aquesta patria, e haguessen manera de collir los splets».

28 DE MAIG.—Per lo mal aspecte que pren lo siti de Lleyda, te necessitat lo rey Pere, de convocar á tota la terra, per virtut del usatge *Princeps namque*, qual convocació no fou certament popular en la Capital Catalana (1). La forma com se portá á

(1) La impopularitat de la convocatoria general del Principat segons la fórmula del usatge *Princeps namque*, la demostrá lo Concell de XXXII de Barcelona, quan començá á tractar d'aquesta mida militar extrema. Vegis lo que's consigna en la acta que's segueix:

«Dimarts a XXII de Maig del any MCCCCLXIIII. Dins lo verger de la casa de la Ciutat. Aiustats los honorables Consellers ensemps ab la maior part del Concell ordinari de XXXII. Aqui fonch proposat per lo honorable mossen Jaume Ros altre de ells Consellers: Com lo present concell no ignorave la convocacio feta per lo Senyor Rey del «Princeps namque». E que ells Consellers lo dia prop passat havien hauts los advocats axi ordinaris com extraordinaris ab los quals se eren strets si la dita convocacio havia loch de dret e justicia o no. E si contrariejave a les libertats e privilegis de la Ciutat e principat de Cathalunya. E passades moltes rehons entre ells lur conclusio fonch la dita convocacio haver loch e no contrariejar a privilegis de la dita Ciutat ne a constitucions e altres libertats del dit principat. E per ço, hauda per ells Concellers aquesta informacio dels dits advocats havien pensada sots quina e qual forma porien rembre

cumpliment á Barcelona per lo corredor Pere Querol acompanyat de dos trompetes, fou la següent:

«Ara hoiats queus fa hom á saber per part de la Maiestat del Senyor Rey a tothom generalment, que, qualsevulla persona de la present ciutat de Barchinona qui per indisposicio o per altra via no pora personalment seguir lo exercit de la dita Maiestat e haura conduir o loguar home que per ell vaia, no puga conduyr o loguar home algu que sia daltra part sino de la dita ciutat de Barchinona. Ne algu de qualsevol vegueria sia, sia gosat de pendre sou o anar per home algu qui no sia de la vegueria don aquell qui lo dit sou pendra sera, per manera que quascu segueixca e vaia en deffensio de aquella vegueria de la qual es. Sots pena de perdre lo sou, axi lo quil dara, com lo quil pendra. E de star a la merce del dit Senyor. E guart si qui guardar si ha ✠ Rex Petrus ✠.

«Plau al Senyor Rey que dels llochs que no son en sa obediencia se vaja he puga acordar».

30 de Maig.—Al Concell es «proposat per lo discret mossen Johan Clergues, en nom o per part de la muller de don Jofre, dient, com ell se troba procurador de la dita dona, e tot lo castell se plou, e les teulades son trencades: mossen Çacosta quiy sta, noy volria haver adobat res: hauria a gracia quey metessen alguna persona quiy adobas alguna cosa, e encara quiy gordas be: car ell es anat, e tota hora quey va troba la porta del castell oberta».

Davant esta manifestació tant important, s'acorda ordonar al Llochtinent de Veguer, la permanencia al Castell, d'ahont ne fou tret en Çacosta. «E que mossen Clergues, qui es procurador de la Senyora, que sie forçat de fer guardar lo dit castell en totes maneres, e que los presoners sien mudats espellits del dit castell, per ço que lo dit castell stigue mes segur».

Es senyal de la rigurosa guarda que s'exerceix en los portals de la Vila, la súplica feta per Jaume Boix al Concell d'avuy, «dient, com son frare micer Manuel Boix, partint se de açi, sen es anat a Barchinona, e ha stat ab lo Rey. Ara es vengut al portal de aquesta vila, e no lan lexat entrar, de que ha presa molta maravella, com ell

tanta vexacio als poblats de la dita Ciutat. E havia ocorregut a ells consellers, que, axi per fer pus prest lo servey del dit Senyor e de gent bona e util, com encare per apartar de molestia e vexacio los dits poblats, qui, ja per los serveys que fets havia, axi en lo soccors de Cervera, com encare en la subvencio de la taula, eren algun tant opprimits. E per aquesta raho havien pensat, ells Consellers, fossen offerts al Senyor Rey sots aquell millor tall de paraules que dir se posques, se contentas de mil homens, utils e ben armats, e mesos en bon orde. E per apartar los poblats en la dita Ciutat, de tota molestia, fossen pagats dels drets assignats a la sustentacio dels cavalls». Axis s'acordá segons fou propost.

Com lo Rey no accedís al desitg de la Ciutat, lo 25 de Maig torná á aplegarse lo Concell de Cent, acordant insistir en son proposít. Al dia seguent 26 fou acordat cridar als deeners y cinquanteners de la Ciutat y traure la bandera al portal de Sant Anthoni, mentres retornava la embaxada tramesa al Rey.

Lo 27 de Maig, la embaxada torná dexant arreglat lo conflicte. Exposá, lo conceller Jacme Ros: «Com ells eren stats ab lo Senyor Rey ab lo qual havien pessat un larch rehonament, sobre les facultats e disposicio que la Ciutat havia de trametre la gent convocada per raho del usatge «Princeps namque» fins a denunciar los fochs qui stan en aquesta Ciutat e mostrarli, levats los ecclesiastichs, homens constituhits en edat, vidues e pubills e pobres e miserables, quin nombre ne posquera exir, molt luny de la oppinio en la qual lo dit Senyor era stat mes, per informacions contraries. E axi, la gracia divina en aço obrant, ells dits Concellers, havien obtengut del dit Senyor, que, donantli aquesta ciutat, IIm homens per un mes, fora content haver tots los restants en la dita Ciutat, per quitis e franchs de no anar, e de qualsevol penes en lo dit usatge expressades».

no sapie haia fet mal tracte nengu perque sia spellit de la vila, haurals a molta gracia lo lexen entrar».

L'acort que prén lo concell es, «que Micer Boix no entre en la vila». També s'ocupá lo Concell de que «moltes gents asats sospitoses e encara processades, son stades soltades e van per la vila: aço es cosa de metre en gran perill la vila, E los officials, quiscuns se scusen que noy saben res: aço es cosa de mal exemple» Provehintse «que, si algunes persones, ni arrestats, son stats soltats indegudament, que sie tornat a loch e tornats en les presons e seguretats que staven, e mes segures si mester sera».

Bertran d'Ermendariç vol de totes passades sortir de Cervera. La sua partida, los Pahers la conceptuaven prou dampnosa, «mentres los blats se hauran a seguar, car altrament noy guossarie exir negu sens gran perill». Per ço es determinat en lo mateix concell, obtenir, hi aturés mes temporada, «paguant e concordantse ab ell per raho de la despesa», al menys fins que los blats s'haguessen segat.

Considerant també lo concell «los serveys que la vila de Verdu ha fets en aquesta vila, que certa polvora que los de Verdu, per miga dels Senyors de Pahers, han presa den Jaume Boreyll, que vaia per fe prestada a la universitat de Verdu».

2 de Juny.—Tant se ha parlat del *Princeps namque*, que quan ha sigut ocasió de formarse la host á que Barcelona s'ha compromes, la gent no hi ha comparegut. Per ço avuy, dia de la exida en campanya, los Concellers se veuhen en lo cas de fer pregonar per la Ciutat, que castigarán severament als qui no hi vagen á la hora de la partida.

«Ara hoiats tothom generalment per manament dels honorables Vaguer e Batlle de Barcelona, ço es, de quescun dells, tant quant se pertany a lur jurisdiccio: Com en los dies passats, los honorables Consellers e prohomens de la dita Ciutat, haien ordonat, que, per vuy tot lo jorn, tots los qui son deputats en anar en lo exercit del Senyor Rey e haguessen a partir: altrement que los qui no partirien o no farien partir los homens logats, haurien anar personalment sens subvencio que feta nols serie. Vahents ara, los dits honorables Consellers e promens, la pocha gent que fins a la hora de ara es exida, e desijants que la dita primera ordinacio sia ab effecte, segons es stat delliberat per concell exequtada: Per tant, los dits honorables Consellers e prohomens affegint a les penes descrites en la dita primera ordinacio, Ordonaren, que, sots pena de mort sens sperança de alguna gracia o merce, tots los deputats en anar en lo dit exercit, haien, e sien tenguts partir, lo die present. E per ço que algu ignorancia no puixe pretendre ne allegar, los dits honorables Veguer e batle, manen la present esser publicada: e guart si, qui guardar si ha».

6 de Juny.—Lo rey Pere, no vá depressa en passar á Cervera, per trigar a efectuarse los aparellamets de la sua host. Detingut á Vilafranca del Panadés, tramet á Barcelona al vervesor Bernat de Guimerá «per solicitar e fer venir continuament vitualles á nostre exercit» «car nos per la molta necessitat de Lleyda, volem accelerar nostra anada e empenyernos quant mes pugam: provehiu donchs de vitualles com es mester».

7 de Juny—Mercés al diner entregat per los Paers de Cervera, Bertran d'Ermendariç y sos vint y cinch cavalls, segueixen en custodia de la Vila, si bé provisionalment, puix no li ha sigut donada tota la suma que li adeuden, faltantli donchs cert remanent. Com tot representa un notable esforç per los cerveríns, aquests se troven ara prou apurats, per nó saber d'ahont traure lo que hi manca.

Aumenta encara la sua precaria situació, les despeses fahedores per la propera vinguda del Monarca, desitjós d'instalarse á Cervera, á fí de millor dirigir la campanya en favor dels sitiats lleydatans. Lo Concell havía elegit una comissió encarregada dels preparatoris, la qual ha volgut desentendre's de tot. Per ço en la sentada tinguda avuy per lo propi Concell, se tracta del conflicte, que fou esposat per los Paers, dihent, com havien sigut «elegides certes persones per dar posades en la beneventurada entrada del Senyor Rey, e encara per saber e fer memorial, axi de lits, com de scalles; e com los era stat dat carrech, per ells nou volen fer, e dien que nou entenen usar; reporten ho en lo present consell, car lo Senyor Rey se spera prest en aquestes parts, e seria gran carrrech que noy haguessen provehit; puys ho saben, mentre temps han, quells hi placie provehir en manera, que, los que son elets e los qui desquiavant elegiran. axi per posentadors com altres officis, sien forçats e compellits usen de aquells». La única manera per obviar aytal inconvenient, es donchs imposantloshi fortes penes pecuniaries si seguexen recusant d'acceptar aquests carrechs publichs.

També tracta, lo Concell, de la cullita del blat que era propietat dels acuyndats ó desterrats de la Vila, acordant que aquella vingue «a mans e poder de la vila: e que de aquells blats facen e tinguen sos libres e comptes, per ço, que sen puxe dar raho al Senyor Rey, o a quis pertanyera. Empero que entretant la vila sen puxe ajudar e socorrer en ses necessitats. E que sie feta crida publica, que, no sie alguna persona, axi de la vila com strangera, qui gos seguar neguns blats dins lo terme de Cervera, sens licencia de aquells de qui son los dits blats».

8 de Juny—En Berenguer Miquel torná á promoure en lo Concell, la questió, de la liberació dels presoners de la Vila, «dient. com, ell e altres parents e amichs de Antoni Meyá, Guillem Ramon de Holuya, Pere de Plegamans, e de mossen Voltá, de una part, Lorens Barrufet e mossen Cavalera de la part altre, son concorts ab aquells quills tenen presoners, isquen, en certa forma. E es veritat que alterquen ara delles despeses, les quals munten a gran quantitat, e aquells qui tenen los de aquesta vila, a Tarregua, e al Arenyó, volen fer paguar alí les despeses, segons paguaran aquests aci: han ne ja comunicat ab lo loctinent de veguer, e demanen V sous tots jorns». Si be demana En Miquel, que lo Concell interposi sos bons oficis, aquest acorda servar les provisions ja fetes precedentment.

Ab mes diligencia proceheix, lo propi Concell, en lo que pertoca á certa era que's construia al peu de les muralles, contravenint una disposició sua per la que maná que «los termenats entorn la vila, se venessen;» «hoch encara: que, fahentse era ali, es cosa perillosa per les guarbes que si posaran per scalar la muralla, o metre foch á les portes del portalet». Una comissió de la que formaven part Bertran d'Ermendariç, lo Capitá, Mestre Lluís Serena, Jaume Ripoll, Joan d'Albalat y Antoni Portella, devía dictaminar «si davant lo dit portalet, sis fara, nis deu fer, era».

Per conexer los mohiments dels enemichs, se dona potestat als pahers, de trametre espies « per saber e sentir que fan los enemichs, ni per hon se troben, e scoltes de nits, axi per lo terme, com encara á les portes de Tarregua e altres parts; e de dia bades per algunes parts del terme, en forma, que, la gent de la vila qui iran a seguar e fer sos trebaylls, stiguen e vagen al segur o puxen cullir segurament e sens perill, los blats e que la vila quels pach: e que sie pres a compte als senyors de pahers»

15 de Juny—Lo rey Pere determinat á entrar en campanya, se trova aposentat dintre la vila d'Aygualada dirigintse á Cervera, ahont tracta de sentar la sua senyera.

No descuida pas impetrar lo divinal adjutori, escribint als Concellers de Barcelona, que, «decontinent la present rebuda, donets orde sien fetes professons en aquexa ciutat e per les sgleyes e monestirs, e entre les altres una en la que vagen los Infants descalços a nostra dona de Ihesus, car confiam que migençant lo adjutori divinal e de nostres leals vassalls, aportarem la dita empresa votivament».

17 DE JUNY.—Cervera es já cort y quartel general del rey Pere, qui hi ha entrat en ella. Lo primer que fa es escriure als Concellers de Barcelona, migrantse de no poder correr á la defensa de Lleyda:

«Lo Rey—Amats e feels Consellers nostres. Aquests passats dies per letra e apres per vostre Sindich al qual de aço donam carrech special, vos pregam, se donas orde e fos manat, a nos e nostre exercit, fossen portats arnesos blanchs e selles a la guisa, perque convenia, per augmentar ab alguna industria nostra potencia, metre alguns cavalls qui son a la gineta e poderosos, metrels a la guisa. E ne arnesos, ni petos, ni selles, son vengudes. Perqueus pregam e stretament encarregam, vist que en aquesta jornada va lo tot, doneu orde les dites armadures per aquells qui les han, e petos, selles, e tals coses per armar cavalls e homens a la guisa, nos sien trameses, almenys unes XX o XXX carregues. E aço no falte, que no hi va poch. Dada en Cervera a XVII dies de Juny del any Mil Quatrecents Sexanta Quatre. ✠ Rex Petrus ✠.»

19 DE JUNY.—Ja fa tres jornades que lo Monarca resideix á Cervera, no vehentse ab forces suficients per passar mes avant y combatre al rey Joan, qui, ab prou potencia l'espera davant los murs de la assitiada Lleyda. Per robustir la sua host, Pere IV escriu á molts de sos principals feudataris, dientlos: «Be sabeu com nos som en aquestes parts per soccorrer la nostra Ciutat de Leyda, lo que som certs nos pora fer sens batalla. E perque en aquest fet va tot nostre stat e honor e per lo semblant de aquest nostre Principat, en lo qual fet cascun virtuos e qui ama lo servey de son Rey e senyor e la honor propria deu esser present. Conexent que vos sou hu de aquells vos pregam, encarregam e manam, que, vista la present, partiau lo mils, que poreu en orde per a tal fet e vingau a nos: car ultra que fereu lo que deveu nos obligareu a fer tota honor e graties a vos e vostres coses. Dada en Cervera a XVIII de Juny Mil CCCCLXIIII ✠ Rex Petrus ✠.»

21 DE JUNY.—Fou altament concorregut de prohoms lo Concell de la Vila, per primera vegada aplegat desde la entrada del rey Pere á Cervera. Los Pahers hi esposaren, «com lo Senyor Rey se trobe personalment en la present vila, lo qual se pensave esser ja jurat, e que, aquesta universitat li hagues ja prestada la fidelitat e homenatges, segons ha la ciutat de Barcelona, e altres viles e lochs del Principat. E es veritat, que, aquestes coses, requeren special manament e potestat. E jatsie moltes veguades ne sie stat, per en Guerau Tallada, quis trobave sot-sindich en Barcelona, quey fos tramesa la potestat. E no ses fet, ans ses defferit: e per quant per part de aquesta vila lo Senyor Rey ha esser supplicat la vulle libertar e privilegiar moltes coses, attesos los tants danys e perdues que fetes ha, axi en persones com en bens, la qual cosa no serie condecent supplicar lo abans: e prestar li la fidelitat es de molta necessitat, per lo present conseyll sien constituits e creats, hun sindich o dos, o tants com benvist los sera, per poder prestar la dita fidelitat, ab jurament e homenatges, segons es acustumat: hoch encara, ab poder de poder supplicar al dit senyor, de ratificar e confirmar libertats e privilegis de aquesta vila, e de tot impetrar altres largament e bastant». Per prestar lo jurament de fidelitat, elegí, lo concell de Sexantena, a Jaume Tallada, Andreu Salver, Jaume Giscafré y Arnau Marçal, los quatre essent

pahers de la vila, ab facultat per fer jurar privilegis antichs y arbitrarne d'altres.

També los pahers posaren en conexement del propi Concell, «com ells, per ordinacio de conseyll ordinari, han fetes moltes despeses, axi paguant despeses e carrechs a Bertran Darmendariç, e a Johan de Ermendariz, e algunes gents qui eran aci del exercit de Barcelona, com hich era lo Veguer de Barchinona, per quant sen volien anar, e la vila restave buyda, et a molt perill: perquells convench per la dita ordinacio, subvenir los, aci de pa com diners: hoch encara Ermendariç per acompanyar alguns carruatges, li han haguts a paguar XXX florins e altres quantitats, hoch mes e ffarina. E ara lo Senyor Rey que vol que aquesta vila li pach lo sou íntegrament. E mes, es stat fet cert present al Senyor Rey, de capons, galines, e de hun bou, de ordi e vi, hoch encara, paguat sou a pehons. E aço han fet per benefici e restauracio de aquesta vila. E noy podien demanar, per la molta cuyta e perill delles coses, semblant conseyll, com sie dificultosa cosa ajustarlo: e axi, ab ordinacio del conseyll ordinari ho han fet. Perque suppliquen e preguen al present conseyll, que, totes aquestes coses, si en res havian passat ultra de la potestat del dit conseyll ordinari, que, puys aço tot han fet per restauracio de la vila e singulars de aquella, quels ho placie penre en compte, e loar, approvar, ratificar, e confirmar, tot ço e quant fet han, axi per sou de cavallers, pehons, e per metre e haver vitualles, com en qualsevulle altre manera». Lo Concell ho aprova tot segons se demanava.

23 de Juny.—Interessants operacions militars efectuades á Torroja y Tárrega esplicades per lo rey Pere desde Cervera á diferents indrets y personatges de la terra (1).

«Ahir, ques comptaven XXII del present mes, una bona part de nostre exercit de gent de cavall e de peu, sots Capitania del Noble e amat Conseller nostre don Joan de Branches, feu la via de la vila de Tarroia, la qual era sots obedientia de nostre enemich, per requerir. los de la dita vila, se reduissen a nostra obediencia e fidelitat, ab cominacio que, si no ho volguessen fer, los seria fet lo guast en los blats e altres esplets del terme e territori de aquella. Arribat lo dit Capita ab tota la dita gent davant la dita vila, per un trompeta, feu requerir los de la vila, que, decontinent se deguessen retre e reduir a la dita obedientia e fidelitat: en altra manera, los seria fet lo guast o tala: e feta la dita requesta, fonch respost al dit trompeta que sen tornas en derrer. E de fet, com aquells qui eren molt enduraits e obstinats, tiraren ab balestes e çarabates al dit trompeta e a nostres gents, e començaren ferir de aquelles, cridant e invocant lo nom del Rey Joan e de Cardona, e dient paraules iniurioses per lo dit Capita; vista tanta obstinacio en los de la dita vila e que ab tant poca raho se eren moguts, e havien provocat a ira e indignacio tots los de nostre exercit, qui molt furiosament començaren enpenyer se vers los murs de la dita vila, agut primer consell e coloqui ab los amats e feels nostres en Miquel Sayol, Capita de la bandera de aquexa Ciutat, en Pereioan Ferrer, e altres Capitans e homens de Cap qui ensemps ab ell staven, si combaterien la dita vila e temptarien entrar la per força darmes, e corrent entre aquells diverses parers e opinions. los uns ques devia dar lo combat attes lo moviment que los de la dita vila, axi protervament e sens haver rebut dan ne eniuria, havien fet: los altres que no, attes que no havien manament de nos de

(1) La lletra fou escrita als Concellers de Barcelona, Generalitat de Catalunya, Baró de Cruilles y Joan de Silva, capitans en l'Empordá, al Vescomte de Rocabertí, Procuradors de la ciutat de Tortosa, Concellers y Bisbe de la ciutat de Vich, Consols de Castelló d'Empories y Jurats de la vila d'Alcover.

combatre per aquella volta, e attes que no havien scales, ne altres artelleries necessaries, maiorment que la vila es molt fort e ben murada e fossada, de fos e contra fos: finalment, vist que la nostra gent stava molt animosa a donar lo dit combat, e que envides se podia retenir, ans tota via se enpenyia vers la muralla, en lo nom de Deu e de Sant Jordi, fonch deliberat combatre: e ordonades les batalles, axí com se pertanyia, molt valentment e animosa, fonch donat lo assalt, e entrada per força darmes la dita vila, e donada a saccomano. E per gracia de Deu, en la dita entrada no ha mort sino dos homens, ço es, un de cascuna part. Es ver que ni ha de nafrats fins en quinze de nombre, entre los quals es lo amat e feel nostre en Joan de Avinyo donzell, home darmes nostre, qui molt streñuament sen munta primer en la muralla e affronta los enemichs, e per no esser prestament soccorregut, fou ferit e maltractat per aquells. Havem hagut relacio, que, tota nostra gent, axi de cavall com de peu, e en lo dit combat e en la una gran scaramuça que dimecres prop-passat hagueren a les portes de Tarrega ab les gents del dit rey Joan que en la dita scaramuça reberen molt dan, se son hagut ab gran animo e strenuitat, per manera que, havem sperança en nostre Senyor Déu, del qual totes aquestes e altres gracies nos venen, que, en les altres coses que resten a fer, se hauran les dites gents nostres, per manera, que, promptament expelliran los dits enemichs, e en breu constituirem en repos aquest nostre Principat. Totes aquestes coses vos havem volgudes significar, per quen façau laors e gracies a nostre Senyor Deu, pregant vos, que, vullats fer continuar les professons e orations per vosaltres ordonades, lo queus agrahim molt, affi que nostre Senyor nos done prestament victoria, ens meta en lo cor tot lo que sia son servey».

26 de Juny.—Lo Concell de Cervera, s'ocupa de la nova situació creada á Torroja, á causa d'esser guanyada á la gent del rey Joan. Volent solidar la conquesta de dita Vila, fou acordat: primerament, suplicar al Rey, se finissen los procehiments judicials menats contra los de Torroja, e incoats quan hi hagué la trayció que la posá en mans del partit reyalista: en segon lloch, demanarli «que sien enderrochades totes o la maior part dells murs de Tarroia, per ço, que los enemichs no si puguen tornar receptar, ni fer mes avant dampnatge en aquesta vila, segons fins aci han».

Los Pahers comunicaren als prohoms «com ha oyda sua serie pervengut, com Nanthoni Meyá e Pere de Plegamans, se serien rescatats, he haurien prestat sagrament e homenatge, que, de aquests quatre anys, ni encara apres, no entraran en aquesta vila sens licencia lur: e que si axi es, es cosa de mal eximpli e de molta admiracio, haver los feta, la vila, tanta favor en no voler dar en Barrufet, ni mossen Cavalera, sino que ells primer fossen aci e fora de perill» acordantse informarse de la vritat del fet, avants de determinar lo fahedor.

Les operacions de la host reyal dès que es á Cervera, son relatades al present, ab prous detalls, per En Berenguer Sayol capitá de la bandera de Barcelona als Concellers de Barcelona:

«Molt honorables e molt savis mossenyors. Per lo molt desig que he de tenir vos avisats de les coses e fets occorrents e seguits despuys que lo Senyor Rey es junct en aquesta vila, he deliberat fer vos la present, avisant vos, com, dimarts prop pessat e quasi capvespre, vingueren molt prop de dita vila de XV en XVI Rocins dels enamichs de la via de Tarrega, los quals prengueren, e ab si sen portaren, cert bestiar menut, lo qual haviem tret defora per apesturar, e un parell de atzembles qui lauraven. E feta e sabuda dita presa, de continent lo dit Senyor feu tocar alarma, e metra apunt tot hom, e de peu e de cavall, e ell e la dita gent, e jo ab la mia, isquem per

enseguir aquells qui la dita presa havien feta, e sen manaven, e tiram fins al castell de la Cruillada. E per quant los dits Rocins havien molt aventatge, nols poguem atenyer, tot hom sen torna. E tornats, lo dit Senyor delibera e mana, que, lo sendema, se anars a Tarregua, per fer alli guast. E de fet, executant la dita deliberacio, dimecres prop passat dematí, lo dit Senyor feu metre apunt la gent e de cavall e de peu, e jo ma gent, e lexada la bandera, perque lo dit Senyor no vol vage sino com la sua persona ira, tot hom ab molt bell orda, tiram nostron cami la via de Tarrega. E com fom a la Cruillada, que es a mige Leuga de aquesta vila, perque de alli en fora haviem a pessar e anar en terra de enamichs, e signantment per lo Castell de Fonolleres, qui ab sarabatanes anant e vinent, nos feu grans alimares, fem certs squadres de gent e de cavall, e axi molt gentilment e ben en orda, fem nostra via. E sabut per lo Comte de Prades e altres qui eran a Tarrega, nosaltres tirar aquella via per exir nos al encontra, vingueren fins a la primera creu que hom troba en lo territori de Tarrega. E alli los nostros genetaris se mesclaren ab ells a la bella scaramuça, e vehent la tanta gent nostra que attenia ab tant animo, prestament giraren e retragueren se, fins al portal, e nosaltros al detras dells, e replegarense a la creu que es devant lo portal: e creu se fosen entorn C Rocins, los ques mostraven entre uns e altres: entre los quals se dehia esser lo dit Comte: e alguns dells, meteren se a alguerciar al entorn de la muralla: e tantost, com negu dels nostros los exia, ells se replegaven: e del Castell, e dues torres, festeiaven nos de sarabatanes gentilment, de que feriren un home de peu dels nostros a la cuxa. la qual li trencaren en rodon e per lo cami mori. E ab aquesta festa, nosaltres fem lo guast, e portam nos ne ensus DCC carregues, entre forments e civades, pero en garba. E fet lo dit guast, tornant nos ne: ells nos volgueren donar a les spalles, e alli haguerem de belles scaramuces en que moriren dos o tres homens de peu e dos o tres Rocins. E axi nos ne tornam. E tornats, per quan los de Terroge havien fets e fahien innumerables dans als de aquesta vila, jo suplique al Senyor Rey, puix no s'eran volguts reduhir dins lo temps quels era stat donats, que si anars, e ques agues, o per grat o per forsa. E axi fou deliberat: divendres dematí lo dit senyor feu e mana metre apunt tota la gent, e de cavall e de peu, e jo ma gent: e fou capita Don Johan de Brancha: e ab molt bell orde partim de aquesta vila, e tiram aquella via: e esser plegats alli, donam nostro combat en aquella part quens sembla millor, e ells meteren se en deffensio, axi homens com dones: a la fi, haudes scales e storç de gent, en la capvesprada sens que defora no mori negu, be ni hague alguns de naffrats, per forsa darmes molt bellament los entram, e esser dins, prenguem e los homens e ses dones e tot quant se troba, e tot nos no portam en aquesta vila, que res no hi ha romas: de que per gracia de Deu, jo so exit molt be a la honor vostra e mia: es ver hagui molt treball en metre e fer star en orde la gent, de que lo Senyor Rey hague molt bona relacio e fou molt content del bon orde e recapte que jo havia donats en los dits fets.

Pertocant á la apurada situació en que estava Lleyda, escrivía lo propi Sayol: «Air arriba aci un correu de Leyda, lo qual diu es exit ab molt afany, perill e treball: compte, com stan ab molta fretura, e que ja no mengen sino pa de vinaça e carns de cavalls, mulles, e assens, e altres besties, e de axo molt poch: e que encara com ell era pertit de alli, no sabien lo Senyor Rey fos junct en aquesta vila: e ell era pertit de alli ab cert senyal que fes, si lo dit Senyor Rey era aci: e axi se es fet, e es se vist que Leyda ha respost al dit senyal: e axi ells han sabuda la venguda del dit Senyor, com altrement no'n sabessin, per quan los correus que eran anats, eran stat presos e pen

jats per lo Rey Johan, que no ni havia entrat negu: e daven los entenent, que, lo dit Senyor era anat en Empurda, e que debades los speraven que no vindria: e ells con trafahien los senyals quels fahien de aci, perque ells de Leyda no puguessen esser certs de la venguda del dit Senyor».

¿Qué fá mentrestant lo rey Pere á Cervera? ¿perque no fá conduir vitualles als assitiats lleydatans? Malhauradament may, la organisació dels socors, se pot fer d'una manera completa, puix quan no hi manca una cosa, ne fretura altre. Ara lo Monarca ha de trametre á Barcelona á En Calabuix ab una lletra als Concellers, pregantlos vullen trametre á la host reyal, farines y altres vitualles, de que n'han gran fretura, puix «seria inconvenient gran anar soccorrer sens viures en sufficiencia, en loch majorment tant dessechat e guastat, ultra lo que lo exercit cascun dia ha mester».

28 de Juny.—Los dies passen: Lleyda segueix stretament assitiada y la host que la ha de soccorrer, no's mou de Cervera, ni tant sols tracta de guanyar á Tárrega ocupada tant temps ha per les avançades de Joan II.

Lo rey Pere comunica als Concellers de Barcelona, que já ha transcorregut lo present mes, per lo qual la gent y dos mil homes de la host, tenien lo sou pagat: y que en espera de mes gent y altres impediments, no ha pogut portar á terme lo fí de la present campanya, com era, lo socors de Lleyda. Ara demana li trametin diners per pagar la nova mesada a la host, segons acort de les autoritats de Barcelona, enviant aquells custodits ab gent de peu, y partint secretament y per lo camí dels Prats y de la Manresana, que se'ls hi indica com lo menys perillós.

1 de Juliol.—Per fretura de vitualles á la host de Cervera, lo Monarca envia lletres demanantne als vehins de Montroig, Figuerosa, Hostafranchs, Claresvalls, Çedó, Riber, Spallargues, Prunyonosa, Bellver, Palagalls, Sisteró, Concabella, Sant Guim, Bellvehí y Torrafreyta, als qui «mana decontinent ne porten cascun dia, car seran los pagades al for raonable e que sera provehit sens perill les portaran. E si non portaran los del exercit hi iran a pendre sen, en dan seu».

També escriu als Concellers de Barcelona, prestin tota ajuda als Canonges d'aquella Seu, per la obtenció del subsidi de guerra que ells prou han acordat imposar pro no'l cobren ab regularitat.

En lo Concell de prohoms celebrat á Cervera, es tractat, «com alguns fills de perdicio de aquesta vila, qui son trobats en la tracio e destruccio del Capcorral, van per vila, hoch e altres, los quals eran stats spellits, son entrats, e es veritat que vuy encara la causa perque staven foragitats no es del tot liquidat, ans stam encara en perill, e si lo Senyor Rey ab lur exercit sen va, encara aquesta vila ha mester mes, que may, es spurgada de males herbes», per tant, fou conclós ultimar los procehiments judicials incoats; com també suplicar al Monarca, «que tots aquells qui son stats en la tracio e destruccio del Capcorral, ni hi hagen sabut ni sentit, sien, per tots temps, com a rebelles o traydors spellits de la vila, sens sperança de venia: e que contra aquells tals, puxen justar e fer penre qualsevulle inquisicions e informacions, en manera se sapie la veritat qui ha tengut en la dita traicio». «E mes fonch provehit, etc., que en Rafel Vilaplana, qui es entrat en la vila, sie spellit de aquella, e altres, quis trobaran sien stats en la presa e destruccio del Capcorral».

4 de Juliol.—Desde son quartel general de Cervera lo Rey dona contraordre á Barcelona, de que, la columna de socors fassi la via de Collbató, en lloch de la dels Prats, d'ahont deurán avisarlo á fí de provehir que segurament hi arrivin les vitualles.

5 de Juliol.—Molt apurat lo rey Pere, insta á Barcelona, li trametin «alguna gent de vosaltres fiada per la custodia de nostra persona», per manera, que, á mes tardar, estigan ab ell lo diumenge 8 de Juliol, puix no vol allargar mes, lo tant indispensable socors de Lleyda.

8 de Juliol.—Los defenedors de Lleyda, per fam s'entregaren á Joan II (1) si be Pere IV afirma, que, si nó hi haguessin haguts traydors, lo seu contrincant no se'n hauria apoderat.

Interessant es la lletra que lo Rey escriu als Concellers de Barcelona: «Amats e feels Concellers nostres. Deu verdader sab e gents no ignoren, si, en lo soccors e restauracio de la Ciutat de Leyda, havem fet tot lo dever nostre e havem aplegat lo mes sforç que a nos es stat possible. Ne paraules, scrits, letres e forces, havem ommeses e finalment res que coneguessem poder hi aprofitar. E Menaud per vos tant sollicitat, era ja prop de aci. E ab tot aço no es stat factible, ne a nostre consell e capitans ha paregut ab aquesta gent, que es la meytat menor en nombre, que lo sforç del enemich deures empendre aquesta iornada com lo perill fos eminent e no sens total e prou manifesta perdicio del stat nostre e de aquest Principat. E axi sperant altra comoditat de dia en dia mes gent e loch som vuy per un qui de ella ve avisats que Leyda se es dada ab certs partes al Rey Johan e quels salvara lo lur. Don Pedro deu exir ab sos cavalls. Pus axi es creem ha plagut a Deu e es per lo millor e per lo menor dan, car fora maior perdre tot lo stat aquella jornada e venir en ruina aquella Ciutat. E pora esser, que, aquesta victoria e elacio al enemich sera causa de sa perdicio e principi de sos dans maiors. Pur som certs gran part de aquella gent que ab lo enemich es, els sostęnia en sperança de haver aquella Ciutat, lo leixaran. E Deu, si li sera accepte, darnos ha altra forma no pensada e maior habilitat. Vosaltres loau Deu de tot e confortau vos, e no sia de smayar, mes sforçar e cobrar cor millor».

10 de Juliol.—No cal dubtar que hi ha hagut negligencia per part de les autoritats de Barcelona y tal vegada també per la dels caudills militars, en la perdua de Lleyda, puix á mes de lo manifestat, ho evidencía la lletra ab que lo rey Pere respon á altre dels Concellers de Barcelona. D'ella ne resultá, ¿que certa questió d'etiqueta suscitada per aquests, á propósit d'un manament del Sobirá, contrariat de no rebre lo diner de la paga de la gent que tenía en campanya (2), paralisá la acció militar y feu perdre la ciutat de Lleyda.

(1) Dels oficis provehits á Lleyda per Joan II, en 1464, ne conexem alguns: la Capitanía de Lleyda, es otorgada á Requesens des Soler fill d'en Galceran de Requesens, governador general de Catalunya y que en absencia de son pare havia regit be la dita governació; altre capitania secundaria, á Antoni Riquer; capitá dels agutzils, á Joan Cirera; assessor de la cort, vegueria y batllía de Lleyda, á micer Anton Bardaxí doctor en lleys; regent la escribanía y receptor de la lezda, á Pere Morell; obtentor del *hospitarum lupanariorum* ú hoste dels bordells, á García Gonsalves. (Registre 3378 folis 104, 136, 108 y 109, y Registre 3379 foli 64).

També feu esdevenir efectiu l'ofici d'ardiaca de Lleyda, que en 1462, Joan II havia obtingut del Sant Pare per en Lope de Rebolledo fill de son fael servidor Rodrigo de Rebolledo (Registre 3378 foli 114).

(2) Com aytal incident contribueix en gran manera á formarse concepte de la época y de la present guerra, no volem dexar d'extractarlo. Lo rey Pere responent á tres lletres dels Concellers, les tres datades á 30 de Juny de 1464, refereix que los Concellers li manifestaren, com la manera de demanar lo pagament de la gent en campanya, era perjudicial als privilegis, per esser feta ab notari y forma conminatoria y coactiva dient *manam*, qual procehiment los Concellers volen veure revocats. A axó responía lo Monarca, haver «sollicitat, demanat e manat, simplement e sens penes, com solen los Reys manar en coses de tanta congoixa e necessitat e be universal de tots, lo que vosaltres aqui sens no haver scrit, deguereu haver executat, Nens par

Apurada esdevé la situació de la host dintre Cervera, per fretura de vitualles. Culpa, lo Monarca, á les autoritats de la Capital, en espresiva lletra als Concellers: «Per tantes vegades e en tantes maneres vos havem scrit sobre aquestes vitualles, que ja no sabem de quin tall de paraules usar. E si del abis deguessen venir e a pas de formiga, ja degueren esser vengudes: per aquests tant lonchs procehiments som en lo que som: e com la una cosa sperada es aplegada, les primeres son consumides. E axi nunca la una aconseguint laltra, res perfet se poria obrar. Som exits a tanta instancia vostra: e apres, quant per una cosa quant per altra, deffallint continuament lo necessari, som en aço, no sens perill eminent e treball, qual cascun discret pot considerar. E ultra que de gent som frustrats, nos fallen vitualles, deveu creure aquesta terra era vacua de aquestes, e que nos e nostres gents menjam e lo ventre vol son degut: e buydant vitualles e nunqua venint, si lo sanct Spirit miraculosament no hi obras, no sabem com sostenir lo negoci. Perqueus pregam, mirades aquestes coses e negoci e quant importen, trametau continuament vitualles e vingueu la via dels Prats e ab bon orde e vinga ab elles en Bernad de Marimon e lo batlle, com scrit havem tantes voltes: e atteneu al honor e stat vostres e de aquest Principat e nostre, car no es temps de tantes consultes ne dilacions».

11 de Juliol.—A les dugues de la matinada, arriva á Cervera un avís dels Procuradors de Tortosa, comunicant al Rey, que, Herrando de Silva ab dos cents homens d'armes, y dos cents de cavall, y D. Jaume d'Aragó ab cinquanta genets, lo 5 de Juliol eran á Les Coves y lo 9 devien trovarse á Ulldecona.

Ab la perdua de Lleyda resurgeix á Cervera la actitut atrevida dels reyalistes. En lo Concell ara aplegat, los Paers hi posaren la orde rebuda del rey Pere «que ells façen memorial de totes aquelles persones que sien sospitoses, car sa senyoria es be informada, que, despuys que lo cas de Leyda ço es que ses donada al Rey Joan, moltes gents fan caretes es diu hi mostren penre pler. E per ço, com encara lo dit Senyor sta en deliberacio si aturara per lo present açi, o si hich lexara gornicio, vol aquesta vila sie ben provehida de vitualles e encara spurgada de gents sospitoses. E es veritat, que, ells nou volen fer sens voluntat e assentiment del present conseyll, e que volen, facien, e sapien, en lo dit memorial, que se ha fer delles persones ques trobaran ni amostraran esser sospitoses, car ara hi va mes que may». L'acort fou tant sols de fer memorial y presentarlo novament al Concell. «E mes fonch provehit per lo dit conseyll, que, attes que la vila no ha facultats de paguar, ni pot haver diners per pa-

vos dejau agreviar de nos haver scrit a cascun home de honor, e qui aquella stimar deu, lo que scrit havem, perque, havent vergonya e erubescencia alguna star aqui a la ombra, sentint nos star al sol e a la serena, cavalcant continuament ab nostres cavallers, sedejant, famejant, vetlant, e stentant, per preparar vies y camins al socors de aquella ciutat, que tant per aquest principat e nostra corona ha fet e sta en tanta necessitat, se disponguessen al que los altres se son disposts. Lo que si fet haguesseu, alguns qui aqui mirant lo joch se stan, hagueren haut nombre rahonable de gent, e no foren les coses *in fieri* axi com son; e congoixense aquells de les letres, major es nostra congoixa e dels qui ab nos son e menys facil a soportar. Seria millor per lur fama, e honor, e encara per lo deute de naturalesa e fe de quens sou tenguts, lur colera e congoixa se convertis en venir a nos com sou tenguts, e deveu, si lo usatge publicat voleu considerar». «Ne veem esser soberga coaccio, la per nos en aquelles manada, ne tal, que requira revocacio. Ell ne dara sa raho en son loch. Don vos pregam altra e altra vegada, atenau ab tot vostre bon consell e poder, en proveir, haiam esforç tal que bastem a satisfer al perque som exits, si a Deu sera plasent». També demana li trametin gent en lloch de la que l'ha desemparat, axis com diner perque no tingan motiu d'anarsenhi; regraciantlos per certs acorts sobre forma de pagament dels sous y remesa de farines y vitualles, les quals deurán seguir cautelosament la via de Collbató y Prats, ahont hi tindrá gent aparellada per escoltar los convoys.

guar la gent qui ajuda al mur quis obra a la plaça de sancta Anna, se haia affer a dehenes, passant ne tota la vila. E aquells qui noy volran esser, que paguen dotze diners».

Tambe se provehí «que attes que lo senyor Rey vol certa roba qui fonch trobada en casa de Joan de Querci juheu, la qual no ses venuda, quen parlen e supliquen al dit Senyor e defenen aquells, no sien restituides com sien de juheus e altres persones qui son desenemichs, e que lo Senyor Rey les vulle donar a la vila, e encara que remete tot ço e quant sen es ja venut». «E mes fonch provehit en lo dit conseyll, que, si la universitat no haura diners per paguar les vitualles, ço es, blats que seran portats en la vila, que los pahers puxen compellir e forçar tots aquells singulars e habitants de la vila que sabran qui hauran facultats e manera paguar blats, e penre aquells, donant sobre aquestes coses, als senyors de pahers, ampla potestat e facultat facen o fer facen totes provisions e compulsions, necessaries».

14 DE JULIOL —La perdua de Lleyda fa cambiar la direcció de les operacions. Lo rey Joan avisat de les dificultats en que's trovava lo rey Pere ab son ecsercit, tractá de passar «la via de Tarrega per proseguir son fet e per expugnar los Castells circumvehins a Cervera, si als no pogues fer».

Lo rey Pere ab son concell, atenent «la fretura de vitualles e la difficultosa manera de haverles, per la potencia dels cavalls dels contraris e altres respectes, deliberam partir, dat orde en aquella vila, en la dels Prats e alguns circunvehins Castells, en los quals havem leixada sufficient guarnicio, som partits de ella aquesta nit passada e vuy som entrats en aquesta vila de Agualada, on leixarem sufficient guarnicio. e tal farem en Vilafrancha e altres lochs, per forma, Deu volent, los sera obviat» (paraules del Rey) (1).

15 DE JULIOL.—Interessants esplicacions que dona lo rey Pere sobre la perdua de Lleyda y subseguent evacuació de la sua host y persona, de la vila de Cervera. «Lo Rey.—Amats e feels Consellers nostres. Segons per altres haureu vist, decontinent que del fet de Leyda haguem noticia, vos avisam, la qual se era dada al Rey Joan per fam: pero si traydors no fossen, aquella seria vuy en sa naturalesa e obediencia. Son stats alguns de aquella ciutat de Leyda, qui stant alli lo siti e volent se partir, diverses vegades, lo rey Joan, lo confortaven en aquell perseverar, declarant li com de necessitat la Ciutat freturosa de viures, per fam li convenia retres o donar. Dels quals conforts usant lo Rey don Johan, ha insistit e conduits los a ell obedients en venir e ferms star fins a la assecucio de son vot: e encara, lo que pijor es, los dits traydors dubtant algun destorb a lur mal proposit, ans de temps algun dia la tradicio e negoci per ells sollicitat, captades ses ocasions, fundants se en la fam e perills preparats, han cuytat e han dada ab alguns lurs simulants e conflictes pactes, la dita Ciutat, los quals, per lo be que aquell poble volem, plagues a Deu los fossen servats. Gran culpa es, als qui en aquest negoci e socors no han fet mills lo dever e lo que pogueren. Mes nos som exit e fet sforç de aplegar les gents en Piera, Vilafrancha, e apres en Cervera. Ne paraules, letres, ne monicions hi han, per nostra part e sollicitud, fallit, e speravem ultimament en Cervera les gents de Ampurda, Menaud de Beamont, en Ramon de Planella, e alguns dels officis de aqueixa Ciutat, com nos era dit e alguns dels homens de honor, com la raho volia: e los diners que per los peons speravem, dels

(1) Lo 15 de Juliol lo rey Pere data ses lletres á Aygualada, lo 16 á Piera y á Martorell, lo 17 á Martorell y lo 20 á Sant Cugat del Vallés.

quals, com gran part sen fos partida, los altres, ab molta fatiga fins aci havem pogut retenir, ultra que de vitualles haviem penuria gran e necessitat. Avisant vos, que, sentint nos la lur desfrenada voluntat en partir se, cercam e donam orde en haver alguns diners ab prou treball; e aquells los fem dar, los quals foren pochs, attesa la voluntat que ells tenien en partir se, e attesa la caristia dels viures, que, en aquella vila era. Les quals coses totes han cuytat lo negoci e dat causa a la perdicio de aquella Ciutat, ni es stat consell dels qui a nos aconsellen, tenint nos molt menor nombre de gent, maiorment de cavall, a batalla o iornada deguessem venir, en tant eminent perdicio del stat nostre e de aquest Principat, que mes stimam. Don sperant lo temps, com dit es, affreturants de algun bon effecte sens defecte nostre, Leyda se es dada. E iatsia fossem avisats, com lo dit Rey, essent avisat de les difficultats a nos e a nostre exercit occorrents, volia venir la via de Tarrega per proseguir son fet e per expugnar los Castells circumvehins a Cervera, si als no pogues fer, havem volgut sperar aquests dies e mirar si nostra stada seria profitosa, maiorment quens era dat a entendre lo leixava molta gent. E de tot nos ben certificat haut nostre consell, attesa la fretura de vitualles e la difficultosa manera de haver aquelles, per la potencia dels cavalls dels contraris, e altres respectes, delliberam exir de Cervera. E axi dat orde en aquella vila, en la dels Prats, e alguns circumvehins castells, en los quals havem leixada sufficient guarnicio, som partits de alla aquesta nit passada, e vuy som entrats en aquesta vila de Egualada, on leixarem sufficient guarnicio, e tal farem en Vilafrancha e altres lochs, per forma, Deu volent, los sera obviat a lurs arts e pensaments, fins a tant que la gracia divina mijançant, reforçada nostra potencia e Ferrando de Silva sia aplegat, puixam entendre e dar conclusio a aquest negoci. La qual cosa en la misericordia divina fermament speram. Dada en Agualada a XV dies de Juliol del any Mil CCCCLXIIII ✠ Rex Petrus ✠».

18 de Juliol.—La obligació de guarda y vigilancia d'un castell esdevé fexuga carga, quan se presenta continuada, per trovarse frontera d'enemich. Justificats donchs se presenten, los motius de quexa, aduhits continuament per lo Senyor de la Curullada y que esposa á la consideració del Concell de Cervera, «dientlos, que, volguessen provehir en la custodia del dit castell, com ell noy bast en guardar lo, e que sis perdia, que fos carrech e culpa lur: e axo mateix ha dit als capitans: e axi los capitans digueren a ells, que, en tot cas se donas orde aquest Castell fos establit: e ells, vist que lo dit castell es gran guarda de aquesta vila, e encara la voluntat dels dits capitans, han dat orde que hi son anats sis homens als quals han hagut a bestraure sis florins corrents: e que lo dit Vall los face la despesa... E que dequi avant los placie provehir e pensar com sen Regiran, car lo dit Vall havia dit al Senyor Rey, que nol podia guardar, e lo dit Senyor li dix, que, si ell no volia dar recapte ni y bastave, que ell lo darie algu quil guardarie a tot son carrech». Lo parer del concell fou que si en Vall refusa custodiarlo, siga donat a altre persona o enderrocat.

En la matexa sentada digueren los Pahers, «que, ara com lo Rey hich es stat, lo Senyor Rey ni sos ministres, no han volgut paguar imposicio de carns, ni de pa, allegant que lo exercit no es tengut paguar imposicio: e axi, sots aquesta color, molts se son ingerits e fets del exercit, e tallen carn, dien per homens del exercit, axi defrauden los drets de la vila: reporten ho en lo present consell, quells hi placie provehir en manera la vila haga alguns emoluments de ques puxe ajudar, car vuy no ha hun diner nin strenye altre, e axi no poden paguar a molta gent a que la vila es tenguda». S'acordá, «que, totes aquelles persones de la vila qui pastaran, haian a paguar dos

sous per quintar, axi de blats propris, com de aquells qui venran a son risch. E hon fossen portats blats e feta botigua per la vila, que los pahers haian eleccio de metre aquella imposicio que volran e elegiran; e que puxen prohibir als dessus dits fills de vila, pastar al dit for de II sous». «E mes fonch provehit per lo dit conseyll e comes als senyors de pahers, que, ells conduhescan lo sarabataner; e que la vila lo pach, e que sie pres a compte als senyors de pahers. E mes fonch provehit per lo dit honorable conseyll, per alguns dignes respectes concernents indempnitat de la vila e singulars de aquella, que la meytat de la gent de la vila guayt una nit part altra. E mes fonch provehit per lo dit conseyll per empatxar los diners que son provehits dels blats de Sant Anthoni, e quels facen depurar en poder de aquella persona que per ells sera eleta, e que facen comanar les reliquies e yoyells e altres coses e bens de la sglesia de Sent Anthoni, en loch e poder de persones seguents: los honorables en Pere Johan, Bernat Vall. Iohan Gibert, e Berenguer Prunyonosa».

21 de Juliol.—Lo rey Pere ordona al capitá Mossen Pere Berenguer Sorts que vage ab la gent de son comandament cap á Cervera.

25 de Juliol.—En lo Concell de la Vila, se doná lectura á la seguent lletra del venerable comanador de Sant Antoni:

«Ihs. xptus. Marie filius.

«Mossen Johan. Per la pocha honor que en aquexa vila me es feta, yo desliber mudar aci ma stada de tot, e per ço vull que plegueu tot quan hí ha, e non façau freça, ni sen sente res al mon: que puys jo no he fet enuig a nengu, ni sera fet a mi aci, aquius dich, que, segons lo que veig, ja mes fariem res de be: mostren me amistat, e son mos comiçaris, hi detras, malament hi falsa, fan lo pijor que poden: no es mort Deu ni Sent Anthoni, qui es mon senyor: feu dir aqui tots jorns lo salm de *Deus laudem*, e fiau de Deu: no haiau paraules ab nengu, nius cureus de negu, que imposible es que Deu nols nogue: dels bens de casa fareu troses per portar aci, e sius fahien empaix, sapiau que decontinent jous trametre provisio per la qual seran desampatxades mes robes: e siau curos de tot e diligent, e no scrigau res que enuig sie; que avis vos que ells tenen be sment a letres, e tot son fet es malicia e Deu forçar los na: car Deu done la provisio segons lo cor, a cascu: vos pujau vos ne, sens bestia, en Pallas, e feu ço que poreu hi nons seguem de tot, ¡nius spanteu: removeu lo *Corpus Domini* del sacrari, que puys no si face offici, no es necessari hi sie lo cors de Deu: delles altres coses fareu lo queus dira lo portador de la present, e no passeu enuig de res, que Deu ho fa per lo millor: *et videbitur de aliis occurrentibus* avisau me de paraula per qualcu, que, si res scrivieu, dubtes farien la interpretacio segons son cor; avis vos, que, aci serem favorits mes que aqui.

«Vr. Co^{or} etc.»

Loant y aprovant l'acort prés en 18 de Juliol, lo Concell cometé als quatre delegats per aquest afer «que ells per conservacio de la sglesia o casa de Sent Anthoni, e perque sie continuat lo offici divinal en la dita sglesia, que hi puxen metre, elegir e conduhir, dos preveres qui stiguen en la dita casa, e encara algun frare del dit orde per fer los acaptes, persones honestes, los quals sien paguats e visquen delles rendes o emoluments del dit Monastir. E que façen penre inventari de totes les reliquies, yoyells, robes, e bens, delles dites sglesia e casa, e que aquells comanen als dits preveres, o en aquelles persona o persones, que, als dessus nomenats sera benvist fahedor». «E mes volch e provehi lo dit conseyll, attes que lo dit Comanador, segons mostre en sa letra dessus inserta, volch cesse lo offici e servey de Deu en la dita sgle-

sia, quan sie scrit al Senyor Rey ab inserta de la dita letra, e si res sen haura portat o fet portar, que sie supplicat lo Senyor Rey o face tornar e restituir aci, com aci sie lo cap del orde de Sent Anthoni en lo principat de Cathalunya.

«E mes, fonch proposat en lo dit conseyll per los honorables pahers, dient, com ells han vistes tres o quatre letres del senyor en Miquel Serra de Barcelona, dirigides, la una al senyor Nandreu Salver compaher lur, altre an Berenguer Miquell, altre an Pere Johan, hoch e altra a mossen Ramon Steva, per les quals avise e se mostre, e aço sab per via de confessio, com en aquesta vila se tracte alguna malesa e tracte: e per ço encante e avise, que, ara tingam be sment e ab bona custodia la vila, e que spelliam si res hi a sospitos». Lo concell acordá remetre «als Capitans e als honorables pahers de la vila, que, ells ab alguns promens que ells se puxen penre e elegir, se informen e entremeten, be e diligentment, quines ni quals persones ha sospitoses, ni odioses, a la custodia, defensio, e benavenir de la vila, e que aquells tals puxen, si ben vist los sera fahedor, expellir e foragitar de la vila, o fer detenir preses o arrestats: car ara per lavors, lo present consell ha per ferm e agradable tot ço e quant per ells sera fet, ordenat, e provehit, sobre les dites coses. En Berenguer Miquel dix, que, es de vot que tots los sospitosos sien expellits de la vila, ab tal condicio, que, los dits sospitosos sien nomenats en lo present conseyll per ço que mills hi puxe consellar e votar».

29 de Juliól — Joan II ab una forta host, se trova assitiant la vila de Verdú, de la que no n'obté fins ara cap aventatge.

1 d'Agost — Los pahers exposaren al consell «com jatsie en dies passats sie stat provehit per semblant conseyll, que, negunes persones qui sien ni vinguen de ciutat viles, lochs e castells, que sien de desenemichs, que no gossen nils sie permes de entrar en la vila. E es veritat, que, lo Rey Johan no sta vuy circumcirca de aquesta vila, com de absetr: e son informats que entren exien moltes gents de unes parts e daltres, les quals porien fer gran dany en aquesta universitat menejant algun tracte». Provehí, lo Concell, temerós de la trayció, qual negra ombra tantes vegades s'entreveu en l'horitzó del pervenir de la vila, que á cap persona «qui sien ni vinguen de Ciutats, viles, ni lochs de desenemichs, qui gos nils sia permes per alguna via ni manera, directament, ni indirecta, entrar en la present vila sens licencia demanada e obtenguda dels Capitans e pahers de la vila».

4 d'Agost — Ara lo perill de la trayció apareix á Cervera, sots altre forma, «e açó, per tant com la gent del exercit qui es aci, per quant no han sou ni que despenre, car hani dells quis diu ha dos jorns viuhen de fruyta, e volen sen anar, e si sen van aquesta vila sta a total perdició, car saben be que lo Rey Johan sta prop de aquesta vila, e crehem a be sentiment aquesta gent sen volen anar, per veure si per algun tracte ell poria haver aquesta vila. lo que Deu no vulle. los capitants los son venguts molt congoxats, significants nos aquestes coses, e que en tota manera, per lo bonavenir nostre e conservacio de aquesta, deguem dar orde en fer aturar aquesta gent, socorrent o bestrahent los alguna cosa, en forma, puxen aturar e vullen aturar». «Sobre aço lo dit honorable conceyll volch, acorda, comes, e remes, als senyors de pahers, que per conservacio e restauracio de aquesta vila e singulars de aquella, que ells puixen socorrer e subvenir als dits CXXXVI homens, hoch encara, conduir ne mes avant, si mester sera, ni trobar ne poran, axi de bens e peccunies de la vila, com encara de acuydats e de altres qualsevulle persones que haver ni trobar sen poran, en forma e manera la vila sie ben guardada fins altrament sien socorreguts per lo Senyor

Rey: e que sie pres a compte als senyors de pahers, tot ço e quant farau de socorriment: lo qual socorriment se face a coneguda dels senyors de pahers, a menys despesa que poran de la vila.» «E mes, fonch proposat en lo dit conseyll per los honorables pahers dient, com ells volen fer legir en lo present conseyll, un cert proces qui toque contra lo senyor en Berenguer Miquel; per tant, lo preguen e requiren que isque del present conseyll. E per ço, com ell recuse exirne, que ells requiren al honorable conseyll, que, per gran benefici e conservacio de la cosa publica de aquesta vila, que lo dit conseyll vulle provehir en spellir lo dit Berenguer Miquell del present conseyll. Altrament, per sesar maior inconvenient, ells no faran publicar lo dit proces. E si cas algu, ni sinistre sen segueix a la vila, que sie imputat al present conseyll, e nos pas als dits pahers, puys ho signifiquen al present consell. E axi, fonch preguat per lo dit conseyll, lo dit Berenguer Miquell sen anas del conseyll, e de fet lo dit Miquell sen ana del dit conseyll».

8 d'Agost.—«En lo qual conseyll fonch proposat per lo discret mossen Pere Tarroia, dient, com lo sacrifici ques ffa en les sglesies es aquell qui conserve e guarda aquesta vila, e mester quey es. E es veritat, que, en la sglesia maior es stada lexada una missa cotidiana metinal, ab condicio, que, si cesse, sie del Spital de Barcelona. E per quant no son paguats los preveres e infants qui aiuden a cantar la dita missa, noy volen venir: per tant, pregue al present conseyll que vulle provehir e dar orde e manera sien paguats, e que la dita missa sie continuada, per ço que Nostre Senyor nos don pau, ens conserve, e ultra aço, ell los ho haura a gracia singular». Fou acordat que, «la dita missa de la alba se digue ab los infants e que ells sie fet socorriment, en manera, la dita missa no cesse, et que sia pres a compte als dits pahers». «E mes fonch provehit que lo dit conseyll e comes als dits campaners, que, quant lo *Corpus Domini* volra anar per la vila, sie fet cert senyall, per ço que la gent hi vaga per acompanyar».

«Item fonch proposat en lo dit conseyll per en Pere Guiot, dient, com ell per indisposicio sua, fins aci no havia pogut demanar part del rescat de mossen Cavalera: perque los pregue, que, no sie soltat sens que ell non sapie, com ell pretengue haver part en lo dit rescat, com se trobas en la presa del dit Cavalera».

Acordantse, que, Mossen Cavalera fos «ben guardat, e que no sie dat a rescat ni cambi algu, sens que no sie primer reportat en semblant conseyll: e que los pahers facen instancia e demanen lur part, com se pertangue a la vila».

«Item fonch proposat per los dits pahers, dient, com no ignoren lurs reverencies, com no obstant per semblant conseyll es stat provehit, que nengunes persones qui sien ni vinguessen de lochs de desenemichs, nols fos permes que entrasen en la present vila. Es veritat que los capitans, no servant lo dit conseyll, no dupten en fer entrar e exir moltes gents, per la qual cosa sen poria seguir algun inconvenient a la vila si no si proveix». Lo concell ho cometé als Pahers «que ells, ab alguns promens, parlen e comuniquen ab los dits Capitans, dient e significant los tots los inconvenients quis porian seguir sobre la mesa que fan de moltes gents qui venen de lochs de desenemichs: pregant los, que, sen vullan abstenir, altrament que ab actes públichs los requiren e protesten, que, si inconvenients alguns se seguian a la vila per la dita raho, ço que Deu no vulle, que sie a carrech lur, e quen sie consultat lo Senyor Rey. E mes, volch e ordena lo dit conseyll, que los pahers tinguen la meytat delles claus dels portals de la vila, e que com si ira obrir, que ells personalment hi agen anar, e que no les puxen comanar a nengu altri. E que si ben vist los sera fahedor, que, ab los Capitans ensemps, vega si lo portalet se deu tancar o no.

«E mes, fonch provehit per lo dit conseyll, que, los draps que la vila havia prestats en Pere Plegamans quondam, o diners que los dits draps ¿costen? sien recobrats, e que vinguen a mans de la vila, e que de aquells se puxan ajudar a les necessitats de la vila».

6 d'Agost — Lo rey Joan ordona un aprovisament de vitualles, encomanant á Rodrigo de Bovadilla y Diego de Castellblanch, acopiassen totes les que poguessen á Tárrega; á Franci d'Erill, á recullirne dintre d'Anglesola; y á N'Anton de Cardona, per que fassi lo mateix á Bellpuig.

11 d'Agost — «En lo qual conseyll (de Cervera) fonch proposat per lo senyor en Pere Johan en nom seu e de altres del consell, dient, com ells quis celen del benavenir de la vila e dels veins, que tots proseguim vehent que los senyors de pahers son occupats per la occurrencia del temps, e encara vehen, que, aquesta vila sta a perill, per quant son informats que los enemichs tenen tracte de esser los liurada aquesta vila, la qual cosa Deu no vulle, e que no poden entenre en totes les coses, axi sobre les robes e bens dels juheus, delles quals lo senyor Rey vol la vila se ¡prengue e sen ajut, com encara altres coses, per poder asoldeiar e paguar gent per custodia e defensio de aquesta vila com aquesta que hich es sen vulle anar: e que haurien a be aquestes coses fossen comeses alguns promens o fessen en manera les coses prenguen alguna conclusio». Recaygué acort de «que sie scrit al Senyor Rey, significant a sa senyoria los grandissims perills en que aquesta vila sta: e dels rocins e gent de peu que hich son, com volen desemparar la vila per no esser paguats del sou: e que aquesta vila ja huy no ha facultats de paguar sou ni socorrer a la dita gent, com dies haia aquesta universitat ha sostengudes grandissimes despeses, e guastades ses substancies e pecunies cometent als senyors de pahers facen scriure de totes les coses occorrents».

«Item fonch proposat per los dits pahers, dihent, com, la gent acordada qui es aci per custodia de la vila sen volen anar per no esser paguat lo sou, e si sen van vehen star aquesta vila a molt perill». Lo concell volgué evitar lo dany encarregant als Pahers, «que, en tot cars del mon, sie dat per ells orde e manera aturen aci per custodia de la vila los dits acordats, subvenint e asoldeiant los en tota aquella millor manera que poran, al tot benevenir de la dita vila: que trasquen diners, robes, e bens. de tot ala hon poran, per paguar la dita subvencio ó sou, segons lo Senyor Rey ha scrit. E mes. cometen, als dits pahers, que, si la dita gent no poran socorrer e aturar bonament, per no haver facultats ni peccunies, que donen orde, que colloquen per los singulars de la vila, de la dita gent, a la qual haian affer la despesa».

21 d'Agost. — «Per lo qual conseyll fonch provehit, que, attes ques diu que Nalbarich Farrer sta en loch de desenemichs, per part del qual stat supplicat per en Marcho, quell lexassen entrar: que no entre».

«E mes fonch provehit per lo dit conseyll, e comes als senyors de pahers com aquells quis pertany la restauracio e conservacio delles coses pies e altres de la present vila, que donen tota aquella millor manera que poran ni sabran, en fer dir la missa del alba e continuar aquella, encara en conservar la sglesia e casa de Sent Anthoní. E encara lo spital den Castelltort e los pobres en aquell declinats, com lo present conseyll sia informat, les coses pies damunt dites, sien maltractades: cometent los, sobre les dites coses, totes ses veus e poder, hi puxen provehir segons ben vist los sera fahedor».

«Item, fonch proposat en lo dit conseyll per los honorables micer Francesch

Meyá e Berthomeu Meyá germans, juristes de la present vila de Cervera, e fills de aquella, dient, com ells per causa de la fuyta dèn Johan Moxo menor de dies de la dita vila, son molt mal vexats e tribulats per los Capitans de aquest° vila, e aço per tant com ells se eren obligats per lo dit Moxo, en certa seguretat en que havia Cinch cents florins dor de penes, les quals los dits Capitans los executen, per ço com lo dit Moxo es fugit: e jatsia ells haian ja paguada certa quantitat de la dita pena, encara los dits capitans los trameten los algutzirs, de hora en hora, per ferlos executar per lo restant, sens amor ni gracia alguna que nols volen fer, volent los executar los libres de dret e altres bens, los quals son executats, ells seran, com ja son, destroyts, e lurs bens dats, per la occurrencia del temps, a menys valua. E per tant, ells recorrent a la mare, qui es la vila de Cervera, la qual lo honorable conseyll represente, los preguen e suppliquen, se vullen interposar entre los dits capitans, e ells sien ab misericordia tractats havent alguna gracia o temps despera de paguar les dites penes, e aço los hauran a gracia e merce singular». Lo Concell consentí en servir de mitjancer encomenantho als Pahers ab alguns prohomens.

«E mes, fonch proposat en lo dit conseyll, dient, com es mester per poder dar orde, e fer laurar, e sembrar, e venemar, fer barreres per algunes parts, e trencar camins, e lamar bades de dia, escoltes de nits; en aço ha mester una bona quantitat de diners: reporten ho en lo present conseyll, per quant la vila no ha diners, si faran algun tall per los singulars, e com ho faran». Quedaren nomenades algunes persones «que puxen fer tayll per los singulars de la vila, aquell que ben vist los sera, per paguar les bades, scoltes, trencar camins, e fer barreres, per ço que la gent puxe laurar e sembrar, venemar, e collir safrans, liberament e sens perill».

27 d'Agost.—«E mes, fonch acordat per lo dit conseyll, axi sobre lo fet de la emenda que en Gualceran Montaner demana, del roci que fonc prestat al senyer Nanthoni Meya, lo qual perde al camp de Grenyena, com encara per la emenda que lo petit frances demana, del presoner valenciá que los capitans feren penjar, que sie remes a conseyll de LX^{na} com aquest conseyll (1) no hage potestat de fer gracies ni dōnacions».

29 d'Agost.—«Item, fonch proposat en lo dit conseyll per los senyors de pahers' dient, com axi la gent darmes qui son en companyia de mossen Pere Johan Ferrer Capita de la vila, com encara lo Capita de L pehons los quals tenen ja complit lo temps, los son venguts dient los, com, ells no tenen que despenre, ni han forma de viure ni aturar aci, si nols donan sou, e als cavallers per semblant aquells socorreguam, com tinguen los arnesos, tots o la maior part, empenyorats, e axi volen desemparar aquesta vila. E jatsie per semblant conseyll fos stat provehit e comes a certa promenia, fos fet cert tayll per haver diners, no ses pogut fer, ni han hagut loch ni temps, e es ver que aquestes coses no comporten dilacio si volem la vila sie guardada de inconvenients». «Sobre aquestes coses lo dit honorable conseyll, volch, acorda, e provehi, que, la dita gent sie aturada en tota manera, ço es, asoldeiats o subvenguts Cent pehons, e la gent darmes que sie subvenguda de alguna cosa, fins altrament hi sie provehit per lo Senyor Rey. Cometent als senyors de pahers donen orde en conduir e fer aturar la dita gent. Cometent mes avant, e donant poder als dits pahers, se puxen penre qualsevulle bens, robes, e diners, de juheus o acuydats, e encara ene-

(1) Lo concell que tracta d'inhibirse d'axó, era lo concell ordinari.

michs, e si mester sera, aquells executen o empenyoren, per paguar o socorrer, a la dita gent, lo sou o part de aquell. Encara, que donen orde o manera, ab los sindichs de la vila, facen executar e paguar, qualsevulle deutes que sien deguts a la vila, e aquells convertir en la dita pagua o subvencio».

1 DE SETEMBRE — Lo rey Pere nomena capitá de Cervera á N'Huch de Copons, trametent en socors de la Vila, á Joanet de Copons, ab cent pehons y algúns cavalls. Sembla que, al ensemps, ne retorna Bertran d'Ermendariç, qui allí's trovava encara, guerrejant.

6 DE SETEMBRE.—Lo rey Joan s'alabava públicament, de la fugida del rey Pere, a mida que ell avançava ab sa host per donarli batalla. Feya present. que havent sigut retat per Don Pere de Portugal, aquest quedava en mal paper no atrevintse a esperarlo ni dintre los murs de Cervera, d'ahont surtía ab gran pressa, quan ell se situá á Tárrega. Tot axó y altres curioses noves, ve consignat en hu dels apartats de la embaxada, que, avuy tramet á son nebot lo rey Ferran de Napols.

«Respuestas fechas por la Maiestat del Senyor Rey a las cosas explicadas de part del Illmo. Rey don Ferrando de Sicilia daqua Far su sobrino, como fijo muy caro e muy amado, por el bachiller Micer Francisco.

«Primerament despues de las saludes acostumbradas e muy affectadas, dara al dicho Ilmo. Rey la letra de creença que sen lieva, en virtud de la qual le dira la muy grand consolacio e plazer quel dicho Senyor Rey su tio ha hovido de la victoria e buenos progresos suyos e de su salud e buen stamiento e de la casa suya, que nuestro senyor Dios le conserve e acresciente como el mesmo se desea, de que le sea plazient por su consolation de continuo avisar la Maiestat suya.

«E quanto al modo servado por mossen Joan Almugaver acerqua las Galeras, le dira que el dicho Senyor Rey ha grantment desplazido e lo ha increpado dello, car de cierto lo que el dicho Illmo. Rey le dizia, era cosa que convenia e satisfacia a la honor, servicio e reputacion de los dos. por todas considerationes, e haverlo con indiscreto modo desviado, es estado danyoso e no bien fecho e hauria plazido bien al dicho Senyor Rey que el dicho Mossen Almugaver se hoviesse regido en el modo que el dicho Illustrisimo Rey le dizia que ciertamente era cosa bien de vida e pertinent.

«Assibien dira al dicho Illustrisimo Senyor Rey don Ferrando, que el dicho Senyor Rey le ruega muy carament, le plaçia despachar e embiar con las galeras el Illustre don Enrrich su hijo. car sera cosa de muy grant reputacion a los dos e dar a sus fechos tanto scalfo quanto de cosa que se pudiese fazer.

«No resmenos le regraciara el buen deseo e voluntad que muestra haver en los fechos del Senyor Rey e la demostracion que fizo en aquel hombre de Don Pedro de Portugal, al qual demostrarse enemigo, es cosa que del se spera, car viniendo como viene, el dicho Don Pedro de Portugal contra el stado e casa Daragon, contra el qui es della e contra su stado e casa viene.

«Item al dicho Senyor Rey parece e assi que le ruega quanto mas caramente pue- de, per lo que se sguarda a la honor, stado e reputation de los dos, quiera el dicho Illustrissimo Rey quitar el comercio en sus Regnos a los rebelles catalanes, e occuparles los bienes, como le ha embiado antes de agora rogar: e si algun guiatge tiene dado, aquel le placia revocarlo, affin que todo el mundo conozca que no le es plazient como el dicho Senyor Rey es bien cierto la rebelion en que stan, antes les ha de danyar quanto si la rebelion a el mesmo toquasse. Car veyendo que el serenissimo Rey de França a los dichos rebelles tiene vedado todo comercio en su Regno, e otros Re-

yes e personas que tanta coniunction e deudo como el dicho Illustrisimo Rey no tienen con el e su casa, han fecho aquesto mesmo, que en el Regno e tierras del dicho Senyor Rey fuessen receptados los dichos rebelles, sera dar occasion de fablar e dar entender en lo exterior otro de lo que es cierto el dicho Illustrisimo Rey tiene en la voluntat.

«Assimesmo le es dicho que ciertos fuera echados de Sicilia dalla Far, se receptarian en Calabria e de alli serian venidos a fazer a Meçina con algunos populares, la comocion que estos dias passados se es fecha, e se receptan en la dicha Calabria: que le ruega los tales fuera echados no permeta receptar ni estar en su Regno, como el dicho Senyor Rey, ni a sus rebelles del dicho Illustrisimo Rey, ni á los fuera echados de su Regno, receptaria ni permetria comercio en sus Regnos que assi lo entredixo a Mossen Torrellas e esto mesmo faria en otros qualesquiere.

«Las cubiertas de caballos e sillas que ha embiado el dicho Senyor Rey, agradece quanto puede al dicho Illustrisimo Rey su sobrino al qual si en aquestas partes algunas cosas seran plazientes con muy gran confiança jes les pora scrivir e con toda buena voluntad las fara al dicho Senyor Rey.

«E porque el dicho Senyor Rey es bien cierto dello haura plazer e consolacion, dira al dicho Illustrisimo Rey, que, despues de ser publicada la paz con el Illustrisimo Rey de Castilla su sobrino muy caro e muy amado e con sus Regnos, venido el dicho Senyor Rey en Cathalunya con sus gentes, puso el sitio a la ciudat de Lerida, la qual tuvo sitiada por tres meses, e a la final por fambre, que ya comian bestias e pan de linoso, se dieron: e el dicho Senyor Rey cobró la ciudat e fuerças della, a toda su voluntad, e puesto en ella buen recaudo, visto que el dicho Don Pedro de Portugal no venia a dar la batalla al dicho Senyor Rey segund que fizo voto en la Diputacion de Barchinona de lo fazer, deliberó su S. fazer la via de Cervera donde stava: e la noche que el dicho Senyor Rey aposentó su Real davant Tarrega, aquella noche se partió el dicho Don Pedro con su gente de Cervera: e no sperando unos a otros, se fue a Barchinona, e lexó en Cervera fasta LX de cavallo e algunos peones: el dicho Senyor Rey despues que partio de Lerida por aquellas encontradas cobro bien L fuerças, quales por fuerça, quales se han reduzido por grado e otras por medo. E assi Cervera es restada assaz solitaria, que ha seydo tirarle la vida. En Ampurda son entradas fasta cient lanças con artelleria del dicho Xptianissimo Rey de França que se han aiustado con CCC de cavallo que tiene el Capitan de Gerona e mil peones, allende de los de la tierra que se pueden aprovechar. Han ya tomado de entrada muchos lugares e fortalezas. En la mar stan por esta Costa, que cada día vienen a la playa de Barchinona, X galeras e tres galiotas del dicho Senyor Rey e quatro naves de Sicilia e tres de Cerdenya se speran presto. Agora nuevament Don Joan de Beamunt conosciendo su error e la verdat e justicia del dicho Senyor Rey, con la mayor parte de los castellanos e navarros que en Cathalunya stavan, se es reduzido a su obediencia e fidelitat, e le ha entregado la villa de Villafranqua de Penades e otros muchos castillos e fortaleças; e muy presto el dicho Senyor Rey entiende acostarse la via de Barchinona con su exercito e artilleria que tiene assaç singular e tal que no se le detiene fuerça ni muro, que por medio de aquella luego no se rienda e reduezca a su obediencia. E assi por gracia de nuestro Senyor Dios, el qual sia de todo loado, los fechos del dicho Senyor Rey han succeydo e succeixen assi prosperament que confia en la clemencia divina prestament haura total victoria de sus enemigos e rebelles. De lo que succehira por su consolacion avisara al dicho Illustrissimo Rey su sobrino.

De otras muchas particularidades por el dicho Bachiller podra ser a pleno informado.

«Despachadas en la ciudat de Tarragona a VI dias de Setembre del anyo Mil CCCCLXIIII. Rex Joannes ✠».

7 DE SETEMBRE — Al solicitar, los Paers, la intervenció dels Concellers de Barcelona, en la demanda que han feta al Rey, de socors, per Cervera, retraten un tant la situació present de la Vila.

«Lo Senyor Rey trobantse aci en los dies passats hauria gran voluntat de procurarnos de blats e altres vitualles pero nos pogué fer per causa de sa partida en la qual nos dix nos lexaria Capitans ab Cent rocins e CCC pehons. E es veritat que sa senyoria jaqui per capitans Bertran de Ermendariz e mossen Pere Johan Farrer ab LX rocins e pehons. E apres poch temps, axi los de cavall com de peu, sen son anats, dient que nols era pagut lo sou. E es restat solament lo dit mossen Pere Joan Farrer ab XXV rocins utils. Stem en la maior congoxa que may siam stats, car no havem hun gra de blat en la botigua comuna de la vila, ni entre los singulars, sino ben poch, que no es cosa sols de dir ni comanar ho a letres. Perque recorrem a vostres grans providencies e en aquexa Insigne Ciutat, qui es cap e govern de tot lo principat, que vullen fer gran instancia e cara davant lo Senyor Rey, e supplicar sa reyal maiestat quens vulle provehir de dues coses: la una, de trametrems algun sufficient nombre de gent de cavall e de peu, per custodia de aquesta vila, e que los pobles puxen conrear, sembrar, e venemar, car no gossen exir de la vila que los enemichs los corren fins a les portes de la vila, e continuament tots jorns nos fan corregudes e celades: laltra, de dar forma de trametrens alguns carruatges de blats, car non podem haver de aquestes parts, com los enemichs sien senyors de tots los lochs circonvehins, havent ferma confiança, que, per intercessio de vostres Reverencies, lo dit Senyor fara tals provisions, que aquesta vila sera preservada de inconvenients que stan preparats».

14 DE SETEMBRE — Galcerán Montaner, prosegueix la sua reclamació per lo roci que prestá a la host del Comte de Pallars, lo qual servia al paher Antoni Meyá, essent mort en lo combat de Granyena. Insta, ara, al Concell de Sexantena, que determini «si lo dit roci ve a carrech de pagar a la dita vila o al dit Antoni Meya, e aço los haura a molta gracia, car apres ell sab que te de fer». La deliberació fou «que attes, que, lo dit Anthoni Meya nos trobe esser anat per ordinacio de conseyll de pahers, ni de promenia, considerant aquestes coses, delibera lo dit conseyll de LX na, la vila no esser tenguda paguar lo dit roci.

«E mes fonch proposat en lo dit conseyll per lo honorable en Guabriel de Vergos donzell, loctinent de veguer e balle de la vila de Cervera, dient, com tostemps aquesta vila loablement ha acostumat de strenar los officials, quiscuns anys, per los trevaylls de homanatges e altres coses concernents lo bon stat e conservacio de la dita vila e singulars de aquella: per tant, supplicha lo present conseyll, que, per los dit sguart, lo vullen strenar, per ço que ell ab maior voluntat face la servitut de la vila, e aço que es tengut per son offici. E aço vos haure a gracia singular.

«Sobre aço lo dit honorable conseyll, volch, acorda, e provehi, e remes als senyors de pahers, que, ells diguen al dit loctinent que li sie plasent per la servitut de la vila, segons loablement ha acustumat; e que attes e considerada la gran opia de la vila, ques vulle sperar, fins altrament la vila haia facultats de poder lo strenar».

Lo estraordinari d'aquest concell es que sols s'aplegás per tractar d'aquests dos afers y res més, quan tant costava de reunirse la Sexantena.

16 de Setembre.—La politica del rey Joan está en llençar los uns catalans contra los altres, especialment los qui avants eren tots una matexa cosa. Per ço procura que los lleydatans vagen ara contra los de Cervera, als qui fins fa poch auxiliaven tots sots una matexa bandera, com també que tracten de la reducció d'aquesta Vila, ab plens poders y segons los hi semblará fahedor.

«Nos don Joan etc.—Per quant vosaltres amats e feels nostres los Veguers, Pahers e altres officials de la nostra ciutat de Leyda, moguts per nostre servey e encara per lo benefici e repos de aqueixa dita Ciutat e de vosaltres matexos ensemps ab altres gents nostres, enteneu trametre certa gent de aqueixa Ciutat per fer la tala en la orta de la vila de Cervera, que de present sta en rebellio contra nostra Maiestat, e fadigar aquella affi ques reduesqua a la obediencia e fidelitat nostra e axi fahentse la dita tala, per ventura la dita vila conexent lur error, volra fer la dita reduccio. Per tant, de la fe e probitat de vosaltres grantment confiants, ab tenor de les presents, de nostra certa sciencia e expressament, donam e conferim a vosaltres dits Veguer, Pahers e officials de la dita ciutat de Leyda, licencia facultat e plen poder, que, en nom e per part nostra, puixau contractar, e contracteu, ab los officials e altres de la vila de Cervera, de la reduccio per ells fahedora a nostra fidelitat e obediencia e del modo e condicions de aquella e apuntar, finar e concluir ab ells en la forma e manera e ab aquelles clausules e condicions que a vosaltres sera vist esser fahedor e ab los dits de Cervera concordar poreu. Car nos a vosaltres en e sobre les dites coses e cascuna de aquelles ab les incidents, dependents, emergents de aquelles e a aquelles annexes, totes nostres veus, loch e poder vos cometem e conferim pleneramente ab la present». «Dada en Vilafranqua de Penedes a Setze de Setembre del any Mil CCCCLXIIII. Rex Joannes ✠».

20 de Setembre — A despit de tantes ordes y preparatoris y del suprem esforç de la terra, may logra, lo rey Pere, trovarse en igualtat de forces ab les dels enemichs. Ara intenta conduir socors á Cervera y cinch dies ha que's trova á Aygualada dubtant avançar y donar batalla als contraris. Davant lo temor, en que está, demana concell á la Capital, per compartir la responsabilitat si li sobrevingués un fracás.

En les dugues lletres avuy trameses d'Agualada, á la Generalitat de Catalunya, y als Concellers de Barcelona, deya, lo Monarca dels catalans: «Per quant nostre voler e intentio es, quant en nos sia, e axi ho practicarem tota hora que la opportunitat e loch ho dara, de demanar lo vostre parer e consell en nostres actes e negocis, e ara, en aquest negoci que en mans tenim, e en que va quan vos veau, e perque mils en aquell puxau consellar, vos diem, com nos fem extima tota la gent que speram aplegada seran quatrecents de cavall e dos milia peons, venguda la gent doblada de aqui. E los adversaris se extima seran de Cinch cents eu Siscents cavalls, e los peons de vuytcents en Mil. Per tant, vos pregam, vosaltres, als quals va llur stat e animes e de molts altres, axi be com a nos les nostres, nos conselleu ens digau vostre parer, si venim en loch de combatre ab ells dejam empendre la jornada e batalla o no».

26 de Setembre.—Lo rey Joan, apurant los arguments de tota lley per reduyr á Cervera a la sua obediencia, aparella una gran tala a les vinyes y horta, fenthi pendre part á la gent dels pobles vehins y a ells subgectes.

«Don Joan etc.—Als amats capitans nostres Rodrigo de Bovadilla, Diego de Castellblanch e Johan Solsona veguer de Urgell, e a cascun dells, salut e dilecció. Considerants quant va al servey nostre beneffici e repos de totes les Ciutats viles e lochs qui son a obediencia nostra en lo dit principat de Cathalunya

en la recuperacio e reduccio de la nostra vila de Cervera, la qual, segons som informats, se reduyria e cobraria si ab diligencia li fos feta la tala de les vinyes. Ab tenor de les presents, dehim cometem e manam a vosaltres e a quascu de vos per si que anant personalment a qualsevol viles, terres e lochs del camp Durgell e Ribera de Cio stants a obediencia nostra, tragats de les dites viles e lochs tota la gent queus sera vista, la qual fareu venir ab ses armes e coses necessaries pera fer la dita tala a la orta de la dita vila de Cervera: compellint los a venir e estar per execucions de bens, capcions de persones e encara punicio e castich personal, segons veureu esser fahedor per forma que vinguen e stiguen en la dita tala fins que aquella sie acabada».

28 de Setembre.—Molts acorts per la defensió de la Vila está prenent lo seu Concell, entre los quals merexen continuarse los d'avuy.

«E mes fonch proposat en lo dit conseyll per lo senyer Guillem Boquet, dient, com una sua filla, la qual ha perdut lo marit a Ponts, es venguda aci per aturar se ab ell, no la volen lexar entrar: per tant, supplica al present conseyll, que, per ço que la dita sa filla no vaia per mal cap ni face mal de son prou, que la lexen entrar, e aço haura a molta gracia a tot lo conseyll.

«Sobre aço lo dit conseyll volch, acorda, e provehi per los respectes damunt dits que sie permes a la dita dona que entre e habite en la present vila.

«Empero, fonch provehit e comes per lo dit conseyll al Capita e pahers de la vila, ells puxen spellir de la vila totes aquelles persones qui sien inutils e infructuosos a la vila e a la defensio de aquella».

«E mes fonch proposat per los senyors de pahers dient, com, per ordinacio de semblant conseyll stan asoldeiats per la vila Cinquanta homes, lo temps dels quals sera complit e es los degut alguna quantitat del sou, que no han forma de poder los paguar, ni saben de hon sen nasquen: volen saber la voluntat e intencio del dit conseyll, sils tornaran asoldeiar ho no, quells hi placie pensar e provehir en tot lo que sie benefici de la vila, donant los forma e manera don puxen haver diners, com la vila huy no haia hun diner per poder paguar lo dit sou, axi del qui es degut, com del que avant hauran a paguar si sera deliberat continuen asoldeiar la dita gent». Acordantse delegar als pahers «que ells tornen asoldeiar de la dita gent XXXX o L homens, en tota aquella millor manera que poran e sabran, per custodia e conservacio de la vila e singulars de aquella, e quels paguen de peccunies de la vila, de aquelles que haver poran, e quels sie pres a compte als senyors de pahers.

«Item, fonch proposat per los dits senyors de pahers dient, com, per tant com ells havian hagut sentiment que lo castell de Montleo devia esser trahit e mes en poder dels enemichs, hi han trames mossen Arcis de Agramuntell per Capita, ab VII o VIII homes; per ço, com lo dit castell sta en gran pas e es molta custodia de aquesta vila, volrian hi trametre algun factor per poder comptar e ajustar ali alguna bona quantitat de blats per provisio de aquesta vila. E es veritat, que, aço nos pot fer sens despeses axi de la gent qui per ordinacio sua hi es anada, com encara per lo dit factor». No sols aprova lo Concell tot lo actuat per los Pahers, sino que encara acorda «que ells facen tenir en custodia lo dit castell de Montleo, e que donen orde e manera si fer se pora, que delles rendes del dit castell, sie paguat lo sou de aquells qui faran star en guarda del dit Castell de Montleo. E si les dites rendes e emoluments del di castell noy poran bastar, que la vila que hi face alguna ajuda, e que sie pres a compte als dits senyors de pahers».

5 d'Octubre.—Causa gran rebombori á Catalunya á mida que's va fent publica

per totes les viles y ciutats, la defecció de Joan de Beamunt á qui lo rey Joan II trova manera de comprar. Qui mes se'n ha de planyer á Barcelona, es lo Comte de Beaufort, per lo molt que directa y personalment li vá en la trayció del Prior de Navarra.

Al morir religiosament Carles d'Arago, princep de Viana, temerós de la futura sort d'aquest fill natural seu, lo recomená als amichs y allegats; per ço lo poeta barceloní Guillém Gibert, al esplicar los derrers moments del piadós Primogenit, deya, en sa complanta (1):

Ans que morís, espay de gran estona
ell parlá clar ab un ayre plasent,
ans que morís á tots de Barchinona
recomená son fillet et sa gent.

Era aquest, Felip d'Aragó comte de Beaufort, de quina educació cuydá, dés que morí lo Princep de Viana, son parent Joan de Beamunt. Felip d'Aragó s'educá á Barcelona.

Lo rey Pere, en lo primer any de son govern, se recorda dels desvalgut Comte de Beaufort. Aquest, ara, ab la defecció que á la causa catalana ha fet Joan de Beamunt, quedava novament desamparat. En la jornada d'avuy, lo rey Pere, vol seguir exercint la tutela del menor substiuhint á Beamunt, y li otorga totes les cases qui eren del ex-llochtinent d'Enrich IV de Castella, les quals avants havien sigut de Nicolau Çarroç, alies d'Arborea.

7 D'OCTUBRE. — Lo notari Agramuntell refusa prestar lo servey de guaytes, provehint lo Concell de Cervera, «que, lo dit Jacme de Agramuntell face guayte axi com los altres singulars de la vila, no obstant en dies passats fos elet obeir, e sie compellit e forçat segons los altres singulars de la vila».

«Item, fonch proposat per Johan Soler specier, dient, com lany passat en Barrufet, qui es desenemich, leva a ell un ase carreguat de farina. E ha vist que hia cert safra floreix: haurialls a gracia, que, en renumeració del dany donat, li volguessen dar lo dit safra, e si smena si a mester, ell sera tengut ferla».

«Sobre aço lo dit honorable conseyll no provehi res».

Los Pahers comunicaren al Concell una dificultat ocorreguda al tractar d'executar l'acort del 28 de Setembre referent á la nova contracta fahedora ab los asoldejats. «E es veritat, que, entre ells pahers, nos son poguts acordar sobre la dita conducta dels dits homens. E aço per tant, com, los dos dells pretenen que la vila no ha peccunies ni facultats de que paguar, ni a moltes gents que la vila es tenguda, no les poden paguar. E vehent ells, que, sobre aço nos son poguts acordar. E sapien que los enemichs se ajusten e aquesta vila sta molt spetada de gent, e si aquests sen van, serem ja molt menys: e axi aquesta vila sta a perill».

«Sobre aço, lo dit honorable conseyll loant e approvant lo conseyll per lo qual es stat provehit los dits XXXX o L homens sien conduyts, volch, acorda, provehi e comes, als dits honorables pahers, que, no obstant la vila sie constituida en molta inopia, e encara obligada a moltes altres gents, que, en tota manera los XXXX o L homens sien tornats conduir per hun mes, e que la vila per affany e trevayll quen sapie haver, quells pach, attes ques diu que los enemichs se ajusten, encara per quant ara es temps de veremar, sembrar e cullir safrans, que la gent ha anar fora la vila: e que la vila quells pach: e que sie pres a compte als senyors de pahers».

(1) Joan Cortada: *Las r vueltas de Cataluña, o el bastardo de Entença* (Barcelona 1838) vol. I, pl. 113.

12 d'Octubre — Se llegeix en concell de jurats de Cervera, aquesta carta del rey Pere datada á Barcelona lo 7 d'Octubre.

«Lo Rey.—Ffeels nostres: rebuda havem vostra letra mas no havem vistes les que dieu nos trameteu preses del Comte de Prades. Veem be vostres necessitats les quals portau com a bons cathalans e vertaders ab molta paciencia lo qual jatsie façau etc= es enfilada en lo fil de les letres del any present.

«Sobre les coses contengudes en la dita letra, lo dit honorable conseyll volch, provehi e comes, als senyors de pahers, que, ells ab alguns promens que ells se elegescan, responguen sobre les coses demanades per la maiestat del Senyor Rey, en tal forma e manera, que, lo dit Senyor haia de conexer la bona voluntat e affeccio que aquesta universitat te a sa altesa, remetent aquestes coses a la pericia dels ordenats».

15 d'Octubre—Los Paers de Cervera pintan als Concellers de Barcelona, ab molt vius colors, la situació estrema en que's veu la assitiada vila.

«Signifficam com los enemichs se son tornats congregar axi de Lleyda, Balaguer Tarrega com altres lochs de LXX en LXXX rocins e de CÇC fins en CCCC pehons los quals son tornats per talar tot lo terme de aquesta vila, axi venemes com safrans, arbres com altres coses, que fruyt algu puxen donar, en aquesta universitat, axi de present com en sdevenidor; som certs per persona digne de fe qui va entre ells, com tenen deliberat no may partir se de aci en manera nosaltres nons puxam provehir de res que sie restaura io de aquesta vila per haverla a lur obediencia, la qual cosa Deu no vulle. Los enemichs son be certs de nostres necessitats, e del poch socors e sforç que havem: feu compte senyors, que excepte aqueixa Ciutat, ells, en aquest Principat, no desigen ni trebayllen mes en res, que en haver aquesta vila, en manera poguessem correr e dampnagar aquexa Ciutat. Perque supplicam vostres grans reverencies qui representan aquexa insigne Ciutat, mare nostra, per la qual portam aquestes tribulacions, que, de aquestes coses vos placia comunicar ab la magestat del Senyor Rey, supplicant lo sie de sa merce, que, per lo interes dels tots, vulle provehir e socorrer aquesta vila, en la qual va tant, per conservacio de sâ Reyal corona e de tot aquest Principat, e levar nos aquesta plaga de Faraho que Deu nos ha tramesa. Los pobles de aquesta vila stan molt congoxats e trists de aquestes coses: metem los en sperança, que, lo Senyor Rey nos provehira e socorrera: tantes coses los son dades antenent e res no vehen per obra, que, ja no donen fe en res: los enemichs no contenantse que fins aci nos haian despullades dones e infants e açotats, e encara venuts per catius, ara derrerament nos han preses XXX o XXXX dones e infants los quals se tenen preses: no sabem que se faran. Deu primerament, la maiestat del Senyor Rey e vosaltres quens ajuden, e prest, car ja no sabem quens façam, que per ben obrar havem tantes tribulacions e congoxes, sens que non som parlants. De quiavant crehem que de mal obrar havem haver merit. E sie lo glorios Jhesus director dels tots. De Cervera, a XV de Octubre any Mil CCCCLXIIII. A tota ordinacio de vostres grans providencies en gracia e merce delles quals se comanen apparellats: pahers e consell de la vila de Cervera».

28 d'Octubre — Lo concell de la Vila s'aplega per tractar de ses premioses necessitats «En lo qual parlament fonch proposat per los senyors de pahers, dihent, com ells son stats avisats, com lo rey Johan ha ajustades totes ses gents o la maior part, a Vilafrancha de Panades, e que ha fetes moltes sclamacions contra los barons, cavallers e gentills homens de aquesta patria, los quals se diria que per la gran parcialitat e que ells havian en aquesta vila, que ells la hauria a lur obediencia, de la qual cosa,

a Deu merce, es stada preservada fins aci, esera dequiavant si plasent sera, a nostre Senyor Deu. E es per veritat, que, per lo dit avis sabem com en lo dit ajust se son trobats entre los altres Cinquanta, entre barons, cavallers, e gentils homens, qui han offert al dit Rey Johan de haverli aquesta vila. E per aquesta raho, per indempnitat e custodia, de la vila, han volgut congregar lo present parlament notificant los les dites coses, e supplicant los quels sie plasent haver se, en la custodia de la dita vila, ab molta vigilia e sollicitut, axi en les guaytes, com en altre manera: e quells placie fer totes aquelles bones provisions que sien salvacio, restauracio, e custodia de la dita vila, e singulars de aquella, car ells son promtes de fer e executar tot ço e quant per lo present parlament sera provehit e ordenat.

«Per lo qual parlament fonch ordenat e comes als senyors de pahers, que facen fer ronda de nits de part de fora de la muralla, a quatre o sis homens quiscuna nit.

«E mes fonch ordenat, que, quiscun cap de casa personalment, sie tengut fer guayta la nit que li venra, e que noy guos loguar si just impediment no haura, a conexença de mossen Capita e pahers.

«E mes fonch comes a mossen lo Capita e als senyors de pahers, que, si gent manchara en la guarda de algun corter, axi en les murallcs com en altra manera, que ni puxen metre e fer anar dels altres corter o corters ques trobara mes gent sobergua, e fer la anar als altres corters hon mester sera.

«E mes fonch ordenat que quiscun paher en son corter sie tengut fer adobar los cadafals».

A la present reunió se la designa per *parlament* y no *consell* per presidirla lo capitá de Cervera Hugo de Copons, assistirhi lo veguer Berenguer Arnau de Morell, los quatre pahers, dotze consellers y quatre prohomens, no tractant de res mes que de tot lo transcrit textualmeut, o siga d'afers de guerra.

10 de Novembre.—Lo rey Joan tramet ordes á Tárrega per evitar que d'alli se seguesca aprovisionant á la vila de Cervera, com se feya mes o menys amagadament.

«Don Joan etc: al amado criado y capitan nuestro en la villa de Tarrega Rodrigo de Bovadilla Salut e dilection. Por quanto segunt somos informado, algunas personas poco celantes al servicio nuestro con prava e iniqua intencion, han levado e procuran continuamente levar vituallas e otras cosas necessarias a la villa de Cervera para el sostenimiento de aquella, en grant deservicio nuestro e danyo de nuestros fechos; querientes, por tanto, devidament proveyr en aquesto, por tenor de la present, de nuestra cierta sciencia e expressament vos dezimos cometemos, e mandamos, que, en nombre e per part nuestra, investiguedes por todas las vias que podades, e vos informades de qualesquiere que lieven fagan levar o consientan seyer levadas, vituallas a la dicha villa de Cervera o a otras partes rebelles a nuestra Maiestat e todos aquellos que por verdat fallaredes lieven fagan lievar o consienten seyer levadas a la dicha villa, o otras partes rebelles a nos, vituallas o otras cosas necessarias para el sostenimiento de aquellas, tomedes e fagades tomar ensenble con las bestias e cosas que levaren, e los dichos bienes, bestias e cosas, que de los tales se hovieren, podays e vos damos facultat e poder de dividir, distribuir e partir entre los cavalleros qui stan en vuestra guarnicion e capitania segunt que a vos sera visto e conocereys dever se fazer».

13 de Novembre —«En lo qual conseyll fonch proposat per en Johan Nadal fuster de la vila de Cervera, dient, com per la occurrencia de la gran guerra, la qual fa esser

les gents indevotes e indigents, la lumenaria de Nostra Dona de la glesia maior ve a molta diminucio, en tant que ja no ni haura. Es informat que si li era dada licencia de fer fer unes portes en una torra del bordell, que sen hauria algun loguer, lo qual convertiria en la dita lumenaria. E haurian ne merit». S'acorda accedir á la proposta.

Los Pahers comunicaren al Concell, «que no obstant ells per semblant conseyll haian poder bastant de asoldeiar gent per custodia de la vila, encara, per la inopia e gran trebayll que la vila ha de paguar lo sou, ho volen reportar al dit conseyll. E es veritat que la vila resta molt buyda de gent e han alguns sentiments que lo Rey Johan deu venir en aquestes parts, pur axi ne son avisats. E mes digueren son avisats per una letra den Guerau Tallada, la qual fonch lesta en lo dit conseyll, com per Marti de Bondia lo qual es anat al senyor Rey haurem resposta creuse que venra ab gent». S'acorda «per los sguarts e respectes damunt dits, que, sien asoldeiats Cinquanta homens de peu, qui stiguen en custodia e defensio de la dita vila, encara per acompanyar carruatges e altres coses necessaries a la dita vila. E que sien paguats de peccunies procehides de bens de acuydats si trobar sen poran, e de la vila, e que sie pres a compte als dits honorables pahers, axi com de present lo dit honorable conseyll ho pren. Cometent totes aquestes coses, als dits honorables pahers, que, per ells hi sie dat degut compliment e execucio *operis per effectum*.

«E mes, fonch proposat per los dits honorables pahers dient, com, per la molta occurrencia de affers, ells no basten en fer totes les coses qui concernexen lo benavenir e restauracio de aquesta vila, ni axi poch los sindichs dels quals es de moltes coses carrech, nos indisponen, ni si volen dispenre, axi com es en treure diners per paguar a la gent, que deuen, axi per sou, com per scoltes, com altres coses: en haver sachs, atzembles, e conduir totes aquestes alguna hora certa. Per ço, que no sen face remor e que los enemichs non puxen esser avisats. E per ço, preguen e encarreguen, que, lo honorable conseyll vulle assignar en aço algunes persones, o dar carrech de les que sen puxen penre e elegir, e aquells compellir en fer ço de quels daran carrech: e que tots ab tots ajuden en les coses necessaries per restauracio de tots. E aço los hauran a gracia singular.

«Sobre aço lo dit honorable conseyll volch, acorda, provehi e comes, als senyors de pahers, que ells se puxen penre e elegir quatre o cinch homes de quascun corter, aquells que benvist los sera, los quals sien tenguts fer e executar tot ço e quant per los dits honorables pahers los sera dat carrech sobre les coses proposades, e si mester sera compellir aquells: e tot aço, per custodia, defensio, provisio e benavenir de la dita vila e singulars de aquella».

21 DE NOVEMBRE.—La Generalitat de Catalunya, condolida de la premiosa situació en que's troven los cerveríns, acorda suplicar al Rey «li placie provehir a la restauracio de la dita vila de Cervera e del comdat de Pallars, los quals stan en total perdicio per oppressio dels enemichs».

22 DE NOVEMBRE.—S'aplega la Sexantena de Cervera. «En lo qual conseyll foren presents e proposades les coses deius scrites, los honorables mossen Johan Clergues prevere, Anthoni de Gaver donzell. Barthomeu de Vallebrera, Johan Guerau botiguer Johan Palau, Jacme de Agramuntell notari, Jacme Miquell draper, Johan de Plegamans, mercader, dient com per alguns sentiments que han haguts e algunes coses quis dien per la vila sian stats requests, los dits honorables pahers, fessen tenir aquest conseyll per significar los les dites coses en forma hi sie provehit per indempnitat de

la vila e singulars de aquella; ço es, ques diria, ques tenria tracte en aquesta vila, que fos liurada als enemichs: de la qual cosa se dolen molt: la qual cosa no poden creure. E es veritat ques diria, que, los enemichs fan grans ajusts de gents e artelleries, axi scales com altres coses: e es cert, que huy, los enemichs no trebayllen en altre cosa en lo mon sino en haver aquesta vila. Per tant supplicam al present honorable conseyll, que, en totes aquestes coses los placie provehir e investigar, que, maltracte algu no si pugue fer, e ques facen bones guaytes, hoch, e que sie tancat lo portal de Oluya a pedra e brach, car algu dells es avisat, per home qui va entre los enemichs, que ells son informat, que, los enemichs saben que los portals de aquesta vila se obren de nits, e que porien dar algun rebato per entrar en la vila: e si aço no poden fer, que, venran ab alquitra, e metran foch a les portes: e que sien fets merlets per les muralles, per tot la hon non haura, per ço que si puxe fer defensa si mester sera: e que de nits se facen bones rondes, axi dins la vila com defora, e que stigue algun bon nombre de gent armada per la vila, per ço, que, si los enemichs venian a dar rebato, que si tropie gent presta, per ço, que, inconvenient no si puxe seguir: preguant los per la Reverencia de Jhesu Xrist, que en aquestes coses entenen ab molta vigilia e sollicitut. E si en res los hauran mester, que ordenen e provehescan, car ells son prests en fer tot ço e quant per lo present conseyll sera provehit e ordenat, per conservacio. restauracio, e defensio de aquesta vila, e singulars de aquella. E dix lo dit mossen Clergues, que ell es stat significat en fet de confessio, los ajusts ques fan contra aquesta vila, axi en lo Camp de Tarragona, com en la plana d'Urgell, al compdat de Cardona, per persona que jatsie stigue entre los enemichs, encara han bona voluntat en aquesta nostra part perque los pregue...

«Per lo qual conseyll fonch provehit e desliberat, que, atteses e considerades les coses damunt dites, que dema, sens dilacio alguna, lo portal de Oluya sie tancat a pedra e brach, axi dins com defora, exceptat la porteleta, en la qual sien fets limdars, per ço ques puxe obrir e tancar pus facilment si mester sera.

«E mes fonch provehit per lo dit conseyll, que, lo capita tingue una clau de quiscun portal, e les dues que resten de quiscun portal, que les tinguen dos pahers, ço es, quiscu una clau.

«E mes fonch provehit per lo dit conseyll, que, de nits nos gos obrir nengun portal de la vila, sens que no sien lo Capita, pahers e tres promens de quiscun corter.

«E mes fonch provehit per lo dit conseyll, que totes nits sien fetes miges guaytes quescun cap de casa personalment ab tots sos armes. E que los cavallers que hich son, tres o quatre de ells, facen ronda a cavall totes nits.

«E mes fonch provehit per lo dit conseyll, que sien fets merlets per les muralles del Capcorral, e per totes aquelles parts de la vila hon non haia: e fer muntar pedres per les dites muralles, adobar barbacanes e vaylls, ala hon mester sie.

«E mes fonch provehit per lo dit conseyll, que en Moragues e totes les mulles, fills, e filles, qui son en la vila, de homens qui correguen ab los enemichs, que sien spellits de la vila decontinent.

«E mes, que sien trameses scoltes per saber e sentir dels enemichs, e que sie pres a compte als senyors de pahers ço que costara.

«E mes encara fonch provehit, que, les balestes del Egregi Comte de Pallars, sien mes apunt e adobades de totes coses necessaries».

També s'acordá trametre á Mestre Lluis Serena de misatger al Rey y á les autoritats de Barcelona per activar la tramesa de socors y vitualles.

29 de Novembre.—A despit d'ordes anteriors del rey Joan, se seguexen trametent, de Tarrega, armes y vitualles á Cervera. Lo Monarca repeteix les ordes já donades y avuy desde Tarragona, escriu á Diego de Castellblanch son capitá á Tarrega, que, «volents proveyr degudament als abusos e desordes que per algunes gents de nostre servey e obediencia, se fan, venent e portant cavalls, armes e vitualles als rebelles de nostra Maiestat, ab tenor de les presents, fiants de la industria e virtut vostres, vos diem cometem e manam, que, en nom e part de nostra serenitat, ab la discrecio que de vos confiam, vos informeu e sapiau quals persones han venut o portat, venen o porten, cavalls, armes o vitualles als rebelles a nostra Maiestat, les quals, com ab veritat haureu sabudes, pendreu e a vostres mans haureu e aquells tendreu be guardats: informant nostra maiestat plenament de les dites coses; affi queus pugam rescriure que farem de aquells, los bens, armes e cavalls dels quals, qui verdaderament trobareu culpables en les dites coses, pendreu, compareu e a vostres mans haureu, e aquells o preu o valor de aquells, distribuyreu e convertireu en los usos e necessitats dels soldats en vostra capitania, e altres soccorrents, segons per nos diverses vegades, de paraula e scrits, vos havem intimada e declarada nostra voluntat».

3 de Desembre.—«Item fonch proposat en lo dit conseyll per los senyors de pahers, dient, que, jatsie ells haguessen comissio per semblant conseyll, que assoldeiassen Cinquanta pehons. Es veritat quen han asoldeiats XXIIII o XXV. E es veritat que esser arribats açi mossen Johan Soler Canonge de la Seu de Urgell, ab XIII o XIIII rocins, e per los sentiments que han aguts que los enemichs fan grans ajusts, som stats instats per alguns promens, que ells se fessen aturar aci lo dit mossen Soler ab los de sa companyia per alguns dies. E axí ells comunicaren lo dit mossen Soler per los respectes sguarts damunt dits, pregant lo se aturas: lo qual los dix, que, per servey del Senyor Rey e benavenir de aquesta vila, que era content. Empero que los de sa companyia ponderaven molt que no havian que despenra, e que si no eran socorreguts, que no havian forma de aturar. E axi ells, vista la necessitat e los perills en que la vila stave, desliberaren de socorrer los de Cinquanta florins dor: perque ho reporten en lo present conseyll quels ho placie penre a compte car no seria deguda cosa que lo que ells fan per la restauracio e salvacio de aquesta vila, que ells ho haian a paguar del propri». No tant sols prengué á compte, lo Concell, la despesa dels 50 florins sino que facultá als Pahers per tenir á sou los cavalls del canonge Soler altres quinze dies mes.

A Barcelona, lo Concell ordinari de la Ciutat, tractant del forment demanat per subvenció de Cervera, quina vila desitjava li'n fossen venudes fins a cinch centes somades, acorda «li sien venudes fins en Mil o mil e cinch centes quarteres de forment, pagant aquell, o assegurant lo preu ab bones e ydoneas fermançes, an aquell mes breu temps que sera vist, als honorables Consellers e Administradors de la taula de Cambi de la dita Ciutat».

9 de Desembre.—Com á missatger acreditat de la Vila, es tramés á Barcelona lo canonge de la Seu d'Urgell Joan Soler, qui, ja sabem, feya poch era entrat á Cervera ab tretze o quatorze cavalls de son comandament.

11 de Desembre.—Lo Concell d'avuy comença ab la lectura de la lletra que hi ha tramés lo rey Pere:

«Lo Rey.—Ffeels nostres. Per quant, Deu volent e vostres merits aço exigint, per vostre socors, entenem conduir e traure de aci, hun gran carruatge de vitualles, ultra los que ja son en Colbato. E attes los Concellers daquesta ciutat no poden deixar

les dites vitualles sens aquelles esser los paguades, o almenys assegurades, havem deliberat scriureus quina forma poreu dar en aço e havemne comunicat ab vostre sindich en Guerau Tallada, quius ne scriu Per tant, vos pregam sens dilacio, doneu en aço tal orde, qual lo negoci requer: dada en Barchinona a III de Deémbre del any MCCCCLXIIII ✠ Rex Petrus ✠».

Lo Concell nomená al propi Guerau Tallada ab plens poders per passar á la Capital Catalana, al obgecte de comprar y rebre les vitualles per la Vila, pró sense donarli manera de pagarles al comptat, remetentho á la sua discreció y habilitat, puix la fretura de diners no'ls permetia fer altre cosa.

13 de Desembre.—Lo rey Pere desde Barcelona, expedeix la seguent orde circular per Catalunya: «Com siam informats, que, alguns homens, no tement Deu ni la nostra Real correcció, ab abit de religió, disimulat, van per aquest nostre Principat portants avisos e letras als nostres adversaris, e procurants coses poch concernents nostre servici e benefici de la patria. Per ço, ab tenor de les presents, vos diem e manam, etc., que, qualsevol personas, que, sots abit de qualsevol religió vos convindrá encontrar, salvo que aportasen nostre salcunduyt o segur, aquells prengau o detingau, e presos e ben gardats aquells nos trametau, per tal, que, en ells degudament pugam proceir, segons per lurs demerits e justicia trobarem esser faedor».

Es, aquesta disposició, feel imatge, de com se maquina la traycío, no parant en los medis y abusant de la inmunitat y respecte, que universalment merexen los habits de les religions. Precisament lo rey Pere, qual pietat es proverbial, se veu ara en lo cas de manar que no's respectin los habits de la gent que donés motiu de sospita.

20 de Desembre.—Lo sindich Tallada, no's mou de Barcelona, gestionant la obtenció de vitualles per Cervera. Ell prou trevalla y s'esforça en recabar del Concell de la Ciutat un acort favorable á les sues pretensions. Pró tot se dilata, puix los barcelonins no volen exposar la tramesa de blats y forments, si no se'ls hi paga d'avants ó assegure ab bones fermances. A lo qual, En Tallada, no trova manera de posarhi remey, si no es esplicant les cuytes en que's trova, al Concell de Cervera y esperarne la resolució que en ell siga presa.

22 de Desembre.—«En lo qual conseyll fonch proposat per los senyors de pahers, dient, com ells han avis del senyer en Guerau Tallada, ab letra sua, la qual fonch lesta en lo dit conseyll, com la ciutat de Barchinona no consentria per alguna via, isquen de ala algunes vitualles ni forments que sien seus, que no sien paguats ho hagudes penyores de argent: han pensat, attes que la vila no pot haver axi peccunies, ni argent, en prompte, si farien scrutini per la vila, quins ni quants safrans se porian trobar, e aquells instats, que anassen a Barchinona per fer paguaments dels dits blats: e com los dits blats sien venguts, quen sien donats en aquells de qui seran stats los dits safrans, tan, com muntara la valua de aquells». No solament acordá, lo Concell, procehir al escrutini dels safrans, si que també inquirir «de altres persones que tinguen pecunies a Barchinona, e que les facen paguar ala, e que la vila les pach e plescha aci».

24 de Desembre.—«En lo qual conseyll fonch proposat per los dits honorables pahers, dient, que la saviesa del present conseyll o la maior part de aquell, no ignore, com, quiscun any per tal com vuy vigilia de Nadal ans de nona, en virtut de privilegis, es provehit, que, per causa de la eleccio, Deu volent, fahedora, per lany seguent,

dels pahers e consellers de la dita vila, se han elegir doscents promens, ço es, Cinquanta de quiscun corter, dels bons e dels millors e pus dignes de fe. Per tant, ells han fet ajustar lo present conseyll, pregant aquell li placie, saviament, provehir, en fer bona e notable eleccio segons forma dels dits privilegis, en tal forma e manera, que, Deu ne sie loat e lo Senyor Rey nos haia que grair, e la cosa publica ne sie ben regida e governada. En altre manera, ells per lur scusa sen descarregue. E mes avant, los dits honorables pahers splicaren en lo present conseyll, de paraula, lo dit privilegi o lo effecte de aquell, per tant, que ignorancia noy puxe esser allegada.

«En apres, los dits consellers, prestaren jurament en mans dels dits honorables pahers, sobre los Sants quatre Evangelis per ells corporalment tocats, segons forma del dit privilegi. E axi procehiren e compliren ans de nona, en fer la dita eleccio e nomina dels dits Doscents promens, ço es, Cinquanta de quiscun corter en e per la forma seguent...» (1)

IHS

«En nom de nostre Senyor Deu Ihesu xprit, e de la humil Sacratíssima Mare sua sie, Amen. Com segons una declaratio feta per lo molt alt Senyor Rey Nanfos de gloriosa memoria, sobre hun privilegi per ell mateix a la universitat de la vila de Cervera atorgat, ab carta sua, dada Dertuse quarta idus Septembris, anno domini M°CCC°XXXI°, hagués declarat, establit, que, quiscun any en la vigilia de Nadal ans de hora nona, los pahers qui en aço, no per affecte propria, mas a honor e profit de la universitat de la dita vila e de tota la cosa pública de aquella, eligen, de quiscuna quarta part de la dita vila, Cinquanta promens dels millors e dels pus dignes de fe de la dita quarta part. los quals, axi elets, Cinquanta, ço es a saber de quiscuna quarta part o la maior partida de ells, primerament per aquells fet semblant sagrament en poder de aquells pahers, eligen e nomenen Tres promens per pahers de la sua part sengles uns e per tostemps lendema de Nadal. E deu promens per consellers de aquella matexa part los noms dels quals sien en sengles rodolins de cera enclosos, e los dits rodolins tres, hon seran enclosos los noms dels tres promens elets per a paher de aquella, sien mesos en una scudela o anap cobert, ple daygua e aquell que hun infant, qui per cas se vingues de sis en huyt anys, primer pendra, dels dits tres redolins, sie paher per aquella part del any seguent. Aximateix, en la dita scudela o anap, sien mesos los dits deu redolins hon seran enclusos los noms dels dits deu promens. E los cinch qui primers pendra lo dit infant o apres daltres sien Consellers aquell any per aquella part. E que axi sie fet de quiscuna part, per ço, que, en la forma damunt dita, sien elets quiscun any, quatre pahers e vint Consellers en la dita vila, segons forma del dit privilegi e de la carta de la dita declaraciò, datum Dertuse ydus novembris anno a nativitate Domini Millesimo CCC^{mo} Tricesimo Quarto. Per ço los honorables en Jacme Tallada, Andreu Salver, Jacme Giscafre e Arnau Marçal, pahers de la dita vila elets lo dia de Sent Steva cendem a de Nadal del any Mil CCCC Sexanta quatre prop passat, diluns vigilià de Nadal, ans de nona, que comptavem XXIIII dies del mes de Desembre del dit any, ab albarans donats de

(1) Seguexen fulls en blanch y acaba lo volum corresponent al any 1464, de les Delliberacions y acorts del Concell de Cervera, del que tantes y tant interessants noves n'havem copiat en lo present Dietari de la Guerra. Lo que segueix, apar escrit en lo començament del nou llibre, que, l'escrivá del Concell aparellá per l'any 1465 y que, per no trencar la relació de la present jornada, ho havem segregat d'aquest llibre y ajuntat ab lo del 1464.

vespre, segons es acustumat, per raho de la dita eleccio dels Cinquanta promens de quiscun corter e quarta part fahedora, vingueren e appellaren los Concellers de la sala de la paheria de la dita vila, e aqui foren presents los dits honorables pahers, etc., etc.» Llurs noms se continuen en la acta d'aquesta jornada, axis com los dels concellers. Per ells se proceheix á la elecció de cinquanta promens per quiscun dels quatre quarters en que está dividida la vila de Cervera, ço es, per lo Capcorral, Plaça, Framenors y Montseré.

1465

26 de Desembre (1).—Loat siga Deu. Lo nou any aném á entrar y del lloch se preveu lo termini á la malaventurada lluyta, que, ja fá trenta meses, desangra la terra catalana. Cervera ha acabat les vitualles, se li acaben los diners, temps ha que ha acabat la tranquilitat, pró no minva en l'entusiasme que senten los seus habitants per defensar la causa de Barcelona, á despit de tots contratemps.

¿Quina será la fi de tanta porfidia y animositat? ¿Disposará Barcelona y les demés poblacions catalanes que tenen arborat lo penó del rey Pere, de hosts suficients per recobrar tot lo perdut y vencer á la gent d'Aragó, Valencia y fins part de la propria de Catalunya, que los combaten sots capitania del Arquebisbe de Tarragona, del Mestre de Calatrava, del Comte de Prades, de Galcerán de Requesens. d'En Francesch Verntallat y de tants altres capitans com te Joan II, en terres del Principat?

La situació de Cervera es crítica: Lleyda la sua gran aliada, ara ja no es mes frontera de la causa de la terra. Y lo que es pitjor, esteriorisa les mostres de fidelitat al rey Joan y estém, tal vegada, en vies de trobarla interesada en la perdua de Cervera. Lo batlle de Lleyda Micer Bernabé Assam (2) diligent jurista, que en aquests dies, va escrivint un tractat de cavalleria per dedicarlo al Comte de Prades, no's recaptá de fer present al rey Joan, la fidelitat dels lleydatans á son servey: contestantli aquest Monarca desde Tarragona: «del bon stament que dieu esta aqueixa Ciutat vers nostre servey, es fet lo degut en som molt contents» (7 de Desembre de 1464).

Donchs Cervera no pot estar tranquila, si totes les apariencies son realitats. Pró no ignora, que hi ha molta falsía en aytals demostracions, bona part d'elles imposades per la força de les circunstancies. Per ço ab tota tranquilitat constitueix son concell de prohomens, qual constitució refereix minuciosament, l'escrivá de la Vila, com si's trovés en plena pau.

(1) Los anys se comptaven per la Nativitat del Senyor y per conseguent començá lo de 1465, á 25 de Desembre.

(2) Desde Balaguer, lo 27 d'Abril de 1464, Joan II nomená á Assam batlle de Lleyda per un trienni.

«En lo dimecres dia de Sant Steva cendema de Nadal que comtavem vint e sis de Decembre del any Mil CCCCLX Cinch, la maior partida dels dits Cinquanta promens assignats en fer la dita eleccio per lo corter del Capcorral, foren ensemps ajustats en la casa de Sent Anthoni de la dita vila, per fer la dita eleccio qui eran assignats: lo qual loch, ab albara, los fonch assignat per los misatges de la sala de la paheria, segons es acostumat en lo vespre de Nadal.

«Item, la maior partida dels damunt dits Cinquanta promens assignats en fer la dita eleccio per lo corter de la Plaça, foren ensemps en les cases de Sanctes Creus de la dita vila, lo qual loch era stat assignat, axi e segons es acustumat los dits dia e hora.

«E per semblant, la maior partida dels dits Cinquanta promens per fer la dita eleccio assignats per lo corter de Framenors, foren ajustats ensemps en la casa del honor. en... Rosell, situada quasi en lo mig del carrer de Barchinona, com per causa de la guerra, qui huy es, la present vila, e encara per tot lo Principat, no poguessen, ni fos cosa segura, anar a la casa de Frares Menors de la dita vila, hon se solie fer quiscun any la dita eleccio. La qual casa, los fonch assignada axi e segons es acustutumat los dits dia e hora.

«Item, la maior partida dels Cinquanta promens assignats per fer la dita eleccio per lo corter de Muntsere foren ensemps ajustats en lo Monastir o casa de prehicadors de la dita vila, en lo cor de la sglesia del dit Monastir, lo qual loch los era stat assignat axi e segons es de cascun loc dia e hora.

«E los damunt honorables pahers, ensemps ab en Berenguer Guaço notari, Regent la scrivania de la dita paheria, anaren personalment segons es acustumat en quiscuns dels dits lochs hon fonch trobada la maior partida iustada, e mes encara delles dites parts, lo dit dia de Sant Steva de mati, e fonch rebut per lo dit Berenguer Guaço notari, a manament dels dits honorables pahers, sagrament, de quiscu dels dits promens de quiscun corter ajustats en quiscuns dels dits lochs, corporalment als Sants quatre Evangelis, que ells e quiscu de ells, farien les eleccions de pahers e consellers, deputats e elets. E en aquell loch, iustats dels millors e pus dignes de fe de quiscun corter de la vila, segons seria e tenor del dit privilegi e de la declaracio damunt dita.

«Capcorral.

«E lo dimecres damunt dit, davant los dessus dits honorables pahers, en la sala de la paheria, per los dits Cinquanta promens del corter del Capcorral, comparegueren los discrets mossen Johan Rius prevere, Andreu de Agramuntell notari, e Barthomeu de Foix specier, en nom lur propris e dels altres a aço elets. E presentaren hun paper, dins lo qual havia tres redolins de cera gomada, vermeylla, en los quals havia tres noms de Tres promens del dit corter, de egual forma qui segons forma del dit privilegi e declaracio de aquell, han elets en pahers de la dita vila per lo dit corter, per lany seguent. Presentaren encara de altra part, deu redolins de cera de egual forma: digueren esser deu noms de deu promens de aquell corter, los quals eran stats elets en Consellers de la dita vila per lo dit corter e per lo dit any seguent, segons forma dels dits privilegis e declaracio: los quals promens per ells elets, e pahers, e consellers, segons damunt es expressat, digueren los dits presentants en qui dessus esser stats elets per la maior partida dels dits Cinquanta promens a aço elets per lo corter del Capcorral damunt dit, concordablement en la dita casa de Sent Anthoni, reputant aquells esser dels millors e dels pus dignes de fe de aquell corter, segons lur

bona consciencia, e que era lur intencio que no fos algu de aquells que no pogues regir lo offici a que es elet, e que no fos servada la forma del dit privilegi. Pero a cauthela, prestam los damunt dits, presentants, que, en noms que dessus, que si algu o alguns de aquells qui per ells son stats elets en pahers e Consellers, porten corona cleriqual, o son usurés publichs, o balles, o castlans, o en altra manera persones quels sie vedat o prohibit per qualsevol manera regir los dits officis, o algu dells, qui per ells son dits segons forma del dit privilegi, ço que no crehen, que de aquells no usen, e siu fahien, presten los damunt dits protestants, que seria imputat als elets, qui sabents se esser entredits del exercici dels officis dessus dits, e no als elegints, qui ignoren los casos aquells en ells esser, si eran, ço que no crehen, delles quals coses, los damunt dits protestants, requeren a ells en nom qui dessus, esser feta carta publica per mi Berenguer Guaço notari dessus nomenat.

«Les quals protestations e requesta fetes, los dits honorables pahers, encontinent, responents, digueren, que ells rebien ab la protestacio damunt dita, los dits tres redolins e deu redolins, e los noms, quis dien esser en aquells intercluses. E axi protesten contra los nomenats en los dits redolins sots la forma per los protestants damunt dits ordenada, delles quals protestacions requiren per mi dit Berenguer Guaço notari, esser feta carta publica.

«Encontinent fonch rebut hun infant poch, appellat Jacme Martorell fill del discret en Guabriel Martorell quondam, notari de la dita vila de Cervera, de edat de sis a huyt anys segons sa edat mostre, lo qual infant per cas se era aqui trobat de prop de altres infants: e mesos en presencia de molts promens qui aqui eran stablits, e de mi, dit Berenguer Guaço notari, los dits Tres redolins de eleccio de paher en una copa o anap de fust ple de aygua, cobert ab un cobertor de fust. E fet traure per lo dit infant hu dels dits Tres redolins dins lo qual fonch atrobat scrit.

Ffrancesch Ortigues.
Offeguats—Xptofol Montbrió.
Anthoni Domingo.

«Item, foren mesos en presencia dels damunt dits en la dita copa o anap ple daygua, los dits deu redolins de eleccio de Consellers, e feren ne traure Cinch per lo dit infant o fadri, hu apres daltre, e fonch trobat scrit en lo primer:

Pere Moni.
Marti de Puigmular.
Simon Mulner. } Consellers
Bernart Guiam.
Barthomeu de Ffoix.

«En apres foren trets los dits altres Cinch redolins e son los quis seguexen.

Offeguats—Andreu Huix.
Jacme Perdigo.
Maciá Serra.
Ramon Johan.
Anthoni Borras.

«Los quals hun paher e cinch consellers per la dita quarta part, encontinent, promeses empero les protestacions damunt dites contra ells fetes, foren rebuts a paher e consellers de la dita vila».

Seguexen eleccions, totalment consemblants á les que s'acaben de continuar dels homes del Capcorral, fetes per los barris de la Plaça, Framenors y Montseré.

28 de Desembre.—Ja finides les eleccions de paers y concellers per l'any esdevenidor y prestat son jurament, los novells paers, en jornada d'avuy, nomenen los oficis de la vila.

Les eleccions porten una calma relativa en los afers de la guerra. Emperó es avuy acordat per lo concell, que, los pahers se convingan ab lo Capitá, «axi sobre tenir les claus dels portals, com en fer fer les rondes e guaytes de la vila».

Es donada lletra de crehença al missatger tramés per la Vila á Barcelona «mestre Luys Serena mestre en arts e en medicina» al qual se encomana certa missió verbal per als Consellers de la Capital Catalana.

29 de Desembre.—Los Paers demanen á Barcelona vullen vendre á la vila, blats, «CCC corteres de forment, la meytat Çiciliá, la meytat sexa de França»: «E placieus pregar lo Egregi Comte de Pallas, qui es aqui, que en sa venguda, alguns de sos cavallers prenguen carrech de acompanyar lo tragi dels dits blats».

30 de Desembre.—Lo Rey ordena á Ermendariç socorrer la vila de Cervera, en aquesta forma: «El Rey.—Beltran noble y amado Conseller nuestro. Ayer, por correo proprio, vos scrivimos significandoos el fecho del soccorso de Cervera. E por non sser venidas todas las adzemilas, nos detuvimos de la execucion: mas en breve, Dios queriendo, segund vos scriviremos, sereys de todo avisado y de lo que haureys de fazer. Mas por quanto nos paresceria bien vuestra stancia e stada con los de vuestra capitania en Cervera, en los Prados, y por ahi, y que traheria muchos fructos, a nos servicio, y a vos honra, e Cervera mediant vos se podria proveer, vos rogamos con Joan Dualdo, o Pedro de Miranda, o otro a vos fiado, luego nos embieys a dezir vuestro parescer y querer, lo qual mucho queriamos acceptassedes. Y assin vos lo rogamos. E non obstante estas cosas parescan un poco asperas y trabaiosas, fiamos tanto en vos y del amor y affection que teneys al nuestro servicio y de vuestra animosidat y virtut, queus parescera bien y en esto nos satisfareys. Y el vuestro sueldo y de los vuestros, se dara luego orden de los dineros de la subvencion que en Cervera se han de exigir, y en los Prados y Egualada y otros, se vos pague».

2 de Janer.—Lo rey Pere procura intervenir en lo desorde que's nota en la gent d'armes asoldejada, puix molts cavallers tenen empenyorats llurs cavalls en los hostals, per mancarlos les pagues. Per ço tramet desde Martorell, una embaxada als Diputats y Consellers de Barcelona, á fi d'obviar á tant grans inconvenients.

Los misatgers deuen parlar també de la situació de Cervera, puix Bertran d'Ermendariç encara no hi havia arrivat.

«E per quant, segons per la letra de Bertran Darmendaez hauran vist, la dificultat de soccorrer Cervera es gran, causada per la dilatio, e quasi imposible sens gran sforç, lo qual possible de present no es si ia donchs tantost diners nos daven a tota la gent e aço no es factible dins breus dies: es vist que lo Senyor Rey strenya e pregue Bertran. faça, ab art e industria, lo que ab sforç nos pot fer, e aço se ha a fer contentant en alguna manera Bertran e los qui ab ell son. Per tant, decontinent se do orde se hagen fins en Docentes lliures que al dit Bertran sien trameses, e ab aquelles se passe fins ab maior summa li puxa esser satisfet, com se veu, la amor de la gent darmes, maiorment strangera, servar nos pot, sino mijançant la satisfactio, maiorment com lo menjar e ventre no sofira dilatio, quant mes, si aquells fan la guerra mes per interes que per amor. E en aço sia insistit, e que haja prest effecte, com sens

Artillería Catalana en la Etat Mitjana

Bombardes del segle XV copiades de facsímils existents en la Biblioteca nacional de Paris per la obra del erudit escriptor militar Francisco Barado

aquell en Cervera, qui va tant, correria gran perill, e los adversaris tenen be aço compres, e lo principal intento a present es aquest».

3 DE JANER.— Los diputats y consellers trameten diners á Ermendariç y axís, essent pagat del que li es degut, partesca á socorrer de vitualles á Cervera.

Atent sempre, lo Concell d'aquesta vila, á les necessitats continuades de la guerra, proveheix «que los qui fan rondes de nits, per la vila, haian star e repesar per les torres e cadafalls de la muralla, segons los senyors de pahers ordenaran, quiscuns en son corter»; aytambé, que los Pahers «se entremeten quines balestes ni altres arnesos ha, per los singulars de la vila, e aquells quen hauran de sobergues, quen haian a prestar en aquells qui non hauran: prometent aquelles restituir als de qui seran». Per custodia de la vila, los Pahers comuniquen haver «conduits XII homens qui facen ronda de part de nits, entorn la muralla dins la vila, als quals donen a quescu, quiscuna nit, XII diners. E per semblant ne fan anar defora la muralla ab altre salari».

5 DE JANER.—La Generalitat acorda «que sie de present dat sou a cinquanta homens de peu qui han anat ab mossen Arnau de Vilademany á la vila de Cervera, per capitanejar aquella, e que lo dit sou sia dat pera dos mesos» «e que los dits L homens hajen de sou ço es, los qui portaran cuyrassa cinch florins, e los qui sens cuyrassa hiran, quatre florins».

13 DE JANER —Lo rey Pere may cessa de pensar en la manera de dexar lliure d'enemichs la vila de Cervera. Reclós dintre lo castell de Gelida, tant per causa de la estació, quan per no disposar d'elements de guerra, prepara una sorpresa á Vilafranca, que redundará en benefici de Cervera, la qual esplica als Consellers de Barcelona, en semblants termes:

«Lo Rey.—Amats Consellers e feels nostres: pensant tot temps en la salut universal de aquesta patria, nos som informats, per moltes vias, o certifficats, de la gent qui sta en Vilafrancha ab don Alfonso e havem sabut que es pocha, molt freturosa de vitualles, de diners, e molt mal contenta e que stan ab gran terror, axi de la nostra anada sobre ells, com del dupte que tenen de la dita vila; per les quals coses e principalment confiant en la divinal ajuda e de la bona justicia que prosseguim, pensam que, si una matinada, arrabatadament hi anassem de aqueixa Ciutat e posassem sobre aquella vila M o MD homens, ab los quals anassen algun nombre de mestres de cases ab sos pichs que deffessen la muralla, segons la gran tenguda de aquella, e la pocha gent quey sta, e alguna gent de guerra que aci reste ab nos, axi de cavall com de peu, spingarders o alacayos e altre gent ques poria aiustar de les circumvehines provincies, aximateix de alguns homens de honor que resten en aqueixa Ciutat ben armats que alli irien, qui segons lur anticada virtut e bon desig que tenen de sa libertat e de nos servir no porien mancar tal jornada. Speram, ab la aiuda de Deu, que aquella vila se hauria en breu, la qual cosa seria un gran benefici, specialment havent lo dit don Alfonso, lo qual es la millor colona quel rey Johan tengua per a sostenir la guerra. E encare aço approffitaria molt al fet de Cervera, que, posant siti en Vilafraneha ells affluxerien dalla. Totes aquestes coses e altres moltes, leixam a les consideracions de vostres savieses. E per conferir de aquelles mes largament ab vosaltres, enviam los nobles e amats Consellers nostres Don Lorenç e Mossen Gralla als quals sia donada fe plena sobre aquest fet. E si beus apparra que sia mes en exequció. Ab tot que nos volriem queus recordasseu totstemps de la virtut dels vostres passats e que han fet e guanyat ab molta animositat e audacia. E aximateix de alguns pagesos cathalans, qui

vuy en die scalant e situant forces, pai que vullen tirar tota la gloria als nobles gentils homens e Ciutedans de aquesta patria. Dada en lo castell de Gelida a XIII de Janer del any MCCCLXV ✠ Rex Petrus ✠ ».

15 de Janer.—Llegida la precedent lletra del Rey en lo Concell de Cent jurats de Barcelona «hoyts los Embaixadors del dit Senxor (que eren Llorenç de Montcada y Mossen Gralla) e les coses per ells explicades, lo dit Concell de Cent jurats dellibera» que passi á conexement del concell de XXXII. Aquest s'ha aplegat tot seguit, resolent, que, dites coses, «esser remeses als honorables Consellers e dues persones de quescun estament, los quals haien carrech de pratichar e apuntar aquelles. E encare, si vist los sera, appellen los Embaixadors del Senyor Rey, als quals comuniquen lo que vist los sera. E quant seran en punt de refferir ho reporten en lo present concell».

16 de Janer.—La resposta fahedora per la ciutat de Barcelona á la Embaixada del Rey, acordada avuy en concell de XXXII, consta vagament en la acta del mateix: que «sia feta resposta ab letra al Senyor Rey a la letra per sa Senyoria als dits honorables Consellers e Concell de Cent jurats tramesa, e lo die prop passat en aquell lesta. E que per los dits Consellers, de paraula, la dita resposta sia notifficada als Embaxedors del dit Senyor».

19 de Janer.—L'acort de la Generalitat de Catalunya de 5 de Janer, per atendre al socorriment de Cervera, encara es la hora que no s'ha cumplert.

Ara les autoritats de Barcelona cambien de manera de pensar. Les pecunies que devien esmesarse en donar sou per un mes, als cinquanta homes «que haviem anar ab mossen Arnau de Vilademany a la vila de Cervera sien convertides si plaura al Senyor Rey en socorriment de la gent a cavall qui hira ab lo carruatge de les vitualles a la dita vila».

En lo concell tingut avuy á Cervera, per part del notari Scayll, hi fou comunicada «la gran diminuacio de la gent del corter de Muntsere, axi per morts, absents, com encara altres qui stan en los molins, en tant, que, noy ha XXXX homens de guayta: perque pregue al present conseyll, que en aço vulle pensar, per custodia e defensio de la vila, que aquell corter que ha mes gent, que prengua alguna part de lur trast, per ço que la vila sie ben guardada. Sobre aço lo dit honorable conseyll, volch, acorda, e provehi, que, les guaytes sien fetes egualment per quiscun corter. E en les cases hon ha dos ni tres caps de cases, remeten als senyors de pahers que com benvist los sera, quels facien guaytar tots o part de aquells. E mes fonch provehit, que, quiscun paher en son corter se puxe penre per sa companyia, per fer la ronda, III o IIII homens o tants com ben vist los sera fahedor. E que los qui faran los sobreguayts no sen gossen tornar de tota la nit».

22 de Janer.—Les autoritats de Barcelona seguexen preparant lo carruatge que ha de socorrer á Cervera, lo qual no creuhen «possible poder anar, sino acompanyat de CCC homens a cavall almenys, e de molts pehons, attesa la potencia dels enemichs».

Lo Capitá de la vila de Cervera, se preocupa no poch, en aquests dies, d'assegurar les subsistencies, y que la població estigui fornida de vitualles suficients. Per ço insta que's convoqui lo concell, davant del qual se presenta á fer algunes excitacions als paers perque hi donassen cumpliment. Després de lo que, los demaná dessignessin á quatre persones del propi concell, á les quals volia comunicar reservadament certs afers pertocants á la bona custodia de la Vila.

A més, lo Capitá seguí parlant en lo Concell per dirlos, «com lo castell del

Senyor Rey, del bisbe, e Castla de aquesta vila, stan vuy sens guarda, e ja la nit prop passada haguere stat sens guarda, si ell non hi hagués trames guardes: perque sta a molt gran perill: e per tant, ell, requer a tot lo present conseyll, quels placie provehir en fer guardar lo dit Castell, e si nou fan, si inconvenient algu se seguia, ço que Deu no vulle, que sie a carrech del dit conseyll e no seu, car ell se offer fer e manar tot lo que a ell se pertanyera».

Davant tal manifestació, lo Concell resolgué, «que a despeses e carrech delles rendes del Senyor Rey del Reverent Senyor Bisbe, de Vicari e del Castlá, ells facen guardar los dits Castells. En los quals haian star per guarda e custodia, axi de nits com de dia, Cinch homens, ço es, hu per Capita o cap, e dos en la guarita, e los tres qui guarden per tot lo Castell».

11 DE FEBRER.—Haventse enderrocat lo mur del Capcorral, es adobat ab premura. Se tracta en lo Concell, del alt preu á que eren venudes les carns, autorisant als Pahers, que «puxen aforar totes les carns segons a ells sera ben vist fahedor, a tota utilitat e benavenir de la dita vila e singulars de aquella». Y també «que ells puxen fer metre bades, e fer fer barreres, per salvacio e restauracio de la gent que va defora per fer fahena».

16 DE FEBRER —Cinch dies trigaren, los Paers á cumplimentar l'acort del Concell sobre aforament de les carns. Degudament estudiat lo just preu á que creyen poderse vendre en les presents circunstancies, fou avuy decretat y publicat en la forma que's continua:

«E primerament stabliren e ordenaren, que, carn de molto sia tallada, la liura a raho e for de. . . . . XVI d. liura.

Item carn salada.	XVIII	»	»
Item carn de porch mascle frescha a .	XV	»	»
Item carn de porch femela	XIIII	»	»
Item carn de ovella a	XII	»	»
Item carn de bou	XII	»	»
Item carn de crestat.	XII	»	»
Item carn de cabra	X	»	»

Aplegat lo Concell ordinari de Barcelona «hi fonch proposat com lo S. Rey havia scrit, que, per reho del socors de Cervera, sa Senyoria havia manester de III en IIIIm florins per soccorrer als cavalls. Es ver que lo honorable en Berenguer Sayol, qui havia aportada la letra del dit Senyor, de paraula, havia significat als Deputats de Cathalunya e concell lur, que lo dit Senyor fore content de IIm florins. E axi los Deputats de Cathalunya e ells Concellers, ensemps ab los concells de VI et VIII havien delliberat, que, per reho del dit socors de Cervera, fossen trameses, de la subvencio dels dits cavalls a Manresa, los dits IIm florins. Era veritat que, per donar compliment en aquesta quantitat, fallien als Deputats DCCVIIII° lliures e havien pregats a ells Consellers los plagues la Ciutat los ne fahes prestech restituidor de les pecunies procehints de la dita subvençio. E com ells Consellers vehessen anava molt a la conservacio de la dita vila de Cervera, havien pensat, que, la dita Ciutat los fahes lo dit prestech de la residuma de les LXm lliures per les quals fonch imposat lo cabassatge e altres drets. E com aquestes coses ells Consellers no posquessen fer sens delliberaçio del concell de C jurats, e per ço ells Consellers ho posaven en lo present Conçell, si li fora vist muntas en lo dit Conçell».

L'acort fonch remetreu «al Conçell de Cent jurats al qual se pertanyen, celebrador demá bon matí».

17 de Febrer.—Barcelona segueix tractant dels afers de Cervera. «Appellat lo Concell de Cent jurats e aiustat dins la gran sala de la casa de la Ciutat e proclamat e cridat per en Raphel Pujol crida publich, en la forma acustumada per la dita Ciutat· Aqui foren los honorables mestres Clapers e Fferrando de Janyes loctinent de tresorer Embaixadors del Senyor Rey, tramesos en aquesta, los quals explicaren en effecte, les grans congoixes en les quals lo Senyor rey stave sobre voler prestament provehir e soccorrer la vila de Cervera. E los preparatoris per lo rey Joan fets, en obviar e contrastar lo dit soccors no fos fet, pregant affectuosament lo dit Consell volgues promptament provehir li fossen tramesos III o IIII^{m} florins per pagar la gent darmes e quey anas algun nombre de gent a peu de aquesta Ciutat. Notifficants al dit Concell quant era necessari les dites coses fossen prestament exequtades, affi que la dita vila fos soccorreguda. Com del contrari sen speras dans irreparables. Segons per los dits Embaixadors, les dites coses e altres, foren amplament, al dit concell recitades. E encare per letres del dit Senyor les quals foren lestes en lo dit Concell eren stesament mençionades.

«E explicada per los dits Embaixadors lur embaixada, los fonch respost per lo honorable mossen Ffelip de Farrera, que lo dit concell prestament delliberaria sobre les dites coses, de la qual delliberacio serien tentost certifficats.

«E ans de procehir lo dit Concell de Cent jurats en los dits affers, decontinent los honorables Consellers e conçell de XXXII se aiustaren dins la casa apellada de XXX, en lo qual fonch proposat per lo honorable mossen Ramon Ros en nom de tots: Com lo dit concell era be recordant de la delliberacio per aquell feta lo diç prop passat sobre lo que era demanat per lo Senyor Rey e que considerades les coses lo die present, axi per sos Embaixedors com per ses letras trameses, donaven ells Consellers en parer, que, per supplir al servey e voluntat del dit Senyor e per apartar los poblats de la Ciutat de congoixes e treballs, en loch del que era demenat per lo dit Senyor, del nombre de gent, li fossen tramesos mil e cinch cents florins affi que lo dit Senyor los convertis en assoldejar gent de peu o de cavall, o part en gent de peu e part en gent de cavall, com pus promptament e façil Sa Maiestat la hon a present era, trobare los dits homens e lo dit soccors serie fet.

«E proposades les dites coses, per lo dit Concell, fonch delliberat e conclos, havent lo dit pensament per molt bo, que, aquell sia fet e exequtat com dit es. E que aço fos posat en lo dit conçell de Cent jurats, per tant que per aquell hi fos delliberat.

«E apres decontinent tornat aplegar lo dit Concell de Cent jurats lo qual era encare dins de la dita casa de la Ciutat, per lo honorable mossen Ffelip de Farrera altra dels dits Consellers foren en aquell proposades e recitades totes les coses dessus dites en los prop precedents conçells mencionades e lo parer e delliberacio de aquells, ab paraules e motius assats larchs e pertinents.

«Item hi proposa que per lo dit concell fos consentit que per tant com los deputats de Cathalunya e concell lur no trobaven forma ne manera alguna haver compliment de trametre aquells III^{m} florins demanats per lo Senyor Rey per soccorrer et pagar la gent darmes, que per la Ciutat fossen prestades al dit General fins en DCCVIIII lliures quels mancaven a compliment de les dites MC lliures.

«E lesta la letra del Senyor Rey e la letra de Cervera interclusa dins aquella e

hoits los Embaixedors del dit Senyor e proposades totes les altres coses lo dit Concell de Cent jurats dellibera e conclos axi sobre lo contengut en la dita letra del dit Senyor com encara sobre les altres coses, en la forma seguent.

«Primerament lo dit Concell per donar prompte exequcio que los Deputats de Cathalunya e concell lur, puixen trametre a la Maiestat del Senyor Rey aquelles MC lliures delliberades trametre al dit Senyor, de la subvenció dels cavalls, sien prestades als dits Deputats DCCVIIII lliures les quals los fallen a dar compliment a la dita tramesa de les dites MC lliures, lo qual prestech sia fet de aquell residuum de les LX[m] lliures per les quals fonch imposat lo dret del cabassatge de les quals DCCVIIII° lliures los honorables Consellers haien promesa, ab jurament dels dits Deputats e dels concellers havents potestat de la dita subvencio, que pagades les quantitats ja prestades, haien e sien tenguts restituir a la Ciutat en lo compte de les dites LX[m] lliures les dites DCCVIIII° lliures.

«Quant al contengut en lo que es demanat per lo dit Senyor per haver algun nombre de gent de peu per lo soccors de la vila de Cervera, lo dit Concell, havent summa voluntat de satisfer al servey del dit senyor e a la conservacio de la dita vila de Cervera e per mes servey del dit Senyor e per apartar los dits poblats en la dita Ciutat, de vexacio de haver fer talls per trametre gent al dit Senyor e encare per no torbar la exaccio de la dita subvencio dels cavalls, en la qual sta lo servey del dit Senyor e la conservacio de la sua cosa publica, e encara per dar forma lo dit Senyor que pus promptament haia la gent de peu, lo dit Concell dellibera e conclos, que, del dit residuum de les dites LX[m] lliures, sien remeses al dit Senyor per alguna persona, la qual sia vista disposta als dits honorables Consellers MD florins corrents a raho de XI sols flori, per la dita persona, e no per altre, convertidors a voluntat del dit Senyor, en assoldejar homens de peu donant comissio a la dita persona trametedora, que, si lo dit Senyor concixera esser mes son servey convertir, la dita persona, los dits MD florins part en homens de peu o part en homens de cavall, la dita persona trametedora ne haie a ffer e seguir la voluntat del dit Senyor pus la dita quantitat convertescha en lo dit soldejament».

3 de Març.—«Dins la gran sala de la casa de la Ciutat aiustat lo Concell de Cent jurats e proclamat e cridat lo jorn abans e en la vesprada per en Raphel Pujol crida publich de la dita Ciutat ab so de trompa per los lochs acostumats de aquella. Aqui foren los honorables mestre Johan de Gualbes, Menaut de Guerra e en Miquel Prats per la maiestat del Senyor Rey tramesos en aquesta Ciutat per missatgers, los quals, hans de explicar lur missatgería, liuraren al dit Concell una letra closa del dit Senyor, segellada, la qual decontinent fonch lesta en aquell, e es del tenor seguent:

«Lo Rey—Amats Concellers e feels nostres: les presents son pera avisarvos del que ses seguit, per tant que per sinistres informacions vostros animos no fossen torbats: trobant nos ahir, ab tot nostre exercit, a la hora tarda, prop la vila dels Prats, vahem los inimichs e fonch per nostre concell delliberat anassem vers ells. E com allí fossem aplegats, los inimichs devallant del puig tots plegats, se materen en ún pas. Perque fonch per nos delliberat de no donar batalla per molts sguarts e principalment per la indisposició del loch, lo qual era molt fangós. E axi passat algun petit temps, manam toquar les trompetes e retraurens tots a la dita vila dels Prats tornantsen nostra reraguarda e restant la devantguarda. E axi los nostres de la devantguarda se hagueren a retraure: e com fossen luny per socorrer los, anam avant,

havent pocha vergonya los mes dels nostres. E perque Deu per los nostres desmérits ho ha permés, voltem e manavem voltar a gran instancia, contra los inimichs e ja mes ho volgueren fer. Es veritat que la perdua, Deu sia lohat, es molt pocha: car de homens de peu, no arbitram se hi haien perduts X e dels homens de cavall los quins fallen son en molt poch nombre. Consíderants que aço son juys divinals qui vol los seus amats ferir, per tant, que per ell castigats, sien merexedors de gloriosa victoria, lo nostro animo sta molt aconsolat. Sperant que sa maiestat haura sguart a la justa querela, la qual en aquets fets pretenem. Car axi com be sabeu, lo Rey Alfonso, apres la sua presó e de son frare, e lo Rey en Fferrando de Nápols apres la sua total derrota, de lurs inimichs son stats gloriosos triomphadors, e molts altres. E havem delliberat de leixar en la vila dels Prats los mes dels cavalls, entre los quals son los egregis, nobles amats e feels nostres, lo Comte de Pallars, Don Johan de Portogal, Don Johan de Branxes, Bertran Darmendariz, Joan Darmendariz, Don Lorenç de Muntcada, Mossen Vilademany, e molts altres capitans e cavallers, los quals speram en Deu faran lo soccors de Cervera. E nos en la present ciutat de Manresa som venguts, per aquella villa esser molt petita e no haverhi palles, ni esser fornida de artellería com se pertanyía per a nostre stada e perque los inimichs no fassen tot lur sforç recobrar aquella e a nos E en aquesta Ciutat si a Deu es plasent, porem mils donar compliment e orde a reffer nostra gent. Per queus pregam e encarregam que continuament façau fer oracions, professons e altres obres pies per tant que la divina clemencia havent pietat de la vexació de la patria e dels poblats, nos do prosperada e desijada victoria. E entretant pensareu lo queus semblera degam daqui per avant fer, e scriurer nos en. Car nos havem delliberat star ne a vostre concell, axi com fins açi havem speçialment en aquesta empresa de Cervera, e a vostra instançia havem sposada nostra persona e nostra gent. Dada en Manresa lo primer de Març MCCCCLXV.

Postdatam: dareu fe e crehença als amat religiós e feels nostres mestre Johan Gualbes, Menaud de Guerri e Miquel Prats. Dada ut supra ✠ Rex Petrus ✠.

«La qual letra lesta, los dits embaixedors explicaren lur crehença ab paraules assats largues e pertinents e narraren los fets segons eren stats seguits molt stesament. E en effecte a la fi de lur rahonament, proposaren, e per part del dit Senyor pregaren, lo dit concell volgues provehir en los caps seguents.

«Primerament, que per tant com en totes coses lo auxili divinal es invocador e precipuament en actes de batalla, lo dit Senyor pregave los dits Consellers e Concell de Cent jurats fahessen fer en les sglesies de la dita Ciutat, oraçions a nostre Senyor Deu e processons. E per quant los peccats publichs qui en gran offença de Deu se cometen en Monastirs de monges, que, servades les lurs libertats, les façen degudament castiguar.

«Item, que los qui son disposts per la guerra, sien tramesos en aquella. E si alguns retornaven, no sien receptats, mas que sien remesos al dit Senyor.

«Mes avant, que lo dit Senyor havia pensat jaquir als Prats del Rey certs capitans e algun nombre de gent de cavall qui a hores cantades soccorreguen Cervera e que sa Senyoría ab alguns de cavall anas soccorrer Lempurda.

«E per lo semblant lo dit Senyor demanave als dits Concellers e concell, que, sobre les dites coses li fos donat per ells concell, del qual semblera sa Senyoría dega fer. Confiant que li sera donat per ell favor e ajuda, com de bons vassalls se pertany, com sa Senyoría haie delliberat star ne a lur concell.

«Apres, los dits Missatgers pregaren los dits Concellers e concell, volguessen de les

dites coses scriure per consolació de tots, a les ciutats, viles e lochs maritims, affi que sapien la veritat dels affers com son stats seguits.

«Item, que sia donat orde que vitualles e signantment civades, sien trameses a Manresa, per tant com ni ha gran fretura.

«Pregant los dits Consellers e Concell, que, en totes les dites coses ab summa diligencia vullen attendre. Com lo bon temps de la primavera era molt dispost per acampajar.

«E lesta la letra del Senyor Rey e hoyts los Embaixadors del dit Senyor, lo dit Concell de Cent jurats dellibera e conclos, que, les coses contengudes en la dita letra e totes les altres coses explicades per los dits Embaixedors esser trameses, segons lo dit Concell de fet aquelles comes e remes als honorables Concellers e consell de XXXII e XII persones, ço es, tres de quescun stament, elegidors a vots per quescun dels dits staments donant e cometent lo dit Concell de Cent jurats als dits Consellers, Concell de XXXII e XII persones, sobre totes les dites coses e deppendents e emergents de aquelles, tanta potestat quanta ne ha lo present concell, ab libera e general administraçio e ab plenissima potestat e facultat.

«E votat per quescun dels staments sobre les dites XII persones, les mes veus foren dreçades e per conseguent elegits los seguents, ço es

Ciutadans:	Mercaders:
Mossen Johan de Marimon.	Mossen Lluis Gilabert, consol.
Mossen Johan Lull.	Mossen Valentí Gibert.
Mossen Jacme Ros.	Ffrancesch de Junyent.

Artistes:	Menestrals:
Honorat Ça-conomina, notari.	Berthomeu Lorenç, sastre.
Gabriel Busquets, candaler de cera.	Anthoni Mir, frener.
Gabriel Busquets, barber.	Guillém March, argenter.

«E axi hac fi e conclusio lo dit Concell.»

En la matexa jornada, lo Concell de XXXII s'aplegá a delliberar ab les dotzè persones eletes sobre lo fahedor, a causa de la lletra y embaxada del Sobirá «lo dit Concell dellibera e conclos, que, per quant en totes coses lo auxili divinal es invocador, dellibera e conclos que tots jorns sien continuades oracions e professons, tant devotes com fer se puxe, en torn de les sglesies, axi parroquials com de monastirs de la dita Ciutat. E que per los honorables Consellers sots proteccio dels quals stan los monestirs de les monges, exorten e amonesten les Abbadesses e Prioresses dels dits Monastirs nodresquen en lurs monastirs.»

Finalment es escrit, per los Concellers, al Rey en los termes que's continua:

«Molt alt e molt excellent Princep e virtuos Senyor.— De vostra Maiestat lo dic present nosaltes e lo Concell de C jurats lo dit die celebrat, havem rebuda una letra del primer del corrent mes e havem plenament oyts frare Gualbes, Menaut de Guerra e Miquel Prats embaixedors de vostra altesa. E com sobre les coses scrites per vostra Excelencia e recitades per vostres Embaixedors sia stat vist, que, attes la hora que los dessus dits partiren de vostra serenitat nos sabia en cert quanta era la gent de vostre exercit e que era dels inimichs, e si lo soccors de Cervera era fet ab art, com ha escrit vostra altesa, no es possible entrar en lo pensament necessari per satis-

fer a la voluntat de vostra senyoría. E per ço haviem delliberat nosaltres e los diputats de Catalunya, ferne lo present correu, havents per cert al rebre la present de vostra Senyoría de tot a ple sera informada. Supplicant per tant, Senyor, a vostra Maiestat sia merce vostra, de les dites coses e encara de la intenció e voluntat de aquelles, prestament nos rescriure. Assi puixam entendre en ço que sia servey de vostra excelentísima persona, la qual la divinitat per lonch temps conserva ab exalçacio de sa Real Corona, ab victoria de sos inimichs. Scrita en Barchinona a III de Març del any MCCCLXV.—Senyor: vostres humils servidors et vassalls, los Consellers de Barchinona.»

7 de Març.—Lo Comte de Pallars segueix dins Cervera, mantenint la fermesa en sos vehins y procurant donarlos coratge ab sa presencia y disposions. Per acort del Concell, tres o quatre prohoms han sigut ajuntats als pahers, a fi de pendre algunes precaucions secretes per defensió de la Vila, les quals sa situació present reclama no esser divulgades.

13 de Març.—Consta en la acta del Concell, esser gran «la indigencia de vitualles» a Cervera, acordantse conduir peons y cavallers per acompanyar los carruatges y «ajudar a metre blats e altres vitualles per la provisió de aquesta vila.» Axi mateix per la sua defensió, es provehit reparar los murs, com també s'autorisa als Pahers «que ells puxen conduir en Bayona çarabataner, qui stigue en servey, defensio e custodia, de aquesta vila, ço es, per aquell menys preu que poran, e per aquell temps que ben vist los sera fahedor.»

«E mes fonch provehit per lo dit honorable Conseyll, attesa e considerada la inopia de les vitualles dels habitants de la vila, e comes als dits honorables Pahers, que ells puxen fer scrutini per la vila, quines ni quals persones ha inutils en la vila, e que de aquelles facen memorial, e que aquelles puxen spellir de la vila. Remetent les a Barchinona, e socorrent les de alguna cosa per la despesa, perque haian forma de anar de aci a Barchinona, si infants hi havía quels comanen algunes persones los hi menen, e per semblant los puxen socorrer de alguna cosa per la despesa.»

16 de Març.—Joan II instalat á Tárrega, aplega la mes gent que pot, fentne venir de totes les sues terres. Ara tramet á Navarra, perque se pregoni per les poblacions d'aquell reyalme, un guiatge general axís espressat: «guiamos e asseguramos en nuestra bona fe e paraula real a todos los dichos cavalleros, gentiles hombres e scuderos a cavallo e a pie que veniran del dicho nuestro Regno de Navarra a nuestro servicio, segunt dicho es e a los bienes de aquellos e de cada uno dellos, de todos e qualesquiere crimenes, excessos e delictos, por ellos e qualquiere dellos, fasta la present jornada fechos, comessos e perpretados sin excepcion alguna. Affi que durant el presente nuestro guiatge e seguro, el qual queremos dure e valga tanto quanto los suso dichos e qualquiere dellos, staran aqua en nuestro servicio e dos meses apres que seran partidos».

23 de Març.—Lo Concell de la Vila, encarrega als Pahers procurin obviar al prejudici que Cervera esperimenta, en les operacions del siti, per quant, «les gents puys han acabat de gastar los arbres fruyters, ara se lexen anar a talar los ceps».

«Item fonch proposat en lo dit conseyll per Nanthoni Catala corredor de coll de la vila de Cervera, dient, com en Perdigo, misatge de la cort del veguer de la dita vila, li fa unes grans sobres, pretenent e allegant que lo derrer corredor ques fa es creha en aquesta vila, es tengut tocar la trompeta davant aquells qui penjen, açoten, o fan justicia en lurs persones, la qual cosa sab be ell, e es informat, que, no es cos-

tum ni practica de aquesta vila, que may corredor fos tengut tocar la dita trompeta en los dits cassos. E per ço la fet ja penyorar, volent que ell, qui es stat creat derrer corredor, sia tengut paguar al dit Perdigo, qui ha tocat la dita trompeta quant se fa alguna de les dites execucions, segons ha aquests dies prop passats. E sab Deu, que ell, aquest offiçi no la pres per voler galonejar, car ans acustume viure segons homens de son art: sino per quant es restat lesiat del camp de Granyena, que ara no pot trebayllar». Lo Concell doná la rahó á en Catalá y li feu tornar les penyores que li foren exigides, per refusar tocar la trompeta al davant dels condempnats per la justicia.

«E mes, fonch proposat en lo dit Conseyll per los senyors de pahers, dient, com lo noble Bertran de Ermendariç Capita de aquesta vila, e encara de tota aquesta provincia de Segarra, los ha dit que es de molta necessitat, per la salvacio de aquesta vila, que lo Monastir de framenors, les cases de Vergos, e qualsevulla cases, torres e masos, que sien alderredor de la vila, que se enderroquen, en forma que los enemichs no si puxen receptar ni suplujar per tenir asitiada aquesta vila: car mes val salvar la vila, que si per causa deis dits monastir e cases, la dita vila se perdia, ço que Deu no vulle». Acordantse «que sia mesa laygua en lo Monastir de framenors. E que sie dit benignament als homens de Vergos, que ells vullen descobrir les cases del dit loch e trauren fusta, vexells e teula. En altra manera, que si fer nou volran, quels sera fet tot enderrochar e affogar e encara dar a sacho mano».

2 d'Abril.—«En lo qual Conseyll fonch proposat per lo magniffich mossen Huch de Copons donzell, per la maiestat del Senyor Rey Capita de la present vila de Cervera, dient, com no ignoren lurs savieses, com, ha circa de set meses que ell es Capita de aquesta vila, que no sen es millorat hun sols diner, ni de la vila, ni del senyor Rey, ans sich es destroit que ja no ha forma poder hich viure ni sostenir. Es veritat, que segons seria stat informat, haurian mal dit de ell, e informat lo Senyor Rey que ell hauria robat en aquesta vila lo mon: e per ço, per voler dar raho de si mateix al dit Senyor, hi vol anar: perque pregue al present conseyll, quels placie voler ne scriure al senyor Rey, significant a sa senyoria, com ell vol lexar la capitania de aquesta vila: supplicant lo sie de sa merce voler provehir de Capita aquesta vila, car dins breus dies ell sen vol anar. E per semblant, que vullen scriure a Bertran de Armendariz, lo qual se diu a carrech de avituallar aquesta vila, que ell vulle venir e prest, car aquesta vila sta a molt perill si no es socorreguda de vitualles».

No li paregué bé, al Concell de Cervera, que partis de la vila N'Huch de Copons. Per evitarho, acordá trametre a la Cort del Rey a una comissió presidida per los Pahers «pregantlo que per servey del Senyor Rey e honor sua, ell vulle haver aquesta vila per recomanada, e que ara en tanta necessitat e perill en que sta constituyda, no la vulle desemparar; socorrent al dit Capitá per sos trebaylls, de alguna cosa, en la posibilitat e facultat de la vila.»

Aytambé acordaren pendre a sou a vint y cinch peons, per millor defensió de Cervera.

12 d'Abril.—«E mes ffonch proposat en lo dit Conseyll per los dits honorables pahers, dient, com per los perills que aquesta vila sta constituida, han fets, e tots dies fan, correus e letres de molta congoxa al senyor Rey. E may non havem sino paper e consolacions, e no res de fet: hauriam a bo fos feta eleccio de alguna persona e persones que anassen al Senyor Rey, significant a sa senyoría lo gran perill en que stan, e la pocha provisió que tenim, e que nos partesca fins tant nos haia socorreguts car es letres no han replicat e axi se creu que lo Senyor Rey nos met en oblit Lo Con-

sell hi trasmetré a n'Antoni Domingo ab lletres de crehença de lo que deuría fer quan fos davant del Monarca.

També comunicaren los Pahers al Concell «com no ignoren lur savieses, com ara aquests dies poch ha passats, que los desenemichs desbarataren e prengueren algunes atzembles dels singulars de la vila, venint ab carruatge de forment de Forés: lo qual desbarat fonch en les planes del Pon. E es veritat que ells han empradas per la vila e per portar blat per la provisio de aquella, delles dites atzembles ques son perdudes. E que ara aquells de qui son, demanen que les dites atzembles los sien paguades, puys ells, per la vila, les han preses, alleguant, que no seria raho que ells haguessen a perdre les dites atzambles: la qual cosa sembla a ells esser de molta equitat e justicia, quells sien paguades, per ço, que, pus voluntariament fes presten com mester les hauran.» L'acort afirmatiu sigué que los Pahers, assesorats de «dos menescals que ells se elegescan, que stimen les atzembles quis son perdudas en lo dit carruatge, los qui eran per la vila, e no les qui son perdudes que anaven en nom de singulars. E que sien paguades segons seran stimades en aquells de qui eran. E que sie pres a compte dels senyors de Pahers.» Finalment s'autorisá als Pahers per «comprar atzembles e dar les en aquells qui les han perdudes en lo carruatge qui venia de Forés, hagut sguart a la mes o menys valua de aquells.»

26 d'Abril.—Mossen Ramon Ros proposa al Concell ordinari de Barcelona «com ells Concellers eren molt pregats e instats volguessen fer venda de CCC quintars de bescuyt a la vila de Cervera qui stave molt freturosa de vitualles e oppressa dels inimichs offerint los aquell dit bescuyt assegurar ab Sindicat, ab poder bastant de la dita vila. E que ells Concellers no havien volgut pendre carrech de finar lo dit contracte, si donchs aquell dit bescuyt ab fermances ydoneas de la dita Ciutat, no era assegurat. E que entre ells dits Concellers apres era stat pensat, que, per quant va molt en la conservaçio de la dita vila e considerant que si per la dita raho si seguia algun sinistre en la dita vila, que, ells Concellers, no fossen en culpa, encare havien delliberat posar les dites coses en lo dit concell, perque sobre aquelles fes la dellibèració que ben vista li fos.»

La resposta faedora a Cervera havia d'esser portada al Concell de Cent jurats aplegat en la matexa jornada: pro se dexá per altre dia.

27 d'Abril.—Lo Concell ordinari de Barcelona torna a tractar «dels CCC quintars de bescuyt demanats per la vila de Cervera, la qual, a present stave en gran stretura e indigencia de vitualles, per via de compra, donant ne bona seguretat»

Acorda lo Concell «que per lo servey del Senyor Rey e per conservar al dit Senyor la dita vila constituida en, assats urgent necessitat, sia venuda, per los honorables Administradors de la Taula del cambi de la dita Ciutat, tantes farines valents fins en CCC lliures barceloneses, de les quals lo Sindich de la vila de Cervera, face debitori e carta de promesa de pagar aquella a la dita taula o taulers de aquella, dins aquell temps que los dits taulers se poran concordar ab lo dit Sindich, la qual obligacio sia feta largament e bestant, a conexença del notari escrivá del concell de la present Ciutat.»

29 d' Abril.—Los Pahers s'adrecen al Concell en la seguent forma: «no ignoren lurs savieses, com, aquesta vila es constituida en molta inopia e indigencia de vitualles, que huy no basten en provehir los pobles de pa, ni han forma de poder ni metre, attesa la potencia dels enemichs. E es ver, que, per quant tots los pobles nos contenten de dos pans quels donen, e encara que a les veguades nols podem dar compli-

ment e se aremoren e dien moltes paraules inutils e de mal eximpli. Es los stat mogut cert partit e expedient per alguns promens, ço es, que per conservacio de aquesta vila, per quant vuy no han forma poder metre blats; de aquells que tenen als Prats del Rey, ni altres parts, que seria bo remetre a la vila dels Prats del Rey, dones, infants, infantes, e persones inutils, que anassen despenre ala, ço que despenen aci, donant los ala certes persones quils administrassen pa e ço que mester haguessen: reporten ho en lo present conseyll per la restauracio de aquesta vila, que en aço los placie pensar, provehir e conseyllar, per benavenir de tots, per ço, que. sie fet lo servey del Senyor Rey e lo be de aquesta vila. Car ells son prests e apparellats de fer e executar tot ço e quant per lo present conseyll sera provehit e consellat.»

Se elegiren comisionats per cada quarter ab encarrech «de partir lo pa per los singulars de quiscun corter, e encara fer pastar aquells qui haurán blats.» Han de tenir compte, de mirar les persones inutils que hi hage, les que «ab bones rahons, remeten aquells a la vila dels Prats o altra part, socorrent los de alguna cosa per passar e sostenir la despesa del camí.» Axi mateix aquestes juntes de barri, devien aplegarse cada dia y «si nengunes coses ambigues o de gran ímportancia los occorrera. que puxen fer congregar lo present conseyll ordinari. E que haian carrech de regonexer per les cases per veure les necessitats de les gents a les quals puxen socorrer axi de pa com de diners, si a ells sera vist fahedor. E que los sie pres a compte.

«Item fonch provehit, que, si per los dessus nomenats sera trobat algun spedient de metre blats, queu denuncien als senyors de pahers, requerint los facen portar los dits blats, e que costen ques vulle; prenent los ho a compte.

«Als quals es mes dat poder e comes de provehir en les guaytes, axi en fortificar aquelles, com encara en totes les guardes de la vila.

«Item fonch provehit per lo dit Conseyll e comes al Capita e pahers e al çarabataner, que ells vegen ques deu enderrocar, e facen enderrocar del Monastir de framenors de la present vila, axi de la sglesia com del Monastir, en totes aquelles parts hon pogues fer dany en aquesta vila, e encara en aquells qui staran en la custodia del Campanar del Monastir hon haian star en custodia tants homens com a ells sera ben vist fahedor.

«Item fonch provehit per lo dit conseyll, que, tots los blats e farines vinguen a la botigua de la vila. de qualsevulle singulars sien.

«E mes fonch comes per lo dit conseyll als dits Capita e pahers, que ells puxen spellir de la vila totes aquelles persones quis mostraran e trobaran sospitoses e inutils al benavenir e restauracio de la dita vila e singulars de aquella. E aço de continent, com tota triga sie perill.

«E mes, fonch provehit per lo dit conseyll, que, sien paguats dos florins a hun castella appellat Johan de Linares, lo qual sta en custodia de la vila e conseylla en tot lo benavenir e defensio de aquella. Prenent ho a compte als senyors de pahers.

«En apres, per lo dit conseyll sobre algunes (coses) ja damunt provehides, fonch provehit en la forma seguent:

«Item foren elets los honorables en

«Joan Miquel paher
«mestre Luys Serena
«Pere Johan
«Jacme Giscafre
«Montserrat Nyoneda.

«Per deduir e fer metre blats e vitualles per la provisio de la vila, a tot son carrech, ab poder bastant que puxen despenre tot ço que mester sie. E que sie pres a compte els senyors de pahers. E que puxen conduir flaqueres per los blats que ells faran metre tansolament.

«Item foren elets per lo dit conseyll, lo honorable en

«Ff. Ortigues, paher
«Berenguer Miquell
«Barthomeu de Foix
«Anthoni Cornet
«e Johan Guerau.

«per anar e mesurar o fer mesurar tots los blats quis trobaran per les cases dels singulars de la vila, e lexada deguda provisio per la despesa de aquells, que sera per XV o XX jorns, que facen molre e pastar tot lo restant, e si nou faian aquell de qui sera, que li sie lavat tot, e que vingue tot a la botigua de la vila.

«Item, foren elets per lo dit Conseyll los honorables en

«Johan Amat paher
«Jacme Tallada
«Jacme Giscafre
«Anthoni Portella
«Pere Amat
«Pere Marti

«per veure e regonexer les muraylles e vaylls de la vila, e per fer fer merlets ala hon sie necessari e fer scombrar vaylls e trencar camins e fer barreres en torn la vila ab dehenes o ab tota aquella manera que ben vist los sera fahedor e que ço que costara sie pres a compte als senyors de pahers.

«Item foren elets en lo dit conseyll los honorables en

«Barthomeu Pujol paher
«Jacme Tallada
«Pere Venrell
«Bernat Guiam e
«Pere Bassa

«per veure e regonexer per les cases, quines necessitats han les gents per la occurrencia del temps tant stret, aconsolant los. E si persones inutils hi haura algunes quels meten bonament raho que per alguns dies sen vagen, per quant nô poden haver aci la provisio de vitualles necessaria e condecent: a les quals puxen socorrer de alguna cosa per la despesa del cami. E que haian a reportar quines ni quantes persones sen seran anades, per ço que sien relevades del memorial del pa.

«Item, foren elets per lo dit conseyll los honorables

«Nanthoni Meya
«Pere Verdera

«per rebre lo pa qui ha servir per los singulars de la vila, juxta los memorials en la casa del Sanct Sperit, e liurar lo en aquells quil donen per quiscun corter. E que haian menar comptes del que rebran e del que donaran, e de qui sera. E que de aço sien tenguts prestar sagrament e homenatge, que be e degudament se hauran en les dites coses.

«Item, foren elets per donadors de pa, ço es:

«Capcorral: Barthomeu Vaciana, Barthomeu de Foix

«Plaça: Johan de Plegamans
«Framenors: Johan Vilamaior, Johan Font
«Montsere: Arnau Ninot, Miquell Bonjoch.

«Item, fonch comes per lo dit conseyll, als senyors de pahers, que ells vegen per les cases dels singulars, quins arnesos ni armes tenen, sobergues, e que les facen prestar en aquells qui non hauran, prestant seguretat de restituir les en aquells de qui seran.

«Item, fonch comes per lo dit conseyll als senyors de Capita e pahers, que puxen elegir Capitans per los trasts de la muralla, axi per de nits com de dia, e homens de socors.

«Item, fonch provehit per lo dit conseyll, que sie conduit hun home per quiscun absent, axi ecclesiástichs com seculars, que haien mudat son domicili e stada en altre part. E que sien requests los Capita e veguer, que fasen executar qualsevulle bens dels dits absents, aci mobles com inmobles, per paguar los qui seran asoldejats. E en aço foren elets per fer la instancia, los honorables en

«Pere Bru
«Mestre Guasc
«Adjunct en Jacme Tallada.

«E mes, fonch provehit, que, sien conduits sis homens qui stiguen en custodia del campanar de framenors, nit e dia, e quey haia haver, ultra los dits VI homes, dos frares. E aço que si despenra, sie pres a compte als senyors de pahers.

«E mes, fonch provehit, que, sie intimat als procuradors de la senyora dona Isabel de Castre, que vullen tenir en custodia lo Moli de Fillol. E si nou volran fer, que los senyors de pahers lo puxen lexar e arrendar per mig any algunes persones, donant los tots los guays e emoluments qui dins lo dit mig any ne procehiran per custodia del dit moli».

30 d'Abril.—En lo combat hagut a Prats de Rey, sufrexen altre desfeta los partidaris del rey Pere. Allí hi cauhen presoners del rey Joan, lo Comte de Pallars, Pere Decá, lo canonge Planella, Guerau de Cervelló y molts altres que's continua en la comunicació del fet d'armes. (1)

5 de Maig.—Lo rey Joan proveheix la manera d'obtenir no 'ls dongui bon resultat als cerverins, la sua determinació d'expelir de la Vila, a dones, infants y vells. Per ço mana publicar una crida per tots los lochs de Catalunya de sa obediencia, axís redactada:

«Ara hoiats queus fa hom saber de part de la maiestat del Senyor Rey a tothom generalment de qualsevol condició sia, que, de assi avant no gossen recullir ni receptar ninguns homens dones, infants e infantes, ne altres gents que ixquen, exiran e sien exits de Cervera, abans si alguns fins aci ne han receptats o recullits, decontinent los haian de lançar e expellir e nengu nols gos en forma alguna recollir. E aço sots pena de cors e de haver. E perque asso millor sie observat, lo dit Senyor, en cas de contravenció, ara per lavors e lavors per ara, dona e atorga de bona guerra, los bens e persones de aquells qui lo contrari faran, a qualsevol persones qui aço denunciaran a la cort del dit Senyor».

10 de Maig.—A Cervera ja's respira. L'estret siti que hi tenía posat lo rey Joan,

(1) J. de Chia.—*Bandos y bandoleros en Gerona*, vol. II, planes 162 y 163.

sembla haver minvat: la vila s'ha defés virilment y segueix arborant l'estandart de la terra.

Les novitats ocorregudes en la població, son referides per lo rey Pere als Concellers de Barcelona, en semblants paraules:

«Lo Rey.—Amats consellers e feels nostres: Hauda noticia com lo rey Johan se es levat del siti de la vila de Cervera, loam Deu dels beneficis quens fa: continuament dauli gracias, car dell ve tot lo be e los dons perfets dell devallen. Esperam en la sua divina Magestat, nostres dret e justicia no permetra perir ne occultar, Mas cove, e axi ho vol Deu, que implorat primer lo seu, apres nos valgam de auxillis humanals a nostra persona promtes. Ne aquella appartarem, ni vosaltres hi deveu fallir, ans creem, com de feels vassalls verdaders cathalans e bons amichs nostres, promtes vos offerren tant per lo merit, que, de Deu, retribuidor de merits, sperau, en ajudar a prosseguir aquest nostre dret, tant per conservatio e salvatio de vostres stats, mullers, fills, e propries persones, quant per lo nom eternal quens ne spera guanyar. E del contrari en perdre tant per la gloria que tots los mortals qui res han sentit han instantment treballat, quant encare perque speram vos reduireu en memoria, vista nostra justicia e cobejant la instauracio de vosaltres e de aquests regnes e hereditari nostre tant antich, de les extremes parts, termens, e fins de ponent, nos haveu, en tant extrema vostra necessitat, appellat e demanat. E nos per satisfactio de vosaltres, movent nos la naturalesa e les matexes coses, nos som fins aci conduhit, dant e comunicant vos lo pus car que tenim, es a saber, la persona. E perseguint lo comensat, apres tants treballs e perills, som aci constituits. Ne per contrari, qualsevol que seguir nos pogues de la empresa deniant. Sperant en Deu, en breus dies haver aquesta vila de la Bisbal e alguns altres castells, en pacificatio gran de aquesta provincia, lo qual poch nos satisfa fins la vila de Cervera, en quens va tant e que es una de les muralles de aquexa Ciutat, sia fora de oppressio e preservada de les mans dels insidiants a la sanch dels alli habitants, a la gloria e be de aquella e dels verdaders cathalans. E aquest es un corco qui la pence nostre rosegua e menge continuament. Perque, feta en nos consulta e fermade delliberació de subvenir aquella si per vosaltres sera fet, lo que speram, havem pensat dar algun repos en aquesta provincia, partir e traure de aquella, per al dit soccors, mil e cinch cents o II^{m}, paons, ab que de aquexa Ciutat ne isquen en seguescan III^{m} paons, que es cosa facil, per VII o vuyt jorns, ab sos serrons fornits o en la forma que pus facil vos parra, mirant lo que los de Empurda, no sols de diners mas de persona, fan. Los quals en tant be deurien voler sobrar, com sia mes Barchinona, per tots sguarts, que lo que nos tenim en aquesta provincia, neus deveu per res de aço scusar, ni per la subvencio, hon per vosaltres fon protestat. no fosseu tenguts dar gent pagant la subvencio. E per nos respost, que, per anar al encontra al rey Johan, o en levar siti, o subvenir a una vila o Ciutat com es aquella, e en acte semblant, speravem en Deu e en vostres lealtats e virtuts, vosaltres no falliriau per a fer preparar en Lobregat, e en Vallés, en Osona, e en Maresma, algun altre nombre de gent ab los quals tots juntats, e ab los cavalls que ab Nos seran, los que te Bertran e aqui son, e los de Tortosa, sis para, Deu vencedor de les batalles permetent, si lo rey Johan sera sobre Cervera, loy irem trobar: sino pur ab lo sforç soccorrerem aquella. de hon se seguirán infinits bens. E si aço se fara e portar en tal poder a peu que sia convenible, nos havem voluntat metrens a peu, quant sera la jornada, e speram en Deu e en la sua beneyta mare, tot hom fara lo degut. E jatsia de vosaltres, com a fidelissimos vassalls, fills e bons amichs, no spe-

rem altra delliberació sino aquesta, ne dilatio alguna en darnos e traure de aqui los IIIm peons, vos encarregam decontinent per vostres letres, nos aviseu del que conclos haureu e del final efecte. Significant vos, que, sens los dits tres mil peons, no delliberam tal empresa fer. Car vosaltres, avorrint vosaltres matexos, e vostra fama e honor, a nos no seria seria licit metre nostre stat e de aquesta patria en tal perill. E aço, ab la aiuda de Deu, es guanyar lo fet de Cervera. E per ventura guanyar tot lo stat. E faent si lo dessus dit, cove, e axius ne pregam, que, entretant, doneu orde, havent de aquella vila compassio, en preparar e fer conduhir a Manresa, entre farinas e bescuyts, unes CCC o CCCC carregues, al menys, perque, concordat lo negoci la hora que de açi partirem, tirant de trata, a la jornada concordadora, siam tots junts alla, e nons haiam a detenir. E Bertran Darmendaez entretant fara lo que pora, e segons lo scrivim, e segons lo temps e la saho li comportaran. En aço va lo be honor e gloria de tots vosaltres, e les vides vostres e de vostras mullers e fills. E finalment la instauracio de la corona de Aragó e vera naturalesa. Feu dons per forma per lo mon, lo nom dels cathalans sia sucitat e vosaltres constituits en repos. Dada en lo nostre Real Camp contra la Bisbal X dies de Maig del any MCCCCLXV ✠ Rex Petrus ✠.»

14 de Maig.—La vila de Cervera no para en posar en bones condicions les sues defeses exteriors, puix lo perill no ha cessat. Entre les provisions derrerament preses hi figura l'acort del Concell de «que sie obrat per les muralles de la vila en totes aquelles parts hon sie mester. E primerament ala hon sie mes perill e necessari. E quey sie ajudat per dehenes, passant ne tota la vila. E si nengú hi haura que noy puxe ajudar ni entrevenir, o noy volra anar, que li sie loguat hun home al qual sie tengut paguar deu diners aquell qui noy volra o noy pora ajudar, ni entrevenir en la dita obra.

Trovantse, lo comú de Cervera, sense cap diner, resol lo concell que los Pahers «puxen compellir e forçar qualsevulle persones e singulars de la vila, que puxen prestar a la vila, que presten alguna quantitat rahonable segons lurs facultats bastaran, per socorrer la dita vila.»

Proposen al Concell los Pahers, «com en Cuyner se trobe huy en aquesta vila ab quaranta pehons, los quals son asoldeiats per la Ciutat de Barchinona, per star en custodia e defensio de aquesta vila. E es veritat que lo dit Cuyner los es vengut, dient los, com, la sua gent no te que despenre, e que si la vila nols bestrau per lo sou que Barchinona los done, que sen hauran anar: e com ells han hoydes tals rahons, ne son restats algun tant spantats, com ells stiguen be huy en aquesta vila attes que lo Rey Johan sta en aquestes parts justat ab tot son poder». Y la provisió recayguda fou autorisar als Pahers per «bestraure per algun singular, al dit Cuyner, e als de sa companyia, lo sou quis diu los es stat offert paguar per lo general, o per la Ciutat de Barchinona, en forma se puxe recobrar: donant orde sia scrit a Barchinona en aquelles persones qui necessari sera, que los diners sien desliurats». Aytambé son facultats los Pahers, per «socorrer e paguar en totes aquelles persones qui stan en servey custodia e defensio de la vila per lurs trebaylls, segons als dits honorables pahers sera ben vist fahedor, en forma sie a tot benavenir e utilitat de la dita vila. E que sie pres a compte als senyors de pahers.

«E mes fonch provehit per lo dit Conseyll que sie scrit al noble Bertran de Armendariz e altres persones a qui sie necessari en forma que en tot cas del mon se don orde que lo moneder vingue per fabricar la moneda. Cometent als dits honorables

senyors de paliers e quatre o Cinch promens, que ells se puxen penre e elegir, que si entretant trobaran alguna persona o persones sapien fabricar moneda, que facen fer bona e leyal segons se pertany».

17 de Maig.—En aquest dia «se segui un fort cas e desastre en aquesta vila, lo qual poria esser causa de la perdicio de aquesta vila: ço es, que Jaumot de Copons e lo fill den Jacme Tallada, hagueren certa brega en que fonch nafrat lo dit fill den Tallada: e en aço concorren grans parcialitats en la vila, de que se speran molts maiors inconvenients».

Los vells murs de Cervera

Altre aspecte de les muralles, ab lo camí que corre per dalt en la part interior de les matexes

18 de Maig.—Los Paers escriuhen als Concellers de Barcelona lo cás ocorregut ahir, demanantlos trametessin «aci Bertran e Johan de Armendariz, car nosaltres no bastam a pacificar aquestes coses, de que los enemichs han be sentiment e fan peu.»

Aprofiten la oportunitat, d'escriure á Barcelona, per demanar vitualles, de que tant ne fretura la vila.

27 de Maig.—Huch de Copons comunica desde Cervera als Concellers:

«Nou mesos ha que stich en aquesta vila, la qual ha stat per tot lo dit temps en gran necessitat. Ara mos senyors, per descarrech meu e fer quitia ma honor, avis a, vostres savieses, com aquesta vila es perduda si dins quatre o cinch jorns no som socorreguts. E aço per dues rahons. La una es, que la Maiestat del Senyor Rey ha scrit moltes voltes que molt prest seriem socorreguts. E vehem que ara, com ha lo temps

nol pren, abans ame mes star sobre la Bisbal, que no salvar aquesta vila e tot son stat. Car molt poch li valdra la Bisbal si aquesta vila pert. Laltre rao si es com no tenim neguna manera de vituales. Per que si socorrer nos haveu sens gran deslliberacio e prompte exequcio ho façau, com gran peril sie en la triga». «Encara mes, senyors, vinch a pensar nosaltres esser abandonats com dins lo sobre dit temps yo ni quants son ab mi, no som stats socorreguts may de un diner. E semblem, que, qui maior servici fa, millor deu esser satisfet, Car no se negu sie en Cathalunya, fase maior servici a la Maiestat del Senyor Rey que fan los qui aci stan. E per vosaltres, ni per lo dit Senyor, som poch socorreguts ni haiudats. Perque de aqui avant vostres savieses e los honorables Diputats, als quals per lo semblant scrich, me haien per scusat: axi he volgut fer la present. Avisant vos axi mateix, com tots quants se poden aplegar dels enemichs, no son mes de huytanta rocins. Pero a nosaltres prou son, pus nols podem resistir».

28 de Maig.—«En lo qual conseyll fonch proposat per los dits honorables pahers, dient, que la magestat del Senyor Rey per la molta amor e voluntat que te en aquesta sua vila e singulars de aquella per esser li tan feels, volent beneficiar de alguns specials beneficis e privilegis aquesta vila, ha dat licencia e facultat, ab ses letres closes, que aci se puxe fer e fabricar moneda. E perque desigen obtenir aquest privilegi e licencia perpetualment volrien la dita moneda se faes tal qual si pertany. E que volrian en aquestes coses fossen eletes persones spertes». Determinant lo Concell «que juxta la voluntat licencia e manament de la magestat del senyor Rey, sien fetes e fabricades monedes de bona ligua segons la de Barchinona, en la qual fabricacio e ligua havian entrevenir los honorables mestres Luys Serena e Anthoni Meyá per mestres de la secha e que haian haver lo argenter en fer la ligua e que nos puxe fabricar la dita moneda sens intervencio dels dits mestres, los quals haian a tenir los encunys o motllos delles dites monedes e les claus de la casa de la secha o on se batra la dita moneda».

També acordá lo Concell per la fretura de blats de la vila y saber que hi ha persones quen tenien d'amagats, «que sie tornat fer scrutini per tots los singulars de la vila quins blats si trobaran. E si trobar sen poran, que vinguen a la botigua de la vila, e que se haian a repertir en servey de tota la comunitat. E ques trebayll si de fora la vila sen poran haver». D'altre part, als Pahers se'ls autorisa «puxan fer seguar e recullir, quals se vulle blats que sien sufficients per seguar.

«E mes fonch comes als senyors de pahers per lo dit conseyll, que, sots alguna sperança, facen detenir los alacayos que no sen vagen ara, car siu fahian, seria cosa que poria importar alguny dany a la vila, per ço com porian reportar moltes coses als enemichs. Empero que nols sia dat sou algu».

Segueix instalat á Tárrega lo rey Joan II, y ab ell son fill lo princep Ferran, qui també dicta provisions, com a llochtinent de son Pare, adreçades á estremar les operacions del siti de Cervera. D'ell ha sigut emanada una orde al Governador de Catalunya, perque fes pregonar á Lleyda certa crida, manant comparexer als vehins de dita Ciutat, entorn de Cervera, per pendre part en la tala dels seus camps. Los paers de Lleyda la han creguda contra privilegis, recusant ferla publicar, alegant rahons, que lo Governador tramet al Princep y aquest no creu bones. Per lo que torna á insistir en la forma que's pot veure:

«Lo Princep primogenit e loctinent general, etc,—Governador noble magnifich e amat conseller del Senyor Rey e nostre. Reebut havem vostra letra per la qual ha-

vem vist la diligencia vostra axi sobre la expedicio de la gent de cavall e venguda nostra, com sobre lo fet de la crida que per raho de la tala de Cervera, vos havem, en aquesta ciutat de Leyda, manat e feta publicar. E quant al primer cap, vos responem eus pregam quant mes podem, que, en totes maneres prengats lo millor orde que fer se puixa, perque vos e la dita gent de cavall, isquats e siats prestament ab nos per los sguarts que jaus havem scrit, provehint, si possible sera, que als qui mes hauran necessari, sie soccoregut e los altres prengan paciencia fins que haia maior oportunitat de esser pagats. Quant es al que screvits la dita crida se pretendria per los amats e feels del dit Senyor Rey e nostres pahers e universitat de la dita ciutat de Leyda, esser preiudicials a lurs privilegis e per ço nos trametets certa minuta ordonada en favor de la universitat, per que provisio a aquella consemblant sia per nos manada, la qual expedita e tramesa a aquells seran contents, per via de empre, fer lo que nos volrem; vos responem que nos havem fet veure aquella dita minuta en lo consell del dit Senyor Rey e nostre. E jat sia lo dit Senyor e nos haiam tota via molta voluntat en mantenir e conservar la dita Ciutat en sos privilegis e libertats nons es stat vist, que, sens ostensio e visió dels dits privilegis e maior deliberació, tal provisió se dega spatchar, maiorment considerat lo cas en la dita crida expressat, que es per fer la tala a Cervera, qui es specia de guerrificar los rebelles qui en aquella son a la maiestat del dit Senyor e a nos; en lo qual cas creem tots los vassalls obedients al dit Senyor, sien indiferentment obligats. Be serem tota via contents e axins plau de part nostra ho comuniquets als dits pahers e universitat de la dita Ciutat de Leyda, que, feta a nos hostensio dels dits privilegis en quant aquella dita crida sia preiudicial a aquells, o si res per raho de aquells fara en aquella o alguna part de aquella smenar o reduhir al primer stament donarhi loch o provehir hi degudament: perque significades aquestes coses de nostra part als dits paers e universitat, de nostra part los pregarets, ells, per servey del Senyor Rey e nostre, nos vullen tardar, ans vullen donar obra en effecte, en fer, o fer fer lo preparatori de la dita gent de peu ben armada e en orde, e trametre aquella tota ora e quant demanarem. E podeu star segurs, que, vists los dits privilegis lurs, si aquells compendran lo cas desus dit o en res la dita crida fretureiara de smena, nols sera denegat res que sapia la observacio de aquells, ans molt liberalment atorgat. E podeu axi mateix haver per cert, que, lur bon obrar, no sera dat a oblit ne fretureiara de liberalitat, beneficencia e remuneracio, axi universalment com particular, en son loch e cas. Datum en Tarrega a XXVIIII de Maig any Mil CCCCLXV.

«Apres la data fahent la present, havem hagut nova, com, lo Don Pedro de Portogal es en cami e continua aquell tota via, per aconseguir e soccorrer a Cervera: per que es necessari, que, sens tardar vos un moment, ab la mes gent de cavall que prestament haver porets, vingats a nos, e per los altres leixats algun solicitador quils faça prestament desempachar e en totes maneres fets que de mort en fora siats aci divendres a vespre primer vinent. Datum ut supra.—Princeps Ferdinandus».

5 de Juny.—Poques novetats ocorren aquests dies Lo rey Joan, que segueix a Tárrega desde la primera quinzena de Març (1), está tractant de trasladarse a viure en lo mateix camp sitiador de Cervera, per axis impulsar mes ab sa presencia, la ex-

(1) Lo rey Joan se trovava a Tarragona lo 6 de Març; a Valls lo 8 de Març y a Tárrega lo 16 de Març.

pugnació de la Vila. Majorment quan les noves que te de la guerra al Empordá, no son tot lo bones que eren dies enrera (1).

19 DE JUNY.—No volent dexar desamparada a Cervera, lo rey Pere, desde Palamors, escriu als Concellers de Barcelona: «A nos consta com degunes de les gents dels adversaris que aci son, nos son moguts per anar la via Durgell, ne partir se de açi a present, e que sobre Cervera, los que hi son, no basten a CC de cavall. Don comprenem, si lorde degut si dona, Bertran soccorreria facilment e instauraria aquexa vila, pus de aqui hagues alguna ajuda. E porien de aqui anar alguna gent de cavall dels que aqui son e dels qui de aci son partits, ab alguns peons de Llobregat, e aíustarse ab lo dit Bertran, e fer se hia un gentil fet en gloria de tots, benefici de aquella vila e servey nostre. Perqueus pregam e stretament encarregam vosaltres, ab lo Governador, Bisbe de Vich, Deputats e altres, hi vullau dar obra effectiva, car nunqua fonch tal disposicio ne temps. Lo qual no deveu dexar preterir sens fer aquest be. Nos haguerem tramesa encara mes gent de aci: mas la fretura dels diners ho prohibex. E feu fer algunes professons, que Deu, per sa infinita pietat, delliure aquella vila de tanta oppressió.»

22 DE JUNY.—Se tracta en Concell del «fort punt en que aquesta vila sta per perir, e lo senyor Rey, vehem que mostre haver pocha cura de aquesta vila, no obstant que aia ja ab sa senyoría misatge e misatgers, los quals vehem que noy han fet res. Axi que ells per lo benavenir de aquesta vila e singulars de aquella, han pensat si tornarian trametre altres misatger o misatgers al dit Senyor, persones representades e ben sforçades, per desenganar lo Senyor Rey e per saber e sentir si aquesta vila deu esser socorreguda o no, com stigue en total perdicio». Se determiná fer misatgeria al Sobirá.

«E mes, fonch provehit per lo dit conseyll e comes als senyors de pahers, que, en Cuyner capita de pahons ab la gent de sa capitania, sien conduits e paguats del sou, e que en nenguna forma ni manera nol lexen anar, fins que per altre conseyll sie desliberat. E que sie pres a compte als senyors de pahers».

Aximateix los Pahers esposan al Concell de la Vila; «dient com aquesta Vila te licencia e facultat del Senyor Rey de fer batre moneda que es un special e singular gratia e benefici de aquesta vila. E esta veritat que aquesta universitat es constituida en molta inopia, que no ha un diner que puxe paguar axi asoldeiats, los quals son molt necessaris en aquesta vila, com encara altres carrechs, ni menys han argent perque puxen fer batre, nin troben, si donchs no prenen delles creus, reliquiaris, calçers e altres argents, axí de la sglesia maior com altres, los quals la vila ha fets e paguats, car altrament ells no poden haver dines, ni han forma ni manera poder paguar los dits assoldeiats, los quals sen iran si nols paguen, e axi aquesta vila restaria ab molt perill de perdres, e ja poden veure lurs savieses ab quanta strenuitat trebayllen en haver aquesta vila, e saben be que hich ha poca gent e aquella inabil a la defensio de la vila, per causa de la fam e per los enemichs hich contrarien, so que Deu no vulle, non penrien algu a merce ans ho degollarien tot. Perque es necessari e son

(1) Aquests dies de Juny son de certa prosperitat per lo rey Pere: mentres que a la Bisbal del Empordá lo siti li era favorable y la població se trovava en disposicio de rendirse, a Barcelona lo 5 de Juny «arrivá una nau de Fflandes en la qual ha entorn III^m D quarteres de forment e altres mercaderies: som informats ha tochat en Portogal e reportaría que, la Illma. Senyora Infanta dona Philipa germana de vostra altesa (lo rey Pere), stava preparada molt prest fer partir per venir açi, algunes fustes ab cert nombre de cavalls.»

de parer, que, dispenguam tot quant la vila ha, axi de sglesies com altres coses, ans de no venir en mans e poder de tants tirans e cruelles enemichs. E aço crehem sera fer servey a Deu e defenre la cosa publica e restaurar molts ignoscents de la mort: reporten ho en lo present conseyll, que. en totes aquestes coses los placie saviament, estar, provehir, pensar e desliberar. en forma sia a servey de Deu, de la magestat del Senyor Rey e benavenir e salvacio e restauració de aquesta vila».

Lo concell «comes als senyors de pahers, que, ells se puxen penre qualsevulle argent, axi de la sglesia maior com de altres sglesies de la dita vila, e de altres, per empenyorar e fer fer moneda de aquell per subvenir e soccorrer a la dita vila e necessitats de aquella, en manera sie preservada de mans dels enemichs e de inconvenients e perills. E que agen a penre de aquell argent que sie de menys musa? e fabricació. per so que sie menys dany de la vila, lo qual argent haien a pesar o fer pesar e continuar o fer continuar lo que pesará, en forma e manera, que, en sdevenidor sen tropia raho e puxe esser restituit a les dites sglesies eren fetes les fermances en que eren constituits, quant que quant a Deu sia plasent aquesta vila vingue ad pinguiorem fortunam.

«E fonch proposat per lo honorable mestre Luys Serena en lo dit conseyll, dient que no ignoren lurs savieses, com per lo present conseyll eren stats elets lo senyer Nanthoni Meyá e ell per mestres regidors e vehedors de la moneda que ara novament se fabricha en aquesta Vila e que lo dit Anthoni Meyá seria malalt e impedit, que no pot intrevenir en la dita fabricació de moneda: per tant ho reporti en lo present conseyll quels hi placie asociar e mudar ni altres, com ell no si sente prou sufficient en tals coses, com non haia experiencie e per obtenir e conservar aquesta gratia del Senyor Rey es de molta necessitat si fasse es bate bona moneda: reporten en lo present conseyll los hi placie provehir.

«Sobre aço lo dit honorable conseyll acordá e elegí e associá al dit mestre Serena, lo honorable en Berenguer Miquell, qui abdosos haian carrech de fer fer e fabricar la dita moneda, segons los dits mossen Serena e Anthoni Meyá havien ja potestat per lo present conseyll. Cometent als senyors de pahers, que ells puixen imposar en la dita moneda quis batia, algun guany quen resulte a la vila onest e rahonable, e que tota la moneda ques batra se haia a batre en nom de la vila. e que de aquella sia tenguda responre e dár raho los dits mestres en nom de aquella, als quals mestres e fabricadors de moneda, los dits honorables pahers puixen constituir salari o dret per march de aço que batran e fabricaran».

26 de Juny.—Es tant gran la fretura de blats á Cervera, que, «negu no vol pastar a flecha, e ha moltes persones per la vila, axi de la vila com strangers, qui no han forma de pastar, ni comprar I punyera ni II de farines, ni de ordi, e axi no troben pa que menjar. E axi es mester, que per lo present conseyll sie provehit en legir algunes flaqueres qui haien carrech de pastar, perque les dites gents haien recapte.

«Sobre aço, lo dit honorable conseyll, volch, acorda, provehi, e elegi en flaquers, lo senyer Narnau Marçal e Pere Venrell, los quals nos puxen mudar fins per semblant conseyll sien revocats: e que haien a metre nou onzes de pa cuyt en la doblera que pastaran de ordi, lo qual ordi, lo qual los faran liurar ells, sien tenguts de paguar en aquells de qui sera, a raho de XXIIII sous per migera.

«Item, fonch proposat en lo dit Conseyll per los dits honorables pahers, dient, com per la pocha quantitat de farines e ordis qui ses cullida per la vila aquells qui nan, los occulten, en forma que molts miserables que non han, van famoleiant. Per

tant ho reporten en lo present conseyll, que, en aço los placie provehir, que los dits blats vinguen en comu, que tots ab tots viscan, e que totom meing, e que la vila sia preservada de inconvenients. E que en aço sien elegides algunes persones qui haian carrech de fer los scrutinis per la vila, axi en traure e haver los qui son ja batuts, com encara en fer batre los blats qui les gents han scogats, e occultats los blats per les cases, no banits.

«Sobre aço lo dit honorable Conseyll volch, acorda, provehi e elegi, en fer lo dit scrutini, inventaris, e en fer batre los dits blats, los honorables en

Ffrancesch Ortigues, Johan Amat — pahers

Barthomeu de Foix, Montserrat Tixoneda, Johan Rius, Anthoni Comet blanquer — promens

«Los quals haian carrech e puxen fer venre e penre de quiscun singular qui tingue dels dits ordis, axi als dits flaquers; com encara a singulars, rahonablement, lo qual sie ben bo, net, sech e rebedor».

Lo moli de Sant Pere Grós, proper a la vila de Cervera, havia estat prés per los enemichs y abandonat derrerament: comenant lo Concell «a mossen Capita e a dos pahers, que ells facen e donen orde e manera, que, lo senyer en Berenguer Miquell, lo qual afferma procurador del dit monestir de Sant Pere Gros, ensemps ab los honorables en Jacme Giscafre e Montserrat Tixoneda, faem obrar la torra del dit Monastir, e encara fer barreres, e trencar camins, a despesa e carrech del dit Monestir, en forma y manera, que, si puxen defenre e restaurar los qui staran en lo dit moli per molre, e altres qui ali se trobaran. E si lo dit Berenguer Miquell, ensemps ab los dessus dits, recusave fer obrar la dita torra e moli a despeses del dit Monastir, que lavors, los dits Capita, pahers e promens, que puxen fer fer les dites obres, e jaquir e arrendar lo dit Moli per algun temps rahonable, segons a ells sera benvist fahedor, e en forma rahonable, en aquelles persona o persones qui carrech volran penre de fer les dites obres a coneguda dels dessus dits. E que los qui tenran lo dit moli, no puxen penre per punyera dordi sino la palmada, e I diner per punyera. E del forment tan solament la palmada per punyera, segons es acustumat».

30 DE JUNY.—Seguexen mes disposicions del rey Pere, per socorre á Cervera, adreçades á les autoritats de Barcelona: «Lo Rey.—Amats Concellers e feels nostres. Reebuda vostra letra sobre lo fet de Cervera, havem plenaria informatio de la extrema necessitat sua. Recordans haver vos scrit en los dies passats sobre aquest fet, requerint vos cert nombre de gent, entenent en aquell exposar nostra persona, veent que les astucies, engans e enginyns, no bastaven a subvenirla. E pensam ab la aiuda de Deu, si nostres letres havien effecte, ni la vila de Cervera, ni vosaltres, ni nos, seriem en tanta perplexitat, angustia e encara perill, axi com jaus havem dit. Leyda se es perduda a gran culpa de tots los verdaders cathalans Cai convocant «Princeps nanque», on en nostra obediencia se podian trobar XV o XX^{m} combatents, nos non poguem aiustar sino III^{m}. Ara veem que Cervera sta en axo, perque no sols a les nostres exhortacions nous volgues preparar e ajudarnos e subvenir a vostres germans e bons amichs, mes encara nons haveu feta resposta alguna sobre aquest soccors de Cervera ab molta dolor passant aquestes coses per nostra memoria: e com la vila de Cervera es una tant bella força, muralla vostra antiga e noble poblacio de aquest Principat, fidelissima e acompanyadora de vostres actes e intencio, altra vegada vos tornam rescriure, pregant vos com a fills, vassalls e verdaders amichs, que penseu

quant damnatge se pot seguir de la perdua daquella vila e despuix de perduda, quant donarieu vosaltres per cobrar aquella: e com ja no resta de provarse ab tots ingenis e maneres per subvenir aquella, fins trametrey Bertran Darmendaez ab CL cavalls, deixant los fets que entre mans de part de ça teniem: lo qual tot no basta per proveir Cervera. E aximateix pensau, que, la servitut e la mort es mes propinca als covarts e vils, que als de valents animos Los grechs, los Romans, e les altres nacions, batallant valentment, no sols defenien, mas conquistaven: e despuix quels mancá la virtut, perderen lo que lurs predecessors guanyat havien, e encara a lurs propries cases romandre no podien. Les quals nacions, en quant les coses que eren fora de lurs propries muralles hagueren per propries sues, conservaren lurs ciutats: e despuix que lurs animos se restrengueren en pensar a retenir e defenre les coses propries e particulars, aquelles e les universals, ab gran vituperi, perderen. Los Romans, quant los jovens e les gents de guerra los mancaven, enviaven los Senadors e los veterans a la guerra, e en deffalliment dels jovens e bons ciutadans, los que trobaven en Ciutat, e encara los sclaus armaven e trametien per fer suppliment a les legions e squadres e al numero de lurs exercits. Pensau vosaltres, que, stant en la Ciutat defendreu vostra patria e vostra libertat: sino teniu animos pera exir defora, quins animos vos bastaran de defendreus dins, dels engans, astucies e malvestats de vostres enemichs e falsos amichs· Los quals se sforçaran, per mar e per terra, de haver e de dar vos a tall despasa e en total servitut. Si los vostres Ciutadans antichs, fossen stats sots la ombra de lurs porches, e no fossen per lo passat.anats fora de la Ciutat e terra, en les empreses, no hagueren tant augmentada la casa e Corona Darago, com han conquistat dels strangers, axi xptians com barbaros, per creixer lo imperi lur e de son Senyor natural. Troya, Roma e Constantinoble, eren fortissimes, grans e populoses Ciutats, e foren preses e dirruides dels enemichs. Molts exemples vos poriem donar per excitar vos: mas nos havem mes voluntat de metre la ma a la spasa, que no a la ploma, e per ço basta lo dessus dit. Notificants vos, que, si vosaltres volreu a nostres pregaries, exhortacions e consells, advertir e preparar III^{m} peons per vuyt dies, de aqueixa Ciutat, los quals a una jornada certa sien a Manresa ab altres que podem haver de Valles, Lobregat e Osona, Nos som apparellats de metre nostra persona a tot extrem e perill, e speram, ab la ajuda de Deu, de subvenir aquella vila de Cervera. Lo soccors de Besolu sens mes detenir. ha fet III o IIII^{m} peons en tres dies. E per aquesta vos prometem, que, si los vuyt dies passassen, los licenciariem. De aço prenent Deu e lo mon en testimoni de nostre descarrech. Car nos som un hom sols e no podem mes fer: e si fall aço, no fall per nos, com siam promptes e de fet nostra persona offerim, pus vosaltres nos façau esser prests, e exir daqueixa Ciutat III^{m} peons ja dits. E si legiu los libres e gestes de Athenesos e Lacedemonis, dels Juheus encara e altres antichs, trobareu, que, en tals necessitats se ajustaven per subvenirse uns a altres, se aiustaven, nes fallien, ne stimaven als que la libertat e honor a aquella postposaven tots bens de fortuna. Mes vos encarregam stretament, recollints los talls per la subvencio imposats e altres peccunies, les mes que puixau, prepareu. Si be pagar e combatre de persones son dos coses forts mas requerint e prenent ho la necessitat cove e es expedient per no perir e venir en mans del enemich, tant cubdicios de la vostra vida e sanch, e ja aço altres han fet e fan com los de aquesta provincia, per salvar lurs stats; coses, fills, mullers e animes. E no obstant haiau fet molt fins açi, e obrat per lo stat e benefici de la terra e servey nostre, nous vullau ara cansar ne fallir en aquesta tanta necessitat en que va tant, juxta vostre loable costum. Car nos fem de

aci e preparam forma e formes per al dit soccors, mijançant les quals e lo que vosaltres fareu, lo dit soccors, ab Deu, no pora fallir ab gloria de nostra Corona e benefici universal. De totes aquestes coses havem largament conferit ab los venerables e amats Consellers nostres los Abbat de Montserrat Mossen Françi Dezvalls mestre racional de nostra cort, e en Luis Setanti, als quals o als dells, qui de nostra part vos parlaran, poreu dar indubia fe. Dada en la nostra vila de Palamos a XXX dies del mes de Juny del any Mil CCCCLXV. ✠ Rex Petrus ✠».

5 DE JULIOL.—Lo Concell de Cent Jurats de Barcelona s'entera de la lletra del rey Pere «contenent en effecte que si aquesta Ciutat volia preparar III^{m} pehons per vuyt dies los quals a una jornada certa fossen a Manresa, ab altres qui lo dit Senyor poria haver de Valles, Lobregat e Osona, sa Senyoria era appatellada de metre sa persona a tot extrem e perill, sperant, ab la ajuda de Deu, de subvenir la vila de Cervera; prometent, que, passats los dits vuyt dies, de licençiar los dits III^{m} homens».

S'acorda remetre la resolució de la petició reyal, al Concell ordinari de XXXII, adscribintli dotze persones, nomenades tot seguit per lo Concell de Cent, facultant les per «tractar e fer apuntaments sobre lo contengut en la dita letra del dit Senyor. E quant seran en punt e orde de refferir, ho reporten al present concell, quin façe aquella delliberacio, que vista lin sera».

6 DE JULIOL.—Lo concell de Cervera ha mudat lo preu a que's ven lo forment y lo mestall. Axís s'estableix que'l primer siga aforat á quatre sous per migera y lo mestall a trenta dos sous per migera.

7 DE JULIOL.—La host de Joan II que sitia a Cervera, fretura de civades y palles. D'aquí que siga incontinent ordenada per dit Monarca, una requisa per arreplegar les que hi hagen en los pobles vehins.

«Don Joan etc.—Al amat algutzir nostre mossen Arnau Guillem Alamany de Toralla. Salut e dileccio. Ab tenor de les presents vos dehim, cometem, e manam, que, anant personalment e qualsevol viles e lochs del camp de Urgell, e altres hon necessari sia, compelliscau a les persones, vehins, e habitadors de les dites viles e lochs, a portar civades e palles, aci al camp per a nostra cavallería, imposant les penes e procehint contra ells per totes les vies e maneres que necessari sia, en e sobre les dites coses ab les incidents dependents e emergents de aquelles e a elles annexes, vos donam e acomanam nostres veus e loch ab la present ab la qual dehim e manam a qualsevol officials e subdits nostres, sots pena de dos cents florins dor, que havents vos per comissari nostre damunt dit, los dits officials vos donen tot consell favor e aiuda e los altres los manaments vostres exsiguescan e cumplen en tot e per tot. Dada en lo nostre reyal camp contra la nostra vila de Cervera a VII de Juliol en lany de la nativitat de nostre senyor Mil CCCCLXV. ✠ Rex Joannes ✠».

8 DE JULIOL.—Es aplegat a Barcelona, lo concell ordinari de XXXII ab les XII persones a ell adscrites per delliberar sobre lo socors demanat per lo rey Pere a Cervera, manifestant als aplegats, lo conceller Felip de Farrera, les gestions ja fetes, ço es, «com apres lo dit e present concell de XXXII e XII, havia comes lo apuntament de les dites coses a ells concellers e XVI persones, los quals ab summa diligencia se eren congregats quescun jorn, e encare ir, ab tot fos diumenge die de repós, lo qual ab molt amples paraules dix e recita al dit concell totes les coses que entre ells eren passades. E per conclusió dix que ells e la maior part dels dits XVI eren donats en parer e oppinio del contengut en la delliberació devall scrita, sobre la qual se vota.

E passats entre los dits del dit Concell diverses colloquis e rahonaments, finalment se concordaren en fer la conclusió seguent»: «que per lo soccors demanat per lo Senyor Rey de III^{m} homens per a VIII jorns promptament porien esser passats sens que no seria satisfet al dit soccors, Per ço, lo dit Concell, dona en opinio y parer, que fos repportat al Concell de Cent jurats, que aquesta Ciutat, per raho del dit soccors, fahes D homens assoldeiats per un mes, los quals equivalran a II^{m} homens soldejats per a VII jorns, lo qual sou sia pagat part de aquelles DCCVIIII lliures prestades per la dita Ciutat a la subvencio dels cavalls. E quescun stament convide particularment quescun de son stament si volra fer algu o alguns homens per simateys. E lo nombre qui particularment se trobera sia deduit al nombre dels dits D homens. Pero lo que ira o trametra, no haie a contribuir ab les dites Cinquantenes. E axi les L^{es} haurán menys a pagar. Delliberant lo dit concell aquest pensament esser muntat al Concell de C. jurats celebrador quant sera vist als dits honorables Consellers.»

9 de Juliol.-No tarden, los Consellers de Barcelona, en aplegar al Concell de Cent al qual manifesten la solució per la Junta acordada a fi d'obtenirne la sanció de la suprema autoritat municipal. Fou pres acort de «esser assoldejats per la Ciutat de Barchinona II^{m} homens per a VIII jorns per soccorrer la vila de Cervera. Cometent e remetent lo dit Concell de Cent jurats, axi la exequcio de soldejar los dits II^{m} homens per los dits VIII jorns, com encare la diminuçio de aquells, no trobant se per als dits VIII jorns e totes les altres coses apuntades, pus no sia augmentada la despesa, la qual sia treta e pagada de les dites DCCVIIII° lliures e de les dites Cinquantenes, segons es apuntat als honorables Consellers e consell ordinari de XXXII e XII ab qualsevol coses dependents e emergents de les dites coses. Ab tanta potestat com ne ha lo present Concell e ab libera e general administraçio e plenissima facultat.»

Ja resolta la forma com acudiría la ciutat de Barcelona en socors de la tant amenaçada Cervera, los Consellers la comuniquen al Monarca, immediatament, segons se continua:

«Sacre Regia Aragonum Sicilia, etc. Maiestatis.

«Molt alt e molt excellent Princep e virtuos Senyor.

«A Sinch del corrent mes de Juliol havem rebuda una letra de vostra Maiestat de XXX del prop passat mes de Juny a nosaltres e al Consell de C jurats dreçada, demanant nos vostra Altesa effectualment, que, per lo soccors fahedor a la vila de Cervera aquesta Ciutat fahes III^{m} homens per a VIII jorns. En la qual letra havia crehença acomenada als Reverents e Magnífichs Consellers de vostra altesa mossen Abbat de Montserrat, mossen Ffranci dez Valls, mestre Raçional de la Cort de vostra Senyoría, e mossen Luis Setanti. E jatsia ells encara no fossen arribats en la present Ciutat, pero vehent nosaltres e lo dit concell de Cent jurats congregats a VI del present mes, la letra esser molta complida sobre lo dit soccors, devots de vostre servey e de la conservaçio de la dita vila, de molt merexedora, delliberam no sperada la explicacio dels dessus dits, remetre lo contengut en la dita letra, ab refferir al concell ordinari de XXXII e XII persones, los quals, considerants la necessitat en promptament soccorrer la dita vila, ab summa diligencia, quiscun jorn, axi en lo digmenge qui es sobrevengut, com en los altres dies, han entés sobre lo demanat per vostra altesa. E fet e redigit en scrits cert apuntament, aquell, lo die present, es stat reportat al Concell de C jurats. En lo qual son vanguts los dessus dits, los quals per part de vostra gran excellencia, en effecte han explicades les coses en la dita letra contengu-

des. E reçensides per lo dit consell les dites letra e explicació, e haut colloqui sobre aquelles, considerant lo dit concell, los poblats en la dita Ciutat, esser per moltes vias carregats, axi de talls, multiplicats drets que paguen, guaytes e molts altres carrechs, e los pochs guanys e utils, los quals per indisposicio de la guerra, fan tots a despesa propria bonament personalment anar, ne trametre no poder, volent promptament satisfer al dit soccors, ha delliberat esser assoldeiats per la dita Ciutat per lo dit soccors de Cervera, II^m homens per a VIII jorns. E per quant se ha dupte, que, per ten pochs dies, algu, ab sou, vulle anar, lo dit Concell de C. jurats ha donada potestat e facultat al dit Concell ordinari de XXXII e XII persones, de poder deduir lo nombre dels dits II^m homens e augmentar lo temps per lo qual serán assoldeiats ab aquella despesa que muntarien los dits II^m homens per VIII jorns. En la qual despesa han concorregudes moltes difficultats, per esser molt e molt evacuada la bossa comuna E per aço nos ha covengut cercar tot ço de quens poguessen ajudar affi poguessem apartar les L^{es} de multiplicacio de carrechs: e de la bossa comuna no havem pogudes trovar sino DCCVIIII° lliures degudes en aquella per la subvencio dels cavalls: a la qual aquesta Ciutat, per servey de vostre serenitat havia prestadas, per la necessitat de Cervera, stant vostra Maiestat a Manresa E la restant despesa lo dit Concell ha delliberat esser pagade de les bosses dels singulars de la dita comunitat, per L^{es}, no trobant altra forma de hon se pogues pagar. E conduir aço se ha haut assats traball per reho dels carrechs e necessitats dels poblats en la dita Ciutat demunt expressats, per exequcio de les coses delliberades per lo dit Concell de C jurats lo concell de XXXII e XII aquest depres dinar se son congregats han elegidas VII persones en dar orde a les dites coses. De les quals havem delliberat Senyor, diffusament e ample, informarne vostre real persona, la qual la divinitat ab desijada victoria de sos inimichs per lonch temps vulla conservar al regiment de sos regnes e terres. Scrita en Barchinona a VIIII de Juliol MCCCCLXV.

«Senyor.—Vostres humils servidors, etc. Los Consellers de Barcelona».

Huch de Copons porta la direcció de la defensa de Cervera, davant la qual está lo rey Joan, qui no's vol moure d'alli sense haverla pres. Tant es ara espugnada, que, apurat lo capitá Copons demana auxili peremptori a Prats de Rey.

«Als molt honorables e savis senyors los Jurats de Prats de Rey.—Molt honorables e savis senyors: com sabeu, los enamichs son aci nit e jorn nos combaten ab tres gombardes e moltes çarabatanes: han nos derrocat del mur. Perque es mester, si may enteneu fer per nosaltres, nos trametau tanta gent com poreu. E axi mateix, scriviu al Senyor Rey lo gran perill en que estam, e a Barchinona per semblant. E com dit es, per res no haie falla, que nos socorregau de tanta gent com poreu. E so prest al que volreu. De Cervera, a VIIII de Juliol. A vostra honor prest, Huch de Copons».

La matexa jornada los jurats de Prats de Rey trameten copia de dita lletra a les autoritats de Barcelona, ab l'avis de que, «quant en nosaltres es, nols podem soccorrer de gent, com nosaltres ne afreturem, que nopo dem cullir los blats, los quals son segadors, sens que no ha gran gent.»

10 de Juliol.—La vila se conserva virilment: ningu pensa en rendirse, sino en estremar la defesa. Per les apremiants necessitats, los Pahers convoquen lo concell y en ell declaren, que, l'han ajustat «per conservar e restaurar aquesta vila: e per fer durar les vitualles, es de molta necessitat que sien partides, ço es, fahent pastar, car acustumaven de dar blat, e si tots dies ne daven XXX migeres, no bastarie, car la

gent se vol provehir, e axi lamaguen, e tots dies ne demanen. Perque ho reporten en lo present conseyll quels hi placie provehir e elegir persones per quiscun corter, qui donen e pertesquan lo pa en aquells qui non hauran, en forma que la vila se puxe conservar e salvar.» Foren eletes dotze persones comisionades «axi en fer pastar, per dar en aquelles persones quin volran pa los sie dat dos pans per persona tots dies. E aquells qui volran blat, quels sie dat tant blat per sis o buyt jorns, segons lo nombre delles persones qui son en lur casa e quels vingue a dos pans per persona tots jorns. E que puxen fer fer pastar los blats en aquells de qui son o en aquelles persones que benvist los sera fahedor, e que facen fer bon pa e facen metre son dret en la doblera.»

«E que facen scrutinis e inventaris de tots los blats dels singulars de la vila, axi de batuts com per abatre, e si aquells de qui seran los blats que no son batuts nols volran batre, que ells lo puxen fer batre a lur cost e messio: e que dels dits blats puxen pagar en aquells quils batran, e que de aquells se puxen penre e fer pastar. E que als de la vila sie dat blat, e als strangers pa, segons al dessus nomenats sera benvist fahedor.»

«Per lo qual conseyll es stat provehit sien tretes botes, tines, e altres vexells, bigues, cavechs, exades, e totes altres coses necessaries per a la defensio de la muralla e altres parts de la vila, de totes aquelles coses o parts hon sen trobaran, cometent la execucio de aquestes coses, axi als capitans, pahers, com altres officials de la vila.

«E mes, fonch provehit, que, los Capitans dels trasts, ab los pahers de quiscun corter, provehescan los trasts de la muralla, axi de burçons, balestes de passa, lances, largues, com altres coses necessaries, e que repartescan les armes, axi cuyraces, balestes, cervelleres, com altres arnesos, E encara haien carrech de metre e ordenar les gents per los trasts,»

11 DE JULIOL.—«En lo qual conseyll fonch proposat per lo magnífich mossen Johan Dualda Capita de gent darmes per la magestat del senyor Rey, dient, com ell creu que alguns del present conseyll o la maior part de ells, no ignoren, com en la sua entrada o venguda que feu en la present vila, los significa, com lo Noble Bertran de Armendariz per la maiestat del dit Senyor Capitá general; per servey del dit Senyor, e be e restauracio de aquesta vila, ha trames a ell e als cavallers de sa companyia, qui son en nombre de XXVI, aci, per conservacio e custodia de aquella. E es veritat; que, en la sua partida, ells devien rebre lo sou a Golada, hon lo devian trametre: e per la molta cuyta que sabia era de venir aci, lo dit Armendariz no volch sperassen lo dit sou, dient los, que aci havia diners del senyor Rey, delles farines e vitualles qui hich eran vengudes, e que de aquells diners los sera paguat lo dit sou, segons lo dit Armendariz ha scrit als pahers. E apres es stat informat, que, aci no ha diners del senyor Rey. E axi ells no han recapte, ni han forma ni poder de poder viure, puys no han que despenre, e viuhen ab molta carestia que nols basta res, e axi los cavallers de sa companyia li han dit, que, si ells no son paguats del sou o soccorreguts, que ells sen iran.» Lo concell determina socorre als cavallers que havien vingut a defenre la vila, com també asoldejar a en Johan Cuyner y a la companyia de pehons de que es capitá.

La extrema necessitat en que está Cervera fá pendre altre acort al seu Concell, com fou lo d'autorisar als Pahers «se puxen penre qualsevulle quantitats y peccunies, argent e robes, de qualsevulle persones que puxen saber ni sentir ne haien, ni tinguen, axi de propries com de altres, axi de generalitats, com encara de qualsevulle

singulars. E quels sien be assegurades, segons dessus es dit. E que puxen penre qualsevulle argent, axi de singulars com de sglesies.

«E que sien executats tots los deutes de la vila».

14 DE JULIOL.—Lo rey Joan s'aparella á donar batalla al rey Pere, esperantlo entorn los murs de Cervera y dictant disposicions adreçades á dita fi, com la que seguidament consignam:

«Don Joan etc.—A tots e qualsevol Capitans de gent darmes, nobles, cavallers, gentils homens, criats e subdits nostres los quals venen o venir deuen de la Ciutat e Regne de Valencia als quals les presents pervendran o seran presentades salut e dileccio. Notificam vos com huy, Datum de les presents, per letres de Diego de Castellblanch e de Berthomeu de Carmona, som stats avisats, que, Don Pedro de Portugal, hir, se trobava en la vila de Granollers, e que huy devia esser en Manresa, replegant tota sa gent, axi de cavall com de peu, per venir soccorrer aquesta vila de Cervera, e encara per donar nos la batalla. E sia molt necessari, axi per prohibir lo dit socors, com encara per donar li la dita batalla, replegar totes nostres gents; per tant, ab tenor de les presents, vos pregam e encarregam, tant affectuosament e streta com podem, e encara sots lo deute de fidelitat a que tenguts nos sou, a vosaltres, e a cascu de vos dehim e manam, que, vistes les presents, si en lo cami sereu, cuyteu aquell, e si no sereu partits, partiscau decontinent, e a jornades tirades vengau a nos, per trobar vos en la jornada de la dita batalla. E en aço no metau dilacio alguna ne fesseu, lo contrari ço que no creem, per quant vostres honor e stat prosperar e les penes a nostre arbitre reservades no incorrer desijau. Dada en lo nostre Camp contra Cervera a XIIII de Juliol en lany de la Nativitat de Nostre Senyor Mil CCCCLXV. ✠ Rex Joannes ✠».

15 DE JULIOL.—Lo Çoncell de Cervera no fa mes que ocuparse d'afers de guerra, segons ho exigexen les necessitats de les operacions que contra la Vila segueix y dirigeix lo rey Joan en persona.

«E mes fonch provehit e comes al senyor Nanthoni Domingo, per lo dit conseyll les coses per ell proposades, que ell, dit Domingo, puxe fer e derrocar qualsevulle parets e tapies que poguessen noure a la vila ne offenre aquella, e encara fer trencar camins, e totes altres provisions e coses necessaries a la bona defensio e custodia de la dita vila, fer, e que es face tancar los portals de Sant Christofol, de Oluga, dins e de fora, a pedra obrat. E que puxe compellir e fer compellir qualsevule persones de la dita vila en fer ajudar en les dites obres.

«E mes, fonch provehit per lo dit conseyll e comes als senyors de pahers, que, ells decontinent comuniquen e parlen ab lo Capita e ab Johan Malda, sobre les arts e pratiques males que los alacayos tenen de comunicar e voltar se ab los enemichs. E que ells donen orde, que, los que trobaran ab ells que sien sospitosos, los trasquen de la vila. E que facen penre lo alacayo que sen ana air ab lo que se era voltat, e quel facen interrogar e be strenyer, si tracte ni malesa alguna sab ni sent ques fes contra la vila.

«E mes, fonch provehit per lo dit conseyll, que, no obstant qualsevulle rahons per mossen Torroia prevere, ni altres qualsevulle persones, fets contra lo assoldeiament dels absents, que sien executats tots los absents, axi ecclesiastichs com seculars, e que paguen segons ja per semblant conseyll es stat provehit e ordenat».

Joan II davant la Vila, data decrets, y concesions, otorgant avuy los bens y proprietats d'Arnau Roger d'Erill, á son germá Felip de Pomar.

22 DE JULIOL.—Lo Castellá d'Amposta qui guerreja per l'Empordá durant aquests meses de Juny y Juliol, abandona avuy la ciutat de Gerona, per fer dreta via al quartel general del rey Joan, en lo siti de Cervera. Axis s'hi concentra cada dia lo major nombre de gent entorn la vila assitiada, que esperant á peu ferm, qualsevulla host enemiga que la vulga combatre. Y al mateix temps, per encoratjar als que's trovessin propicis a fer alguna trayció, Joan II recompensa á tots quants acabaven de facilitarli la entrega d'Aygualada (1).

A Cervera, los encarregats d'investigar per les cases quines quantitats de blat hi tenien magatzemades y procehir al seu repartiment, començaven á cansarse d'una missió tant enutjosa, que'ls concitava malesvolences dels vehins. Per ço aprofitantse de que ja haguessin transcorregut los quinze dies per los quals havien tingut encárrech de practicar aytals investigacions, reclamen dels Paers, sigan rellevats de ferho durant major temps.

Per conseguent, es convocat lo Concell de la Vila, al qual fan sabedor; los Paers, de que «ahir los vengueren tots los XII promens qui per lo present conseyll eran stats elets en fer stat, fer batre tots los blats dels singulars de la vila, e fer inventari e repartir aquells, e fer venre e pastar, significant los, com, ells havien tengut lo dit carrech per XV jorns passats, e que de quiavant noy volen entrevenir, que donen carrech altres».

Lo Concell, trova justificada la reclamació, la aten y comisiona á altres vehins de la Vila, l'encarrech d'investigar y repartir les subsistencies, que, tant escases anaven, donada la estretura del siti.

«E mes fonch proposat en lo dit conseyll per los dits honorables pahers, dient, com no ignoren lurs savieses la gran inopia en que aquesta vila es constituida de peccunies, e han molts carrechs e no poden paguar, ni menys troben quils vulle prestar per bones seguretats quels facen, ans comporten los inventarien quant han, hoch ells meten en la preso, han pensat, que pus que per aquesta via nos poden axi ajudar, si certs spays de terra, qui son circa la muralla de la vila, qui son de la dita vila, sils fahian venre al mes donant, o stimar, e quels fessen paguar en aquells ab qui affronten, com facen per aquells, no per altres». Y axis s'acorda venre dites porcions de terra, obligant als qui hi afronten á comprarla, nombrant, per executar l'acort, quatre persones.

«E mes fonch provehit per lo dit conseyll, que sie feta fer una crida per la vila, que no sie alguna persona gran ni pocha, qui guos ni presumescha exir ni fer exir per forat ni per barera, fora la vila, nengunes persones grans ni poques, sots pena de açotar».

Totes aquestes disposicions van encaminades á la bona defensió de Cervera y á evitar siga trahicionada, com tantes altres places fortes ho han sigut y segons se'n tenen sospites de maquinacions.

(1) En data de 22 de Juliol es firmada per Joan II, la concessió que's continua: «Senyor muy excellent: a vuestra senyoria homilment soplicha Gonçalvo de Trias vezino de la vuestra villa de Igualada que en remuneracion del gran servicio que vos ha fecho en la reduccion e recuperacion de la dicha villa a la obediencia de vuestra Maiestat aquella le quiera fazer gracia, donacion e concession para ell e para todos sus herederos o succesores, de todos o qualesquiere censales e violarios e otros qualesquiere deudos que ell e su suegro e su suegra, sus heredades, troçes campos e vinyas devan a qualesquiera personas de qualquiera ley stado o condicion sean, vezinos e habitadores de la dicha villa de Igualada e a otros fuera de la dicha villa, que sian rebelles a vuestra senyoría». «Plaze al dicho senyor Rey fer la dicha gracia».

24 de Juliol.—«Aiustat lo Concell de C Jurats dins la gran sala de la casa de la Ciutat e proclamat e cridat lo jorn abans en la vesprade e lo die present de mati, per los lochs acustumats de la dita Ciutat, ab veu de crida e trompe, en la manera acustumada, per en Raphel Pujol corredor de la dita Ciutat. Aqui foren los magnifichs e honorables misser Gaspar Vilana vicecanciller del Senyor Rey e mossen Fferrando Ianyes loctinent de tresorer, Embaixedors tramesos al dit Concell per lo dit Senyor Rey, los quals primerament liuraren una letra del dit Senyor, la qual fonch lesta en lo dit concell, e es del tenor seguent.

«Lo Rey.—Amats Consellers e feels nostres. La delliberacio per vosaltres feta, dels II^{m} peons, en aqueix Concell de Cent jurats, nos fou accepta, si be en nostra peticio de III^{m} nos paria deure esser satisfet, en tanta necessitat, condicio de temps, e benefici universal, e principalment de vosaltres a qui hi va tant. A nos va aquesta persona e anima que ia a la liberacio de vosaltres havem dedicada. E a vosaltres va los stats, substancies, fills, mullers, e les animes, e lo que pus fort es, la libertat. La qual negun bo e de pensa sana sino ab la anima ensemps, no deu permetre ne voler perdre. Ab tantes dilacions, ceremonials, differencies, que no muntan un clau, e pus tost perfidies, va tot en perdicio, e lo ques poguera fer e be, e ab victoria e gloria, en un mes, ira maldant, diminuint, e perdent, musant e comptant les pugeses, en molts meses e anys, E mirau los exemples, los quals en recomptar, nos ve mes congoxa de la que tenim, que no es poqua. Sols ara que es fresch, vos referim lo que es en mans de Egualada e de tants inconvenients. E encara no trobant, segons per vosaltres Consellers se diu, altra forma, voleu diminuir lo nombre dels peons, lo qual convendria se cresques. E no hi falliran mijans, aqui haura voluntat de salvar la patria, e de nos satisfer. Significant vos, que, nostra tarda aci, es per mes be, car speram de aci traure un bon nombre de peons e de cavalls, e anant aqui, no sabem que tessem ab D peons. On en aquesta forma, si aqui se fa lo dever, ne speram traure de quatre en sis milia per tot. E perque no haiam de cada dia perdre lo temps en paraules, trametem aqui, a vosaltres, e en aqueix consell, los amats Conseller e feels nostres lo vicecanceller e lo Loctinent de Tresorer, informats de nostra intenció. Pregam e encarregam vos stretament, dant los indubia fe, lo que de part nostra vos diran, cumpliau per obra effectiva, segons de vosaltres confiam. E nons doneu materia per la vostra salvacio perir ans de temps. Dada en la vila de Sant Feliu de Guixols a XVIII dies de Juliol del any Mil CCCCLXV ✠ Rex Petrus ✠».

«E lesta la dita e preinserta letra de la Maiestat del Senyor Rey als honorables Consellers e Concell de Cent jurats dreçada, e hoyda per amples paraules, la crehença esplicada per los dits vicicanciller e loctinent de tresorer, per lo dit Senyor ab la dita letra, a ells acomenada, lo dit Concell dellibera a conclos totes les coses contengudes e expressades en la dita preinserta letra del dit Senyor, explicades per los dits Embaixedors, sien comeses e remeses, segons lo dit concell de fet aquelles remes e comés, als honorables Consellers e Concell ordinari de XXXII e XII persones, en los dies passats, per les causes e rahons en la dita letra expressades, eletes, donant lo dit Concell de C jurats als Consellers e Concell ordinari de XXXII e XII persones, tanta potestat quanta ne ha lo present concell».

26 de Juliol —Ajustat á Barcelona «dins lo verger de la lotge de mar» lo concell especial per lo socors de Cervera, acordá «encontinent sia exhigida la quantitat, la qual ha esser donada per sou de II^{m} homens per a vuyt jorns, la qual de present sia

exhigida per los Cinquanteners, sots aquella pus prompte forma que sera vist als honorables Consellers».

2 d'Agost.—«Aiustat lo Concell de C jurats dins la gran sala de la casa de la Ciutat. E cridat e proclamat abans ab so de trompa e veu de publica crida per en Raphel Pujol corredor per los lochs acustumats de la dita Ciutat. Aqui fonch proposat per lo honorable mossen Phelip de Farrera altre dels honorables Consellers, com lo present concell era congregat per una letra del Senyor Rey dreçada a ells Consellers e al present concell de C jurats, la qual fonch lesta en aquell, e es del tenor seguent:

«Als amats Consellers e feels nostres los Consellers e Concell de C Jurats de la Ciutat de Barchinona.

«Lo Rey.—Amats Consellers e feels nostres. Pus vos es manifesta la penuria en que aquella vila de Cervera sta, per causa de les vitualles, no curam als dir sino preguar vosaltres, que, al misatger de aquella qui ab vosaltres sera, vullau fiar alguna quantitat de forment per alla conduir, pus siau certs, que, Deu volent, tantost com lo forment sia alli, ans de deliurar aquell o lo que portaran, vos seran dats o a qui per vosaltres haura carrech, diners o penyores dargent. Pregam vos, donchs, de aço, ab quanta afteccio podem, que ultra que sera benefici universal, ho reputarem a servey assenyalat. Datum en la vila de Sant Feliu de Guixols a XXIIII de Juliol any MCCCCLXV ✠ Rex Petrus ✠».

«E lesta la dita e preinserta letra de la Maiestat del Senyor Rey lo dit Concell dellibera e conclos esser venuda a la vila de Cervera per la necessitat en que es constituida, aquella summa de forment, que sia necessaria, pus lo dit forment sia pagat per la dita vila, o assegurat be e ydoneament a conaxença dels honorables Consellers e Concell ordinari de XXXII e Administradors de la taula del Cambi de la dita Ciutat o algu de aquells. Als quals lo dit e present Concell ho remet e comet, ab tanta potestat quanta ne ha lo present conçell».

4 d'Agost.—Per aparellar promptament lo socors de Cervera, es promulgat á Barcelona lo seguent ban: «que tots los de les Les de la dita Ciutat haien e sien tenguts pagar decontinent a lurs Lers la quantitat quels sera tatxada per los dits Lers ab concell de alguns prohomens de les dites Les per reho dels homens que la Ciutat ha delliberat fer per servey del Senyor Rey e per lo soccors fahedor a la vila de Cervera. En altra manera sien certs, que, sens comport algu, seran rigorosament exequtats per los officials de la dita Ciutat».

5 d'Agost.—Verament sembla que los pobles de Catalunya no volen correspondre al bon desitj y esforç que feya lo rey Pere, per poder socorre degudament á Cervera. La gent del Empordá, que ha rebut, ordre d'aplegarse á Llagostera, per ajuntarse ab la de Barcelona, Vallés y Llobregat, anava prou remisa á cumplimentar los manaments rebuts, segons ho dona á entendre la lletra que á tots ells passa (1) avuy lo Monarca.

«Lo rey.—Feels nostres, per altres vos havem scrit, pregat, e encarregat, per lo

(1) Tramesa fou á les viles de Calonge, Cruilles, Monells, Rupiá, Vergós, Ventalló, Sant Sadorní, Corçá, Foxá, La Tallada, Vilacolum, S. Miquel de Fluviá, Darnius, Figueres, Pals, Peratallada, Torroella de Montgrí, Bellcayre, Alborns, Castello Dampuries, Aspolla y Sant Climent, Palau-terrades, Avinyonet, Palafrugell, Palau de la Tor, Ullastret, Ullá, Empories, Sant Pere Pescador, Garriguella y Carmençó.

servey nostre, e benefici universal, deguesseu venir ab cert numero de gent a Lagostera on vos enteniem parlar de la causa perque. E fins ara, si be nos som alguns dies detenguts, no sou aplegats. de que stam en admiracio. E axi detenint nos poch a poch, som passats avant per aiustar los de Barchinona, de Valles e de Lobregat, e altres, que molt prest seran apunt: de present, volents vos fer participants en la victoria e gloria, que, Deu piados permetent, speram en lo soccors que per a Cervera es preparat, vos pregam e stretament encarregam, trametau sens dilatio, on se vulla nos siam, lo nombre de la gent que scrit vos havem, e fornits per a viure almenys XV o XX jorns. E axi fent, per vosaltres sera fet lo degut, satisfet a nos, e fet en tanta contentatio de aquests pobles, que tots junts dat en allo ab Deu conclosio, tornaran tots voluntariament per constituir vos en pacifich stat. No falte donchs e atteneu quant va en aço e a nostres pregaries, qui personalment hi som, e al vostre universal tant benefici. Dada en la vila de Granulles a V dies del mes de Agost del Any Mil CCCCLXV ✠ Rex Petrus ✠ ».

Altres lletres escriu lo Rey al ensemps que a les predites viles, a diferents particulars, los quals foren, En Galcerán Carbó, Jaume Sarrahí, Miquel de Canet, Jaume Lluis Miquel senyor de Palau Ça-Tor, Hugo de Foxá, En Copó capitá de Garriguella, Miquel Más de Figueres, Bernat Prat, Arnau de Foxá, Jofre Ça-Roca senyor de Palau-terrades, Palou d'Arenys; Rafèl Scales, Bertomeu de Montagut, En Moner ginetari, En Sglesies de Castelló d'Empories y Pere Berenguer Sort capitá de Castelló d'Emporíes. A tots los demanava contribuissen ab son sforç á la empresa de liberar á Cervera del siti que la oprimia.

6 d'Agost.—Mentres de tal manera s'esforça lo Sobirá, Cervera aumenta, si hi cab, en ses tribulacions sense decaure encara la animositat tantes vegades posada a prova. Te trameses, embaxades al Rey, y a Barcelona, per obtenir un socors suficient y definitiu, que fes apartar al rey Joan d'enfront les sues muralles que ja comença a mirar com a propries, per alló que diu lo vulgar: vila sitiada, vila guanyada.

Com los dies passen y les tribulacions crexen, los mes impacients breguen per tenir noticies de Barcelona y saber que es del socors que alli s'aparella tant temps ha. Per ço mouhen als Pahers y los fan convocar lo concell, al qual es «proposat per lo senyor en Pere Bru e Johan de Rius, dient, com la causa que ells han request e fet congregar lo present conseyll, si es per lo carrech que tenen de conseyllar e guardar tot lo util a benavenir de aquesta vila, desijant saber, quines ni quantes vitualles ha en la vila. E encara per saber e sentir les letres del Senyor Rey que contenen, sins deu socorrer, ni dins quant temps, per poder provehir a la indempnitat de lurs persones, fills, e de tots los singulars e homens de aquesta vila. Car los enemichs nos tenen molt strets e asitiats e stam a molt perill.

«Sobre aço no fonch res provehit, sino que, dema per lo mati sie tengut un altre conseyll ordinari, hont haia maior nombre de promenia».

7 d'Agost.—A la par que s'impacienten, ab sobres de rahó, los vehins de la extenuada Cervera, per Barcelona y per la cort del rey Pere, que's trovava á Granollers, no's tracta de res mes que d'ultimar los preparatoris y concentrar la major gent possible. Ningú ignora quanta potencia hi té allí aplegada lo rey Joan y es molta la host que s'ha d'aplegar, per no exposarse a un nou fracás.

Lo Concell ordinari de Barcelona s'ha reunit y lo conceller Ramon Ros li comunica, entre altres coses, «com Mossen Clergues prevera de la vila de Cervera, era stat ab ells Concellers, dient, que, jatsia hagues mester CCCC quarteres de forment

pero ques contentare de CC quarteres, offerint que en Guerau Tallada sindich de la dita Vila, assegurare al sindicat de la dita vila lo preu de aquella e ell se obligare en nom propri e prometera, que, entrant lo dit forment en Cervera, en la entrada pagare de comptants lo dit forment, o donerá e liurera penyores dor o dargent an aquella persona que sera nomenada e destinada per los dits Consellers.

«E lesta la dita delliberacio feta per lo dit Concell de Cent jurats e proposat lo dessus dit fet, per lo dit mossen Ramon Ros, lo dit Concell dellibera e conclos esser venudes a la dita vila de Cervera, les dites CC quarteres de forment, fermantne debitori als honorobles Administradors de la taula del cambi de la dita Ciutat, lo dit Guerau Tallada en nom seu propri e com a procurador e Sindich de la dita vila de Cervera e lo dit mossen Clergues en nom seu propri amplament e bestat. E exhegit jurament dels sobredits de no poder haver fermançes, sia hauda expressa promesa, que, entrat lo dit forment en la dita vila, sia lo preu de aquell de continent pagat de comptants e no pagant aquell en peccunia nombrant axi per lo preu del dit forment, com per lo preu de CCC quintars de bescuyt, degut a la dita taula, sien tenguts donar e liurar an aquella persona que per los honorables consellers sera nomenada e destinada, penyores dor o dargent ben valents lo preu del dit bescuyt e forment».

Simultaneament son despatxades per lo rey Pere, dugues lletres patents, iguals en paraules, la una adreçada al Veguer de Manresa y la altre al de Vich y Ausona, perque les facen cridar públicament en los llochs acostumats. En elles lo Monarca ofereix otorgar guiatge per sis meses als processats de crims, que no siguen de sodomía, heretgia o lesa magestat, qui compareguin a formar en la host del socors de Cervera.

En aquesta, vila, lo concell es convocat, per tractar, com sempre, de la penuria de vitualles y de la poca gent ab que compta per sa defesa, essent tant l'esforç del enemich: «En lo qual conseyll fonch proposat per los senyors de pahers, dient, com, per semblant conseyll fonch provehit e dat carrech a certa promenia, fos fet cert scrutini dels blats de la vila, per veure per a quant temps ha viures pera tota la vila. E de fet han trobat que ben administrades basten quasi per tot lo present mes de agost. E es veritat, que, per moltiplicades letres han scrit al Senyor Rey significant a sa altesa la molta fretura e stretura de vitualles que aquesta vila ha, e no vehem res, ni sabem quant nos socorrera. E los enemichs nos tenen assitiats e molt strets per fer perir aquesta vila. Perque ells, per lo carrech que tenen de aquesta vila, e per provehir a la indempnitat de aquella, ho reporten en lo present conseyll, que, en totes aquestes coses los placie pensar, conseyllar, e provehir, que faran, ni com se regiran, per ço que aquesta vila se restaura».

Lo Concell comaná als pahers que assessorats de vuyt prohoms, «comuniquen de aquestes coses ab los Capita o capitans en Cuyner, qui son aci per lo Senyor Rey, e altres persones representades, qui son aci per lo Senyor Rey, als quals sie dat carrech, que, si algun partit sera mogut per los enemichs, donant sauconduit a una o dues persones per anar al Senyor Rey per desenganar lo, e per saber, e per sentir si sa Senyoria nos deu socorrer, ni dins quant temps, o en altra manera, que sie pres per salut, salvacio e restauracio de aquesta vila e singulars de aquella».

9 d'Agost.—«En lo qual conseyll fonch proposat per los senyors de pahers e per alguns promens elets per comunicar ab los enemichs sobre la salvacio e restauracio de aquesta universitat, dient, com ells, per la comissio a ells feta per semblant conseyll, han comunicat ab lo Senyor Archabisbe de Saragossa, e don Johan de Cardona,

e don Elfo de Proxida, lo fill de don Johan de Prades, e altres magnats qui eran per part del Rey en Johan, los quals los han demanat que aquesta vila se reduis a lur oppinio e obediencia. E que per ells los es stat satisfet, que, no gossarian ni porian sens conseyll, e encara sabuda del Rey en Pere. E que en aço los fos dat algun temps per consultar ne al dit Senyor, e a Barchinona qui es cap de aquest principat, lo qual ha principiat aquestes fahenes e coses qui vuy concorren de la guerra. E axi es stat respost a ells per los del dit Rey en Johan, que, ells ne comunicaran a sa Senyoria, e que huy al mig jorn, ne cobrarien resposta. Perque reporten totes aquestes coses que en affecte se son entre ells, ab molta altre abundancia de paraules marcejades, com sen regiran, ni que faran segons la resposta que hauran, ni si scoltaran partit que aquesta vila se reduescha a lur obediencia o no: que en totes aquestes coses los placie ben pensar e saviament e prudent conseyllar, a tot util e benavenir de aquesta vilá, e singulars de aquella.

«Sobre aço, per lo dit honorable conseyll, fonch desliberat, conseyllat, provehit, e comes, als dits honorables pahers e promens ja elets, que, ells tornen comunicar delles dites coses, e per salvar la feeltat al Senyor Rey, per ço que en sdevenidor nos puxe dir que aquesta vila haia comessa malesa, si fer se pora, que, en tot cas del mon, sie demanat e obtengut algun temps per consultar e scusar se al Senyor Rey, puys nons socorre, sins deu ni pot socorrer. E si no pora, que li sie tornada la feeltat. E si temps nos podia obtenir, que no rompen, ans resten en desliberacio e consulta per al present consell. E que en aquest maneix sie capitulat ab lo Rey en Johan, ab salvetat de privilegis, libertats, persones e bens, e en tota aquella millor manera que sie utilitat. En forma e manera, que, si lo dit Senyor Rey nons socorre dins aquell temps ques obtenra, que aquesta vila stigua ja en cosa certa. E que sie haguda la forma de la capitulacio de Leyda, e encara demanat lo governador Mossen Requesens, e altres persones que desigen lo benavenir de aquesta vila e de tot aquest Principat.

«Per lo qual conseyll fonch loat e aprovat la distribucio e pagua feta de aquelles Cinquanta lliures que alguns singulars de Sanauga prestaren en aquesta vila, quant ana en áquelles parts lo exercit de aquesta vila, a la gent asoldeiada per aquesta vila, attes que son ara desenemichs».

10 D'AGOST.—En lo concell ordinari de Barcelona seguexen tractantse los afers de Cervera. Prou los delegats de la vila hi despleguen la major activitat. Es proposat en dita reunió «com jatsia lo dit consell hagues delliberat que lo dit Guerau Tallada se obligas en nom sen propri etc. E ell empero no vol fer la obligacio sino com a Sindich etc. E mes, lo dit mossen Joan Cleigues nos volia obligar a donar penyores per lo bescuyt. E per ço ells Consellers ho posaven en lo present concell.

«E proposades les dites coses lo dit Concell dellibera e conclos esser acceptada la dita seguretat, sens obligar se lo dit Guerau Tallada en nom seu propri, e sens dar penyores per lo dit bescuyt».

Cada dia creix la ansietat y temor dels cerverins, qual defesa també los hi resulta mes dificultosa. Crexen les veus contraries a la resistencia a ultrança y agents secrets del rey Joan procuren fer vacilar lo coratge als mes pobres d'esperit, exigint que s'aplegui lo concell de la Vila. Davant de les presents circunstancies los Pahers se veuhen obligats á parlar ab gran claretat, relatant, en la sentada d'avuy, «com la causa per que han fet congregar lo present conseyll si es com ells, per la comissio per lo present conseyll feta a ells e a certa promenia, de poder comunicar ab lo Rey en

Johan, o ab lo Archabisbe de Saragossa, son fill, e altres en nom de aquell, ab los quals eran restats de acort de cobrar resposta. E axi han comunicat, e nan restats de acort e apuntament, que, lo dit Archabisbe havia offert de haver e mostrar la capitulacio que es stada feta entre lo rey en Johan e la ciutat de Leyda, com se redui a lur obediencia. E de fet, huy ans de dinar, lo dit Archabisbe lals ha portada. E per ço han congregat lo present conseyll, perque vegen la dita capitulacio, si demanaran segons aquella o siy afegiran ni tolran: car micer Meyá ha ordenat certa altra capitulacio. Perque ho vegen tot. E que per lo present conseyll sie conseyllat, ordonat e provehit, que demanaran ni supplicaran al Rey en Johan, en manera aquesta vila, si fa la obediencia, reste en la millor manera que pora, ab tota integritat de libertats e privilegis, etc. Es veritat que, segons han sentit, se haura molt treball de haver temps per consultar e scusar se al Senyor Rey. Perque reporten totes aquestes coses en lo present conseyll, quels hi placie provehir, pensar e ben desliberar, car aquesta nit volen la resposta de aquesta vila. E volen que, si en apuntament resten ab aquesta vila, quels sie dat en rehenes alguna fortalesa hon ells puxen metre hun home seu de sa part, al qual sien dades vitualles tan solament per tant temps com se pora obtenir per fer scusa al senyor Rey.

«Sobre aço, lo honorable Conseyll deslibera, provehi, e comes, als dits honorables pahers e promens ja elets en aquestes coses per lo dit conseyll, que, tots o la maior part, puxen, ensemps ab micer Meyá, ordenar la capitulacio sobre aquestes coses fahedora, a tota salvacio, utilitat, e conservacio de aquesta vila, la qual haia esser jurada e confirmada per lo Rey en Joan. E que en tota manera se haia temps per consultar e scusar se al Senyor Rey lo ques pora obtenir, sins socorrera. E no rompen puys algun temps se obtengue. Empero, que, nols puxe esser dades rehenes força alguna, sino algunes persones e la fe dels Capitans, pahers, e gentils homens, que, si dins lo temps que sera obtengut, aquesta vila no era socorreguda per nostre Rey e Senyor, quels sie liurada la dita vila. E vol e ordena lo present conseyll, que, la dita capitulacio esser ordenada, se haia a tornar en semblant conseyll ans de finar».

11 D'AGOST.—«En lo qual conseyll fonch proposat per los dits honorables pahers, dient, com, ells e los promens elets per comunicar ab lo Rey Johan o gent sua, sobre la obediencia, son stats ab lo Rvt. e Illtre. Archabisbe de Saragossa, portant e mostrantli la capitulacio delles coses que aquesta vila demane, en cars que aquesta vila se haia a donar e tornar a lur obediencia, sino es socorreguda. E es veritat, que, no penrian en rehenes sino lo Castell, en lo qual puxen metre X o XII homens seus, e no penrien rehenes altres, ni fe de nengu, perque en totes aquestes coses deia be esser pensat e cogitat, e saviement desliberat, que es de fer, car aquesta vila sta en gran perill, com no haian vitualles, ni que menjar, ni gent sofficient per a la defensio de aquella. Es veritat que les coses, per los de la part del Rey Johan demanades, semble a ells que es per fer los algun enguany, per demanar lo Castell en rehenes. Es ver ques deu molt pensar en totes aquestes coses, e desliberar ne lo mes saludable per aquesta universitat e singulars de aquella. Car, si ço que Deu no vulle, entraven aquesta vila per força, nos darian a sacomano e a total destruccio e perdicio, axi en persones com bens. Perque, reporten totes aquestes coses al present conseyll, pregant los, que, saviement los hi placie pensar, consellar, desliberar, e provehir, en tal forma, que, Deu ne sie loat, e que sie a salvetat e benavenir de aquesta universitat e singulars de aquella etc.

«Sobre aço, lo dit honorable Conseyll volch, acorda, deslibera, e provehi, e comes, als magnifichs e honorables mossen Huch de Copons, Johan Dualda, mossen Veguer, Jacme Miquel, Francesch Ortigues, Jacme Tallada, mestre Serena, Pere Johan, Jacme Giscafre, e Montserrat Tixoneda, als quals donen ampla potestat e plen poder, que, tots o la maior part dells, puxen contractar, concordar, finar, e cloure, ab lo Rey Johan, sobre lo liurement de aquesta vila, en tota aquella millor manera que benvist los sera fahedor: encarreguant los, en nostre Senyor Deu e lurs consciencies, ho facen al mes util, benavenir e indempnitat de la dita vila e singulars de aquella, que poran. Empero, que no puguen dar lo Castell en rehenes».

Lo Concell Ordinari de Barcelona, que may cessa d'ocuparse del socors fahedor á Cervera, tracta avuy: «com en los dies passats, per delliberacio del Concell de Cent jurats de la dita Ciutat, son stades prestades, per la dita Ciutat, a la subvencio dels cavalls e peons de DCCVIIII° lliures la qual quantitat per delliberacio del dit Concell, se devia convertir en pagar lo sou dels II^m homens per a VIII jorns per lo soccors de Cervera, la qual despesa cesse per la empressa feta per lo Senyor Rey de les Cinquantenes e singulars de la dita Ciutat. E que ara lo dit Senyor Rey havia pregats a ells dits Concellers, que, pus la dita quantitat nos convertia en pagar lo dit sou, proposassen an aquell Concell al qual se pertangues, que, de la dita quantitat la dita Ciutat ne fahes donació e remissió a la dita subvencio».

Lo Concell Ordinari ho volgué passar á delliberació y resolució del de Cent jurats, que s'aplegaría al endemá. Tot son rahonaments y dilacions, com la situació precaria de Cervera no está en cas de mes comportar.

12 d'Acost —Aplegat lo Concell de Cent jurats de Barcelona, per seguir tractant aquest afer, acorda «esser donades e remeses, segons de fet lo dit Concell dona e remes a la subvenció e exhaccio dels cavalls. aquelles DCCVIIII° lliures prestades per la dita Ciutat a la dita subvencio, volent, lo dit Concell de Cent jurats, la dita subvencio no esser tenguda a restitucio de aquelles, mas que aquelles sia tenguda convertir en paga de sou de cavalls».

També hi fonch proposat «com lo Senyor Rey havia trames a ells Consellers, pregant los per ells fos donat ordre de trametre de CC fins en CCC quintars de bescuyt en les parts de la vila de Cervera, fahent vendre aquell per algunes persona o persones fiançoses affi lo procehit del dit bescuyt fos donat e liurat als honorables Administradors de la taula del cambi de la dita Ciutat per reintegracio de aquella».

En aço se resolgué «que fins en D quintars los honorables Concellers e administradors de la taula del cambi de la dita Ciutat, puixen trametre per vendre a les parts de la vila de Cervera, seguint lo exercit, per aquelles persona o persones, que, pus fiançoses trobar poran, affi que la taula de la dita Ciutat, puixe cobrar ço que proçehira del dit bescuyt. E axi hac fi lo dit Concell».

Lo rey Pere no reposa per acabar la concentració de la host de socors, que deu aplegarse á Terrassa, en lo dia de demá, ordonant pregonarho á Barcelona:

«Ara hoiats queus declara e notifica la Maiestat del Senyor Rey: que com per aquest soccors tant necessari de Cervera, en lo qual penja lo stat seu e de la terra, haia amprats sos feels vassalls e verdaders Cathalans, e aquells li hagen fetes offertes, quals de la virtut de cascuns confiava, qui de anar personalment, qui de trametre. E com los qui no anassen o trametessen, juxta lurs offertes, de culpa e cas de infidelitat nos porien excusar, no menys que aquells qui son senyor desamparen en lo Camp. Per tant mana que tots juxta lurs offertes, o vagen. o trameten, e isquen de conti-

nent, e ab sa Maiestat a la jornada se troben. Altrament los haura per encorreguts en crim de lesa Maiestat e en les penes del dit crim, les quals a son arbitre seran executades. Salvo aquells qui ab son albara, signat de ma sua, licentia, e permissio haguessen. E guard se qui guardar se ha. Dada en Barchinona a dotze dies dagost del any MCCCCLXV. E es mes declarat, que, deguns qui hagen offert dar homens per si, puguen pendre per trametre del nombre dels homens de les Cinquantenes qui personalment hauran offert anar. E pregals a tots, la Maiestat del Senyor Rey, que, daci a dema, a hora de dinar, sien exits e vagen a Terraça, per forma que dema sien alla. E en aço no meten pus dilacio. Dada ut supra ✠ Rex Petrus ✠ ».

13 d'Agost.—Setmana de prova sembla que ha d'esser la present per Cervera. Estém en lo segon dia, dimarts, y la situació apurada dels seus vehins no millora, a despit de que procuren guanyar lo temps que poden. Mes poch hi podran puix l'interés del rey Joan es activar la rendició de la Vila ab la major pressa possible, per evitar les contingencies del socors que pogués venirlos de Barcelona.

Axis les coses, lo concell de la Vila es aytambé aplegat: «En lo qual conseyll fonch proposat per los dits honorables pahers, dient, com ells per la comissio a ells e alguna promenia feta per lo present conseyll, demanat per en Matheu Johan dient los, que fahian sobre aquestes tahenes, ço es, de fer la obediencia e concordia quis tractave entre lo Rey don Johan e aquesta vila. E de fet li fonch respost per ells, dient li, que, los qui meneiaven e tractaven aquestes coses, sen havian portada la capitulacio delles coses que aquesta vila demane. Empero que no sen havia cobrada encara resposta alguna. E axi apres son stats avisats, que, per lo dit Matheu Johan es stat parlat sobre aço, ab lo honorable micer Barthomeu Mahull, qui sen havia portada la dita capitulacio, lo qual ha fet lo ignorant, dient, que no sen pensave haver portada capitulacio alguna, sino lo translat que tenia de aquella de Leyda. Es se seguit, que lo dit Micer Mahull, apres, ha mesa e feta demostracio de la dita Capitulacio en lo Conseyll del dit Rey en Johan. E apres, los es stada feta relacio per don Johan de Cardona comanador del Masdeu, per lo dit micer Mahull, dient e significant los, que, lo Rey en Johan, sera content de confirmar, loar, e aprovar, la dita capitulacio, de poques coses en fora. Empero que, no darian temps per consultar lo Senyor Rey. Perque reporten totes aquestes coses al present conseyll, del stat e punt en que stan, ni del que han fet, preguant los, que, saviement los placie, en totes aquestes coses, pensar, consellar, desliberar, e provehir, en manera, que, nostre Senyor Deu ne sia loat, e aquesta vila ne sie preservada de maior inconvenients etc.»

«Sobre aço, lo dit honorable conseyll, deslibera, acorda, provehi, e elegi, per anar al Rey don Johan per comunicar, concordar, cloure, e finar, sobre la obediencia a sa Senyoria fahedora per aquesta vila, los honorables mossen Vaguer, Jacme Miquell, Ffrancesch Ortigues, e Jacme Tallada, als quals lo present Conseyll done plen poder finar sobre les dites coses, ab tal pacte e condicio, que obtenguen confirmacio de la dita capitulacio, e temps, lo que poran, poch o molt, al menys daci a diumenge primer vinent per tot dia, per consultar e scusarse al Senyor Rey. E si per ventura no volra o nos pora obtenir temps, que no rompen, sino que diguen, que, sobre aço no poden cloure sens voluntat del Conseyll, sino era dat algun temps per consultar al dit Senyor, venint sen: donant los ara per lavors, lo dit conseyll, poder, que, apres puxen tornar comunicar si poran obtenir lo dit temps. E si obtenir lo poran, quels puxen metre en rehenes lo Capcorral e altres rehenes de persones».

14 d'Agost.—Tot lo mes notable del poble de Cervera, acudeix al concell d'avuy,

per resoldre la capitulació de la vila en la propia jornada. Per ço en la acta, lo secretari al consignar los noms dels paers y dels Concellers y afegeix la nota. «E molts altres in multitudine copiosa». Es natural la expectació regnant á Cervera, despres de tanta lluyta y sacrificis com mantingueren los derrers dies. «En lo qual conseyll general, fonch proposat per lo magnifich mossen Huch de Copons Capita de la present vila de Cervera, dient que la causa perque ell ha fet ajustar e congregar lo present general conseyll, sies, per significar los, com se tracte, que aquesta vila se reduescha a la obediencia del Rey en Johan, la qual cosa creu ell redunde en gran dany de aquesta vila e singulars de aquella. E aço, per quant ha sostenguts per quatre anys o mes tants danys e affanys, axi en perdicio de persones, com de bens, de la qual cosa se dol molt car fahent la dita obediencia, aquesta vila, es impossible sie remunerada ne beneficiada de tantes perdues o danys que fetes e sostengudes ha. E mes, que, vehent que en loch de esser fora de congoxes, la veu mes tribulada, car lo nostre Rey e senyor sta preparat ab gran poder per venir, e axi ne ha scrit per ses letres. E axi, en loch de haver repos, aquesta vila, per una via o per altre, sera tribulada e congoxada. Perque, per lo carrech que te de aquesta vila, reporte totes aquestes coses, e altres, que al present no cura, per no esser larch, car lo temps nou comporte, al present conseyll general. Preguant los, que, en totes aquestes, per be e repos de aquesta vila e de la cosa publica, e salvacio dels ignocents, vullen be pensar, e consellar, e desliberar en forma e manera, que, Deu ne sia loat, e la cosa publica defesa, augmentada, e guardada, e a tota indempnitat de la dita vila e singulars de aquella.

«E mes, fonch proposat per los dits honorables pahers, dient, com ells ab les persones qui son stades eletes e a ells associades, per comunicar ab lo Senyor Rey en Johan, sobre la obediencia fahedora al dit Senyor, foren ahir en lo Reyal, per comunicar de aquestes coses, segons a ells e altres era comes. E axi comunicant, es stat atorguat per part del dit Senyor, fermar la capitulacio de les coses, que, per part de aquesta vila, li son demanades. Empero, que, aquella fermada, la qual vol se ferme decontinent, no derien algun temps per scusar se al Senyor Rey en Pere, sino que, decontinent se face la dita obediencia. E es ver que, lo dit Senyor Rey en Pere ha scrit, que, molt prest socorreria aquesta vila: siu fara o no, nou saben: axi ho diu lo correu qui es vengut. Es veritat, que, per la potencia dels enemichs, per lo poch sforç de gent e poques vitualles que aquesta vila ha, stan preparats molts inconvenients e perills, que, si los enemichs nos combaten ens acometen, que nols degolen e roben tot quant havem. Perque reporten totes aquestes coses al present general conseyll, car en aço a totom hi va, que totes aquestes coses axi per mossen lo capita proposades, com encara per ells. los placie ben pensar, consellar, e deslliberar, en forma Deu ne sie loat, e aquesta vila guardada de inconvenients: pregant Deu e la gloriosa Mare sua, los vulle metre en lurs coratges e consciencies que en aquestes coses conseyllen lo degut.

«Sobre totes aquestes coses fonch, per lo dit conseyll general, provehit, conseyllat, desliberat, e clos, que aquesta vila se reduescha a la obediencia del Senyor Rey en Johan. E que se obtenguen de sa Maiestat, les mes gracias e benificis ques poran obtenir, a tota utilitat, conservacio, e augment, de aquesta vila e singulars de aquella. Cometent aquestes coses als honorables mossen Berenguer Arnau de Morell veguer, Jacme Miquell, e Ffrancesch Ortigues pahers, micer Ffrancesch Meyá, Jacme Tallada, e Jacme Palau. E que si fer se pora, ans de fer la dita obediencia, obtenguen

algun temps per scusar se al Senyor Rey en Pere. E si obtenir nol poden, que, tanpoch en neguna manera no puxen rompre, ans facen la dita obediencia.

«E ara de present, tot lo dit honorable conseyll general concort, fa, constitueix, e ordene, Sindichs, actors e procuradors de la dita universitat e singulars de aquella a prestar los homanatges e fealtat al dit Ser^{mo} Senyor Rey en Johan, segons per los dits promens damunt dits sera provehit e concordat, ab poder bastant de poder prometre e convenir de esser bons, feels, e leyals vassaylls, los discrets en Jacme de Agramuntell, Pere Comellana notaris, e Johan Perelló scrivent, e quiscun dels insolidum, ço es, los dits Comellana e Perelló circa revocacionem etc., fiat largo modo etc. et ad jurandum etc.

«Testes discreti Ffranciscus Rius et Jacobus Çaguda presbiteri Cervarie».

La rendició de Cervera s'ha portat á terme d'una manera absoluta, avuy mateix, dimecres. Los cerverins no han tingut temps d'escusarse'n ab lo Rey Pere, segons volien, retornarli la feeltat.

Gran es la satisfacció que ha tingut lo rey Joan, manifestantse en la lletra que tot seguit tramet á son embaxador á la cort de Roma Lope de Urrea.

«Porque somos ciertos hauredes placer e consolacion, vos certificamos, como, apres de haver tenido sitio sobre aquesta nuestra villa de Cervera, por tiempo de XXXXIIII dias, oy, fecha de la present, por gratia de Nuestro Senyor Dios, havemos aquella, e la havemos tomada a mercet, que no la havemos quesido destruir, porque es una de las mas grandes fuerças e de poblacion mayor de aqueste nuestro Principado. Tenemos ajustados Paladol *(sic)* mil cavallos e IIII^{m} peones. E pues tenemos ya Igualada, no entenemos parar con toda la gente fasta Barcelona, la qual, por la armada por mar, que continuamente le tenemos por la plaja, e por tierra la strangeremos, en tal manera, que, speramos en Nuestro Senyor, prestament la cobraremos. Aquesta es una buena nueva, e prospera a nos. E por ende comunicatla a la Sanctitat de Nuestro Senyor el Papa, e a todos nuestros amigos e servidores que ali son en cort romana. Del campo nuestro real delante Cervera a XIIII de agosto del anyo Mil CCCCLXV. Rex Joannes».

16 D'AGOST.—Mentrestant Barcelona está anguniosa, puix la gent tramesa al Rey per socors de Cervera, li representa un esforç tant gran, que fins constituia un perill per la Ciutat. Tota la atenció avuy encara la te posada en la acció en favor de Cervera, per tant que cap nova se te de lo que alli hagi passat.

Al Concell ordinari de Barcelona es proposat per lo Capitol de la Seu, que, «havia pensat fer e ordonar certs dejunis e altres pies causes acceptables a nostre Senyor Deu, affi que, per sa clemençia, volgues guardar la persona del Senyor Rey e lo seu exercit, lo qual de present va per soccorrer la vila de Cervera, la qual grantment sta oppressa dels inimichs. E que jatsia la ordinacio de les dites coses se pertangues al dit Capitol, que encare lo dit Capitol ho volia fer ab consentiment de la dita Ciutat. E per ço ells Consellers ho posaven en lo present Concell». Aquest aprová en tot la proposta del Capitol de la Seu.

Per quant «la dita Ciutat es buyda de gent» per haver anat «en gran summa» al socors de Cervera, s'acorda: primer, tancar lo portal de Sant Daniel: á mes, que, en lo de Jonqueres «no entren ne isquen sino solament los frares de la Verge Maria de Jhesus, e lo bestiar»: y per últim que en los «portals Nou e de Sanct Anthoni, sien crescudes dues persones abonades, ultra les acostumades, affi que en quascun portal stiguen IIII persones».

Lo rey Joan ha entrat á Cervera y ha posat en lo monestir de framenors, desde hont despatxa ab son secretari Bertomeu Serena, algunes disposicions. Diuhen que no hi posará molts dies, sino que se'n tornará á sa tenda en lo reyal campament, per anarsen á dirigir tota la campanya, del present istiu (1).

17 d'Agost.—Posat en camí lo rey Pere, ab la major host que li fou possible aplegar per lo socors de Cervera, se trova, avuy, á Sant Pedor, comandant 800 cavalls y 6000 peons, quan te conexement de la rendició de la Vila. Despatxa lo correu comunicant la desagradable nova á Barcelona y Empordá.

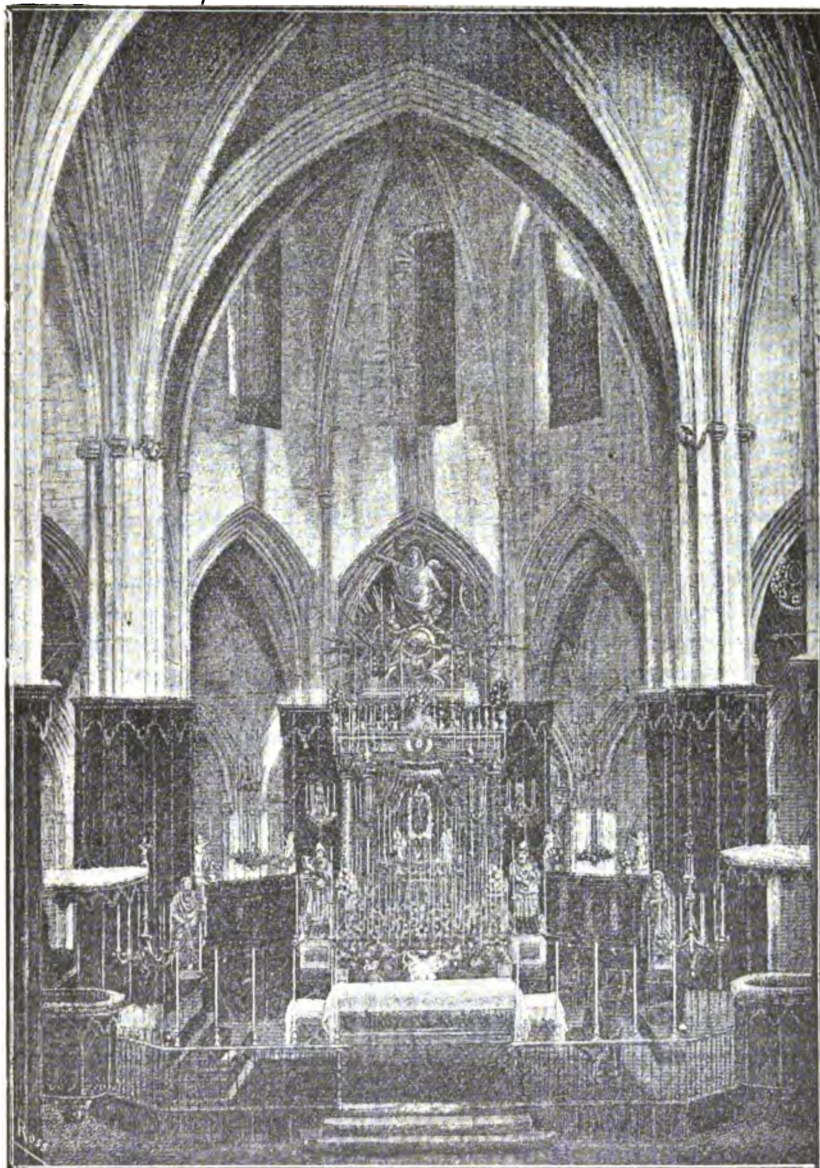
«Als venerables consellers e amats nostres, los Diputats del general de Cathalunya.—«Lo Rey.—Venerable e amats consellers nostres. Per essèr ia nostre costum scriureus de totes coses que a nos succeexen, prosperes. aximateix volem per nos siau fets certs de les adverses. Jatsia res que Deu omnipotent, director dels stats, permeta, no volem reputar adverso. Ell es lo qui tol e qui dona, com e quant li plau, ne es tanta la perdua en fet, com es la opinio; son se dats, mes per terror e pahor que en si los pobles menuts havien concebuda, que per extrem de necessitat. Sabeu quants carrechs aquella vila nos ha portats: fora, pero, a nos accepte haver la conservada o servar lo nostre e tals amichs de la patria. Mas speram en nostre Senyor nos ministre: aquexà sola Ciutat sera per recobrar ho tot, sols vinga la hora accepta a ell distribuidor de les gracies. Tenim per gratia de nostre Senyor poder rahonable. Confortau, donchs, aquexos pobles, dient e declarant los no façen maior extima de la perdua que la que cove. Dada en la nostra vila de Santpedor a XVII dies de Agost del Any Mil CCCCLXV ✠ Rex Petrus ✠. Post signatam: per los matexos qui son exits de Cervera, havem sabut moltes coses de consolacio e faents grantment per lo nostre stat e servey» (2).

La comunicació tramesa á les viles del Empordá, mereix esser coneguda, puix los hi dona la culpa de la perdua de Cervera, per no cooperar á la obra del seu socors, quan s'aparellava.

«Ir aplegam en aquesta vila de Santpedor ab part de nostre exercit, e laltra gent de que feyem compte a no fallir, es tota iunta, vuy, entre aci e Manresa, som cerca vuytcents de cavall utils, e sis milia peons. E preparats per soccorrer la vila de Cervera, es venguda la nova com se es dada al Rey Joan, mes per terror que per la fam, jatsia tinguesen molta necessitat: mas urgent tanta tarda del soccors, los pagesos spantats, no han pus tengut, ne los cavallers hi han pogut als fer. Veus quant dan ha causat la dilactio de vosaltres principalment de aqueixa provincia, los quals, per sperar e altres detencions, han aço causat: nous podeu excusar de culpa: sera be mester altres voltes, siau tots pus promptes. E si be tal nova nos es enuiosa per causa de la reputatio e per la perditio de tals e tan feels vassalls e amichs de la terra pero com pensam les congoxes que de cada dia aquella vila nos dava, que tot lo que Deu, distribuidor de les gracies, se es per lo millor, restam content de tot lo quens dona,

(1) Lo 3 de Setembre Joan II datá ses lletres, «en nostre camp prop Sant Sebastiá». Lo 6 de Setembre «in nostris felicibus campis propre castrum de Cubellis». Lo 7 de Setembre «en lo nostre real camp prop Santoliva». Lo 9 de Setembre «contra Vilarrodona». Lo 14 de Setembre «en Valls». Del 15 al 30 de Setembre « «en la vila de Reus», si be hi ha una lletra del 28 de Setembre «en la font del Perelló». Del 2 d'Octubre al 27 de Desembre «en lo nostre reyal camp contra Amposta».

(2) La lletra adreçada als Consellers de Barcelona conservada al arxiu municipal, es completament igual á la precedent, menys en lo *Post signatam*, que no hi figura.

Interior de la iglesia parroquial de Cervera

sperant en la sua divina clemencia, en una jornada, nostres adversaris sentiran lo final llur dan, e a nos Deu, per sa clemencia, nos consolara e en lo nostre nos restituira: vos, e aquexos principals de aquexa provincia, confortau aquexos pobles e facen poca extima de aquesta perdua. Car la divina Maiestat obrant en breu temps nos serem per recobrar e instaurar ho tot, en consolacio de tots. Dada en la nostra vila de Santpedor a XVII dies del mes de Agost any Mil CCCCLXV ✠ Rex Petrus ✠».

A Cervera tot ha cambiat, despres de la rendició passantse de la estrema penuria á la abundancia de vitualles y ab ella renaix lo repós y calma.

S'aplega lo Concell de la Vila, ahont hi proposa «lo senyer en Ffrancesch Farrer corredor de orella de la magestat del Senyor Rey, dient, com lo dit Senyor te grandissimes quantitats de blats á Tarragona, axi de Cicilia, com de Flandes, per sostenir los carrechs de la guerra: per lo que, lo dit Senyor los haura a molt pler aquesta vila vulle penre pera lur provisio, o per anadors e venidors, del dit forment, e fer ne han servey al dit Senyor».

També es enterat, lo concell del gran nombre de persones que s'oferexen a portar blats y carns á Cervera. Declaren la llibertat d'entrar totes vitualles: «Empero que totom haia facultat metre blats en aquesta vila, e venre a son beneplacit. E que totom haia libertat de anar comprar ala hon benvist los sera fahedor, segons era acustumat.

«En lo qual conseyll fonch proposat per los dits honorables pahers, dient, com, ells son molt instats e congoxats, per moltes gents de aquesta vila, sobre lo fet dels censals, axi morts com emphiteotichs, quis fan par la present universitat, cossos, collegis, e singulars persones de aquella, axi de proprietats, delles quals no han collits quatre anys ha, nenguns fruyts per causa de la guerra, com per altra qualsevol raho, e ara, que haian a paguar los dits censals e censos, congoxen se molt, dient e significant, que, ans sen iran a viure en altra part: car si ara havien a paguar les pensions dels dits censals e censos, nols hi bastaria quant han, ni speran haver, car prou hauran fet de poder haver, que puxen sols viure, quant mes que haguessen a paguar los dits censals, de tant temps que no han res cullit». Ha recaygut acort favorable á les pretensions dels que devien pagar dites pensions, establintse, «que, de la jornada ença, que don Karles primogenit del Ser^mo^ Senyor Rey en Johan Senyor de aquesta vila, fonc pres, fins a la jornada que la dita vila ses reduida a la obediencia del dit Senyor Rey, no sien tenguts paguar nengunes pensions que dins lo dit temps sien caygudes ni degudes».

23 d'Agost.—Lo rey Joan data «en lo camp reyal davant Cervera» les disposicions executives del parlament que venía de celebrarse á Gerona «sobre lo repartiment dels rocins e pagament fahedor». La forma com lo Monarca proveheix en los acorts del parlament, per lo que toca a armaments y salaris ofereix, cert interés militar (1).

(1) «Los apuntaments fets sobre lo sou pagador en Gerona als CXXV rocins.
«Primo es apuntat que sien deputades tres persones una per cascun stament, si deputades no son, qui hauran carrech de pendre la mostra de tots los Cent e vint e cinch rocins aquis pagara lo sou de tres en tres meses, prestaran sagrament e homenatge de no passar nengun cavaller ni roci que no sien sufficients e de passar, ço es, lo cavaller armat degudament e lo cavall sufficient a la guisa a la gineta e si dubte hi haura tant en lo cavaller com en les armes, aquell no passaran sens deliberacio del consell reyal.

Avuy ha dexat lo Sobirá, la vila de Cervera, alçant sa tenda y parantla de nou davant de les Oluges, quina població ha passat a son domini (2). De les Oluges pensa tirar la via dels Prats de Rey (3), Vallbona y Vilarrodona .

28 d'Agost.—Los Pahers de Cervera, comuniquen al concell, «per quant, lo Senyor Rey los havia demanat. que aquesta vila li fes Cent homens, ço es, cinquanta per la artillaria e Cinquanta per la guerra. E axi, attesa la miseria de aquesta vila, fonch supplicada sa Senyoria, fos disminuit lo nombre de la dita gent: e axi sa Senyoria fonch conteuta hi anassen XXV homens armats, e XVIII o XX per la artellaria: creuse, que, dels qui son anats, ni ha alguns qui sen volran tornar, complits sis jorns que han rebut lo sou. E perque les coses eran tant cuytades per part del Senyor Rey. que non pogueren ajustar conseyll, per tant. preguen al conseyll que, aquestes coses los placie loar e aprovar, e encara desliberar. si paguaran lo dit sou continuant aquell, ço es, tres sous per dia o per home, o si trametran altres tants homens e aquells que sen vinguen, o si faran tayll per paguar lo dit sou sobre aquells qui resten». Després d'aprovat tal com havien fet los Pahers, lo Concell los hi comená, «que, dels emoluments e drets de la vila, paguen lo sou de la dita gent per tant temps com hi staran, fins altrament hi sia provehit per lo present conseyll. E si algu o alguns de aquesta vila, dels qui ja son en lo dit exercit, sen volran venir donant altre home sufficient, sen puxen venir, donant e paguant lo sou en aquell qui restara per aquell qui sen venra. E que totes aquestes sien preses a compte als senyors de pahers.

«E mes fonch provehit e comes per lo dit honorable conseyll als senyors de pahers, que, ells segons solemnament han jurat que defensen privilegis libertats constums e pratiques de la vila, axi sobre admissio de officials, com de qualsevulle drets de la dita vila: supplicant la Maiestat del Senyor Rey, sie de sa merce, vulle, aquells, fer servar e mantenir».

Prou Cervera tracta de protestar y encarrilar aquestes vulneracions de ses practiques municipals. Mes Joan II seguirá son camí tendenciós vers lo domini absolut y unipersonal, suprema máxima de son govern. Ara comença, aquesta Vila, á sentir

«Item que sia donat per cascun cavaller degudament armat a la guisa o a la geneta cinch lliures per cascun mes, si los emoluments bastaran: e per cascun home darmes armat en blanch ab totes ses armes ell portant lança grossa, a rahó de set lliures e X sols.

«Item que tots los que reebran lo dit sou presten sagrament e homenatge de be e lealment servir e star continuament durant lo sou dins la ciutat de Gerona o seguint lo standart ab lo Capita alli hon ira o ab licencia sua, la qual lo dit Capita no puga donar pus avants de huyt jorns per cascun mes: e si mes haura esser la dita absencia, no sia a negu admesa sino era feta ab deliberacio del consell reyal per evitar tots fraus e molesties al Capita.

«Item que si sera cas que nenguns dels contenguts en lo Memorial havent vassalls no volien pagar o contribuir segons la imposicio feta, a aquell tal no sia donat del dit sou.

«Item que los que hauran carrech de pendre la mostra e los receptors e cascu dells, presten bona diligencia si los cavalls dels quey serau, seran vius et quant ni morran e aqui morra cavall si dins un mes non havia hagut altre, nol sie donat pus sou per aquell tall fins a tant quen haia hagut altre degut e sufficient.

«Item que negu dels damunt scrits no puxa pendre per lo compte del repartiment, gent nova sino de aquells que fins aci han seguida la guerra per lo senyor Rey en Empurda si ja los cavalls no eran seus e realment visquen a ses despeses».

(2) Joan II data les sues lletres en aquesta forma: «Datum in nostris felicibus castris ante villam de Olugis XXIII die Augusti anno a nativitate domini M°CCCC°LXV».

(3) 25 d'Agost: «en nostre camp prop Sant Martí».
27 á 29 d'Agost «en lo nostre camp reyal prop los Prats del Rey».

los efectes de la nova soberanía reyal: vulla Deu no vinguen pitjors violacions de llibertats y privilegis.

18 DE SETEMBRE.—Durant tres setmanes no s'ha aplegat lo Concell de la Vila. Avuy es convocat per ço que's dirá:

«E mes fonch presentada en lo dit conseyll per lo Reverent frare Pere Castello guardiá de framenors, frare Johan Mir mestre de tauletgia, e frare Pere Armengou del orde e Convent del Monastir de frares menors de la vila de Cervera, una supplicació en scrits, de la qual requeriren, fos feta carta publica, del tenor seguent:

«E ultra la dita supplicacio e requesta, los dits venerables frares digueren, que, en la casa e sglesia del Spital den Castell-tort, los seria loch prou congruu e decent, lexant los aquelles cases superiors e los patis del ort del dit spital, per fer hi alguna clastra, portant hi lo manobre del Monastir baix dirruit, e translad rien e portarien a tot son carrech tota la ossa que ali es. E aço fahent, crehen ells seria fet et servey a Deu, car mes arregladament farien ells lo offici divinal, que no fahian baix, per quant, per moltes coses a ells necesaries, tots dies havian a pujar en vila. E per ço encara que moltes persones qui tots dies hoyen missa aci dalt, que non farian stant baix. Perque supliquen en lo dit nom, al honorable conseyll, sobre totes aquestes coses, los placie pensar e provehir talment que Deu nostre Senyor ne sie loat et ells contents.

«Sobre aço, lo dit honorable conseyll acorda, provehi, e comes, als senyors de pahers, que ells se informen del modo e forma que lo dit Castell-tort, ha dispost e ordenat lo dit Spital, en forma, no fos fet res que vingues en derogacio de aquell. E encara ne parlen ab los beneficiats dels dits benifets, e ab los Capitans de la Confraria de Sant Francesch, qui son administradors del dit Spital, dels quals es interes. E apres, que sie reportat en semblant conseyll, en manera sie provehit a les coses supplicades, requestes e demanades, sens esser preiudici ni dany algun del dit Spital, e altres dessus dits. E si mester sera, que, sie feta resposta a la dita requesta a conseyll del advocat.

«Item, fonch proposat en lo dit conseyll, per lo honorable en Pere Robio burges de la vila de Cervera, dient, com de casa sua es stada presa molta fusta, ço es, bigues e teula, per servey de la vila, e defensio de aquella, que val pus de LXX florins e altres coses. E mes XVIII punyeres de farina que portaven com Mandoça hich fou, la qual la vila pres. E mes, VI migeres de forment que los pahers del any passat li prengueren de casa, lo qual fonch trames a Verdu. E mes, dix que es entrat fermança an Soldevila a Barchinona a XXXVII sachs que li havian presos, per portar lo blat del carruatge, los quals lo dit Soldevila no ha cobrats, e axi ell ha haguts a paguar XXXVII reals ço es, un real per quiscun sach, car tant eran stimats e axils venia. Perque al present conseyll, li facen restituir e paguar les dites coses, car ja ha prou perdut e es stat damnagat per causa de la vila per regidors de aquella qui nols han lexats tornar en la vila, axi com aquells qui eran sens culpa algu. E aço los haura a gracia.

«Sobre aço, lo dit honorable conseyll provehi, quant es tansolament a les XVIII punyeres de farina e al paguament dels sachs cometent als senyors de pahers, que, ells se informen degudament de les coses, e lo que trobaran vertaderament la vila sie tanguda al dit Pere Robio, axi per la farina com encara per la fermança dels sachs, que li sie paguat. E pres a compte als senyors de pahers. Sobre lo fet delles VI ML de forment, que sie dit al dit Pere Robio, que, ja los dits honorables pahers treballen

e han scrit dies ha a Verdu, axi per lo blat del dit Robio, com encara per altres singulars de la vila. Preguant los que vullen satisfer e paguar lo dit blat. Les altres coses en la dita proposicio contengudes, foren remeses a provehir per altre conseyll.

«E mes tonch proposat en lo dit conseyll per lo dit honorable en Pere de Robio, e Ffrancesch de Sanahuja, dient, com ells qui eran foragitats de aquesta vila, ço es, que apres que havian purgat lur ignocencia e foren stats trobats sens culpa per en Johan de Beamunt e lur conseyll, loctinent ladonchs del Rey de Castella, volent tornar en la present vila, nols fonch permes hich tornassen, son stats forçats de fer guaytes e paguar aquelles, e encara executats e penyorats alguns bens, e entre les altres coses de alo poch que li lexaren en casa, apres la destruccio del Capcorral: la qual cosa no eran tenguts de fer guayta segons fan en Barchinona, Manresa e altres parts. Per que preguen al honorable Conseyll, quels sie plasent voler fer tornar a loch aquestes coses, e encara ferlos tornar les penyores que vuy se troban en esser, delles quals no ha encara, ço es, la dita olla e bacins, en poder den Anthoni Domingo o den Foix e altres que sen trobaran. E aço los hauran a molta gracia.

«E mes, los dits honorables Pere Robió e Ffrancesch de Senahuga, per mostrar que eran stats trobats sens culpa, representaren e feren legir en lo dit Conseyll. dues letres, la una delles quals havian obtenguda del dit don Johan de Beamunt lochtinent, dirigida al Comanador de Granyena, la qual es del tenor seguent: (1)

«Laltra letra havian obtenguda dels magnifichs consellers de la Çiutat de Barchinona, dirigida als dits honorables pahers de la vila de Cervera, la qual es del tenor seguent: (2)

«Sobre aço, lo dit honorable conseyll no hi provehi res, sino queu remes per altre Conseyll.

«E mes, fonch proposat en lo dit Conseyll per lo honorable en Xptofol de Montbrió, dient, com per la intervencio que dies ha ell fa en aquesta casa de paheria, axi per lo offici de la racionalia que regeix com en altra manera, ha sabut e sab, que, lo temps del Conseyll de la Sexantena es passat e extinch, e que nos pot mes tenir ni congregar, sino es tornada confirmar. E es veritat que sab be ell, que, es gran benefficì de aquesta vila haver hich un semblant conseyll, car si actes alguns de importancia se han a ffer, axi per donacions, trameses, gracies, e altres coses, saben e senten hi molts, e axi no pot esser fet preiudici ni dany algu a la dita universitat, ni singulars de aquella. que molts noy sapien, senten. e conseyllen. E aquestes coses li son stades revelades en sompni, creu per servey de Deu e benefici de tota aquesta universitat». Lo Concell nomená una comissió de vuyt persones per «corregir e smenar los Capitols de la dita Sexantena, axi sobre lo nombre del dit Conseyll, en aminvar o augmentar aquell, com en qualsevol altra manera que sia util, profit, conservacio, e augmentacio de aquesta vila e singulars de aquella».

«E mes, fonch proposat en lo dit Conseyll per los senyors de pahers, dient, com ells, per socorriment e sustentacio e defensio de aquesta vila, per orde de conseyll, se son emprats de moltes gents de la dita vila, e han manlevats diners e de alguns qui non volian prestar, agradablement los han fetes penyores, aquelles han fetes executar. E ara demanen los diners e les penyores, ço es, los qui han prestat los diners

(1) No ve copiada en lo llibre de deliberacions del Concell de Cervera.

(2) Tampoch ve copiada en lo propi llibre de Deliberacions.

volen cobrar los diners, e aquells a qui son stades fetes les penyores volen cobrar aquelles. E de aço, los son fets tots jorns grans sclamacions». La resolució fou: «que les dites quantitats menlevades e encara les penyores, sien restituides, e son stades executades, quels sien paguats los preus ques son venudes, o lo que seran stimades axi los draps de Jacme Palau, com altres penyores, elegint algunes persones per stimar aquelles».

24 DE SETEMBRE.—Joan Solsona secretari de Joan II, presenta al Concell aquesta lletra del Monarca:

«Als amats e feels nostres los pahers e promens de la vila de Cervera.—Lo Rey. —Amats e feels nostres: nos per quant es cosa que ha molt sguart al servey nostre, havem acomanat lo offici de la veguaria e ballia de aquexa vila. al amat nostre mossen Johan Daltarriba. E lo offici de sotveguer e sotbatlle, an Pere Cabrer: los quals, es nostra firmissima voluntat, sien per vosaltres admesos al us e exercici del dit offici. Per queus preguam, encarreguam e manam, tant stretament com podem, que, jatsie los sus dits sien habitants de la dita vila, e vostres privilegis sobre aço disponguen lo contrari, per aquesta veguada tantsolament, vullau dar paciencia e admetre los dessus dits, als dits officis, car ab la present nos vos salvam tot dret a vosaltres sobre aço pertanyent, e volem que per la admissio dels dessus dits, nos sie fet preiudici als dits vostres privilegis, ni puga aço esser tret a consequencia. Feu ho donchs, com dit havem, per servey nostre. Dada en nostre Reyal Camp sobre Vilarodona, a XII dies del mes de Setembre any Mil CCCCLXV. Rex Johannes.

«Xptiani Secretarius.

«Sobre aço, lo dit honorable conseyll acorda, provehi e comes, la admissio dels dits officials als senyors de pahers e alguns promens que ells se puxen penre e elegir, los que ben vist los sera fahedors, ab conseyll dels advocat o advocats, en forma e manera e ab actes, retencions, e condicions tals, que, en sdevenidor no sie feta lesio ni derogacio als privilegis de la vila, ni puxe esser tret a consequencia».

25 DE SETEMBRE.—Lo Concell doná possessió dels seus oficis á Mossen Joan d' Altarriba y á En Pere Cabrer, los quals prestaren bones fermances.

També s'admeté per capitá de Cervera al cavaller Mossen Bernat Çaportella diputat del Principat de Catalunya, qual capitania obté per lletra de Joan II datada á 12 de Setembre al camp de Vilarodona.

«E mes fonch proposat en lo dit conseyll per los dits honorables Pahers, dient, que alguns singulars de Sanahuga, demanen aquelles Cinquanta lliures que foren amanlevades, com la bandera de aquesta vila ana en les parts de Guissona, e cominen de messions. Perque placie al conseyll dar los ordre e manera, aquestes Cinquanta lliures se paguen.

«Sobre aço lo dit honorable Conseyll volch, acorda, provehi e comes, que ells puxen trametre a Leyda per aquells Cent florins que foren prestats als del exercit de la dita Ciutat com la dita bandera de aquesta vila ana en lesdites parts de Guissona, per pagar les dites Cinquanta lliures. E per semblant puxen trametre als de Anglesola, e als de Verdu, per haver e recobrar ço que deuen. E si res si despenra, que sia pres a comte als senyors de pahers.»

1 D' OCTUBRE.—Lo Consell acordá pagar uns calderons presos «per fer farons al campanar, los cuals, continuant de fer los dits farons e alimares, los dits calderons se son cremats e destroits.»

També fou tractat de trasladar lo convent de framenors al hospital d'En Castell-

tort, dubtantse al principi de si podía contrariar la fundació d'aquest. Nomenats certs comisionats que estudiassen la part legal d'aquesta translació y vehent que no hi havia inconvenient, [vé á tractarse dels entrebanchs que hi sobrevenien al passar a la sua execució material, puix «los dits frares pretenen que la vila es tenguda obrar los lo Monestir baix, lo qual la vila los ha dirruit. E que silses dada licencia de poder construir Monastir dalt, al Capcorral, que ells los volen per a lur cost e despesa, e quey portaran la menobra de baix, e encara hi transladaran la ossa dels morts que vui y es. Perque veyen aquesta vila, qui es pauperrima, com ha manera de poderlos reedificar ni adobar lo monestir baix: perque reporten totes aquestes coses en lo present conseyll etc». L'acort fou que los pahers «ensemps ab los Capitans de la Confraria de Sant Francesch, e de la Santa Trinitat, e dels beneficiats dels benifets del ditspital, e la maior part de aquells, donen e assignen loch e manera, als dits frares menors que ells puxen construir e instituir Monastir apres lo dit spital. E haver emprius de aquell, en forma tal, que, no vingue en alguna manera en derogacio del fundament e institucio del dit spital, rendes, drets e pertinencies de aquell, ni de la dita Confraria etc.»

També proposáren los Paers: «com ara com han hagut a trametre gent ab lo exercit del Senyor Rey, per quant no han trobat peno que portassen, han agut acomprar tarçanell per fer ne hu: es ver que, apres ne han trovat hu en la paheria,» lo qual no obstá per que haguesen á pagar lo nou penó.

3 D'OCTUBRE — Tenen lloch á Cervera, fortes questions entre un cavaller foraster nomenat Suares y altra de la terra En Dalmau de Copons, als quals assigna, lo rey Joan, dia y lloch per venir á batalla jurada.

De manera que notifica á totes les autoritats de Catalunya com «devant nostra Magestat esser comparegut lo amat nostre mossen Dalmau de Copons, cavaller de la vila de Cervera, lo qual, per unich exposicio a nos feta, diu, que, com entre ell de una part, e lo amat nostre Gil Suares de la part altra, sian stades dites e conegudes algunes paraules e altras diferencias per les quals entre aquells han concorregut algunes letres e per la conclusio e respostes daquelles de la una part a la altra concordablement son restats en concordia de batalla. E com lo dit supplicant sia stat lo requeridor e a ell convenga, per les costums Despanya, en los fets de les batalles, cercar la plaça e elegir les armes. E siam stats molt suplicats per alguns familiars nostres als quals havem voluntat de complaure, tenguessem per be donarlos la plaça de la dita batalla, e assignarlos dia competent a daquella, la qual suplicacio benignament exaudida, som stats contents assignarlos, axi com per la present assignam, als damunt nomenats, la dita batalla, per la execucio de la qual hajen de venir personalment onsevulla que nos serem lo derrer dia de Novembre primer vinent del any present e deius scrit, per donar conclusio e fi a la dita batalla e actes de aquella. E perque mes segurament puixen venir a nos, sens tot impediment e contrast, per tenor de les presents, de nostra certa sciencia havem guiat e assegurat » «als damunt dits mossen Dalmau de Copons e Gil Suares les persones e bens de aquells e cases dells, en tal manera, que, durant lo nostre present guiatge, el qual volem dure tant com la batalla no sera feta e vuyt jorns apres que feta sera, los damunt dits no pugan esser presos, executats, marcats ne inquietats per algun crimen o delicte ni per deutes, de qualsevol natura sien, ans puguen anar, venir e star per nostres Regnes e terres, liberament e segura, tota contradicció cessant, per lo temps demunt expressat»

18 D'OCTUBRE — Acorda lo Concell de Cervera, concedir «als senyors de pahers

e als honorables en Pere Johan, Johan de Rius. Johan Barrufet, e Montserrat Tixoneda, que ells puxen comunicar, praticar, concordar, cloure, e ffinar, ab lo dit mossen lo capitá, en e sobre totes e sengles coses que sien al benavenir, defensio, conservacio, e restauracio de aquesta vila e singulars de aquella, axi sobre la defensio de la dita vila, reduccio de censals, censos e violaris, com encara en haver blats, en e per la forma que per semblant conseyll es stat ja provehit. E encara sobre qualsevulle coses que sien e concernesquen utilitat e benavenir de la dita vila e singulars de aquella. E que los dits honorables pahers, ab los dits promens, ensemps ab lo dit Capita, e sens aquell, puxen elegir e trametre misatger o misatgers al Senyor Rey, sobre lo fet delles reduccions, e fer letres de crehença e instruccions en aço necessaries. E que puxen trametre a Leyda per haver la capitulacio, axi aquella quel senyor rey los ha feta e fer mada, com encara de la reduccio dels censos e censals. Car ara per lavors, e lavors per ara, lo dit honorable conceyll ha per ferm o agradable, tot quant per ells sera fet».

10 de Novembre — «En lo qual conseyll fonch proposat per en Miquel Comalada, dient, com en Ffranci Gibert per lur necessitat, vol veure, e creu que ja haura venuda, una trompeta que tenia en Pere Rovira, qui sta a Tarregua: sis ven, aquesta vila ne restara privada com non hich aja. Perque supplica al present conseyll hi vulle provehir en comprar la dita trompeta o socorrer al dit Ffranci en forma que la dita trompeta no vage fora la vila». Y s'acordá comprarla.

«Item fonch proposat per los dits senyors, dient com en Jacme Boix, al qual en dies passats foren presos per obs de la vila certs diners, robes, e argent, e safra, lo qual argent li es stat venut, demane que lo safra que ha perdut e les robes ques son guastades, que li sie feta smena. E lo argent quis vene axi a XII sous onça e ara ques val quinze, que li sie satisfet, e los diners que li sien satisfets XXVIII florins dor que havia en la moneda que li fonch presa o XV sous per flori. E sobre aço los ha ja convenguts, es fan despeses, perque ho reporten en lo present conseyll quels hi placie provehir e conseyllar com sen regiran. E si despeses si faran, quels sien preses a compte». Se concediren facultats als Pahers per transigir ab en Boix tota questió.

«Item fonch proposat en lo dit conseyll per los dits senyors de pahers, dient, com moltes gents de aquesta vila se claman a ells dient mal de ells qui son regidors, dient que no defensen les llibertats, privilegis, usos, e pratiques de aquesta vila, e encara la capitulacio novament en aquesta universitat e singulars de aquella, atorguada e jurada. E aço per tant com aquests senyors qui son tornats en la vila, als quals eran stats executats los bens o venuts al encant publich, volen recobrar, e de fet recobran, los dits bens contra forma de la dita capitulacio e altres llibertats, privilegis, usos, costums e practiques de aquesta vila, no paguant ni satisfahent res de aço que costaven als quils han comprats, que es cosa que redunde en gran perjudici e derogacio de la dita capitulacio e altres libertats de la dita vila e dany dels singulars de aquella, qui perden ço del lur, que es causa de fer depopular, e destruír aquesta vilá».

Se resolgué que los Pahers «socorreguen al Senyor Cardenal o al mossen Bernat Çaportella, o als quis pertanguen, les coses dessus dites, supplicant e preguant los que vullen servar, o fer servar, la dita capitulacio e altres libertats, usos, costums, pratiques e privilegis de aquesta vila, fahent ne fer actes publichs, en manera, que, si sen ha anar ni haver recorre a la Magestat del Senyor Rey, ques puxe mostrar la infraccio de la dita Capitulacio e altres libertats e privilegis e preiudicis fets» etc.

«E mes fonch provehit, acordat e desliberat, per lo dit conseyll, que, totes e sengles persones axi ecclesiastiques com seculars, de qualsevol ley, stament, e condicio

sie, axi Xptians com juehus qui sien de la vila e termens e veguaria de aquella, axi absents com presents, encara tinguen guardes de portals, com de campanars, com encara altres officis, que haian ajudar e participar en les obres del Castell e altres de la vila. E aquells qui noy volran o no poran esser, que no sien tenguts paguar sino dotze diners per home e per quiscun jorn, los quals diners tots haian a venir en mans de hun receptor, lo qual los dits honorables pahers elegescan, cometent ho largament als senyors de pahers».

16 de Novembre — Rebuda una lletra del rey Joan, que es llegida en lo concell de Cervera

«Don Joan per la gracia de Deu Rey Darago, de Navarra, de Sicilia, de Valencia, de Mallorques, de Cerdenya, de Corcegua, Comte de Barchinona, Duch de Athenes e de Neopatria E encara Comte de Rosseyllo e de Cerdanya. Als amats e feels nostres los pahers e promens de la vila de Cervera, salut e dileccio. Com per algunes coses servey nostre, benefici, tranquillitat, repos e bon stament de aquest nostre Principat de Cathalunya concernents, haiam desliberat convocar, segons convocam, ab les presents, parlament als cathalans a nostra Magestat obedients de ça Empurda e Osona constituits. com los de aquelles parts comodament al loch davall designat no poguessen venir: Per tant vos dehim, manam e injunguim, expressament e de certasciencia, que lo vinte dia del present mes de Noembre haiau tramesos vostres sindichs e procuradors a la Ciutat de Tarragona, per entrevenir en lo dit parlament, hon Deu volent, nos personalment serem o la Sema Reyna muller nostra, o lo Illumo Princep don Ferrando fill nostre Primogenit, molt cars e molt amats loctinents nostres generals, los quals dia e loch a la celebracio del dit parlament assignam. Dada en lo nostre Reyal contra lo castell Damposta a Sis dies de Noembre en lany de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCCLXV — Rex Joanes».

Lo Concell elegí En Pere Boquet per representar á Cervera en lo parlament de Tarragona.

20 de Novembre — «E mes fonch proposat en lo dit Conseyll per los senyors de pahers, dient, com lo honorable micer Pere Boquet los ha emprats lo socorreguen de aço que la vila li es tengut per raho de certes pensions de censal que aquesta vila li es tenguda. Empero nou han volgut fer sens licencia e ordinacio del conseyll, com hi haia conseyll en contrari. E es veritat, que, aquesta vila ha molt mester lo dit Micer Pere Boquet, per benefici de aquesta vila. E axi semble a ells que per aquests sguarts e altres, deu esser socorregut». Acordaren pagarli les 12 lliures 10 sous que reclamava de la vila.

5 de Decembre — «E mes fonch proposat per los dits honorables pahers, dient, com ells en dies pasats manlevaren una capa de drap, de mestre Miquel Sastre de aquesta vila. per prestar á mossen Johan Clergues prevere, que era stat elet per anar á don Pedro, per quis tenia lavors aquesta vila, per certs affers de la dita vila. Ara lo dit Miquel demane que li sia tornada o pagua la la dita capa. E es veritat que aço feren per sguart de la dita vila e de tots los singulars de aquella. E axi semble a ells, que, no seria raho que ells ho aian a paguar del seu propri. Pertant, preguen al present conseyll los hi placie provehir en manera, que, ells nou haian a paguar del propri». Lo concell acordá executar los bens de Mossen Clergues y si no se'n trovaven que la vila pagui la capa.

«E mes fonch proposat per los dits senyors de pahers dient com ells, com arregidors de aquesta vila, per la occurrencia del temps, sens orde de consell, han fetes

algunes cos·s per benavenir e restauracio de aquesta vila e singulars de aquella, delles quals a present nos recorden. Empero algunes voltes los dien alguns que ells los daran raho e compte de aquelles de lurs bens. E per quant semble a ells, que aço que han fet per benavenir e restauracio de la dita vila e singulars de aquella, no deuen esser tenguts de satisfer del propri, Per ço ho reporten en lo present conseyll que en aço los placie provehir e ordenar, que, ells e lurs bens, sien servats indempnes delles dites coses, si peticio ni exaccio alguna era feta contra ells ni lurs bens».

Fou acordat, que de tot quant los Pahers haguessen obrat per defenció del comú de Cervera, sien protegts á despeses de la vila.

16 DE DECEMBRE—Bernat Ça Portella, capitá de Cervera, se veu en la precissió de cometre vexacions en los bens dels seus administrats, per la concupiscencia dels partidaris de Joan II, que, van sempre á la cassa de bens dels afectes á la causa de Barcelona, obtenint del Monarca, decrets d'adjudicació, com lo que concedeix a dos servidors de la Reyalcasa, en la present jornada.

«Lo Rey — Capita. Per quant per respecte dels serveys que a nos han fet e fan continuament los amats de casa nostra Pedro de Bovadilla e Pedro de Rojás, havem feta gracia e donacio a aquells, de tots e qualsevol bens de mossen Clergues, Mossen Damiá, Amador Cortés, los germants de Soldevila, e den Cuyner, de aqueixa vila, rebelles a la Magestat nostra. Pregam vos per tant, encarregam e manam, stretament, que, de continent metau e façau metre en possessio dels dits bens, que, en aqueixa dita vila e vegueria a trobar se puixen dels damunt dits rebelles, als dits Pedro de Bovadilla e Pedro de Rojas o a procuradors seus, com per la rebellio dels sobredits nos puixam entremetrens dels dits bens e disponren a la voluntat nostra. No fesséu per ço lo contrari en alguna manera, per quant haveu cara la gracia nostra, com aquesta sia nostra intencio e voluntat. Dada en lo nostre reyal Camp contra Amposta a XVI dies de Deembre del any Mil CCCCLXV — Rex Ioannes ✠».

Ja avants Joan II havía atorgats los bens que á Cervera hi possehía N'Altilló, á un altre criat seu nomenat Ramir d'Aguilera.

21 DE DECEMBRE. — En lo Concell que celebra Cervera hi prenen la paraula « los senyors de pahers dient com ans que lo Sor Cardenal de Cardona partis de aquesta vila, ells foren granment instats e requests per lo dit S^or^, deguessen pagar certes pensions de censals que aquesta vila fa a hun seu servidor: en altra manera, quels faria vedar. escomunicar e encara faria fer moltes messions e despeses. E es veritat que lo dit S^or^ los fahía fer gracia de dues pensions, de quatre que la vila ne deu, al dit servidor, qui es mossen Luis Navarro. E ells vistes aquestes coses, per por de despeses e attesa la gracia, feren que lo dit mossen Luis Navarro fermas apocha delles dues pensions, e delles altres feu donacio e gracia a la vila, segons conste per carta rebuda per lo nostre notari de la sala. Crehent, que, attes que aquestes coses redunden en beneffici de la vila, que lo present conseyll los ho penra a compte, per tant, com lo dit Sor Cardenal, quels ha preguat e requests de aquestes coses, e persona tal, que pot fer molt benefici en aquesta vila». La provisió fou remesa á altre consell.

22 DE DECEMBRE.—Lo Concell de Cervera, acordá pagar les pensions memorades en la acta precedent, en atenció á la alta representació é influencia del Cardenal de Cardona.

23 DE DECEMBRE. — Lo Concell començá enterantse de una lletra de la Reyna. axís redactada.

« Als amats e feels del Senyor Rey e nostres los pahers Conseyll e promens de la vila de Cervera.

« La Reyna loctinent general.

«Prohomens amats e feels nostres: per quant desijam molt lo repos e benifici de aquexa nostra vila voldriam lo Regiment de aquella fos en persones qui amassen lo servey del Senyor Rey e nostre e benefici publich de aquella. E per ço, significant la voluntat incomutable del Senyor Rey e nostra sobre aço al magnifich e amat Conseller del Senyor Rey e nostre mossen Çaportella Capita per lo dit senyor Rey en aquexa vila e veguaria, li scrivim e manam, en lo dit Regiment, provehesca segons li scrivim ab nostra lletra closa sots datum de la present, per quant som certa ell veu e coneix aqui que es necessari al servey del Senyor Rey e repos de aquexa vila. E per ço, diem, encarreguam e manam, a vosaltres e quascu de vosaltres, en universitat e singular, sots la fe e naturalesa ab que al dit Senyor sots tenguts, e altra pena a arbitre del dit Senyor reservada, que, donant fe e crehença a tot lo que lo dit Capita vos dira e manara de part del dit Senyor e nostra, per aquest sdevenidor any, en lorde e fet del Regiment de aquexa vila façau e seguiscau, ab tot effecte, lo que per lo dit Capita e o en sa absencia per lo veguer, loctinent de veguer, e loctinent de Capita, vos sera dit e manat, no mudant hi res, per quant la gracia del dit Senyor e nostra haveu cara, e la pena predita desijau squivar, e per res no fesseu o attentaseu lo contrari, car ab la present ho havem e hauriem tot per nulle e cas: fahents vos certs, que, en lo benefici de aquexa vila e repos, nous mancharem favorir vos en totes coses, perque sie redreçada; e en la custodia e bon orde de aquella, feu, segons de vosaltres be confiam. Datum en la Ciutat de Tarragona, a dotze dies del mes de Deembre en lany de la nativitat de nostre Senyor Mil CCCCLX cinch — La Reyna.

«S. Maymó locunt. prothon[s]

«E lesta la dita letra, fonch proposat per lo dit molt magnifich mossen Bernat Çaportella Capita damuntdit, dient, que ja vehen lo contingut en la dita letra e lo que la Senyora Reyna loctinent general del Serenissimo Senyor Rey los mane. E sta en veritat, que, ja vehen com per causa del mal Regiment delles universitats de viles e Ciutats, per alguns zelant se poch del senyor Rey. son vengudes en aquestes erros e rebellions que han destroida tota la terra. E per tant, lo dit senyor, lo qual desija molt lo repos e benavenir axi de aquesta vila com delles altres viles e ciutats del Principat, volent obviar e provehir per tal forma e manera que per causa del dit Regiment no vinguessen en maiors. E per quant sa altesa no pot esser personalment en aquests actes, comet aquestes coses a sos Capitans. E axi ho fa per les altres viles e Ciutats de sa obediencia, que, per manament e ordinacio de sa S[ria] lo regiment se fa per que la elecció del Regiment de aquesta vila per aquest any, nos pot fer segons la forma acostumada en virtut de privilegis, ans ho ha comes a ell: perque volent complir e servar lo manament e voluntat incomutable del dit Senyor Rey, ço es, que per aquest any ell elegira pahers, consellers, e altres officials, confiant ab nostre senyor Deu que li endreçara en pensar e elegir, quines, ni quals seran les persones en forma e manera que Deu ne sia loat, e la Magestat del Senyor Rey contenta e son servey ne sia fet: per quels pregue, que, en aquestes coses, per servey del Senyor Rey, vullen desliberar e pensar segons be del present conseyll ell confia. Vol empero, que, en e sobre aquestes coses, sien fetes e posades totes aquelles salvetats e retencions quis puxen fer, en manera que, als privilegis de la eleccio de la dita vila no sia derogat ni

tret de qui avant a consequencia: car tal es la voluntat dels Senyor Rey e de la Senyora Reyna loctinent general.

«Sobre aço, lo dit honorable conseyll tot concort, rebuda primerament la dessus dita letra de la magestat de la Senyora Reyna, ab aquella humil e subiecta reverencia que de sa Senyoria se pertany, volch, acorda, e deslibera, que, la dita letra sia servada ad hunguen. Les salvetats e protestacions, empero, en aço fahedores, que sien remeses als senyors de pahers e als advocats de la vila e aquells promens que ells se volran asociar.

«E mes fonch proposat en lo dit Conseyll per lo dit magnifich mossen Bernat Çaportella cavaller e Capitá dessus dit, com ell sta molt turbat en quina ni qual manera se poria provehir sobre lo fet dels Sisens per occasio dels quals li venen tots jorns fer moltes sclamacions que les gents nols volen penre per ço com son falsos, há pensat e es dat en parer que si la vila volia lançar e avorir çent lliures, que en aço se daria algun remey. En aquesta forma, que fos feta crida que tothom hagues a denunciar los sisens que tenen e aquells fossen presos de aquells qui son a compte e que fos hagut argent, lo que haver se poria, de ala hon ne aia, comprantlo la vila, e que fos treta tota la ligua quis poria traure dels sisens, e ferne de tot una, massa, e quen fosen fets reals e mig reals fossen batuts e fets que fossen, restituits per sou e per liura de aço que exit ne hauria, e creu que no seria molta la perdua. E asi les altres viles e ciutats seguirian e farian semblant. Car en Leyda ni Balaguer, tampoch nols volen penre. E assi no passarian dos mesos que aquesta vila recobraria be lo que hauria perdut ab los sisens, car tantost que sisens no hich correguessen, les vitualles abundarian e sen hauria molt millor marcat que huy ne ha».

«Sobre aço lo dit honorable conseyll volch, atorga, provehi e elegí los honorables en Berenguer Miquel, Anthoni Comalada, Ramon Steva, Francesch de Sanahuja Johan Barros, Anthoni Meyá, als quals lo conseyll dona tal e tanta potestat com lo present conseyll ha en provehir sobre lo fet dels dits sisens, en e per totes aquelles vies, formes e maneres, que a ells sera ben vist fahedor, cum incidentibus dependentibus et emergentibus ex eisdem Car ara per lavos et equa, lo dit honorable conseyl, ha per ferm e agradable, tot ço e quant per ells sera provehit, acordat desliberat e fetl per qualsevol forma e manera».

1466

Epílech

Ha acabat lo *Dietari* ab lo fet de caure, Cervera á mans del rey Joan. Res hi tindriem á afegir, puix altre cosa, semblará apartarnos del proposit que'ns guiá al començarlo.

Mes sempre nos passa lo que tant be diu lo vulgar, que l'home proposa y Deu disposa. Sense intent de passar mes enllá, nos surt al pas la coveniencia de donar algunes indicacions de com seguiren desenrotllantse tant llargues turbacións, en los següents meses del any 1466.

Já tením víst al rey Joan, no volent servar los privilegis locals de Cervera, ab motiu de la nova elecció del concell y dels pahers, nomenats arbitrariament per lo Capitá entre los mes adictes á la sua causa. Bona manera de dexar aparellada la discordia en la població entre los d'una y altra parcialitat.

Be es veritat que hi restava de capitá ab omnímodes facultats, Bernat Ça-Portella qui constuhit en gran cacích local, tenia la ventatja de possehir bones qualitats y prestigi per dirigir be la població no sempre ofuscades per l'apassionament polítich.

La violació de privilegis á Cervera's repeteix en lo pressent 1466, axis que vingueren les eleccions de Novembre, Lo Rey fa donar altra vegada la direcció de la localitat á qui millor li semblés á En Ça-Portella, árbitre de tot. Aquesta es la lletra de Joan II en que axís ho diposa y les ordres passades al famós diputat de la Generalitat, avuy capitá de la Vila, per portarles á cumpliment:

« Als amats e feels nostres los pahers consell e prohomens de la nostra vila de Cervera.—Lo Rey. — Prohomens amats e feels nostres: per quant desijam molt lo repos e benefici de aqueixa vila, volriem lo regiment de aquella fos en persones qui amassen lo servey de nostre senyor Deu e benefici publich de aquella. E per ço, significant la voluntat, incommutable proposit nostre, sobre aço al magnifich e amat conceller nostre mossen Bernat Çaportella, capita per nos en aqueixa vila e vegueria, li scrivim e manam, en lo dit regiment provehesca segons li scrivim ab nostra letra closa sots data de la present. Per quant som certs ell veu e conex aqui que es necesari a servey nostre e repos de aqueixa vila. E per ço, dihem e encarregam e manam, a vosaltres e a quiscu de vosaltres, en universitat e singular, sots la fe e naturalesa que

a nos sou tenguts, e altre pena a arbitre nostre reservada, que, donant fe e creença a tot lo que lo dit capita o en absencia sua son loctinent o lo veguer o batlle o loctinent de aquell vos dira e manera, per part nostra, per aquest esdevenidor any, en lorde e fet del regiment de la vila, façau e seguiscau ab tot effecte, lo que, per lo dit Capita, o en sa absencia per son loctinent o veguer, e batlle de la dita vila o loctinent seu, vos sera dit e manat. No mudant hi res, per quant la gracia nostra haveu cara, e la pena dessus dita desijau squivar: e per res no façau o attemptasseu lo contrari, car ab la present o havem e hauriem tot per nulle e cas; fahent vos certs, que, en lo benefici de aquexa vila e repos nous mancarem favorirvos en totes coses per que sia redreçada Et en la custodia e bon orde de aquella feu segons de vosaltres be confiam. Dada en Çaragoça a XXVI de Noembre del any MCCCCLXVI. — Rex Joannes»

«Al magniffich e amat conseller nostre mossen Bernat Çaportella Capita de la vila e vegueria de Cervera. — Lo Rey. — Capita magnifich e be amat conseller nostre. No ignorau quant va en aquesta concurrencia de temps al servey nostre e repos de la republica en lo Regiment e orde de aqueixa vila, esser en mans fidelissimes e persones que miren lo servey de nostre Senyor Deu e nostre benefici e repos de la cosa publica de la dita vila. E per quan ara, lo çendema de Nadal, en aqueixa vila se fan pahers, consell ordinari, e altre consell, officials e ministres, per causa del dit regiment e casa de la dita vila dita de la paheria, es summament necessari los dits pahers, consell, ministres e officials, sien tals com dit es. E per tant volem e aquesta es la voluntat immutable nostra, que, aquell dia que pahers, consell, ministres e officis e officials de la dita vila e casa se hauran a fer, e encara abans si a vos sera vist, sospenau la dita electio o elections per aquell temps que vist vos sia, inibint e manant als predits, a electio alguna no proceeixquen, sino segons a vos parra, e de aquelles persones que a vos seran vistes abils o en la casa de la vila, consell general o particular, o per quarters o fora quarters, e ab aquell nombre e ab aquella forma que a vos sera vist, per nominatio secreta o manifesta, remetent ho a persones o persona, o nomenant e elegint los vos, o ab aquell nombre qui expedient vos parra, o ab forma dels previlegis, us e praticha de aquells, sens ferne suspensio, entrevenint hi vos o altres officials nostres o sens vos e ells encara que en aquestes persones hagues clergues, coniugats o simples, puix haien hauda muller cognita, e o altres persones de qualsevol ley, stat o condicio sien, qui en altres temps no poguessen o haguessen acostumat de entrevenir en Regiment e officis de la dita vila, elegiscau quatre persones en pahers, e dues en mustaçafs e obres, e si vist vos sera, sindichs, juxta los quarters a qui toqua o fora aquells, e lo consell ordinari que mester sia e tots los altres oficis e ministres acostumats elegir en tal temps e any e altres. Provehint en manera que, tot lo Regiment sia en persones sufficients, tals com damunt es dit, perque lo dit servey sia fet e aquexa vila stiga en bon repos e sia apartada de tot dan: e axi volem o façau per aquest subseguent any, sens derogacio e preiudici de la capitulatio per nos a la dita vila atorgada e sens prejudici e lesio dels privilegis de la dita vila, us e pratica de aquells; als quals per aquest acte e qualsevols altres dependents de aquell, en manera alguna no volem esser prejudicat, ans los ne fem e volem los ne puxau fer en nom e veu nostres, expressa salvetat ab la present: volents sia continuada en lo libre de la casa de la paheria dels privilegis de la dita vila, si o volran, a tota salvetat de aquella. Cometent, per fer aquestes coses, elections e actes, a vos dit Capita, e en absencia vostra a vostre Lochtinent e o al veguer e batlle de la dita vila, o al Lochtinent de aquell, plenariament les veus nostres, ab totes

coses incidents dependens e emergens de aquelles, e a elles connexes, e a expeditio e executio per lo dit any plenissimament, ab tots remeys, penes, compulsions e forces en açò necessaries, E axi vos manam sia fet sots la fidelitat de la qual sou tengut a nos, e altra pena a nostre arbitre reservada. E en absencia vostra, los predits Lochtinent vostre, veguer e o batle, e o Lochtinent de aquells, sots les dites penes, sien tenguts fer lo semblant e per lo dit any e o temps predit les quartes parts Mustaçafs, obres, consell, officis e ministres, a vostra ordinatio e dispositio fahedors segons, a vos e als dits loctinents en vostra absencia sera vist sien haguts, tenguts e reputats, e obehits per pahers, officials e ministres, e no altres. Dada en Çaragoça a XXVI dies de Noembre del any Mil CCCCLXVI.—Rex Joannes».

Tambè la reyna Llochtinent, escriu en termes exactament iguals á En Ça Portella desde lo castell de Sant Jordi, en data de 28 de novembre. Als Pahers los hi deya, com per desitjar ella «lo repos e benefici de aqueixa vila voldriem lo regiment de aquella fos en persones qui amassen lo servey del S. rev e nostre e benefici publich de aquella» significanlos la voluntat sua y del Rey haverla comunicada á En Ça Portella «per quant som certa ell veu e conex aqui que es necessari a servey del S. rey e nostre e repos de aqueixa vila». Acabant per manarloshi fer «tot lo que lo dit Capita e en absencia sua son Loctinent vos dira»; «e per res no fesseu o attentaseu lo contrari, car ab la present ho havem e haurem tot per nulle e cars.»

Altre lletra interessant escriu al Alcayt del castell de Cervera sobre les obres allí verificades en gran perjudici de certs vehins:

Al ben amat criat de casa del rey mi senyor e nostre mossen... de Carcaxona Alcayt del Castillo de Cervera. — La Reyna. — Alcayt: en dias passados vos parlamos acerca del derrivamiento e descubrimiento de casas que fecho habeis de esta villa Agora nos es estado scrito por la dicha villa que apres vos hauriades descubierto dirruy do e maltratado algunas casas dessa dicha villa, de que estamos maravillados de vosque pudiendo haver fusta de otra parte, descobris las dichas casas e apres, con las aguas se caen, por la qual causa algunos se despoblan, desabitan, e se van de la dicha villa, a estar a otras partes, segund nos es dicho. Lo qual es desservicio grande de la Magestat del rey mi senyor e nuestro. E por esto vos mandamos daqui adelante, sin consejo e intervencion del Capitan o de los pahers de la dicha villa, no descubrais, dirruais, ni maltracteys en alguna manera las dichas casas, car de otra parte podeys haver fusta asaz, e no cale descobrir las dichas casas. E guardat vos de fer el contrario en alguna manera, por quanto la gracia e servicio del dicho S. rey e nuestra haveys cara. Dada en el Castillo de Sanjordi a XXVI de Noembre Mil CCCCLXVI — la Reyna.»

Mentrestant, á la ciutat d'Barcelona. tot son rahons á mida que vá estrenyentse lo territori snbgecte á la autoritat del rey Pere de Portugal, representant de la causa de la terra.

Lo disgust entre lo malaventurat net del Comte d'Urgell y les autoritats de la Capital, en diferents ocasions posat de manifest, surgeix ab nou esclat al començar lo mes de Març y tothom se pregunta com vá á acabar tanta controversia. Quasi es un capitol d'agravis del Monarca contra la Ciutat, la seguent lletra datada á 6 de Març la que, per sa cabdal importancia, no havem d'obmitir.

« Lo Rey — Venerable, amats conscellers e feels nostres. Si be a moltes maneres de gents e a tots nostres bons e affectats vassalls e tal es nostra credulitat de esser cosa manifesta e ben vulgada, que la penuria e poquedat de pecunies, e aquelles mateixes

dispensades en temps no opportu, e a les hores no aprofitables, e en tals que los Cavallers mes que aquelles ne tenien despeses, ultra les armes empenyorades e alienades e per la necessitat dispensades nos han continuament toltes nostres victories e empreses, o pur differits nostres conceptes e conduides les executions a termens no sperats e tals que de les coses proposades per nostre honor e servey, e benefici de la terra, poques o negunes voltes havem pogut usar. De qui sia culpa los qui viuen e seran sens passio o comprenen, pur no es nostra, que tota hora apres, per vosaltres demanat, haguem mes peu en terra, prompte nostra persona offerta havem, e dels perills nons som apartats. Los soccorsos de Cervera en lo Capcorral, de Leyda e apres los altres de Cervera, faran fe nostra, sana intencio, orde, conduccio de gents ab persuasions, dispensacio de nostres bens e paraules. E darrerament per lo fet de Campredon, lo qual per manchament de diners sta ara a punt de perdicio, e reduir aquelles muntanyes, lexam la industria de aiustar la gent mas de nostres propries pecunies, e que per altres nostres eminents necessitats que en la guerra occorren, teniem dedicades, prestam IIIm florins, sens los quals, ni aquell negoci se fora fet, ni aquelles muntanyes foren en nostra dicio, com ara son paves e mur a tot aquest pais e fins aqui e della propri fonch per nos proveit e a vosaltres scrit, per sustentacio de nostres gents fossem de diners subvengut: al que, les orelles de vosaltres, e a tantes paraules e letres, poch atenent a les congoixoses nostres necessitats, havem trobades tanquades. Sols de aqui nos son trameses en aquest temps, que son Cinch meses passats, CC liures: bella paga e graciós confort per a tants malalts e de tal malaltia com es necessitat e fam. Les quals CC liures aiustades ab tot quant de Manresa, de aquesta ciutat, e de alguns lochs e coses ia perdudes, havem replegat e extorquit, no passa molt mes de Mil liures, ab lo qual, e ab lo que teniem de nostra sustancia e per nostre plat, havem hagut a sostenir les gents que ab nostra persona e stat son stats, los qui eren a Campredon e en Manresa e per aquestes muntanyes, en darlos sols part de la miserable vida mas no que de lurs posades, e les armes don eren empenyorades, los poguessem sublevar per ferlos cavalcar e adoperar los en coses de nostre servey e benefici de la terra, e nons ha paregut poch prohibir los de robar e pendres lo de nostres subdits, impellint los a aço la fam. Don se es seguit que ni per a la correguda feta en Lobregat, si be la haguessem sabuda ab temps, ni al soccors dels bons on forsa personalment forem anat o trames de nostres gents, ni en altres parts prou necessaries, ni en fer cosa alguna de be, havem pogut cavalcar, ni traure la gent, ni som en punt poder cavalcar ni exir de aci, ans nos porien los enemichs facilment venir aci correr e trobar les dites necessitats causants. E lo que pijor es, a mossen Gil de Tayde qui tenia Quaranta o Cinquanta cavalls en Manresa lo han lexat los XX e a Ferrando de Silva de altres tants lin manquen gran part, quals passats als enemichs, quals qui com a desesperats qui van cerquant algun guany destrossats, quals apartats ça e lla, quals los cavalls de flaquesa perduts, e axi exinanits e morts, tenim perduda gran part de la gent».

Y al dia seguent, aclaría conceptes en altre lletra als Diputats adreçada, dientloshi: «Ne caygau en admiracio del nostre scriure, car essent nos dada tanta materia de congoixosos enuigs, causant vostres tant usitades dilacions, no sabem quis degues o pogues contenir, no sols en dir, mas encara abstenir de metre les mans en tot lo que trobas per sustentacio del vostre e nostre stat. Si be los bons e valents Reys en tals necessitats, a tot lo que poden bastar e troben, solen metre les mans ans de perir, e no sperar deiunant ab ses gents, perque no loam per res les pecunies de la subvencio

se posen en taula, per exir de alli ab tantes e tant longues pratiques e dilatades cançons, ni cuytarieu un poch si veyeu perir lo mon».

Aximateix als Concellers los exposava «Reebem vostra letra per la qual mostrau haver e que se ha admiracio del per nos scrit. Responem vos, que, en maior admiracio deu caure a nos, haver deixat repos per treball, pau e tranquilitat per guerra, riquesa per pobresa e miseria, venint aci, abandonades nostres mare, sors e parents, per subvenir vosaltres com a cathala, e per vosaltres demanat, en lo qual havem mesa nostra anima. E de vosaltres per nostra sustentacio, sino deu milia liures, no havem reebut e encara aquelles no totes, ans ab molta penuria e fretura, nostra vida e dels nostres, ultra los treballs mentals e corporals, havem sostengut, sostenim e duram. E sols lo sou per la nostra pocha gent no podem haver».

Lo 9 de Març obgectava encara lo Rey als Diputats rahonant sobre l'antagonisme que' mostraven los capdills forasters ab los de la terra: «Al que scriviu de Ferrando de Silva, que sou informats ha entes en destruir robar desbaratar e maltractar la vila de Campredon, etc, vos diem es gran malicia e falsedat. Car Ferrando de Silva ab XXX sols que li leixam per cavaller e tres canes de drap, ha guardada tants mesos aquella vila».... «Aquest merit donchs aconseguira Ferrando de Silva e altres qui de fora leixades ses cases e sustancies, per defendre les nostres, son venguts, en loch de honor, infamia; en loch de be, mal; e en loch de laor, iniuria e mals tractaments. Certes noy darem loch ab la aiuda de Deu ne tals coses tant falses volem hoyr. E si mossen Vergos o altres ho dien, fan per lançar la culpa, que forsa ells speren, en perdent lo loch, aconseguir E si encara los qui les meten avant tals infamies, e divulguen, fossen per sostenir tals treballs, com lo dit Ferrando de Silva, e preparar se a tants perills, e star sens gula, e sens luxuria perdent lo somni con continua paor dels enemichs e falsos amichs, seria cosa de darhi les orelles: mas no ho son e stan se per ventura en delits en les opulencies de la Ciutat. Callense donchs tals coses, e attena cascu a ben obrar ans que a mal parlar de qui be obra. E vosaltres atteneu al que es lo servey nostre e benefici de la terra. E pensau sens diners nos pot be obrar ne es loch de aci exir sens esser pagada la gent ab aquexos diners ab los quals haver a pagar del degut que son tres mesos levats alguns pochs soccorriments que han hauts e son circa Cent trenta pagues o mes».

Tant expresiva encara es la llarga lletra, que, sobre aquestes divergencies, adreça, lo rey Pere, al Bisbe de Vich en 14 de Març, plena d'argumentació y de detalls, que en defecte de darla tota sencera trameterem alguns apartats: «Hoyt havem nostre prothonotari sobre algunes coses per vos a ell referides, de culpes a nos dades per alguns, les quals, encara que certament per la maior part sien falses, pero ab pacientia les passam, sabent que aquests son los guardos de aquest mon»....«Deu sab que ja mes havem scupit alguna manera de Cathalans, ans aquells havem abraçats ab tota affectio, faent los gracies de heretats, viles, castells, cavalls, diners e armes, e de tots officis utils, encara de alguns de fiança, ja mes apartant los de nostre costat, sino tant com ells han volgut, e quant se apartaven a nos desplaia».. .«Que sia dit que nos no partim be nostres sustancies e ço que Deu nos dona ab nostres servidors e vassalls. Creem nos, que qui no ha res, poch pot donar. Vos sabeu quines rendes e quins serveys de pecunies nos son fets e tenim que tot no bastaria al stat de un pobre Comte. Ab tot aço per merce de Deu si be eren informats, trobarien, que nos havem donat tant e mes que si en prosperitat fossem Senyor de aquest principat, no perdonant al patrimoni reyal, ni a argent, ni joyells que servia a nostra persona aquells qui aprofitar podien, ni algu-

na altra manera de donatiu E es ver que exceptant draps de ras, alguns pochs joyells de pedres que vuy no han valua, tot lo alsque portat havem ab nos a nostra venguda, e que apres es vengut a mans nostres, es quasi guastat e despes, menjant en stany, e vestint cuyro e fustaní, e drap de poqua valua, no tenint alguna aiuda de la terra, no sols com a Rey, mas com a Capita. Car al Comte de Pallars essent Capita, sabem be li donaven certa cosa, stant e deportant se en Barchinona, mes que no havem nos fet. Car tots temps, encara en Barcelona, e stant mal disposta nostra persona, havem entes en la guerra quant a nos era possible, en tractes, en embaxades, e en coses utils. Los quals, si no aprofiten, no havem culpa. Basta que ensaiam tota cosa quens sembla esser bona e util per aquesta patria»....« Dels tals e subvencions, no som stats pas introduidor ni ho volguerem: mas veent la extrema necessitat ho havem permes, moderant pero en algunes ciutats e lochs, en tal manera, que, aont los Deputats, lur Concell e tots los altres a quís pertanyia, tatxaven CC e CCC lliures, nos ho havem reduyt a Sexanta e axi als altres la mitat e mes havem abaixat e encara a alguns lochs que paguen en Barchinona havem scrit e dit als Diputats quels baixassen e quels fessen comport. Dels officis Deu ne sia loat no havem pres un flori ne axí poch de beneficis de la iusticia referim a ell gracies que james per diners no som stat corromput. Si la cupdicia o avaricia en nos haguessen part, aquestes coses pus amigues serien de nos. Les Capitanies, sola la raho nos mou de donarles e no pas altra affectio, e be podem errar en la electio. Car Deus sab e coneix les entramenes dels homens, mas no pas per cupdicia ni per altra passio, sols nostre servey e lo interes de la patria miram. Dels cathalans tots temps havem fiat e fiam, no obstant que alguns dells axi propinchs com altres nobles e innobles, han fetes, contra nostre stat, algunes coses leges sens alguna causa iusta e honesta.

«Pero be sabem que entre los bons ne ha de mals: ne per lo que aquells fan cessam fiar dels altres qui tenim per bons. E encara tenim en lochs de prou fiança Cathalans per capitans officials en torn nostra persona. Dels altres que de nos se son apartats. havem desplaer, los quals certament mes la occurrencia del temps e la manera de lur passada vida los ha lunyats que nostres maneres. E be hauriem plaer que ells nos servissen ab la mitat menys que fan los strangers segons vos dieu farien e encara ab alguna part mes, E per dir la veritat certament ab allo que donem als strangers nos seriem contents de aquells qui son aptes. Car nos no venim per poblar aquesta terra de novella gent e sabem be que no podem viure sens la natural, e encara nonsoblidam ser Cathala nins tenim per menyspreat de esserho. Veritat es que alguns cathalans ab tot lo sou e encara ab algunes altres graties quels havem fetes, no han volgut aturar en nostre servey sens fer differencia dells als altres strangers, ab tot que sabien los strangers no tenir tanta manera de viure ni de sostenir se. Creem aquells ho farien, no per manchament de fidelitat e de bona voluntat que a nos tenguessen, mas per que eren mes acostumats de star en Ciutat que star ab nos o ab semblants on moltes voltes cove sostenir treball e latzería. De no prosseguir la guerra e no dar en aquella deguts remeys, de aço. Deu qui es conexedor de les coses, sab que nos fem lo degut e lo possible en gran part. Pero es axi que la guerra nos pot sostenir sens gent e sens diners los de aqueixa Ciutat e dels lochs circunvehins, encara quels haiam demanats diverses vegades, pero nols havem hauts sino pochs, mal e tard. De altres lochs no ha manera de traure diners per a la terça part del que menjam. La gent sens los diners, no sols no se augmenta ni se soste, mas se disminueíx del tot. Axi que veramente podem dir que per miracle, nos e nostra gent, e los fets de la guerra, se son mantenguts

apres de nostra venguda. Car contra gent en guerra sabuda, mes poderosa en cavalls, e encara en diners, e tres o quatre vegades al doble, parlant dels homens de cavall, en maior quantitat sostenirse ab tantes dilations, e a tants desordes e inutils porfidies, sens james voler exir, sino molt per força, e fer lo degut. Aço mes es obra miraculosa que humana. Veent aço, nos havem stretes algunes universitats e lochs qui paguen la subvencio, no oblidant james lurs necessitats. Certament, si havem usat de alguna rigor en aço, mes es demostratio, que fets per venir a bo e degut fi E no creem aço no sia degut e usitat. E haiau per cert que nos no volriem, si possible fos, pendre offici de Alguatzir e execudor. Si nos som malalt, si la gent nostra sta empenyorada, si per a les coses de la guerra Mil impediments tantost nos son fets e altres tants dilations en trametre diners nos son dades, quina culpa havem de no ferse la guerra utilment, e de les coses anar en diminució e nostre stat star abatut. Nos ho dexam tot a Deu al qual demanam perdó del que mancha per nos, e volem, si res havem fet de bo, a ell sien dades les laors. En ell sol speram, qui es bo e verdader coneixedor e retribuidor. A ell mes que la present letra en nostra defensió donam. Pero fem vos cert que moltes coses ommettem per no esser larch, e lo que aci scrivim, ab verdaderes proves ho fariem manifest. E si totes les rahons que fan, per nos particularment fossen hoydes, speram en Deu seriem haut per scusat e sens culpa e les coses ques dien de nos esser falsament referides e ab malicia, lo qual tot perdonam e ho leixam a Deu. Car per ventura redundaran en nostre be, axi com ho ha dit lo servidor de Deu David a les paraules per Semeú en opprobi dell referides. Dada en la ciutat de Vich a XIIII de Març Mil CCCC Sexanta Sis ✠ Rex Petrus ✠ Be trobarem plaer aquests tals que mal parlen, doneu per resposta, encara que be sabem que vostra bona discreció sabrá millor donarla: de ma mia.

«Al venerable pare en Christ amat Conseller e Canceller nostre C. bisbe de Vich».

La importancia de la precedent carta, devalla de mostrar quant vius eren los antegónismes entre lo rey Pere y los directors del mohiment polítich á Barcelona y com estava disgustat de les autoritats de la Capital ab sobres de rahó.

Aytals discrepancies són conegudes sobradament en lo camp contrari.

Joan II ho dexa entendre, quan, despres de pochs dies, de morir Pere IV lo 29 Juny de 1466, comunicava, que fou enmetzinat per los de Barcelona, com sí no trovassen altre manera de desferse d'una persona que los hi esdevenía pesada carga y de sobres entujosa.

D'aquí que dit Monarca consignés en les instruccions adreçades á Fra Bernat de Cardona, al trametrel d'embaxador al Rey de França (28 Juliol de 1466), lo seguent apartat;

«E al temps tractava de la forma de la reducció de la dita ciutat de Tortosa, D. Pedro de Portugal, lo qual, dies havia stave molt mal en Granollers a quatre legues de Barcelona de metzines que los de Barcelona li han fet, que vench a tanta debilitat e flaqueza, que no podia altre cosa passar, sino llet de dues dones que li donaven a mamar, el XXVIIII dia del mes de Juny prop passat, a les sis ores apres mig jorn, com a Nostre Senyor fonch plasent, mori: en que certament Deu ha mostrat e demostra gran miracle en la bona justicia de sa Senyoria, com lo dit Don Pedro, tiranicamennt e maliciosa, volch venir a pendre lo que no li pertanya e dar favor als rebelles del dit Senyor Rey: axi Nostre Senyor ha permes que no ha hagut durada al-

guna son fet, e que es mort per los mateixos rebelles, qui, sols per satisfer a sos pravis conceptes e passions, lo feren venir en aquestes parts. »

Mes lo rey Pere no morí gens soptadament, puix estava malalt en lo mes de Març com diu ell mateix en diferents comunica cions similars á la de 14 de Març abans publicada.

Quantes amargures s'aparellaven encara, a hu y altre dels partits militants, en lo nova etapa que obría ab sa mort lo malaventurat Pere de Portugal, e iniciava la proclamació que feu Barcelona, del rey Reyner d'Anjú!

Mes nostre *Dietari de la Guerra á Cervera* fineix ab lo 1465, y no passa pus avant. á despit d'aquestes sis planes adicionals, que poca cosa mes hi han aportat. Grat sía á Deu que tinga un mellor continuador per lo temps subseguent.

Me

